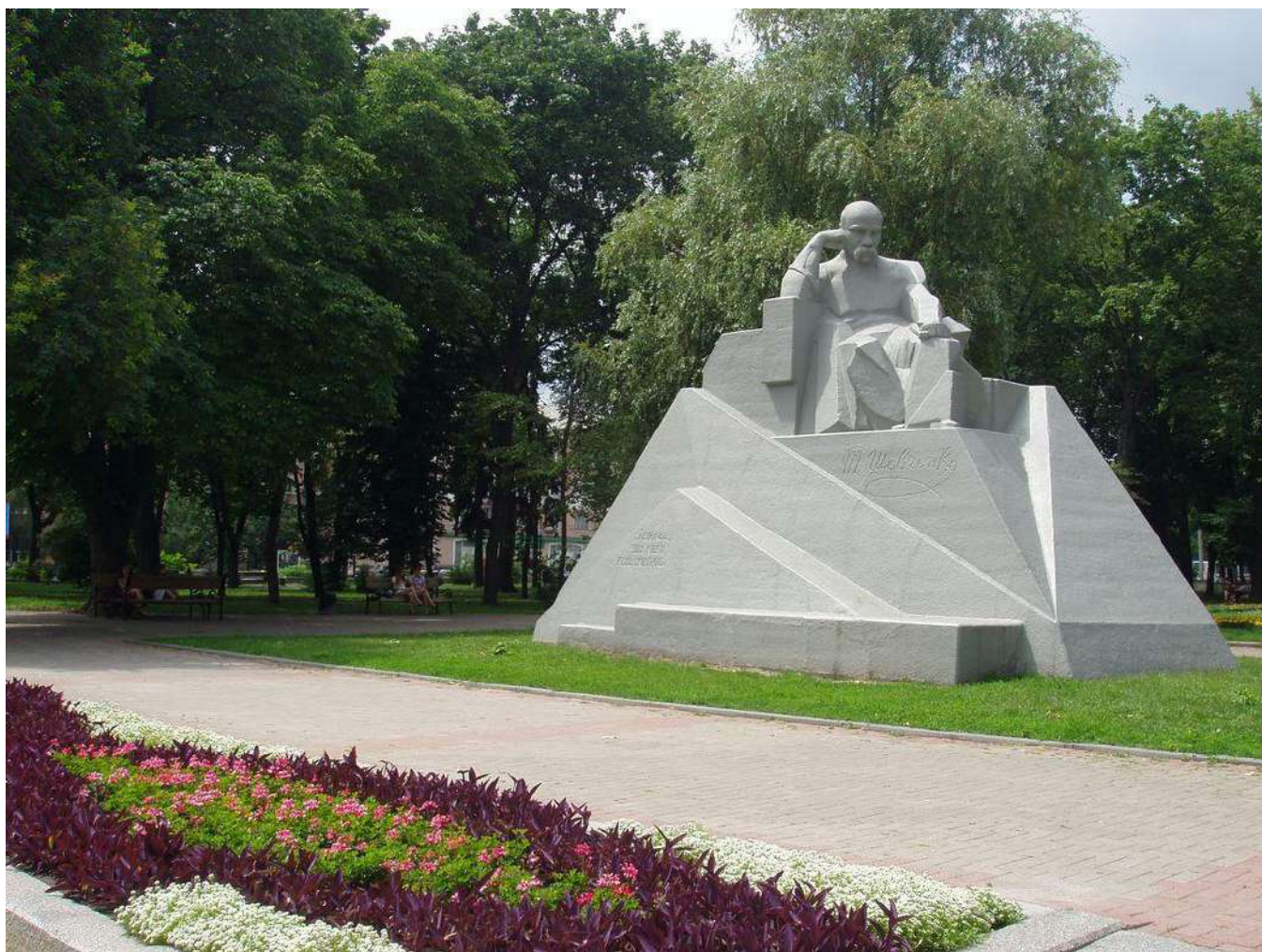

**ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В
ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ у 2020 році**

**Полтава
2021**

ВСТУП

Регіональна Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Полтавській області у 2020 році підготовлена на виконання ст.25 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також Порядку взаємодії Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями з питань охорони навколишнього природного середовища (пункт 3 розділ IV), який затверджений наказом Мінприроди України від 31.03.2017 №150 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27.12.2017 за №1568/31436.

Під час роботи над Доповіддю були використані матеріали, які надали Головне управління статистики у Полтавській області; Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна екологічна інспекція Центрального округу; Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; Головне управління Держспродспоживслужби в Полтавській області; Управління Державного агентства рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль); Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона» Державної установи «Інститут охорони ґрунтів України»; Східна інспекція з ядерної та радіаційної безпеки (на правах самостійного управління) Державної Інспекції ядерного регулювання України, м.Харків; Харківська міжобласна філія Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон»; Департамент культури та туризму Полтавської обласної державної адміністрації; Департамент з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами облдержадміністрації; Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації; Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації; Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет; Полтавський національний педагогічний університет ім.В.Короленка; Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» та інші підприємства, організації, установи Полтавської області.

Зібрані матеріали характеризують стан атмосферного повітря, водних, земельних ресурсів, рослинного, тваринного світу, природно-заповідного фонду, ілюструє вплив господарської діяльності на довкілля, висвітлюють нагальні екологічні проблеми та пропонують шляхи їх вирішення. Також у Доповіді проаналізовано стан державного управління у сфері охорони навколишнього середовища, стан екологічної освіти, інформування громадськості та громадські рухи.

Доповідь публікується на веб-ресурсі незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини» (<https://ecopntu.in.ua/iformatsijno-monitoringovyj-tsentr-dovkillya-poltavshhyny/>).

ЗМІСТ

<i>1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ</i>	9
1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території.....	9
1.2. Соціальний та економічний розвиток області.....	10
<i>2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ</i>	13
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.....	13
2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря	13
2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).....	18
2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря.....	21
2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах.....	22
2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	26
2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття.....	27
2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	29
<i>3. ЗМІНА КЛІМАТУ</i>	30
3.1. Тенденції зміни клімату	30
3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату.....	32
3.3. Політика та заходи у сфері захисту озонового шару.....	32
3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	33
<i>4. ВОДНІ РЕСУРСИ</i>	35
4.1. Водні ресурси та їх використання	35
4.1.1. Загальна характеристика*	35
4.1.2. Водокористування та водовідведення	36
4.2. Забруднення поверхневих вод.....	38
4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод..	38
4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).....	39
4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод.....	39
4.3. Якість поверхневих вод.....	40
4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	40
4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів	41
4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію.....	42
4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод	43
4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.	434
4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	46
<i>5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ</i>	48
5.1. Збереження біо- та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	48
5.1.1. Загальна характеристика.....	48

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття.....	49
5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	50
5.1.4. Формування національної екомережі.....	51
5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами.	53
5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу.....	54
5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу	54
5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів.....	55
5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	59
5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.	60
5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень.....	61
5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі області.	62
5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу	63
5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу.....	63
5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства	64
5.3.2.1 Мисливське господарство	64
5.3.2.2 Рибне господарство.....	67
5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	68
5.3.4. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні області.....	69
5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні.....	70
5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області.....	70
5.4.2. Формування української частини Смарагдової мережі Європи	73
5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.....	75
6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ.....	77
6.1. Структура та стан земельних ресурсів	77
6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь	77
6.1.2. Стан ґрунтів	78
6.1.3. Деградація земель.....	81
6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	82
6.3. Охорона земель.....	84
6.3.1. Практичні заходи.....	84
6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.	85
7. НАДРА	86
7.1. Мінерально-сировинна база.....	86
7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази.....	86
7.2. Система моніторингу геологічного середовища.....	90
7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість	90
7.2.2. Екзогенні геологічні процеси	90
7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр.....	92

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	92
8. <i>ВІДХОДИ</i>	94
8.1. Структура утворення та накопичення відходів.....	94
8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	95
8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів.....	99
8.4. Державна політика у сфері поведження з відходами.....	99
9. <i>ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА</i>	100
9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки.....	100
9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку.....	100
9.3. Радіаційна безпека	104
9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території	105
9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами.....	106
10. <i>ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ</i>	107
10.1. Структура та обсяги промислового виробництва*	107
10.2. Вплив на довкілля.....	108
10.2.1. Гірничодобувна промисловість	108
10.2.2. Металургійна промисловість	110
10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість.....	111
10.2.4. Харчова промисловість	112
10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва.....	114
11. <i>СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ</i>	116
11.1. Тенденції розвитку сільського господарства	116
11.2. Вплив на довкілля.....	117
11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	117
11.2.2. Використання пестицидів.....	119
11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	120
11.2.4. Тенденції в тваринництві.....	120
11.3. Органічне сільське господарство.....	121
12. <i>ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ</i>	123
12.1. Структура виробництва та використання енергії	123
12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження.....	124
12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля	128
12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	129
13. <i>ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ</i>	130
13.1. Транспортна мережа.....	130
13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень	130
13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів	132
13.2. Вплив транспорту на довкілля	132

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	132
<i>14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО</i>	<i>134</i>
14.1. Тенденції та характеристики споживання	134
14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва	135
<i>15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....</i>	<i>137</i>
15.1. Національна та регіональна екологічна політика	137
15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища	138
15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства.....	140
15.4. Виконання державних цільових екологічних програм	142
15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища	143
15.6. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка.	146
15.6.1. Оцінка впливу на довкілля.	146
15.6.2. Стратегічна екологічна оцінка.	146
15.7. Економічні засади природокористування.....	147
15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності.....	148
15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі	149
15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	151
15.9. Державне регулювання у сфері природокористування.....	152
15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля.....	153
15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються довкілля.....	161
15.12. Екологічна освіта та інформування	162
15.12.1. Екологічна освіта	162
15.12.2. Інформування громадськості.....	170
15.12.3. Звернення громадян.....	172
15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	172
<i>Висновки і пропозиції</i>	<i>175</i>

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Полтавщина розташована в центральній частині України в лісостеповій зоні з помірно-континентальним кліматом. На півночі область межує з Чернігівською (107км) та Сумською (238км) областями, на сході – з Харківською (188км), на півдні – з Дніпропетровською (173км) і на заході – з Київською (19км), Черкаською (225км) та Кіровоградською (149км). Загальна довжина меж близько 1100км, з яких 162км – по Кременчуцькому і Дніпродзержинському водосховищах.

Площі області складає 28,75тис.км², або 4,6% площі України.

На південному заході області протікає р.Дніпро, більша частина течії якого зарегульована водосховищами. Найбільшими притоками Дніпра є:

- Псел – довжина в межах області 350км, об'єм стоку 1,46км³ на рік;
- Сула – довжина в межах області 213км, об'єм стоку 1,15км³ на рік;
- Ворскла – довжина в межах області 226км, об'єм стоку 0,9км³ на рік;
- Оріль – довжина в межах області 80км, об'єм стоку 0,355км³ на рік.

Густота річкової сітки більша на півночі, менша на південному заході. Більша частина стоку припадає на березень – квітень. Річки області живляться переважно талими сніговими водами (60% об'єму стоку).

Більшість ландшафтів області відносяться до лісостепового типу (клас рівнинних східноєвропейських ландшафтів), і лише на південному сході – до степового та північно-степового типу. У зв'язку з високим рівнем сільськогосподарської діяльності, природні ландшафти не збереглися і тому переважають антропогени. Їх структурі притаманний сільськогосподарський тип ландшафтів. Місцевість області являє собою рівнину, розділену річковими долинами і ярами.

Полтавська область знаходиться в помірному кліматичному поясі. Найбільший вплив на формування погодних умов і клімату області мають величина і характер сонячного випромінювання, віддаленість регіону від великих водних мас, належність області до зони дії переважно атлантичних помірних та арктичних холодних повітряних мас, рівнинність.

Територія області належить до недостатньо вологої, теплої, крайній південний схід – до посушливої, дуже теплої агрокліматичної зони. Середньорічна кількість опадів на території області змінюється, збільшуючись з півдня на північ. Кліматичні умови області сприятливі для життя людини.

Лісові ресурси в області невеликі. Всі ліси віднесені до природоохоронних і рекреаційних.

В області розвідано та експлуатується багато нафтових, нафтогазоконденсатних, газових і газоконденсатних родовищ. В районі Кременчуцької аномалії зосереджені запаси залізних руд. Серед інших корисних копалин – торф, будівельні матеріали, мінеральні води.

Найбільш поширені в області ґрунти – чорноземи. Вони займають майже дві третини території області.

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Кількість наявного населення на кінець 2020 року за даними Головного управління статистики у Полтавській області становила 1371,529 тис. осіб, з яких 859,042 тис. мешкають у міських поселеннях, 512,487 тис. – у сільській місцевості.

Щільність населення – 48 осіб на 1 км², менша, ніж в середньому по Україні (69 осіб/км²).

Головним управлінням статистики у Полтавській області оприлюднюється інформація по містах обласного значення та районах відповідно до адміністративно-територіального устрою, який діяв до набрання чинності постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів».

За інформацією порталу Верховної Ради України адміністративно-територіальний устрій області після набрання чинності постановою Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» і складався з:

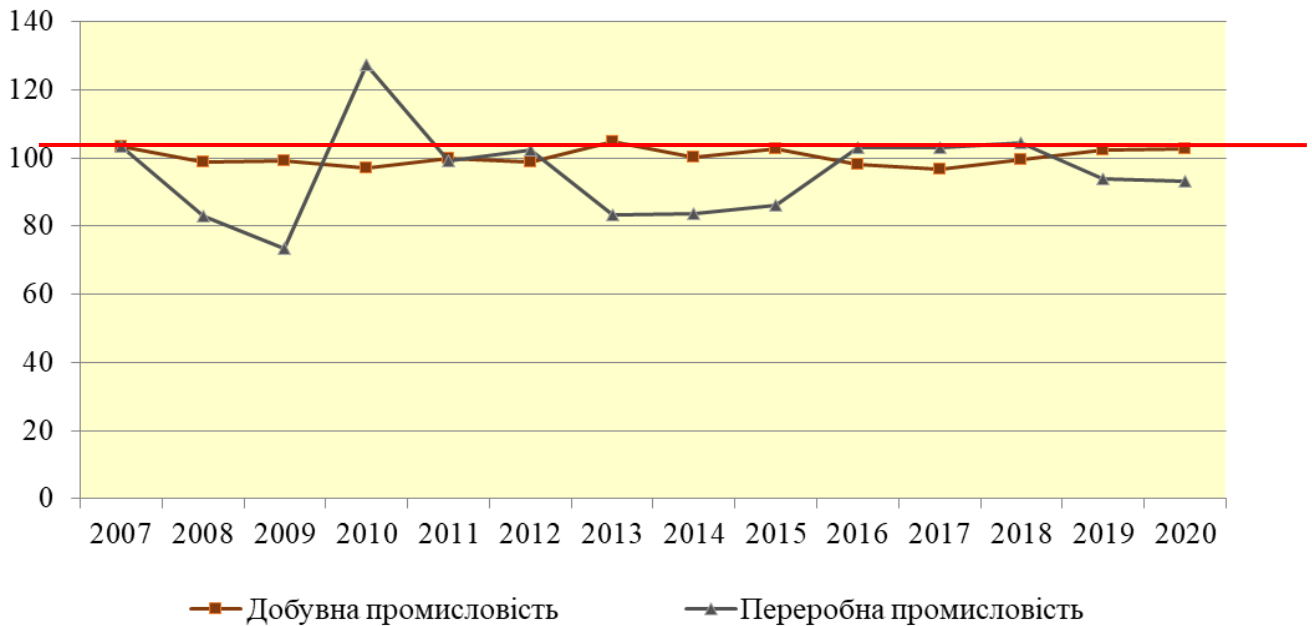
районів	- 4;	сільських територіальних громад	- 24;
міст	- 16;	районних рад	- 4;
районів у містах	- 3;	міських рад територіальних громад	- 16;
селищ міського типу	- 20;	районних рад у містах	- 3;
міських територіальних громад	- 16;	селищних рад	- 20;
селищних територіальних громад	- 20;	територіальних громад	- 24.
		сільських рад	
		територіальних громад	

Провідними галузями промисловості області є машинобудування, паливна, гірничорудна, будівнича та харчова. Розвинуті видобування і переробка залізної руди, нафти, природного газу і газового конденсату, також виробництво сталі, будівельних матеріалів, сільськогосподарської продукції: м'яса і масла тваринного, олії, цукру та інших видів промислової продукції.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році на Полтавщині величина індексу промислового виробництва залишилася на рівні попереднього року – 99,8 відсотка (2019р. – 98,8, 2018р. – 101,5, 2017р. – 98,9%, 2016р. – 100,1%, 2015р. – 96,2%, 2014р. – 92,9%, 2013р. – 94,7%).

Індекс промислового виробництва у галузі добувній промисловості і розробленні кар'єрів демонстрував ріст до 102,6%, у переробній галузі – зниження до 93,1 відсотка.

Рис.1.1. Індекси промислової продукції за видами діяльності у відсотках до попереднього року

У 2020 році у переробній промисловості спостерігався ріст у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 9,6%. В

Відмічене зниження виробництва по деяких ключових видах діяльності: у галузі машинобудування – на 34,7%, у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності – 19,7%.

При цьому видобуток газу природного – збільшився на 2,0%, газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного – залишився на рівні попереднього року (98,2% обсягів 2019 року).

Сільськогосподарське виробництво є однією з провідних галузей економіки області. За даними Головного управління статистики у Полтавській області (Статистичний бюлетень «Соціально-економічне становище Полтавської області за 2020 рік») у 2020 році індекс виробництва продукції сільського господарства становив 88,8% обсягів 2019 року: в тому числі продукції рослинництва 87,8% обсягів 2019 року; продукції тваринництва 94,0% обсягів 2019 року.

Основою рослинництва області є виробництво зернових культур, цукрових буряків і соняшнику; у тваринництві – виробництво м'яса, молока, яєць.

За статистичними даними під урожай 2020 року було дещо зменшено площі на яких посіяні зернові та зернобобові культури – на 1,1%; площі під соняшник збільшено на 16%; площі під інші сільськогосподарські культури залишилися на рівні попередніх років.

У порівнянні з попереднім роком в області зафіксований ріст обсягів виробництва овочевих культур – на 3,1% та плодкових та ягідних культур – на 2,2 відсотка.

Індекс продукції тваринництва становив 93,1% у сільськогосподарських підприємствах та 95,2% – у господарствах населення.

У господарствах усіх категорій виробництва молока залишилося на рівні попереднього року (майже 97% обсягів 2019 року), дещо зменшився показник виробництва м'яса (реалізація на забій сільськогосподарських тварин) – 88,9% обсягів 2019 року, виробництва яєць зменшилося на 18,2 відсотки.

У звітному році, в області спостерігалось скорочення сільськогосподарських тварин на сільськогосподарських підприємствах та у господарствах населення:

велика рогата худоба – на 9,3%, в тому числі корів – на 5%; свиней – на 15,1%, вівець та кіз – на 1,5%, птиці свійської – на 4,6 відсотків.

Транспортна мережа області доволі розвинута. Протяжність залізниць – близько 1100 кілометрів, з них електрифіковано третина. За даними управління інфраструктури та цифрової трансформації Полтавської обласної державної адміністрації загальна протяжність автомобільних доріг області у 2020 році становила 8911,3 км, з яких 8910,5 (майже 100%) – дороги з твердим покриттям.

Функціонування річкового транспорту забезпечують два річкових порти – Кременчуцький річковий порт та Горішньоплавнівський вантажний порт ПрАТ «Полтавського ГЗК». Порти розташовані на лівому березі р.Дніпро і обслуговують тільки вантажні перевезення.

Розгалуженою є мережа трубопровідного транспорту. По території області проходять міждержавні газопроводи «Союз», «Уренгой – Помари – Ужгород», «Слець – Кременчук – Бендери», відгалуження нафтопроводу «Дружба». Загальна довжина магістральних трубопроводів складає 554 кілометри.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

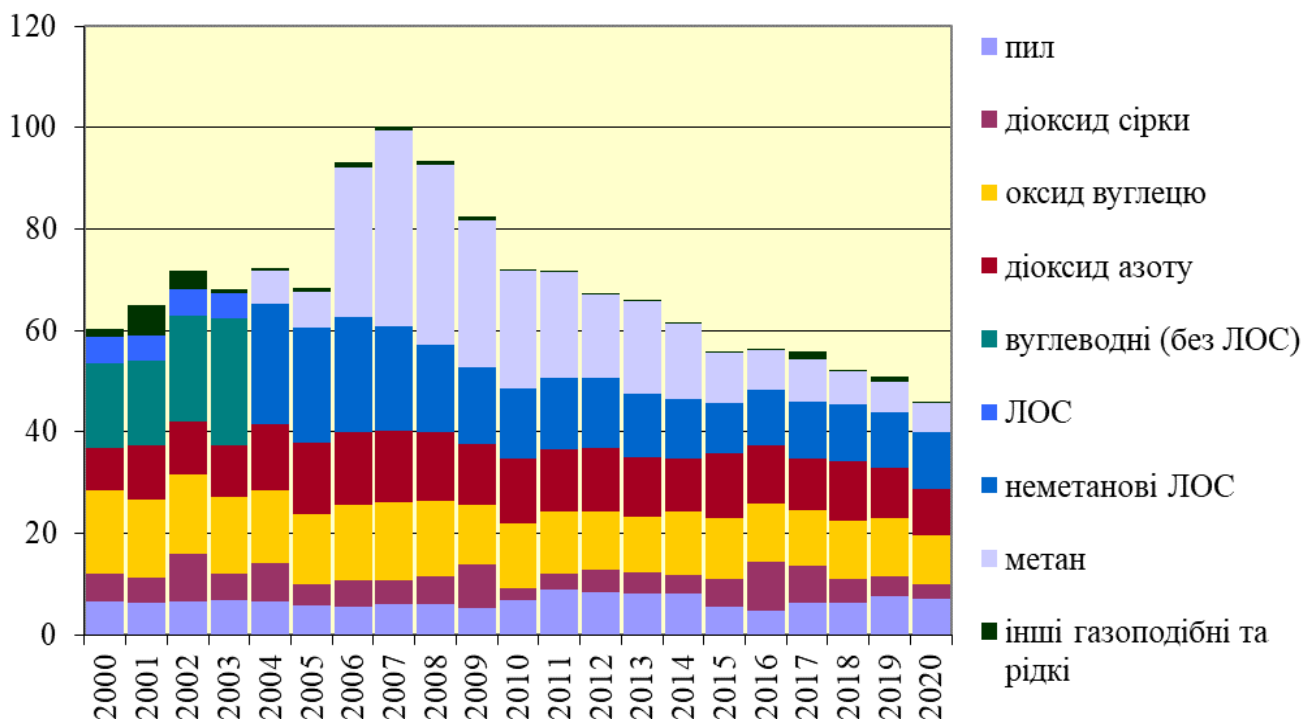
2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

У 2020р. від стаціонарних джерел забруднення у повітря потрапило 45,815тис.т забруднюючих речовин (без урахування викидів діоксиду вуглецю), що на 5,144тис.т, або на 10,1% менше, ніж у 2019 році. Із загальної кількості забруднюючих речовин, що надійшли в атмосферу, викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, становили відповідно 5,871тис.т (12,8% обласних викидів) та 0,052тис.т (0,11% обласних викидів). Крім цих речовин, у звітному році в атмосферу було викинуто 1589,312тис.т (менше ніж у попередньому майже на 19,3%) діоксиду вуглецю, який також впливає на зміну клімату.

Серед стаціонарних джерел головними забруднювачами є підприємства мм.Кременчука та Горішні Плавні. Значно менше викидів в обласному центрі – 1,87% від загального обсягу викидів. На м.Кременчук припадало 27,4% від усіх викидів забруднюючих речовин в атмосферу стаціонарними джерелами, майже стільки і у м.Горішні Плавні – 26 відсотків.

Рис.2.1. Обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, тис.т

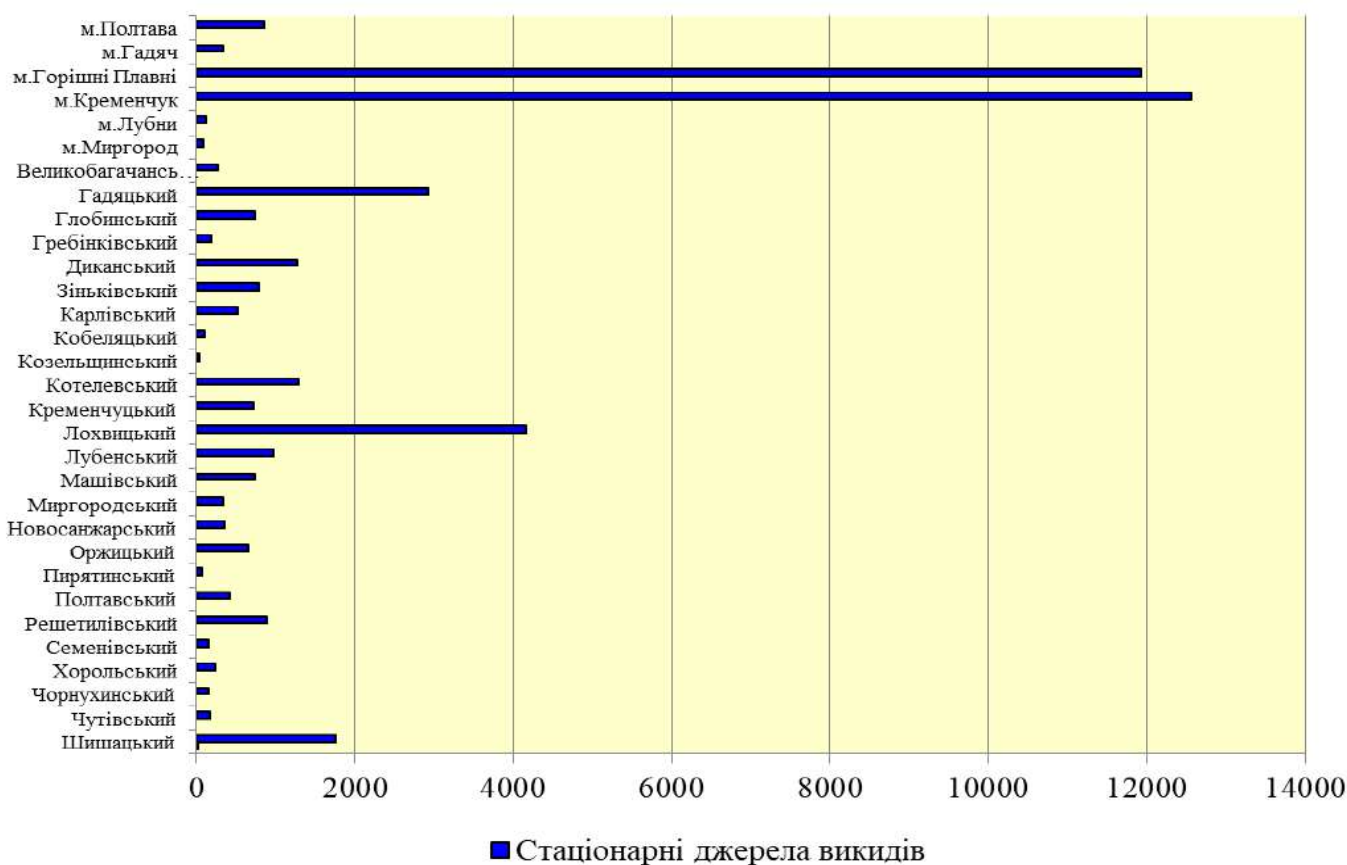
Також, до лідерів щодо здійснення викидів в атмосферне повітря щорічно потрапляють райони, де розташовані об'єкти газотранспортних підприємств: – Лохвицький (9,1% обласних викидів), Гадяцький (6,4%), Шишацький (3,8%), Диканський (2,8%), Котелевський (2,8%) та Лубенський (2,1%) райони. Обсяги викидів в розрахунку на особу у зазначених районах становили: 103,3кг; 107,2кг;

90,9кг; 70,9кг; 68,5кг; та 32,5кг відповідно. У м.Кременчук приходиться на одного мешканця – 57,5кг викидів, у м.Горішні Плавні – 225кг, у м.Полтава – 3,кг на одну особу.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області становила 1,594т шкідливих речовин (менше ніж середній показник в Україні (3,882т) у 2,4 рази).

Обсяги викидів шкідливих речовин у розрахунку на одну особу області становили 33,2кг (менше ніж середній показник в Україні в 1,6 разів): найвищі показники в області у м.Горішні Плавні – 225кг на кожного мешканця; найменший показник у Козельщинському районі – лише 2,2кг у розрахунку на одну особу.

Рис.2.2. Викиди забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел підприємств по містах та районах області у 2020р., т

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2020 рік (як і за 2016 - 2019 роки) не здійснювався.

Табл.2.1. Динаміка викидів в атмосферне повітря, тис.т.

Роки	Викиди в атмосферне повітря, тис.т.		Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км, кг	Обсяг викидів у розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	у тому числі			
		стаціонарними джерелами	пересувними джерелами		
1	2	3	4	5	6
2000	151,927	60,399	91,528	5284,2	91
2005	161,096	68,415	92,681	5603,1	103
					8,9 т/млн.грн

1	2	3	4	5	6	7
2006	190,436	93,127	97,309	6623,6	123	8,59 т/млн.грн
2007	205,755	100,2	105,498	7156,4	134,2	7,26 т/млн.грн
2008	202,239	93,4	108,792	7034,2	133,2	5,93 т/млн.грн
2009	183,528	82,4	101,092	6383,4	121,9	5,14 т/млн.грн
2010	172,752	72,811	99,942	6008,6	115,657	3,9 т/млн.грн
2011	181,322	72,284	109,041	6306,6	122,311	3,42 т/млн.грн
2012	178,906	67,902	111,004	6222,7	121,498	3,16 т/млн.грн
2013	176,611	66,606	110,005	6142,9	120,717	3,02 т/млн.грн
2014	166,635	62,915	103,720	5795,9	114,637	2,39 т/млн.грн
2015	140,983	55,607	85,376	4903,6	97,636	1,47 т/млн.грн
2016	56,216**	56,216	**	1955,3**	39,2324**	0,48 т/млн.грн**
2017	55,893**	55,893	**	1944,0**	39,3521**	0,346 т/млн.грн**
2018	52,156**	52,156	**	1814,1**	37,0655**	0,292 т/млн.грн**
2019	50,959**	50,959	**	1772,4**	36,6274**	0,245 т/млн.грн**
2020	45,814**	45,814	**	1593,5**	33,2169**	*

Примітка.

* - величина валового регіонального продукту за 2019 буде офіційно оприлюднена управлінням статистики приблизно у IV кварталі 2020 року

** - розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2016 – 2020 роки не здійснювався

Інформацію про викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами області за останні роки, побудовану на даних форми 2-ТП (повітря) зведено у розділі 2.1.2.

Табл.2.2. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у регіоні по окремим населеним пунктам, тис.т

Назва населених пунктів	2000	2005	2007	2010	2012	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Великобагачанський	0,250	0,228	0,443	0,346	0,349	0,287	0,290	0,285	0,268	0,263
Гадяцький	4,614	3,594	5,044	5,090	3,304	3,282	4,000	4,129	3,344	2,920
Глобинський	1,043	0,966	0,256	0,523	1,007	1,309	0,712	0,671	0,893	0,744
Гребінківський	0,135	0,149	0,163	0,137	0,203	0,151	0,165	0,179	0,193	0,183
Диканський	0,817	3,195	13,028	3,226	2,925	1,727	1,474	1,228	1,291	1,278
Зінківський	0,720	1,499	4,973	2,560	1,475	1,795	2,171	2,147	1,498	0,786
Карлівський	0,614	0,922	0,895	0,623	0,481	0,490	0,516	0,777	0,734	0,517
Кобеляцький	0,410	0,285	0,465	0,546	0,943	0,228	0,377	0,211	0,219	0,097
Козельщинський	0,093	0,033	0,039	0,047	0,040	0,037	0,060	0,071	0,056	0,040
Котелевський	0,324	0,223	1,023	1,187	1,310	1,091	1,238	1,226	1,087	1,291
Кременчуцький	0,521	1,273	0,747	0,734	0,200	1,055	1,543	0,703	0,612	0,714
Лохвицький	6,816	5,748	13,119	11,498	8,267	5,084	4,966	4,785	5,221	4,165
Лубенський	0,280	0,426	0,350	0,208	3,329	1,561	1,409	1,153	1,145	0,976
Машівський	1,889	2,536	2,148	1,766	1,617	0,886	1,124	0,914	0,854	0,735
Миргородський	0,114	0,426	0,421	0,312	0,296	0,361	0,348	0,417	1,062	0,334
Новосанжарський	1,202	1,150	1,174	0,960	0,797	0,603	0,601	0,429	0,535	0,361
Оржицький	0,286	0,174	0,896	0,855	0,939	1,246	0,514	0,443	0,640	0,655
Пирятинський	0,746	0,070	0,207	0,052	0,092	0,086	0,116	0,091	0,085	0,077
Полтавський	0,515	0,817	1,023	0,736	0,527	0,433	0,415	0,447	0,543	0,426
Решетилівський	0,839	1,252	5,074	2,761	1,627	1,227	1,176	1,405	1,027	0,881
Семенівський	0,243	0,239	0,227	0,028	0,173	0,196	0,183	0,041	0,130	0,150
Хорольський	0,289	0,138	0,507	0,545	0,523	0,432	0,603	0,571	0,262	0,242
Чорнухинський	0,012	0,025	0,241	0,246	0,147	0,141	0,144	0,151	0,146	0,150
Чутівський	0,155	0,075	0,263	0,307	0,319	0,212	0,106	0,338	0,251	0,169
Шишацький	0,946	0,847	1,709	1,754	1,693	1,788	1,336	1,272	1,781	1,754
м.Полтава	2,883	2,353	2,502	1,767	1,439	1,205	1,166	1,112	0,993	0,855

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
м.Гадяч*						0,198	0,200	0,329	0,373	0,342
м.Горішні Плавні (Комсомольськ)	7,125	9,586	9,855	11,250	12,914	12,170	9,944	10,851	11,736	11,924
м.Кременчук	24,886	28,732	27,966	18,720	20,731	16,068	18,714	15,475	13,754	12,565
м. Лубни	1,896	2,007	5,285	3,833	0,075	0,137	0,157	0,189	0,134	0,127
м. Миргород	0,357	0,298	0,249	0,195	0,163	0,123	0,123	0,116	0,091	0,092

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

У 2020 році 576 (у 2019р. – 623, у 2018р. – 614, у 2017р. 641, у 2016р. – 540, у 2015 – 651, у 2014 – 464) підприємств Полтавщини здійснювали викиди забруднюючих речовин та парникових газів. Найбільше підприємств розташовано у великих містах Полтава та Кременчук. В середньому одним підприємством області викинуто в атмосферне повітря 79,539т (у 2019 р. – 81,797т, у 2018р. – 84,945т, у 2017р. – 87,196т, у 2016р. – 104,103т; у 2015 – 85,4т; у 2014 – 135,6т) забруднюючих речовин.

Найбільший негативний вплив діяльності підприємств спостерігається у м.Кременчуці, де викинуто 27,4% від усіх викидів стаціонарних джерел області. Основним забруднювачем повітря в цьому місті залишається ПАТ «Укртатнафта» – 22,8% обласних викидів.

У м.Горішні Плавні (Комсомольськ) об'єми викидів забруднюючих речовин становлять 26% від усіх викидів стаціонарних джерел області, з яких майже 40 % – у вигляді суспендованих твердих частинок. Найбільшим забруднювачем атмосфери в цьому місті є ПрАТ «Полтавський ГЗК» – 21% обласних викидів.

Підприємствами обласного центру впродовж 2020р. викинуто 0,855тис.т забруднюючих речовин (1,9% від усіх викидів стаціонарних джерел області).

Табл.2.3. Динаміка викидів стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, в тому числі по найпоширеніших речовинах(пил, діоксид сірки, діоксид азоту, оксид вуглецю) в цілому по області та в розрізі населених пунктів, тис. тонн

Населені пункти	2000 р.	2010 р.					2017 р.					2018 р.					2019 р.					2020 р.				
	разом	разом	в т.ч.			разом	пил	в т.ч.			разом	пил	в т.ч.			разом	пил	в т.ч.			разом	пил	в т.ч.			
			діоксид та інші сполуки сірки	сполуки азоту	оксид вуглецю			діоксид та інші сполуки сірки	сполуки азоту	оксид вуглецю			діоксид та інші сполуки сірки	сполуки азоту	оксид вуглецю			діоксид та інші сполуки сірки	сполуки азоту	оксид вуглецю						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
Гадяч*							0,200	0,062	0,020	0,025	0,082	0,329	0,156	0,023	0,024	0,108	0,373	0,214	0,016	0,026	0,101	0,342	0,225	0,004	0,022	0,085
Миргород	2,719	0,144	0,048	0,003	0,035	0,046	0,123	0,034	0,00005	0,021	0,061	0,117	0,058	0,00030	0,019	0,031	0,091	0,022	0,005	0,018	0,034	0,092	0,011	0,004	0,028	0,038
Лубни	5,134	3,491	0,008	0,002	0,478	0,529	0,157	0,031	0,007	0,044	0,049	0,189	0,033	0,018	0,053	0,044	0,134	0,022	0,008	0,048	0,044	0,127	0,016	0,010	0,045	0,040
Горішні Плавні	12,188	9,893	2,879	0,897	2,904	2,387	9,944	4,010	1,355	2,910	1,637	10,851	3,770	1,905	3,528	1,604	11,736	4,675	1,926	3,523	1,579	11,924	4,636	1,980	3,636	1,630
Кременчук	42,018	25,209	1,113	7,376	1,911	1,538	18,714	0,484	5,563	1,947	1,994	15,475	0,535	2,264	1,916	2,056	13,754	0,428	1,484	1,154	1,740	12,565	0,374	0,619	0,844	1,420
Полтава	28,233	2,01	0,272	0,032	0,508	0,933	1,166	0,242	0,162	0,328	0,226	1,112	0,205	0,100	0,351	0,220	0,993	0,175	0,030	0,306	0,217	0,855	0,109	0,027	0,275	0,193
Разом по області	151,927	82,437	5,397	8,48	11,789	11,864	55,893	6,304	7,445	11,511	10,921	52,156	6,424	4,509	11,824	11,436	50,959	7,761	3,710	10,673	11,584	45,814	7,191	2,860	9,119	9,453

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

Порівняно з 2019 роком відмічене збільшення у викидах в атмосферне повітря області стійких органічних забруднювачів (СОЗ) – на 63% (зростання по м.Кременчук). Дещо збільшилися викиди фреонів – на 4,6% (зростання по м.Кременчук), неметанових летких органічних сполук – на 2,9%; хлору та сполук хлору (у перерахунок на хлор) на 1,4%. На рівні попереднього року залишилися викиди речовин у вигляді суспендованих твердих частинок (мікрочастинок та волокон) (92,7% обсягів 2019 року); органічних амінів (94,2% обсягів 2019 року); метану (94,6% обсягів 2019 року); бромю та його сполук (100,0% від обсягів попереднього року). По усіх інших речовинах зафіксоване зменшення обсягів викидів в атмосферне повітря області.

Табл.2.4. Обсяги викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря у 2020р. (тонн)

Полтавська область	Обсяги викидів, тонн		Збільшення \ зменшення викидів у 2020р. проти 2019р., тонн	Обсяги викидів у 2020р. до 2019р., %	Викинуто в середньому одним підприємством, тонн
	у 2020р.	у 2019р.			
1	2	3	4	5	6
Полтавська область	45814,5	50959,3	-5144,84	89,9	79,539
м.Полтава	855,1	993,0	-137,924	86,1	11,105
м.Гадяч*	342,4	373,4	-30,98	91,7	20,143
м.Горішні Плавні (колишній Комсомольськ)	11924,1	11736,4	187,727	101,6	794,940
м.Кременчук	12564,8	13754,3	-1189,56	91,4	209,413
м.Лубни	126,8	134,0	-7,262	94,6	9,752
м.Миргород	92,3	90,7	1,647	101,8	8,394
Райони					
Великобагачанський	263,0	268,4	-5,36	98,0	26,299
Гадяцький	2920,0	3344,2	-424,157	87,3	182,503
Глобинський	743,5	893,3	-149,721	83,2	30,981
Гребінківський	183,0	193,1	-10,134	94,8	16,637
Диканський	1278,4	1291,3	-12,912	99,0	106,536
Зіньківський	785,8	1498,4	-712,621	52,4	43,656
Карлівський	517,5	733,8	-216,349	70,5	32,341
Кобеляцький	97,3	219,3	-122,027	44,4	6,079
Козельщинський	39,5	55,5	-16,046	71,1	6,584
Котелевський	1290,9	1087,0	203,886	118,8	107,572
Кременчуцький	714,1	611,9	102,198	116,7	39,671
Лохвицький	4165,1	5221,1	-1056,07	79,8	160,195
Лубенський	976,4	1145,4	-168,944	85,2	122,055
Машівський	734,8	853,5	-118,677	86,1	45,928
Миргородський	334,1	1062,3	-728,224	31,5	16,706
Новосанжарський	360,7	534,8	-174,073	67,4	24,045
Оржицький	654,6	640,3	14,359	102,2	72,736
Пирятинський	77,3	85,1	-7,874	90,8	5,518
Полтавський	425,7	543,1	-117,454	78,4	10,135
Решетилівський	881,4	1026,5	-145,058	85,9	55,087
Семенівський	149,9	130,3	19,562	115,0	13,623
Хорольський	241,9	262,1	-20,196	92,3	15,119
Чорнухинський	150,5	145,6	4,866	103,3	37,622
Чутівський	169,2	250,6	-81,336	67,5	16,923
Шишацький	1754,5	1780,6	-26,126	98,5	103,203

Примітка.

* - відповідно до постанови Верховної Ради України від 13.05.2015 №399-VIII «Про віднесення міста Гадяч Гадяцького району Полтавської області до категорії міст обласного значення».

2.1.2. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності).

Потужним забруднювачем атмосфери області – є ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) – 21% обласних викидів. Обсяги викидів ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (виробництво та розподілення електроенергії) – становлять 3,8% усіх викидів у 2020 році.

Підприємство ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» (видобувна промисловість) отримало дозвіл на здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря з II кварталу 2010 року. Частка викидів зазначеного підприємства зросла від 1,39% усіх обласних викидів у 2010 до 5,5% у 2014 році, у 2015 – 2016 роках простежувалося зменшення до 1,0%, у 2017 року становила 18

3,13%, у 2018 році – 2,6%, у 2019 – 3,9%, у 2020 році – 4,1% загальних викидів Полтавської області.

У другому кварталі 2018 році ТОВ «Біланівський ГЗК» розпочало виконання робіт з розкриття родовища. Викиди за останні три роки становили лише 0,1-0,2% обласних викидів.

ПАТ
«Транснаціональна
фінансово-
промислова
нафтова компанія
«Укртатнафта»,
реагентне господарство

Підприємством, яке здійснює найбільший вплив на атмосферного повітря Полтавській області, залишається ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробна промисловість) – 22,8% загальних обласних викидів.

Табл.2.5. Основні забруднювачі атмосферного повітря»

№ п/п	Підприємство - забруднювач	Відомча приналежність	Валовий викид, т		Зменшення/ збільшен- ня/+	Причина зменшення/ збільшення
			2020 р.	2019 р.		
1	2	3	4	5	6	7
1	ПАТ «Транснаціональна фінансово-промислова нафтова компанія «Укртатнафта»		11126,056	11750,897	-624,841	зменшення обсягів викидів відбулося у зв'язку зі зменшенням використання палива
2	ПрАТ «Полтавський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Poltava Mining	9678,285	9467,335	210,950	збільшення обсягів викидів відбулося через збільшення обсягів виробництва окатишів, як наслідок – зростання витрат природного газу, а також збільшення витрат вибухових речовин
3	ТОВ «Сристівський гірничо- збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Yeristovo Mining	1897,711	1944,035	-46,324	зменшення викидів пов'язане зі зменшенням обсягів розкривних робіт, зварювальних робіт,

1	2	3	4	5	6	7
						зменшення обсягів використання пального, а також не роботою котлів
4	ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»	Ferrexpo Belanovo Mining	63,068	50,044	13,024	збільшення обсягів викидів через зміну умов господарювання
5	Лубенське ЛВУМГ, КС «Диканська»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	1034,176	1078,585	-44,409	
6	Лубенське ЛВУМГ, КС «Лубни»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	956,643	1120,482	-163,839	
7	Сумське ЛВУМГ, Гребінківський р-н	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	1186,939	2112,362	-925,423	
8	Сумське ЛВУМГ, Зіньківський р-н	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	224,898	455,315	-230,417	
9	Сумське ЛВУМГ, Решетилівський р-н	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	769,219	838,192	-68,973	
10	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Кременчук»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	553,309	477,358	75,951	
11	Кременчуцьке ЛВУМГ, КС «Машівка»	ТОВ «Оператор газотранспортної системи України»	75,133	159,733	-84,600	
12	ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ»		1736,201	1248,704	487,497	збільшення викидів забруднюючих речовин відбулося у зв'язку із збільшенням обсягів використання газу та мазуту (додатково до газу) в якості палива
13	АТ «Кременчуцький сталеливарний завод»	Stock Company	57,134	282,961	-225,827	
14	ПрАТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю», м.Кременчук		343,367	353,832	-10,465	
15	НГВУ «Полтаванафтогаз», ЦППН, ЦПВП, ПРЦЕО, ПРЦЕіЕ	ПАТ «Укрнафта»	378,020	382,546	-4,526	
16	ГПУ «Полтавагазвидобування», УСП Тимофіївка	НАФТОГАЗ група	910,430	1117,608	-207,178	
17	Філія УПГГК ПАТ «Укргазвидобування», Машівський район, с.Базилівщина	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	64,195	69,414	-5,219	
18	УПГГК Яблунівське ВПГ, Лохвицький район, с.Сенча	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	39,161	58,121	-18,960	
19	УПГГК Яблунівське ВПГ, Лохвицький район, с.Вирішальне	НАФТОГАЗ Укргазвидобування	7,968	14,031	-6,063	

За даними Головного управління статистики у Полтавській області викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами підприємств, що звітувалися за формою 2-ТП (повітря), мали наступний розподіл за видами економічної діяльності:

Табл.2.6. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності	Кількість підприємств, які мали викиди	Обсяги викидів у 2020р.		Викинуто в середньому одним підприємством, т
		тис.т	у % до 2019р.	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Усього	576	45,814	89,9	79,539
Сільське, лісове та рибне господарство		3,728	91,4	
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів		18,800	90,9	
Переробна промисловість		14,800	90,1	
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря		0,427	96,4	
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами		0,056	99,0	
Будівництво		0,240	189,1	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів		0,124	98,1	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність		7,072	84,3	
Тимчасове розміщування й організація харчування		0,001	100,0	
Інформація та телекомунікації		0,005	104,3	
Фінансова та страхова діяльність		–	–	
Операції з нерухомим майном		0,119	98,6	
Професійна, наукова та технічна діяльність		0,018	98,0	
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування		0,035	67,4	
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування		0,300	91,9	
Освіта		0,026	100,7	
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги		0,062	81,3	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок		0,002	76,7	
Надання інших видів послуг		–	–	

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані підписана від імені Української РСР 14 листопада 1979 року, ратифікована – 13 травня 1980 року. Дата набрання чинності в Українській РСР – 16 березня 1983 року.

Зазначеною конвенцією передбачається оберігання людини й оточуюче її середовище від забруднення повітря, також прагнення обмежувати і, наскільки це можливо, поступово скорочувати і відвертати забруднення повітря, включаючи його транскордонне забруднення на великі відстані.

У Полтавській області кількість викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами поступово скорочується, а саме з

100,256тис.т у 2007 році до 45,814тис.т у 2020 році (по Україні у 2020р. також відмічене зниження – на 9% від обсягів 2019 року).

Скорочення відбувається, у тому числі, через впровадження сучасних методів та високотехнологічного обладнання для очистці газопилових потоків від джерел викидів на підприємствах області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах

Державні спостереження за вмістом забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м.Полтави здійснюють лабораторія Полтавського центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах, а також Лабораторія спостережень за забрудненням атмосферного повітря м.Кременчука Полтавського центру з гідрометеорології на 4-х стаціонарних постах у м.Кременчук і на одному стаціонарному посту у м.Горішні Плавні (Комсомольськ).

Табл.2.7. Вміст основних забруднюючих речовин в атмосферному повітрі

Речовина	Клас небезпеки	Кількість міст, охоплених спостереженнями	Середньорічний вміст, мг/м ³	Середньодобові ГДК	Максимальний вміст, мг/м ³	Максимально разові ГДК	Частка міст (%), де середньорічний вміст перевищував:			Частка міст (%), де максимальний разовий вміст перевищував:		
							1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК	1 ГДК	5 ГДК	10 ГДК
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Пил	III	3	0,140	0,150	1,850	0,500	100,000	–	–	100,000	–	–
Діоксид сірки	III	3	0,004	0,050	0,081	0,500	–	–	–	–	–	–
Оксид вуглецю	IV	3	0,975	3,000	9,000	5,000	–	–	–	66,667	–	–
Діоксид азоту	II	3	0,035	0,040	0,370	0,085	66,667	–	–	33,334	–	–
Оксид азоту	III	2	0,016	0,060	0,100	0,400	–	–	–	–	–	–
Аміак	IV	3	0,008	0,040	0,070	0,200	–	–	–	–	–	–
Формальдегід	II	2	0,005	0,003	0,057	0,035	66,667	–	–	66,667	–	–
Фтористий водень	II	1	0,001	0,005	0,012	0,020	–	–	–	–	–	–
Хлористий водень	II	2	0,008	0,200	0,110	0,200	–	–	–	–	–	–
Сажа	III	2	0,004	0,050	0,060	0,150	–	–	–	–	–	–
Фенол	II	2	0,001	0,003	0,025	0,010	–	–	–	66,667	–	–
Бензол	II	0		0,100		1,500	–	–	–	–	–	–
Толуол	III	0		0,600		0,600	–	–	–	–	–	–
Етилбензол	III	0		0,020		0,020	–	–	–	–	–	–
Сума ксилолів	III	0		0,200		0,200	–	–	–	–	–	–

За даними лабораторії Полтавського обласного центру з гідрометеорології в атмосферному повітрі міст Полтави та Кременчука систематично спостерігається підвищений рівень вмісту пилу та протягом літніх місяців формальдегіду.

Простежується закономірність сезонних змін. Саме у холодний період зростає забрудненість діоксидом сірки та розчинними сульфатами, що пов'язано зі збільшенням викидів продуктів згорання палива.

Табл.2.8. Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин (в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст

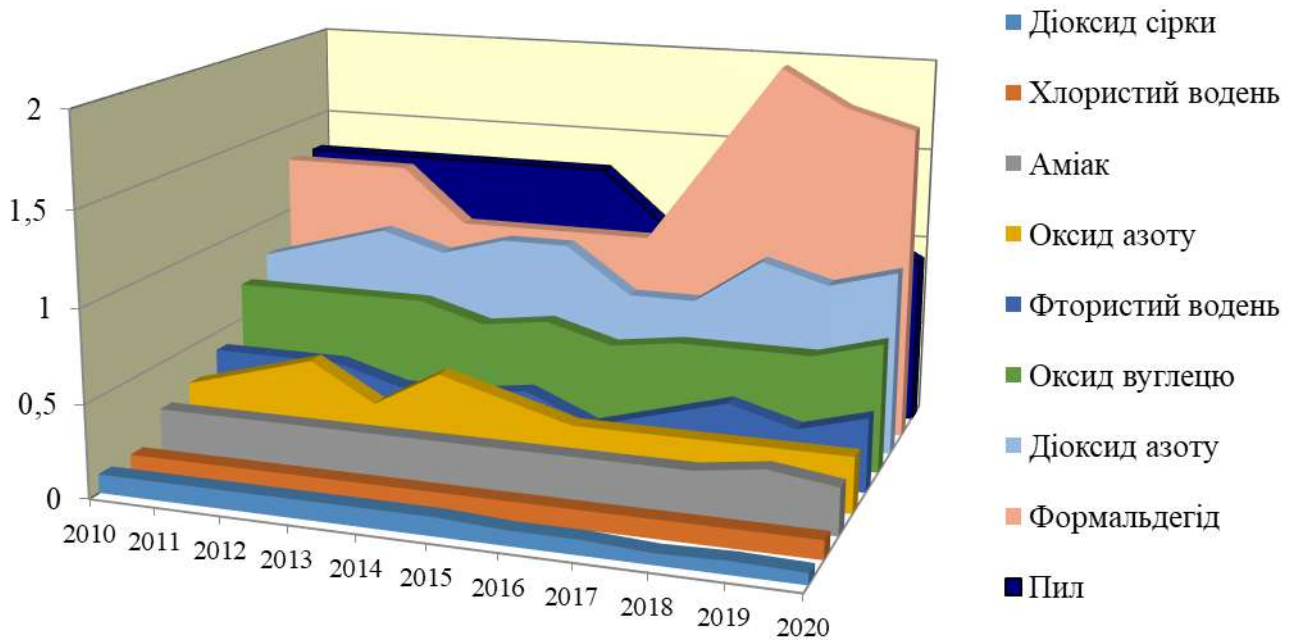
<i>Забруднююча речовина</i>	<i>Місто</i>	<i>Середньорічна концентрація</i>	<i>Максимально разова середньорічна концентрація</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Пил	м.Полтава	0,141	0,700
Пил	м.Кременчук	0,144	1,050
Пил	м.Горішні Плавні	0,134	1,850
Діоксид сірки	м.Полтава	0,003	0,020
Діоксид сірки	м.Кременчук	0,005	0,081
Діоксид сірки	м.Горішні Плавні	0,004	0,080
Оксид вуглецю	м.Полтава	2,075	9,000
Оксид вуглецю	м.Кременчук	0,550	7,000
Оксид вуглецю	м.Горішні Плавні	0,300	1,000
Діоксид азоту	м.Полтава	0,035	0,200
Діоксид азоту	м.Кременчук	0,052	0,370
Діоксид азоту	м.Горішні Плавні	0,019	0,112
Оксид азоту	м.Полтава	0,019	0,080
Оксид азоту	м.Кременчук	0,030	0,100
Аміак	м.Полтава	0,012	0,070
Аміак	м.Кременчук	0,006	0,046
Аміак	м.Горішні Плавні	0,005	0,040
Формальдегід	м.Полтава	0,005	0,053
Формальдегід	м.Кременчук	0,009	0,057
Фтористий водень	м.Полтава	0,002	0,012
Хлористий водень	м.Полтава	0,021	0,110
Хлористий водень	м.Горішні Плавні	0,002	0,020
Сажа	м.Кременчук	0,008	0,060
Сажа	м.Горішні Плавні	0,004	0,030
Фенол	м.Кременчук	0,001	0,025
Фенол	м.Горішні Плавні	0,001	0,019

Загальний рівень забруднення атмосферного повітря у *м.Полтава* залишився на рівні попереднього 2019 року.

За результатами спостережень середньомісячних концентрацій в динаміці за останні 5 років (2016 – 2020 роки) Полтавська гідрометлабораторія зазначає: зросло забруднення атмосферного повітря міста оксидом вуглецю, діоксидом азоту, фтористим воднем та формальдегідом; знизилася забрудненість діоксидом сірки; стабілізувався вміст у повітрі розчинних сульфатів, оксиду азоту, хлористого водню та аміаку.

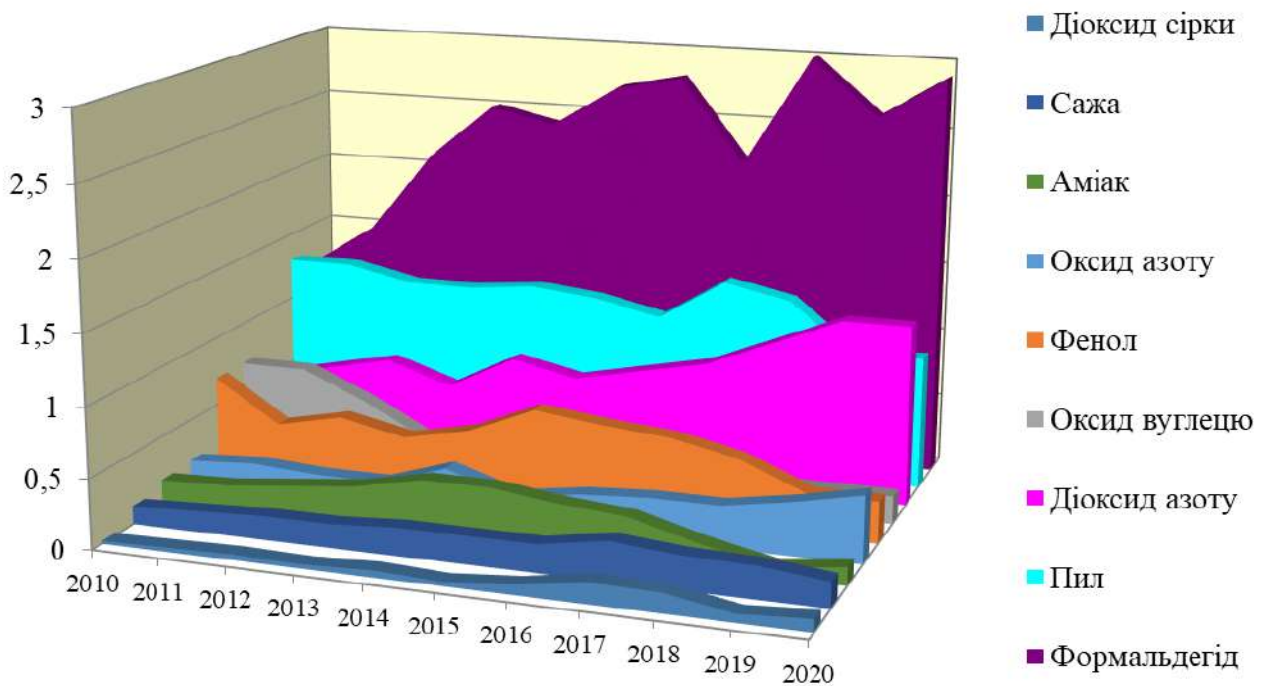
Комплексний індекс забруднення атмосферного повітря (ІЗА) в *м.Полтава* у 2020 році зменшився і становив 4,8 (у 2019р. – 5,6, 2018р. – 5,72, 2017р. – 4,13, 2016р. – 3,7, 2015р. – 4,41, 2014р. – 4,40; 2013р. – 4,2; 2012р – 4,8).

Рис.2.3. Забруднення атмосферного повітря у м. Полтава (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

Результати спостережень свідчать: загальний рівень забруднення промислової столиці Полтавщини – міста Кременчук у 2020 році (як і у попередніх) характеризується як високий. Спостерігалось підвищення середньорічного вмісту формальдегіду, оксиду азоту, аміаку та майже усіх важких металів окрім кадмію.

Рис.2.4. Забруднення атмосферного повітря у м. Кременчук (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

Забрудненість повітря важкими металами в цілому по місту протягом року була значно нижче допустимого рівня.

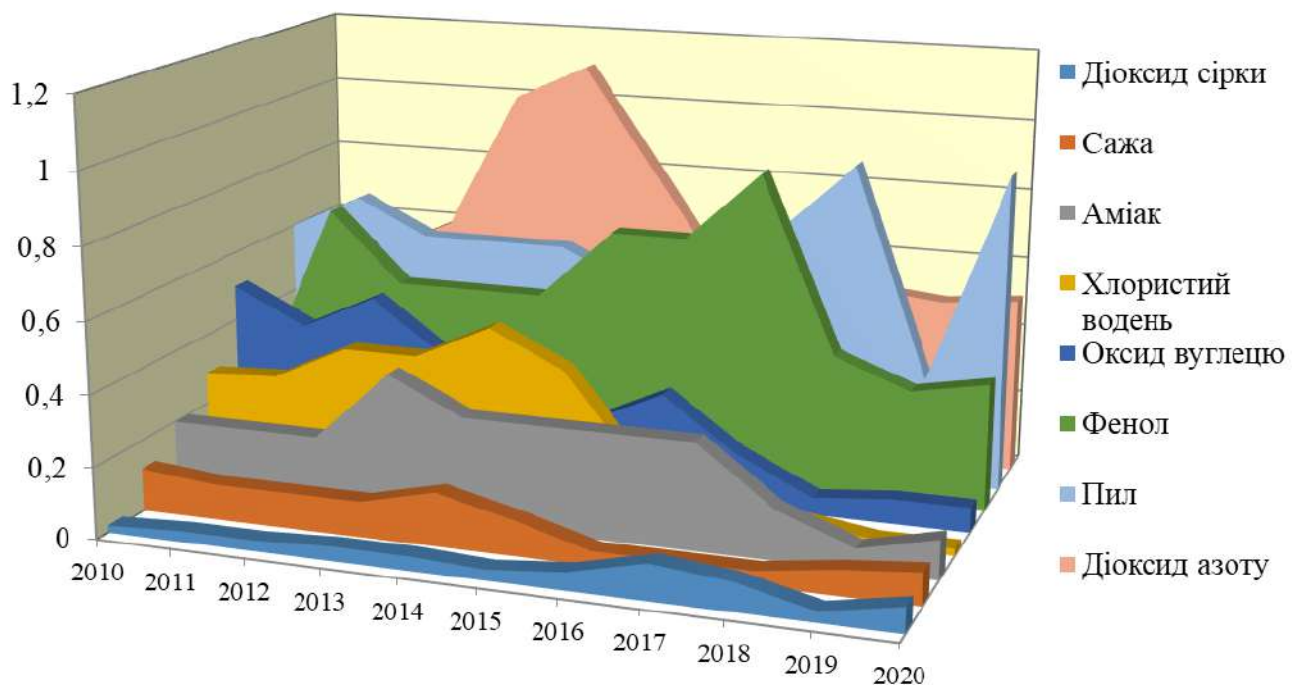
За останні 5 років (2016-2020) спостерігається збільшення забруднення атмосферного повітря діоксидом азоту, оксидом азоту, формальдегідом та деякими важкими металами: залізом та свинцем, дещо хромом та кадмієм. Відмічена тенденція до зменшення середнього вмісту пилу, діоксиду сірки, сульфатів, оксиду вуглецю, фенолу, сажі, аміаку, міді, нікелю, цинку.

У м.Кременчук загальне значення ІЗА у 2020 році зросло до 6,9 (у 2019р. – 6,3, у 2018р. – 7,1, 2017р. – 6,08, 2016р. – 6,4, 2015р. – 6,5, 2014р. – 6,05; 2013р. – 6,0; 2012р. – 5,5).

Результати спостережень за звітний рік свідчать, про низький загальний рівень забруднення міста Горішні Плавні у цілому за 2020 рік (як і у попередніх роках) за індексом забруднення.

При порівнянні з попереднім роком дещо підвищилась забрудненість повітря пилом, діоксидом сірки, сажею, аміаком, фенолом. Відмічене зростання середнього вмісту важких металів, крім кадмію, та цинку, вміст яких залишився майже на тому ж рівні; найбільше збільшився вміст міді та заліза. Середньорічний вміст інших домішок істотно не змінився.

Рис.2.5. Забруднення атмосферного повітря у м. Горішні Плавні (середньорічні концентрації у кратностях ГДК)

За останні 5 років (2016-2020) спостерігається тенденція до підвищення середньорічних концентрації пилу, діоксиду азоту, сажі. Зменшується вміст діоксиду сірки, оксиду вуглецю, фенолу, водню хлористому, аміаку. По важких металах зберігається тенденція до збільшення особливо по залізу та міді.

У м.Горішні Плавні значення індексу забруднення атмосферного повітря (ІЗА) у порівнянні з попереднім роком збільшилося до 1,9 (у 2019р. – 1,2, у 2018р. – 2,0, у 2017р. – 2,25, у 2016 – 2,1, у 2015 – 2,5, у 2014 – 2,8; у 2013 – 2,9; у 2012 – 2,8).

Табл.2.9. Рівень забруднення атмосферного повітря за значенням ІЗА у 2020 році

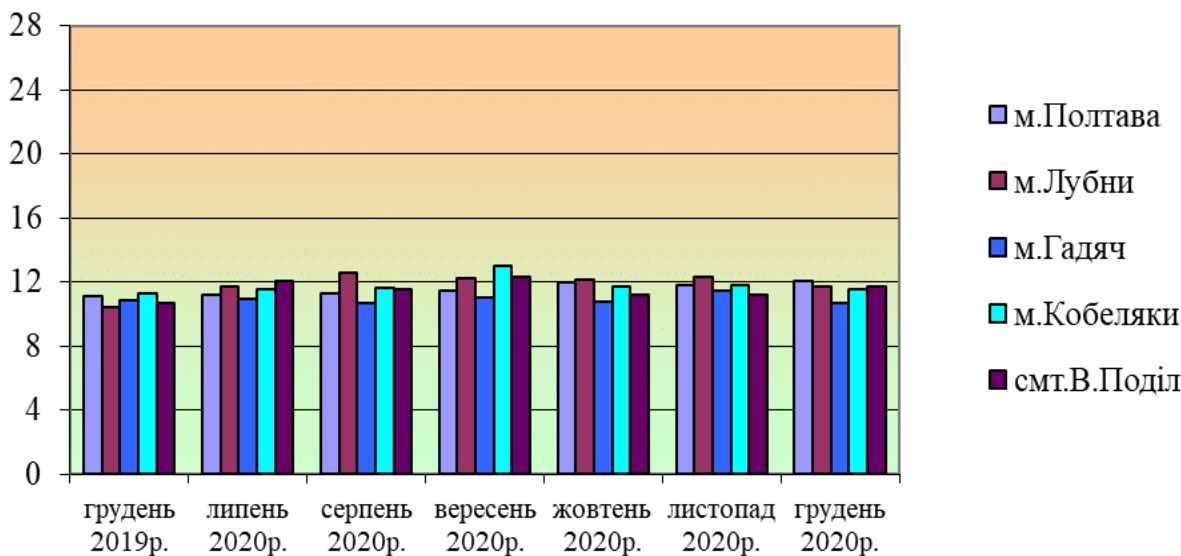
Міста, (значення ІЗА у звітному році)	Забруднюючі речовини, які визначають високий рівень забруднення атмосферного повітря
1	2
м.Полтава – 4,8	формальдегід, завислі речовини (пил), діоксид азоту, оксид азоту, оксид вуглецю
м.Кременчук – 6,9	формальдегід, завислі речовини (пил), діоксид азоту, оксид азоту, оксид вуглецю
м.Горішні Плавні (Комсомольськ) – 1,9	фенол, діоксид азоту, завислі речовини (пил), аміак, сажа

Усі значення індексу забруднення атмосфери, що визначалися, нижчі за середній в Україні – 7,0 (у 2019р. – 8,2, у 2018р. – 7,6, у 2017р. – 7,2, у 2016р. – 7,1, у 2015р. – 7,7, у 2014р. – 7,1; у 2013р. – 7,7; у 2012р. – 8,0).

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Аналіз радіаційного забруднення повітря у 2020 році здійснювався на основі даних спостережень, наданих Полтавським обласним центром з гідрометеорології, на 5 пунктах спостереження Полтавської області: м.Гадяч, м.Лубни, м.Кобеляки, смт. В. Поділ та ЦГМ Полтава.

Рис.2.6. Середні значення гамма фону атмосферного повітря в Полтавській області, мкР/год

Гамма-фон атмосферного повітря на всіх п'яти метеостанціях області протягом року не перевищував нормативів і залишався на рівні допустимих значень.

Максимальне значення (17мкР/год) фіксувалося ЦГМ «Полтава» у січні 2020 року та метеостанцією м.Кобеляки у червні 2020 року.

Середні значення гамма-фону атмосферного повітря області в порівнянні з груднем 2019 року та за липень-грудень 2020 року відображені на рис.2.6.

Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр міністерства охорони здоров'я України» єдина в області установа, що проводить понад 40 років, згідно з Комплексною програмою здійснення державного санітарно-гігієнічного нагляду в галузі радіаційної безпеки України, в повному обсязі, соціально – гігієнічний радіаційний моніторинг довкілля.

У звітному році виконано 11033 дозиметричних досліджень, з них 7934 – вимірів гамма фону на місцевості, 2099 – вимірів рівня потужності експозиційної дози зовнішнього γ -випромінювання в будинках житлового і соціально-побутового призначення, 21 вмісту радону-22 в повітрі будинків, 3619 досліджень γ -випромінювання, 70 η випромінювання, 7 вимірів рентгенівського випромінювання від джерел ІВ промислового призначення, 322 виміри потужності експозиційної дози зовнішнього γ -випромінювання та 276 щільності потоку β -частинок металобрухту та 851 вимірів потужності експозиційної дози зовнішнього γ -випромінювання та 848 щільності потоку β -частинок на майданчиках металобрухту.

Всього в межах соціально – гігієнічного моніторингу в 2020 році за радіологічними показниками виконано 15266 досліджень на 712 об'єкті

2.5. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Техногенний тиск на навколишнє природне середовище, на біосферу – рослинний, тваринний світ і на людину, як на біологічний об'єкт, позначається негативними змінами, які стають все помітнішими в останні десятиріччя.

Показники захворюваності населення і смертності залежать від великої кількості факторів – соціальних, економічних і, не в останню чергу, екологічних.

На стан здоров'я людей впливають всі складові довкілля – і повітря, і вода, і ґрунти, і біота. Відокремити вплив забрудненого атмосферного повітря з-поміж інших складових не просто.

Постійно зменшується кількість населення області. Зменшення зареєстроване в усіх містах (міськради) обласного значення та районах області крім Полтавського, що насамперед обумовлено його природним скороченням (перевищення кількості померлих над кількістю народжених).

За даними Головного управління статистики у Полтавській області основним чинником скорочення чисельності населення залишається смертність. У 2020 році зареєстровано 24,601 померлих осіб, у тому числі 11,932тис. чоловіків та 12,669тис. жінок. Загальна кількість померлих збільшилася проти 2019 року на 1686 осіб, або на 7,4 відсотка. Найнижчий рівень смертності спостерігався у місті Гадячі та на території Горішньоплавнівської міської ради, найвищий у Чорнухинському та Глобинському районах.

Головними причинами смерті населення, як і у попередні роки, залишаються хвороби системи кровообігу (69,5% від загальної кількості померлих), новоутворення (12,8%) та зовнішні причини смерті (4,3%).

За даними Департаменту охорони здоров'я Полтавської обласної державної адміністрації протягом 2020 року вдалося покращити деякі показники захворюваності: захворюваність на туберкульоз зменшилася з 41,4 на 100тис. населення у 2019 році до 29,9 на 100тис. населення у 2020 році. Поширеність всіма формами активного туберкульозу зменшилась з 70,8 на 100тис. населення до 57,8 на 100тис. населення. Показник смертності від усіх форм туберкульозу у 2020 році склав 6,5 на 100 тис. населення проти 8,0 на 100тис. населення у 2019 році.

Захворюваність на онкологічні захворювання зменшилась з 382,4 на 100тис. населення у 2019 році до 309,0 на 100тис. населення у 2020 році. Смертність зменшилась з 196,5 на 100тис. населення у 2019 році до 185,4 на 100тис. населення у 2020 році.

Захворюваність на ВІЛ-інфекцію становила : 2018 рік – 29,1; 2019 рік – 28,4; 2020 рік – 20,5 на 100 тис. населення. Захворюваність на СНІД становила: 2018 рік – 10,1, 2019 рік – 6,0, 2020 рік – 2,8 на 100тис. населення. Зазначене свідчить про ознаки уповільнення епідемічного процесу за останні три роки.

Один з факторів який впливає на здоров'я та тривалість життя населення – екологічний, а саме стан повітря, води, ґрунту, особливості клімату. Тому питання збереження населення, в тому числі запобігання негативного впливу на нього факторів навколишнього середовища знаходиться на постійному контролі Департаменту охорони здоров'я облдержадміністрації.

Фахівцями Державної установи «Полтавський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» на протязі 2020 року здійснювалась робота по проведенню соціально-гігієнічного моніторингу забруднення атмосферного повітря на стаціонарних точках територій житлової забудови, на межі санітарно-захисних зон промислових об'єктів, в зонах відпочинку населення та автошляхах з інтенсивним рухом транспорту.

Як і раніше, основними забруднювачами атмосферного повітря на території області залишаються підприємства нафтовидобувної, нафтопереробної, гірничодобувної, транспортної та енергетичної промисловості, а також автомобільний транспорт. Одним із головних джерел забруднення атмосферного повітря області є автомобільний транспорт, міжобласні автомагістралі.

На протязі 2020 року проведено дослідження 3581 проб атмосферного повітря, серед яких 34 (1,0 %) проб з перевищенням нормативного показника. Рівень забруднення атмосферного повітря залишився на рівні 2019 року – 1.2% нестандартних проб. Найвищий рівень забруднення атмосферного повітря зафіксовано в місті Кременчук – 3,9% нестандартних проб, що перевищує середній по області показник.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області основними забруднювачами атмосферного повітря від стаціонарних джерел в області є підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів (41,0%), в тому числі добування нафти сирової та природного газу (15,1%), добування металевих руд (25,4%); переробної (32,3%), в т.ч. нафтопереробної (24,4%) промисловості; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – (0,9%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 15,5

відсотка (Статистичний збірник «Викиди забруднюючих речовин та парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднень за 2020 рік»).

З районів області найбільші обсяги викидів мають райони з нафтогазовим навантаженням – Лохвицький, Гадяцький, Шишацький, Диканський, Котелевський та Лубенський, а також великі промислові міста – Кременчук та Горішні Плавні.

Як свідчать лабораторні дослідження, забруднення приземного шару атмосфери в населених пунктах області здебільшого створюють – пил, оксид вуглецю, діоксид азоту, діоксид сірки.

2.6. Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря

За даними Головного управління статистики у Полтавській області капітальні інвестиції, які були спрямовані підприємствами, установами та організаціями регіону на заходи з охорони атмосферного повітря у 2020 році (у фактичних цінах) зросли у 23 рази і склали 204,13млн.грн. (у 2019р. – 8,8млн. грн., у 2018р. – 8,4млн.грн., у 2017р. – 8,9млн.грн.). Поточні витрати на зазначені цілі дещо зменшилися у 1,6 разів до 266,502млн. грн. (у 2019р. – 418,544, у 2018р. – 395,341, у 2017р. склали лише 285,013млн.грн).

У загальному підсумку обсяг витрат в області на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату за звітний рік становив 470,632млн.грн., що більше ніж у попередньому році на 9,2% (2019р. – 427,294млн.грн.).

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідно проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, більш масовий перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, на яких для регулювання руху автотранспорту і пішоходів можна застосовувати світлофори.

Промислові майданчики підприємств – забруднювачів атмосферного повітря необхідно виносити за межі населених пунктів, а стаціонарні джерела викидів оснащувати сучасним пилогазоочисним обладнанням.

3. ЗМІНА КЛІМАТУ

3.1. Тенденції зміни клімату

Метеорологічні умови є основним факторів для оцінки змiну клімату.

Спостереження за температурним режимом та опадами на території області здійснюють метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології, які розташовані у м.Гадяч, м.Лубни, м.Кобеляки, смт.В.Поділ (Семенівській район) та м.Полтава.

Рис.3.1. Розташування метеостанцій Полтавського обласного центру з гідрометеорології

За даними Полтавського обласного центру з гідрометеорології у 2020 році клімат області характеризувався наступними показниками:

МС Гадяч.

Середня річна температура повітря склала $+10,3^{\circ}$ тепла, що нижче минулого року на $0,5^{\circ}$ ($+10,8^{\circ}$ у 2019р.), але вище норми на $1,9^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 458,9мм (78% норми), що більше ніж у попередньому році (2019 рік – 450,7мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2020 рік, становила 72%.

МС Лубни.

Середня річна температура повітря, за даними МС Лубни, склала $+10,5^{\circ}$ тепла, що вище минулого року на $0,4^{\circ}$ ($+10,1^{\circ}$ у 2019 році) та вище норми на $1,9^{\circ}$.

Річна сума опадів склала 532,9мм (86% норми), що більше ніж у попередньому році (2019 рік – 400мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2020 рік, становила 70%.

МС Полтава.

Середня річна температура повітря за даними МС Полтава +10,6° тепла, що вище минулого року на 0,3° (+10,3° у 2019 році) та вище норми на 1,8°.

Річна сума опадів склала 473,8мм (83% норми), що більше ніж у попередньому році (2019 рік – 403мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2020 рік, становила 68%.

МС Веселий Поділ.

Середня річна температура повітря склала +10,7° тепла, що вище минулого року на 0,4° (+10,3° у 2019 році) та вище норми на 1,8°.

Річна сума опадів по МС склала 449,9мм, (84% норми), що більше ніж у попередньому році (2019р. – 415мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2020 рік, становила 71%.

МС Кобеляки.

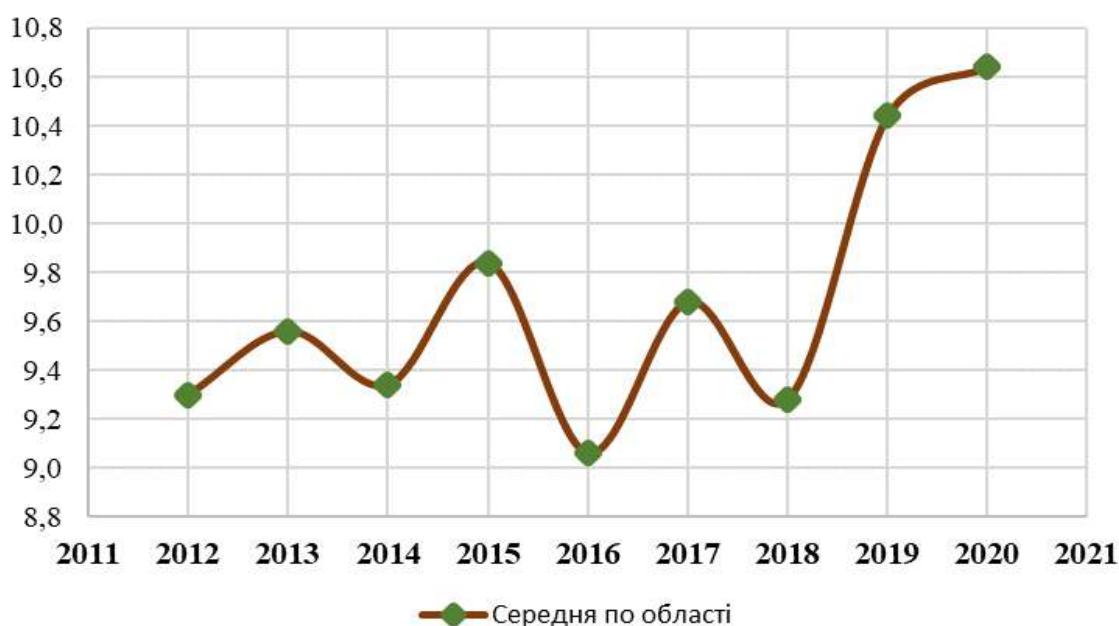
Середня річна температура повітря склала +11,1° тепла, що вище минулого року на 0,4° (+10,7° у 2019 році) та вище норми на 1,8°.

Річна сума опадів по МС Кобеляки склала 460,5мм (87% норми), що більше ніж у попередньому році (у 2019р. – 431мм).

Середня вологість повітря, яка визначена МС за 2020 рік, становила 68%.

У 2020 році середня річна температура повітря по Полтавській області склала +10,6°, що вище минулого року на 0,2° (+10,4° – у 2019р.).

Рис.3.2. Хід середньорічної температури повітря на території Полтавській області за період 2012 - 2020 років.

Аналізуючи вищенаведений графік, можна зробити висновки про тенденцію поступового підвищення температурних умов для Полтавщини. Починаючи з 2011, середньорічна температура в області не опускалася нижче 9.0°C.

3.2. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату

Скорочення споживання природного газу, впровадження новітніх енергоефективних технологій спалювання палива, заходів з підвищення енергозбереження у сучасних умовах – є необхідний та пріоритетний напрямок розвитку області.

Пріоритетність напрямків, пов'язаних з використанням регіональних видів твердого палива, енергозбереженням та енергоефективністю в першу чергу обумовлено економічними факторами, але кінцевим результатом їх впровадження буде ефективне скорочення викидів парникових газів.

Політика адаптації та впровадження заходів скорочення антропогенних викидів парникових газів та збільшення їх поглинання буде ефективною у разі підтримки розвитку дослідницьких програм та мереж спостереження, а також створення сприятливих умов для застосування чистих технологій в галузі електрики, опалення, транспорту.

3.3. Політика та заходи у сфері захисту озонового шару

Втрата озонового шару стратосфери, який захищає усе живе на землі від згубної дії ультрафіолетового випромінювання сонця, вважається однією з головних глобальних екологічних проблем, з якими світова спільнота ввійшла у нове тисячоліття.

Подолання цієї проблеми можливе лише завдяки скоординованим діям усіх націй та верств суспільства на глобальному рівні. Усвідомлюючи це, уряди практично усіх країн світу приєдналися до Монреальського протоколу і, тим самим, взяли на себе зобов'язання із досягнення головної мети – згортання виробництва та використання озоноруйнівних речовин у різних секторах промисловості.

Відповідно до постанови Уряду від 4 березня 2004р. №256 та вимог Монреальського протоколу Програма припинення виробництва та використання озоноруйнівних речовин знаходиться на контролі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

У 2020 викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел забруднення на Полтавщині становили: фреони – 1,782т (незначне збільшення проти попереднього року на 4,4% або на 0,079т); хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор) – 7,354т (на рівні 2019 року).

Табл.2.9. Викиди озоноруйнівних речовин від стаціонарних джерел підприємств, т

Забруднююча речовина	Рік								
	2005	2011	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Фреони	0,046	0,854	1,093	1,825	1,332	1,301	2,893	1,703	1,782
Хлор та сполуки хлору (у перерахунку на хлор)	14,095	5,856	5,973	3,734	7,676	4,738	5,861	7,251	7,354

Один із шляхів розв'язання зазначеної проблеми – це постійно залучати активні верстви населення до участі у програмах захисту озонового шару, зокрема за допомогою:

- запровадження використання інформаційних етикеток та екологічного маркування озоноруйнівних та озонобезпечних речовин і продукції, що їх містить, відповідно до вимог Глобальної гармонізованої системи класифікації і маркування хімічних речовин;
- організації пропаганди та інформування населення стосовно екологічної небезпеки руйнування озонового шару та його наслідків.

Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації регулярно закликає в інформаційних повідомленнях на своєму сайті, сайті облдержадміністрації та соціальних мережах (у facebook): кожен з нас в силах вплинути на стан озонового шару, обмеживши використання озоноруйнівних речовин у побуті.

3.4. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів – це система організаційно-технічних заходів щодо спостереження, збирання, оброблення, передачі і збереження інформації, необхідної для оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.

Найбільшу частину парникових газів прямої дії, що викидаються в атмосферу Полтавської області техногенними джерелами, складає двоокис вуглецю. За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області, що побудована на даних форми 2-ТП (повітря), протягом 2020 року 406 підприємствами області викинуто в атмосферу 1,589млн.т двоокису вуглецю, що менше ніж у попередньому році на 19,4% (у 2019р – 406 підприємств викинули у повітря 1,971млн.т; у 2018р. 389 підприємствами – 3,342млн.т; у 2017 році 388 підприємствами – 3,554млн.т).

Із загальної кількості викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел підприємств 5,833тис.т (12,7%) належать до парникових газів, зокрема, метан (5,781тис.т) та оксид азоту (0,052тис.т).

Найбільше метану потрапляє в атмосферне повітря районів області, у яких розташовані об'єкти газотранспортних підприємств, а саме: Лохвицький, Котелевський, Шишацький, Кременчуцький, Лубенський, Решетилівський та інші.

Табл.3.1. Викиди парникових газів від стаціонарних джерел забруднення в регіоні, тис.т

Забруднююча речовина	Рік								
	2005	2011	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
Метан	7,047	20,928	18,236	14,786	9,692	8,333	6,519	6,113	5,781
Азоту оксид [N ₂ O]	*	0,068	0,066	0,065	0,059	0,068	0,080	0,067	0,052
Діоксид вуглецю	2159,694	2642,428	3014,356	3363,809	3314,895	3553,462	3342,137	1970,480	1589,312

Примітка

* – Дані не наведені в статистичному бюлетені

Крім того за останніми статистичними даними надходження від пересувних джерел забруднення дорівнює (та навіть перевищує) викиди парникових газів від стаціонарних джерел забруднення атмосферного повітря на підприємствах області. Розрахунок обсягів викидів парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області за 2020 рік (як і за 2016 - 2019 роки) не здійснюється.

Функціонування системи заходів, необхідної для оцінки антропогенних викидів повинно здійснюватися шляхом планування та проведення суб'єктами господарювання щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, узагальнення та систематизації результатів інвентаризації.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

4.1.1. Загальна характеристика*

Територія області покрита густою мережею річок, яких є в кількості 1780 штук, загальною протяжністю 13006 кілометрів (До земель водного фонду в області належать землі, зайняті річками, озерами, водосховищами, ставками, болотами, а також прибережні захисні смуги уздовж річок та навколо водойм, землі під гідротехнічними спорудами та каналами).

Табл.4.1. Розподіл річок області по їх протяжності

Категорія річок	По площі водозбору, км ²	Кількість річок	Загальна протяжність, км	% від загальної протяжності
1	2	3	4	5
Великі	понад 50000	1	145	2,8
Середні	2000-50000	8	1360	26,7
Малі	до 2000	137	3596	70,5
Разом		146	5101	100

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області річкова мережа Полтавської області включає: одну велику річку – Дніпро, яка протікає в межах області на ділянці довжиною 145км, 8 середніх річок загальною протяжністю 1356 км (Сула – 213км, Удай – 129км, Оржиця – 89км, Псел – 350км, Хорол – 241км, Ворскла – 226км, Мерла – 28км, Оріль – 80км) та 1771 малих річок, водотоків і струмків загальною протяжністю 11501 км, в тому числі малих річок завдовжки понад 10км в області нараховується 137, їх загальна довжина 3596 кілометрів.

Основними джерелами водних ресурсів області є річки Сула, Псел, Ворскла, Оріль та їх притоки, а також Кременчуцьке та Дніпродзержинське водосховища на річці Дніпро.

В межах області формується стік трьох річок: Сліпорід, Говтва, Тагамлик.

Гідрографічна мережа річок області помірно розвинута, середня густина її, без врахування малих річок, водотоків і струмків довжиною менше 10км становить 0,17км на 1км², а з їх врахуванням – 0,45км на 1км², що майже співпадає із середньою густиною річкової мережі в Україні.

В області 65 водосховищ загальною площею водного дзеркала 6332,4га і загальним об'ємом 144,74млн.м³; 2691 ставків загальною площею водного дзеркала 200245га і загальним об'ємом 279,012млн.м³; 583 озера, загальною площею водного дзеркала 4534га і загальним об'ємом 7,85млн.м³ води.

Запаси підземних вод в межах області складають: прогнозні експлуатаційні – 4046,5тис.м³/добу, розвідані та затверджені – 806,88тис.м³/добу.

Водозабезпеченість на одного жителя в середній по водності рік за рахунок місцевого стоку становить 1,33 тис.м³/рік.

Водні ресурси річок, що формуються на території області становлять: в середній по водності рік – 1940млн.м³, в маловодний рік 75% забезпеченості – 1310млн.м³, в надзвичайно маловодний рік 95% забезпеченості – 760млн.м³.

На півдні та південному заході область прилягає до двох великих водосховищ – Кременчуцького та Кам'янсько го, повний об'єм яких становить, відповідно – 13520 та 2450,94млн.м³ зарегульованої в них води.

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області. Підземні води залягають у виді декількох водоносних горизонтів, які відрізняються по своїх запасах та хімічних показниках. Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Примітка: * – розділ підготовлено за матеріалами Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

4.1.2. Водокористування та водовідведення

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2020 році із природних водних об'єктів Полтавщини забрано 106,609млн.м³, що менше ніж у попередньому році на 3,191млн.м³ (або 3,0%), в тому числі 65,361млн.м³ (що на 4,469млн.м³, або на 6,4% менше ніж у 2019 році) з підземних водних об'єктів.

Використання свіжої води у порівнянні з попереднім роком зменшилося на 11,826млн.м³ (або на 14,1%): у 2020 році 428 водокористувачами використано 72,184млн.м³ води; у 2019 році 544 водокористувачами – 84,01млн.м³; у 2018р. 549 водокористувачів використали 86,49млн. кубометрів води.

На питні і санітарно-гігієнічні потреби надійшло: 32,778млн.м³ води, зменшення на 17,8% (2019р. – 39,86млн.м³); на виробничі потреби – 28,597млн.м³, зменшення на 20,9% (2019р. – 36,14млн.м³); на зрошення – 8,496млн.м³, збільшення на 23,4% (2019р. – 6,506млн.м³).

Найбільше свіжої води використовується у житло-комунальному і побутовому господарстві (водопостачання; каналізація; поводження з відходами) – 35,881млн.м³ (або 49,7% загального використання води) та у добувній промисловості і розробленні кар'єрів 12,298млн.м³ (або 17% загального використання води по області). Також великі обсяги води надходять на потреби сільського господарства, а саме вирощування однорічних і дворічних культур – 10,179млн.м³ (або 14,1% обласного використання). Високі показники споживання води у підприємств переробної промисловості – 5,923млн.м³ (або 8,2% загального обласного використання).

Використання свіжої води у розрахунку на одну особу становило 52,63м³, що менше на 12,7% (60,27м³ – у 2019 році), в тому числі використання води на господарсько-питні потреби одним мешканцем зменшилося майже на 4,7м³, або на 16,4% до 23,9м³ на рік (у 2019р. – 28,6м³).

Табл.4.2. Основні показники використання і відведення води

Показники	1990	2000	2005	2007	2010	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Забрано води з природних водних об'єктів - всього	485	294,7	253,5	378,3	243,1	248,9	252,3	121,4	124,1	114,4	109,8	106,609
у тому числі для використання												
Спожито свіжої води (включаючи морську) з неї на	478,2	247,8	205,7	292,5	205,2	220,0	214,5	87,35	92,41	86,49	84,00	72,184
виробничі потреби	274,6	55,4	41,2	102,5	30,52	36,31	34,34	37,54	39,76	37,74	36,14	28,597
побутово-питні потреби	107,8	79,4	65,3	58,5	52,85	50,8	49,48	47,74	44,57	41,33	39,86	32,778
зрошення	30,3	0,6	0,1	0,001	0,002	0,005	0,541	1,139	6,549	6,066	6,506	8,496
сільськогосподарські потреби	65,5	23,6	19	18,6	12,5	8,403	7,538	3,848*	0,693	0,659	0,566	0,210
ставково-рибне господарство			80,288	78,76	109,3	122,3	121,1	*	*	*	*	
Втрати води при транспортуванні	9,8	18,4	22,2	23,4	19,19	14,64	20,85	18,16	16,72	15,18	15,46	13,580
Загальне водовідведення з нього	261,4	237,9	182,7	209,6	217	222,6	221,3	95,82*	83,53	81,88	78,44	77,359
у поверхневій водній об'єкти	217,5	200,5	164,8	190,1	183	196,2	194,8	69,16*	70,55	71,2	68,72	69,432
у тому числі												
забруднених зворотних вод	6,7	25	6,4	6,7	4,882	4,535	4,283	2,931	1,568	2,174	1,974	2,020
з них без очищення	0,3	0	0	-	-	-						
нормативно очищених	92	60,1	64,8	55,99	49,67	44,54	42,11	40,70	43,65	41,04	39,09	36,118
нормативно чистих без очистки		60,15	93,6	127,3	128,4	147,1	148,4	25,52*	2,555*	2,861*	2,549	31,294
Обсяг оборотної та послідовно використаної води	1474	839,2	1071,5	1098	996,7	1032,0	952,7	989,5	853,3	874,1	913,1	881,678
Частка оборотної та послідовно використаної води, %	84,2	93,8	96,3	91,5	96,91	96,55	96,49	96,35	95,64	96,14	96,50	92,199
Потужність очисних споруд	135,1	151,2	153,3	159,6	147,9	146,7	146,0	91,74	68,21	49,98	47,57	40,494

Примітка

* – зменшення відбулося, у першу чергу, у зв'язку із застосуванням нового порядку ведення державного обліку водокористування;

** – таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

Втрати води при транспортуванні зменшилися на 1,88млн.м³, або 12,2% до 13,58млн.м³ (у 2019 році – 15,46млн.м³). Майже усі втрати мають місце у комунальному і побутовому водопостачанні через зношеність та незадовільний стан водопровідних мереж.

У звітному році за рахунок оборотної та послідовного водопостачання зекономлено 881,678 млн.м³, свіжої води, що більше ніж у попередньому році на 3,3% (911,9млн.м³ у 2019 році).

Табл.4.3. Забір, використання та відведення води у 2020 році

млн. м³

Назва водного об'єкту	Забрано води із природних водних об'єктів - всього	Використано води	Водовідведення у поверхневій водній об'єкти	
			всього	з них забруднених зворотних вод
1	2	3	4	5

1	2	3	4	5
р. Дніпро	106,609	72,184	69,432	2,02
у тому числі:				
р. Ворскла	28,206	20,556	20,435	0,157
р. Псел	7,732	6,542	0,547	0,124
р. Сула	35,212	18,599	18,703	0,972
р. Оріль	1,879	1,344	0,334	0,23

Примітка

– Таблиця складена за даними, які оприлюднені на Порталі електронних послуг державного агентства водних ресурсів України у розділі «Електронні послуги» → «Звітність про водокористування» → «Переглянути статистику»

4.2. Забруднення поверхневих вод

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

У 2020 році загальне водовідведення Полтавської області становило 77,359млн.м³ (78,44млн.м³ – 2019рік), що менше, ніж у попередньому році на 1,081млн.м³, або на 1,4%.

У поверхневі водні об'єкти скинуто очисними спорудами 41 підприємства області 69,432млн.м³ стічних вод, що майже на рівні попереднього 2019 року (49 підприємств скинули 68,72млн.м³ зворотних вод).

2,020млн.м³ (2,84% від загального скиду усіма очисними спорудами) – недостатньо очищені стічні води, що на 0,046млн.м³, або на 2,3% менше ніж у 2019 році. Усі ці скиди приходяться на очисні споруди житлово-комунального господарства.

Супрунівські очисні споруди ОП
«Полтававодоканал»

Маса забруднюючих речовин, скинутих за рік у поверхневі водні об'єкти, становила 66,83тис.т (у розрахунку щодо сухого залишку), що більше ніж у двічі показника попереднього року (2019р. – 28,23тис.т., 2018р. – 32,18тис.т, 2017р. – 33,87тис.т, 2016р. – 33,46тис.т).

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)

Табл.4.4. Використання та відведення води підприємствами галузей економіки

Назва виду діяльності	Використано свіжої води всього	З неї на:		Відведено зворотних вод у поверхневі водні об'єкти		
		питні і санітарно-гігієнічні потреби	виробничі потреби	всього	у тому числі забруднених	некатегоризованих
1	2	3	4	5	6	7
Сільське господарство лісове господарство та рибне господарство	11,828	0,848	2,344	0,763	–	–
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	12,298	0,667	9,521	32,223	–	–
Переробна промисловість	5,923	1,422	4,5	2,196	–	–
Постачання електроенергії газу пари та кондиційованого повітря	4,272	0,397	3,875	0,802	–	–
Водопостачання; каналізація поводження з відходами	35,881	28,397	7,481	40,003	–	–
будівництво	0,084	0,048	0,036	0,281	–	–
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	0,548	0,026	0,521	0,614	–	–
Транспорт складське господарство поштова та кур'єрська діяльність	0,54	0,39	0,15	0,224	–	–
Інформація та телекомунікації	0,008	0,008	–	–	–	–
Операції з нерухомим майном	0,153	0,137	0,016	0,073	–	–
Професійна наукова та технічна діяльність	0	0	–	0	–	–
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,226	0,14	0,027	0,106	–	–
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,129	0,117	0,013	0,015	–	–
Освіта	0,061	0,06	0,001	0,004	–	–
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	0,189	0,078	0,111	0,056	–	–
Мистецтво спорт розваги та відпочинок	0,003	0,001	0,002	–	–	–
Надання інших видів послуг	0,041	0,041	–	0	–	–
Всього	72,184	32,778	28,597	77,359	–	–

млн. м³

Управління житлово-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації інформує: централізованим водовідведенням забезпечені усі міста області, на 85% – селища, села – на 2%. Комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 1063,6км каналізаційних мереж, в тому числі 398,7км (або 37,5%) ветхих та аварійних. Очищення стічних вод здійснювалося на каналізаційних очисних спорудах загальною потужністю 303,3тис.м³/добу.

4.2.3. Транскордонне забруднення поверхневих вод

У головну водну артерію України Дніпро на території Полтавської області впадають дві транскордонні річки Псел та Ворскла.

Витік річки *Псел* формується на території Російської Федерації, далі річка протікає через Сумську область та по території 8 районів (334 км) Полтавської області і впадає в Кам'янське (колишнє Дніпродзержинське) водосховище. Річний водозабір з р.Псел у 2020 році становив 1,615млн.м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, підприємства, які б потрапили до Переліку Водокористувачів – забруднювачів за 2020 рік, здійснюючі скид у р.Псел – відсутні.

Найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Псел мають ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» (0,802млн.м³ – у 2020р.; 0,807млн.м³ – у 2019р.), ТОВ «Гадячсир» (0,064млн.м³ – у 2020р.; 0,222млн.м³ – у 2019р.), Гадяцьке виробниче управління житлово-комунального господарства (0,298млн.м³ – у 2020р.; 0,306млн.м³ – у 2019р.).

Якість води річки Псел на території області не погіршується, залишаючись на рівні попередніх років.

Також витік річки *Ворскла* формується на території Російської Федерації. Річка протікає по території Полтавської області (206км) від кордону з Сумською областю і впадає у Кам'янське водосховище. Річний водозабір з р.Ворскла у 2020 році становив 2,562млн.м³.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області у 2020 році найбільші об'єми скидання зворотних вод у річку Ворскла мало комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал». Але найбільший негативний вплив на стан р.Ворскла чинило Комунальне підприємство «Житлово-експлуатаційна організація» Терешківської сільської ради по азоту амонійному – перевищення нормативів ГДС у 16,9 разів; залізу загальному – перевищення у 4,8 разів; СПАР (синтетичним поверхнево активним речовинам) – у 4,4 рази; БСК₅ (біологічному споживанню кисню) – у 2,6 разів; фосфатам – у 2,3 рази; сухому залишку – 1,5 разів; сульфатам – у 1,2 рази; нітратам – у 1,1 разів. Товариство з обмеженою відповідальністю «МЕТРО КЕШ ЕНД КЕРІ УКРАЇНА» також негативно впливало на р.Ворскла по завислим речовинам – перевищення нормативів ГДС у 2,1 рази; по БСК₅ – у 4,7 разів; ХСК (хімічному споживанню кисню) – у 1,6 разів.

На території Полтавської області відсутні пункти спостереження щодо транскордонного забруднення поверхневих вод.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

За результатами аналізу досліджень, які надійшли від суб'єктів регіональної системи моніторингу Полтавської області, розраховуються коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (надалі КНД).

Протягом 2020 року лабораторією Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області та установами Полтавського обласного лабораторного центру

МОЗ України (Кременчуцький міськрайонний відокремлений підрозділ) проведено контроль стану вод у р. Дніпро.

У 2020 році контрольований водний об'єкт – р.Дніпро (КЗ 3,79) отримав оцінку *помірно забруднені води* згідно з розрахунками за КНД.

Табл.4.5. Коефіцієнти забрудненості (КЗ) вод, згідно з КНД 211.1.1.106 – 2003 «Організація та здійснення спостережень за забрудненням поверхневих вод» (надалі КНД) поверхневих водойм області

Водний об'єкт	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
р. ДНІПРО (Кам'янське, Кременчуцьке вд- сх.)	2,01	2,30	2,44	1,91	2,14	2,03	2,17	2,50	2,20	2,41	3,79
р. ПСЕЛ	2,48	1,92	2,91	1,87	2,22	2,42	1,67	1,97	2,60	1,66	
р. ВОРСКЛА	2,65	1,86	2,01	2,11	1,97	2,77	2,58	3,97	2,72	3,27	
р. ОРЖИЦЯ										4,96	
р. СУХИЙ ОМЕЛЬНИК	2,27	1,23	1,26	1,09						2,16	
р. УДАЙ	1,75	1,09	1,65	1,26			1,05			1,32	

Щодо рівнів забрудненості вод, наведених у таблиці:

Головні інгредієнти, що обумовлюють низьку оцінку води – марганець та фосфат-іони.

Як і в попередніх роках у річці спостерігається підвищений вміст марганцю (КЗ 7,28). Зазначене відхилення частково вплинуло на сумарну оцінку.

Середня оцінка по фосфат-іонах за рік склала 3,06, визначення здійснювалося Регіональним офісом водних ресурсів у Полтавській області. Вміст фосфатів зумовлений використанням домогосподарствами значної кількості побутових фосфато-містких хімічних засобів, які з каналізаційними стоками потрапляють у поверхневі водойми області. Але в цілому зазначені відхилення на сумарну оцінку річки не вплинули.

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

Гідробіологічні спостереження на мережі спостережень гідрометслужби України здійснює Центральна геофізична обсерваторія імені Бориса Срезневського.

У звітному році за даними «Огляду стану забруднення навколишнього природного середовища на території України за даними спостережень гідрометеорологічних організацій у 2020 році», гідробіологічні спостереження на водосховищах Дніпровського каскаду не проводилися.

Гідробіологічний моніторинг здійснювався у всіх річкових басейнах, в тому числі у басейні р.Дніпро – на Кременчуцькому та Каменському водосховищах, які розташовані у межах Полтавської області

Домінуючими групами фітопланктону у водосховищах Дніпровського каскаду були діатомові, синьозелені, пірофітові та зелені водорості водорості β-

мезосапробної зони. За результатами гідробіологічних спостережень стан водних ценозів всіх дніпровських водосховищ відповідав 3-му класу якості вод – помірно забруднені води.

Значне збільшення біогенних речовин у воді, і, як наслідок, збільшення біомаси водоростей («цвітіння» вод) спостерігалось у всіх водосховищах, в тому числі Кременчуцькому та Каменському.

У Кременчуцькому водосховищі «цвітіння» вод від помірного до сильного ступеню спостерігалось в районі міст Черкаси та Світловодськ у серпні.

У Кам'янському водосховищі спостерігалось «цвітіння» діатомових водоростей слабого ступеню у створах: 7км нижче м.Верхньодніпровськ та 5км нижче м. Кременчук.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

В області постійно здійснюється контроль за мікробіологічними та санітарно хімічними показниками питної води.

Табл.4.6. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

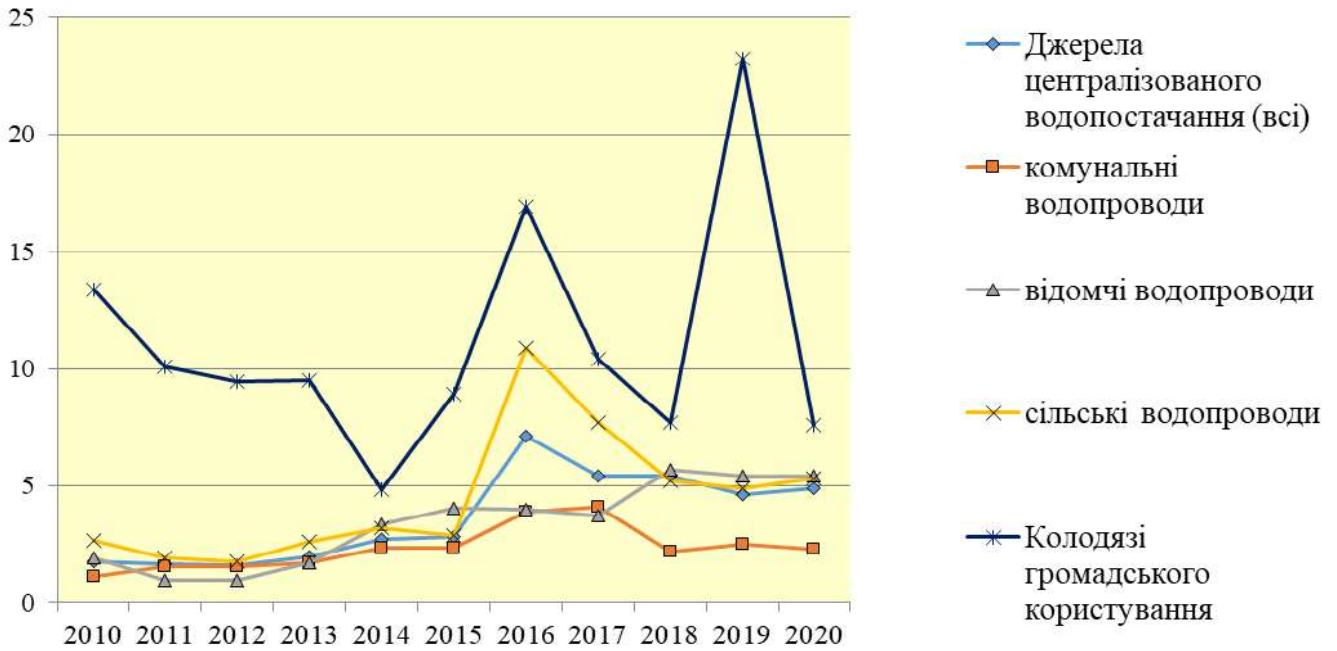
№ з/п	Полтавська обл..	2003	2005	2007	2010	2011	2013	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Джерела централізованого водопостачання (всі)	3,2	2,7	2,0	1,78	1,64	2,0	2,82	5,4	5,4	4,6	4,9
1.1	комунальні водопроводи	2,1	1,9	1,6	1,14	1,55	1,7	2,36	4,1	2,18	2,5	2,31
1.2	відомчі водопроводи	5,8	3,1	1,6	1,94	0,97	1,7	4,06	3,7	5,7	5,4	5,4
1.3	сільські водопроводи	4,3	3,9	2,7	2,65	1,94	2,6	2,89	7,7	5,2	4,9	5,3
2	Колодязі громадського користування	31,2	16,6	11,7	13,35	10,06	9,5	8,92	10,4	7,7	23,2	7,6

За мікробіологічними показниками у звітному році досліджено 1970 проб води централізованого водопостачання, зафіксовано 4,3% нестандартних проб; 248 проб води децентралізованого водопостачання, з яких 7,7% не відповідали гігієнічним вимогам.

Основна причина виникнення мікробного забруднення води являється зношеність водопровідних мереж, що призводить до аварійних ситуацій на мережі та вторинного забруднення питної води.

Крім того у 2020 році для оцінки безпечності води відкритих водоймищ ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» досліджено на мікробіологічні показники 1219 проб води. Питома вага нестандартних проб за мікробіологічними показниками склала 22,7%. Забір води з відкритих водоймищ проводився у визначених створах, в місцях відпочинку населення, купання дітей з дитячих оздоровчих закладів.

Рис.4.1. Бактеріологічна забрудненість питної води джерел водопостачання, кількість проб, що не відповідали стандартам, %

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» здійснює моніторингові дослідження за радіаційними показниками проб води р.Дніпро, які доставляються до закладу територіальними міськрайонним та міжрайонним відокремленими підрозділами з визначених створів.

Табл.4.7. Усереднені за 2020 рік моніторингові значення активності штучних радіонуклідів у воді Дніпра

№ n/n	Створ	Активність Цезію-137 10-2 Бк/л	Активність Стронцію -90 10-2 Бк/л
1	2	3	4
1	Створ №26: Кременчуцьке водосховище на р.Дніпро, межа Полтавської та Кіровоградської областей, с.Власівка, питний водозабір м. Кременчука, 0,5км вище греблі Кременчуцької ГЕС	0,388	0,984
2	Створ №27: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, гирло р.Псьол, с.Кам'янське, вище питного водозабору м.Горішні Плавні.	0,436	0,448
3	Створ №28: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, м.Горішні Плавні, с.Келеберда.	0,160	0,811
4	Створ №29: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, гирло річки Ворскла, район мосту автошляху Кобеляки-Світлогорськ, Кобеляцький район	0,227	0,393
5	Створ №30: Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище на р.Дніпро, с.Радянське, межа Полтавської і Дніпропетровської областей.	0,418	0,889

Радіаційний стан басейну Дніпра, як і в інші роки після аварії на Чорнобильській АЕС, визначався переважно за техногенними радіонуклідами.

Слід зазначити, що за тими ж показниками гідрометслужба України проводить спостереження за радіоактивним забрудненням водосховищ на р.Дніпро в таких точках: Київське водосховище – м.Вишгород, Канівське водосховище – м.Київ, Канівське водосховище – м.Канів, Каховське водосховище – м.Нова

Каховка. Тому дані лабораторних досліджень ДУ «Полтавський ОЛЦ МОЗ України» є суттєвим доповненням у спостереженні за радіаційним станом басейну р.Дніпро, у водосховищах, що розташовані між точками спостереження гідрометслужби України, а саме Кременчуцькому водосховищі, яке знаходиться нижче від Канівського та Кам'янського та розташоване вище Запорізького та Каховського водосховищ.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення.

Водопостачання споживачів області здійснюється, у більшості, з підземних водоносних горизонтів, за винятком мешканців міст Кременчук та Горішні Плавні, які забезпечуються водою з поверхневої водойми – річки Дніпро.

Основними водоносними горизонтами, що використовуються для питних потреб, на території області є четвертинний (алювіальний) Полтавський, Харківський, Бучацький, Сеноманнижньокрейдяний. Найбільш розповсюджений Бучацький водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах.

Табл.4.8. Питома вага проб питної води з джерел централізованого водопостачання, які не відповідали нормативам по хімічних показниках, %

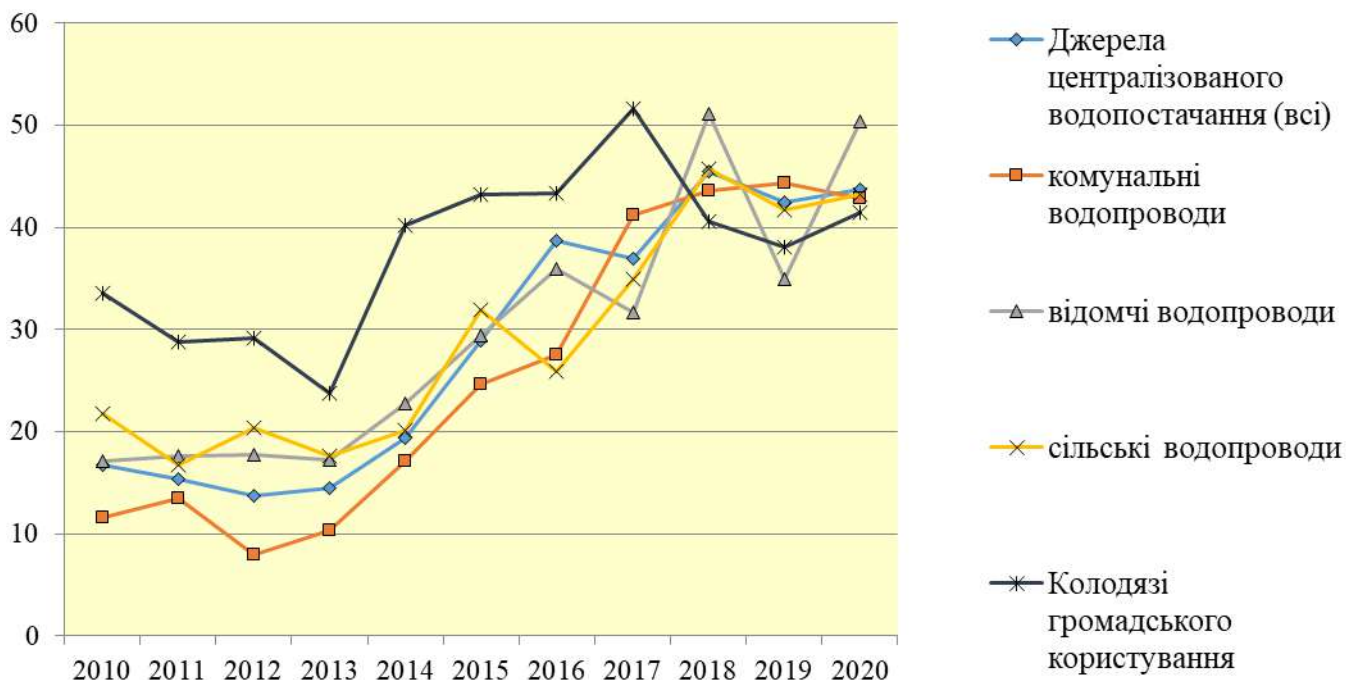
№ з/п	Полтавська область	2000	2005	2007	2008	2011	2013	2014	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Джерела централізованого водопостачання (всі)	8,8	15,3	14,6	18,8	15,35	14,5	19,4	28,93	37,0	45,5	42,5	43,7
1.1	комунальні водопроводи	6,1	15,4	12,3	15,6	13,49	10,4	17,1	24,7	41,2	43,6	44,4	42,9
1.2	відомчі водопроводи	9,1	6,85	15,3	18,0	17,64	17,3	22,77	29,37	31,7	51,1	35,0	50,4
1.3	сільські водопроводи	13,8	17,9	17,2	22,7	16,71	17,6	20,1	31,96	35,0	45,7	41,7	43,2
2	Колодязі громадського користування		46,9	46,7	38,0	28,79	23,8	40,18	43,27	51,6	40,6	38,1	41,5

ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» протягом 2020 року в межах соціально-гігієнічного моніторингу за санітарно-хімічними показниками досліджено 3718 проб води з централізованих джерел водопостачання, з них 1597 проб (42,9 %) не відповідали нормам, даний показник у 2019 році становив 42,3%. Також за санітарно-хімічними показниками досліджено 845 проб у визначених створах поверхневих водойм де питома вага нестандартних проб склала 11,3 відсотка.

Крім того за санітарно-хімічними показниками в 2020 році досліджено 2171 проб води децентралізованого водопостачання, 779 проби (35,8%) з яких не відповідали санітарним нормам. Шахтні колодязі в більшості недостатньо захищені від хімічного та біологічного забруднення. Основна маса колодязів знаходяться в приватному володінні населення і, як наслідок, очистка, ремонт та дезінфекція їх проводиться недостатньо якісно. В зв'язку з цим в області щороку реєструються випадки отруєння дітей нітратами (в 2020 році зареєстровано 1 випадок отруєння нітратами води шахтних колодязів дітей до 3 років, 2019 р. – 2 випадки). По кожному випадку перевищення нормативного вмісту нітратів у воді колодязів вагітні жінки та сім'ї, в яких проживають діти до 3-х років, попереджені

працівниками підрозділів обласного лабораторного центру про недопустимість вживання такої води для питних потреб, особливо для дітей, які перебувають на штучному вигодовуванні. Інформація про всі випадки перевищення вмісту нітратів у питній воді надається до територіальних органів Держпродспоживслужби для подальшого вжиття заходів в межах повноважень.

Рис.4.2. Питома вага проб питної води з джерел водопостачання, які не відповідали нормативам по хімічних показниках, %

З метою інформування населення області, на офіційному сайті ДУ «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» щомісяця висвітлюються результати моніторингових досліджень проб питної води, де конкретно вказується місце відбору, перелік показників та результати досліджень.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації комунальними підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства експлуатується 281 артезіанська свердловина, 2603,0км водопровідних мереж (в тому числі 760,0км, або 29,2% – ветхих та аварійних).

В цілому, питна вода в області відповідає вимогам чинного стандарту. Але у ряді районів області, водопостачання яких здійснюється з Бучацького водоносного горизонту (м.Миргород, Карлівці, Великий Багачці) існує проблема щодо відхилень від вимог Державних санітарних норм та правил за вмістом фтору та іншими фізико-хімічними показниками.

З метою унеможливлення виникнення надзвичайних ситуацій і небезпечних подій зумовлених забрудненням водопровідної мережі, погіршення якості води, виникненням екологічних катастроф, пов'язаних з нанесенням шкоди навколишньому середовищу, загибеллю людей, рослин і тварин, підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства Полтавської області постійно

здійснюється перевірка систем водопроводу та каналізації, герметизація свердловин та резервуарів чистої води, виконується промивка тупикових водопровідних мереж, забезпечується технологічний контроль за роботою водоочисних споруд на всіх етапах водоочищення.

4.5. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

Переліком природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області в 2020 році, затвердженого рішенням пленарного засідання тридцять першої сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання 28.02.2020 за №1294. зі змінами (зміни вносилися до Переліку рішеннями тридцять третьої сесії 03.06.2020 за №1345 та на третьому пленарному засіданні тридцять четвертої позачергової сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання від 12.11.2020 за №1401), передбачено виконання заходів із зменшення забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами. Нижче наведено перелік заходів, які фінансувалися у 2020 році.

Табл.4.9. Фінансування заходів із зменшення забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових підприємств і комунально-побутовими стічними водами, тис.грн.

Назва заходу	Цільові кошти на 01.01.2021	Профінансовано на 01.01.2021
1	2	3
1.1. Дейманівській сільській раді Пирятинського району Полтавської області на розчистку та поліпшення екологічного стану ділянки р. Удай в адміністративних межах Дейманівської сільської ради Пирятинського району Полтавської області.	900,000	897,590
1.2. Регіональному офісу водних ресурсів у Полтавській області на розчищення та регулювання русла р.Многа в Чорнухинському районі Полтавської області, у т.ч. виготовлення робочого проекту III черги.	5 000,000	4 166,314
1.3. Департаменту агропромислового розвитку Полтавської обласної державної адміністрації на паспортизацію водних об'єктів, розташованих на території Полтавської області для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2020 році.	5 000,000	3 177,000
1.4. Комунальному виробничому підприємству «Кременчуцьке міське управління капітального будівництва» на реконструкцію каналізаційної насосної станції СП-17 в м. Кременчуці.	8 000,000	5 542,987
1.5. Виконавчому комітету Решетилівської міської ради Решетилівського району Полтавської області на капітальне будівництво «Розчистка ділянки річки Грузька Говтва біля села Прокопівка Решетилівського району Полтавської області».	1 600,000	887,750
1.6. Департаменту будівництва, містобудування і архітектури та житлово-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації на реконструкцію каналізаційних мереж Вишняківського будинку-інтернату для громадян похилого віку та інвалідів за адресою: вул. Шевченка, 100 с. Вишняки Хорольського району Полтавської області.	3 643,157	3 589,800
1.7. Зіньківській міській раді Зіньківського району Полтавської області на реконструкцію самопливного каналізаційного колектору по вул. Першотравневій від центральної районної лікарні до КНС №3 в м. Зіньків Зіньківського району, Полтавської області. Корикування.	2 500,000	2 500,000
1.8. Комунальному підприємству Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» на реконструкцію каналізаційного колектора Д 700 мм по вул. Пилипа Орлика на відрізьку вул. Гоголя – Паняньський бульвар –Соборний майдан. Перша черга будівництва.	6 050,000	6 050,000
1.9. Виконавчому комітету Петрівсько-Роменської сільської ради Гадяцького району Полтавської області на реконструкцію біологічних очисних споруд	2 000,000	1 991,272

1	2	3
стічних вод с. Петрівка - Роменська Гадяцького району Полтавської області.		
1.10. Виконавчому комітету Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області на реконструкцію зливної станції по вул. Березовій, 55 в м. Лубни. Коригування.	421,677	148,213
7.22. Вільхуватській сільській раді Чутівського району Полтавської області на проведення процедури оцінки впливу на довкілля по об'єкту «Розчистка та покращення екологічного стану ділянки р. Орчик в межах Вільхуватської сільської ради Чутівського району Полтавської області».	199,000	32,291

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІО- ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ

5.1. Збереження біо- та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

Полтавська область знаходиться у межах Лівобережного Лісостепу України і характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманітності. Актуальною для Полтавського регіону постає проблема збереження біорізноманітності на індивідуальному, популяційному, ценотичному та ландшафтному рівнях.

Реалізується заходи з вирішення усіх проблем шляхом ведення червоних списків, у тому числі й на регіональному рівні, оптимізації локальних (на рівнів адміністративних районів) природно-заповідних мереж, проектування регіональної екомережі Полтавщини в контексті проектування національної екомережі.

5.1.1. Загальна характеристика

Різноманіття ландшафтів, рослинного і тваринного світу Полтавської області обумовлені, насамперед, природними факторами – історичними, кліматичними, геоморфологічними.

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно у заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін. Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Табл.5.1. Площі земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис.га*

<i>Категорії землекористування</i>	<i>2005</i>	<i>2007</i>	<i>2010</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015*</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Землі природного призначення	116,541	116,541	133,19	142,435	142,426	142,437	142,437
Сіножаті та пасовища	346,567	356,571	364,022	363,431	362,872	361,014	359,530
Землі водного господарства (рибні ставки)	0,075	0,075	0,075	0,075	0,076	0,075	0,0745
Землі водного фонду	234,191	234,102	233,857	233,833	233,820	233,724	233,530
у т.ч. площа рибних ставків	19,689	19,793	19,92	20,013	20,021	20,022	20,024
Землі оздоровчого призначення	0,611	0,572	0,558	0,44	0,439	0,439	0,442
Землі рекреаційного призначення	0,646	0,820	1,165	1,178	1,184	1,199	1,202
Землі історико-культурного призначення	1,263	1,268	1,748	1,751	1,751	1,754	1,755
Ліси	259,255	272,869	269,306	271,076	271,324	272,495	272,792

* – Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 № 190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за № 1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з **01 січня 2016 року втратив чинність**. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджені форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (див. примітку до таблиці Табл.5.1. «Площі* земельних угідь Полтавщини – складових національної екомережі за роками, тис.га) ліси та інші лісовкриті площі Полтавщини становили 286,033тис.га (9,95% площі області), лісові землі – 272,792тис.га (9,5%), з них вкрито лісовою рослинністю 255,398тис. гектарів (8,9%).

Для оптимального досягнення лісистості (для лісостепової зони – 18%) необхідно максимально освоювати землі, непридатні для ведення сільського господарства (насамперед, в тих місцях, де вони були раніше, за виключенням степових балок).

У 2020 році Полтавським обласним управлінням лісового та мисливського господарства заліснене 127,0га інших земель. Зазначений показник у 2019 році складав 155,0га, у 2018р. – 232,0га; у 2017р. – 871,0га; у 2016 – 290,0га; у 2015 – 302,0га; у 2014 році – 524,0га; у 2013 році – 775,00га.

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття

Антропогенні чинники, які пов'язані із негативними впливами на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття є:

- екстенсивне ведення сільського господарства;
- екологічно необґрунтоване використання земель (під-орювання схилів балок та річкових долин, виорювання балкових систем, що призводить до змивів, абразійних процесів та деградації біорізноманітності та ін.);
- здійснення постійних весняних та осінніх палів сухої рослинності, зокрема пожнивних решток (випалювання очерету, спалювання пожнивних решток, випалювання степової рослинності в балках), що призводить до порушення місцезнаходжень, збіднення біорізноманітності;
- забур'янення територій як результат порушення ґрунтового покриву і утримання його на стадіях первинних сукцесій;
- забруднення водою органікою та порушення гідрорежиму річок (малих і середніх) на багатьох ділянках призводить до «цвітіння води», що негативно позначається на гідробіонтах та в цілому рибних запасах;
- нераціональна технологія обробітку ґрунтів у деяких фермерських господарствах (швидка заробка угідь після взяття врожаю, що негативно

впливає на стан популяцій степових та польових видів фауни. Зокрема мисливської – перепела, деркача, куріпки, зайця та ін.).

- розпаювання добре збережених природних територій із подальшим їх використанням у якості сільськогосподарських угідь;
- самозахоплення земель і господарське їх перетворення.

Антропогенний вплив на ліси сприяє створенню умов для виникнення небезпечних осередків шкідників і хвороб. Досить небезпечним чинником є дифузійне всихання сосни, яке зростає протягом останніх років. Причиною цього явища, як правило, є різке коливання ґрунтових вод, а також надмірна техногенна діяльність промислових підприємств.

Статус багатьох видів наземних хребетних викликає тривогу і потребує невідкладних охоронних заходів. З майже 400 видів, які нараховуються на території області, близько 40% зникли, або їх чисельність знаходиться на загрозливо-низькому рівні.

Першочерговими заходами щодо збереження біорізноманіття та формування екомережі є:

- оптимізація природно-заповідної мережі Полтавської області;
- розбудова регіональної екомережі;
- науково-обґрунтована рекультивация земель;
- забезпечення відповідного співвідношення між розораними і неораними угіддями в усіх адміністративних районах області в контексті стійкого розвитку;
- науково обґрунтовувати та локально впроваджувати менеджмент-плани оптимізації природних територій та природно-заповідних територій із метою збереження й охорони раритетної біорізноманітності;
- реалізація завдань безперервної екологічної освіти та виховання в Полтавському регіоні.

Виконання цих завдань планується здійснювати шляхом: інвентаризації біорізноманітності існуючих природно-заповідних об'єктів Полтавської області; проектуванням нових природно-заповідних об'єктів, насамперед, у районах із низьким відсотком заповідності; оптимізацією регіональної природно-заповідної мережі області відповідно до концепції розбудови регіональної екомережі; постійного проведення широкої еколого-просвітницької та природоохоронної роботи з усіма групами населення.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

В умовах розвитку господарської діяльності людини біологічне та ландшафтне різноманіття потребує постійної уваги та дбайливої охорони.

Збільшення площі природно-заповідної мережі в Полтавському регіоні завжди планується за рахунок розширення існуючих та створення нових об'єктів ПЗФ водно-болотних та лучних природних ділянок.

За інформацією наданою Головним управлінням Держгеокадастру у Полтавській області, станом на 01.01.2021р., встановлено в натурі (на місцевості) межі територій та об'єктів ПЗФ всього на площі 12271,0га, що складає 8,6% від загальної площі заповідних територій (збільшення проти попереднього року на 0,88%), з них:

- загальнодержавного значення: 11 об'єктів загальною площею 5357,40га;
- місцевого значення: 53 об'єкти загальною площею 6913,67 га.

Основними проблемами щодо низьких темпів встановлення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів ПЗФ є:

- затягування розгляду та погодження проектів землеустрою з організації та встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення центральними органами виконавчої влади;
- ненадання погоджень на виготовлені проекти землеустрою окремими землекористувачами та землевласниками;
- низький рівень фінансування зазначених робіт.

Для вирішення зазначеної проблеми ще у 2019 році було започатковано введення в дію реформи у сфері, охорони і збереження заповідного фонду області.

Зокрема, Департаментом підготовлено та передано до профільного міністерства наявну вихідну інформацію про території та об'єкти природно-заповідного фонду області (у передбаченому вимогами цифровому форматі), для подальшого її адаптування та внесення відповідних даних до Публічної кадастрової карти України (наповнення шару «Території та об'єкти природно-заповідного фонду»).

Зазначену інформацію також додатково направлено, у визначеному законодавством порядку, до територіального органу Держгеокадастру України, для ознайомлення та застосування, при здійсненні управлінської діяльності та прийнятті управлінських рішень при вирішенні питань, що стосуються питань землекористування.

5.1.4. Формування національної екомережі

Екологічна мережа – це єдина територіальна система, яка утворюється з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища і підлягають особливій охороні (Закон України «Про екологічну мережу», від 24.06.2004р. №1864-IV).

До складових структурних елементів екологічної мережі Закон відносить:

- території та об'єкти природно-заповідного фонду;
- землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони;
- землі лісового фонду;

- поєзахисні лісові смуги та інші захисні насадження;
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України тощо.

Станом на 01.01.2021 (за уточненими даними Головного Управління Держгеокадастру у Полтавській області) природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142789,7562 га, що складає 4,96 % від загальної площі області.

Табл.5.2. Складові структурних елементів екологічної мережі

№ з/п	Одиниці адміністративно-територіального устрою	Загальна площа, тис. га	Загальна площа еко-мережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
				Об'єкти ПЗФ	Водно-болотні угіддя	Відкриті заболочені землі	Водоохоронні зони, внесені в натуру	Землі водного фонду	Ліси та інші лісовкриті площі	Курортні та лікувально-оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі під консервацією	Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним покриттям	Пасовища, сіножаті	Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Полтавська область	2875,068		142,789	233,530	85,099	0,360	148,431	286,033	0,442	1,202	37,1	12,924	359,530	-

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 №190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за №1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року № 337 затверджено форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою згаданого програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

Відповідно до Звіту про наявність земель та розподіл їх за власниками землі, землекористувачами, угіддями, тощо по Формі №6-зем станом на 01.01.2016 року, площа земель: природоохоронного призначення складає 142,437тис.га; внутрішніх

вод – 148,431тис.га; відкритих заболочених земель – 85,099тис.га; лісового фонду – 286,033тис.га; оздоровчого призначення – 0,442тис.га; рекреаційного призначення – 1,202тис. гектарів.

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами (ГМО).

З метою захисту від ГМО, у багатьох країнах запроваджено маркування на продуктах із ГМО, в інших (як правило, європейських) введена повна заборона ГМ-продуктів і ГМ-культур (сої, кукурудзи, бавовни, рапсу, цукрового буряка і картоплі, стійких до гербіцидів, комах і вірусів), організовані зони вільні від ГМО.

Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2020 році досліджено 332 (2019р. – 326) зразка харчової продукція (в тому числі молоко, масло вершкове, сир кисломолочний, зерно кукурудзи, зерно пшениці, зерно ячменю, насіння соняшника, олія соняшникова, цукор, хліб та хлібобулочні вироби, кондитерські вироби (печиво, цукерки), та інша продукція).

ГМО виявлено у:

- дріжджах кормових високопротеїнових (2 зразки) – виробник і замовник: ТОВ «Фабрика корму» (юридична адреса підприємства м. Харків, потужності виробництва розташовані у м.Дніпро). Кількісне дослідження не проводилось.
- комбікормі (3 зразки) – виробник і замовник: ТОВ «Дельта» (юридична адреса підприємства м. Харків, потужності виробництва розташовані у с.Селещина, Машівського району, Полтавської області). При проведенні кількісного дослідження виявлено більше 5 %, 2,7 %, 4,7%;
- соєвих бобах (1 зразок) – замовник ТОВ «Дельта» ((юридична адреса підприємства м. Харків, потужності виробництва розташовані у с.Селещина, Машівського району, Полтавської області), при проведенні кількісного дослідження виявлено більше 5 %;
- соєвих бобах (1 зразок) – замовник ТОВ «Дельта» (юридична адреса підприємства м. Харків, потужності виробництва розташовані у с.Селещина, Машівського району, Полтавської області); виробник СФГ «Кольваха С.Л.». При проведенні кількісного дослідження виявлено більше 5 %.
- сої тостованій експандованій повно жирова (1 зразок) – виробник і замовник ТОВ «Арніка Фід», м.Глобине, Полтавської області. При проведенні кількісного дослідження виявлено більше 3,4 %;
- макусі соєвій (2 зразки) – виробник і замовник ТОВ «Укролія», смт. Диканька, Полтавська область. При проведенні кількісного дослідження виявлено 3,4 %, 2 %.

Табл.5.3. Дослідження ГМО Регіональною державною лабораторією Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2020 році

№ з/п	Види зразків*	2020 рік		
		досліджено	позитивні випадки	відсоток позитивних проб
1	2	3	4	5
	Всього	332	10	3,0
1.	Макуха соєва	3	2	>3,4%; >2,0%
2.	Соя	12	1	>3,4%;
3.	Комбікорм	5	3	>5%; 2,7 %; 4,7%
4.	Дріжджі кормові	2	2	кількісне дослідження не проводилося
5.	Соєві боби	2	2	>5%
...				

Примітка

* – У таблиці наведені лише види зразків, у яких проби виявилися позитивними.

У попередньому 2019 році було досліджено 326 зразків. У 15 зразках виявлено ГМО, що складає 4,6% від загальної кількості випробувань.

Департаментом агропромислового розвитку облдержадміністрації ведеться цілеспрямована робота по впровадженню в області методів органічного землеробства та розширенню виробництва екологічно чистої продукції.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Рослинний світ області багатий і різноманітний. Рослинний покрив представлений угрупованнями степів, лук, заплавних і соснових лісів, широколистяних лісів (здебільшого дібров), прибережно-водних і водних фітоценозів. Сучасний рослинний покрив регіону має трансформований характер. Напівприродні ценози збереглися переважно на заплавах річок, іноді – на їх терасах, хоча останнім часом також зазнали значних змін.

Зональні типи рослинності – широколистяні ліси та лучні степи – займають незначні площі. Ліси трапляються переважно на терасах річкових долин. Їх поширенню, крім антропогенного впливу, заважає засолення ґрунтів, яке є характерним для області.

Степова рослинність займає схили балок і річкових долин, нерозорані кургани. Лучні степи області характеризуються найбільшою флористичною різноманітністю.

Загальна кількість видів флори на території регіону складає 1514 одиниць (вищих судинних, голонасінних, хвоців, папоротей, плаунів). Це 33,5% до загальної чисельності видів України.

Табл.5.4. Перелік видів судинних рослин, водоростей, грибів та лишайників яким загрожує небезпека

Назва виду	Види, яким загрожує небезпека									
	2009	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Судинні рослини	236	236	236	236	236	236	236	236	236	236
Гриби	29	29	29	29	29	29	29	29	29	29
Водорості	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Лишайники	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Разом:	273	273	273	273	273	273	273	273	273	273

Охорона природного фіторізноманіття здійснюється в Полтавській області шляхом: ведення Переліку видів рослин, які не занесені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення в природних умовах на території Полтавської області і віднесені до третьої категорії (відповідне Рішення ухвалено вісімнадцятою сесією четвертого скликання Полтавської обласної ради 23 березня 2005р.); оптимізації та розбудови регіональної природно-заповідної екологічної мережі.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

Ліси є національним багатством країни і за своїм призначенням та місцезорозташуванням виконують переважно екологічні (водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні), естетичні, виховні та інші функції, мають обмежене експлуатаційне значення і підлягають державному обліку та охороні.

Потребує ефективних рішень питання збільшення площі лісів в природно-заповідній мережі області, враховуючи те, що широколистяні ліси області є зональним типом рослинності, а хвойні насадження та їх похідні – мішані ліси – є осередками рідкісних видів флори і фауни.

Табл.5.5. Землі лісогосподарського призначення у 2020 році.

№ з/п	Постійні лісокористувачі, власники лісів, інші землекористувачі, у користуванні яких є лісові ділянки, землі запасу	Загальна площа, га	Лісові землі, тис. га						усього лісових земель	
			вкриті лісовою рослинністю		не вкриті лісовою рослинністю					
			усього	із них лісові культури	незімкнуті лісові культури	зруби	галявини, біополяни	лісові дороги, просіки, розриви		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
I. Землі лісогосподарського призначення*										
1.1.	Полтавське ОУЛМГ	235,8	197,5	109,3	10,8	1,7	6,6	2,9	219,5	
1.2.	Інші постійні лісокористувачі	18,3	18,0	10,4		0,1		0,1	18,2	
III. Землі іншого призначення										
3.1	Ліси та інші лісовкриті площі земель запасу	37,9	37,7	15,1	0,0	0,0	0,0	0,2	37,9	

Примітка.

Матеріали надані Полтавським обласним управлінням лісового та мисливського господарства містять інформацію про лісовий фонд на землях природно-заповідного фонду

Упродовж останніх років порідний склад лісів майже не змінюється. Лісовідновлення та лісорозведення на ділянках, що вийшли з лісовідновних рубок, згарищ, проводяться породами, які зростали тут раніше.

Незадовільними залишаються обсяги посадки лісонасаджень в смугах відводу автодоріг в області, на великій кількості автошляхів вони відсутні. Окремі ділянки автодоріг потребують знесення дерев, які пошкоджені омелою, та негайної їх заміни.

Ліси Полтавщини характеризуються середньою продуктивністю. За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства загальний запас деревини області становить 52960 тис.м³, у тому числі на підприємствах Держлісагенства України – 45074,71 тис.м³. Щорічний приріст деревини на 1 га – 4,088 метрів кубічних, лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону) близько 9 відсотків.

Табл.5.6. Динаміка лісовідновлення та створення захисних лісонасаджень, га

Полтавська область	2000	2005	2010	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	5	6	7	8	9	10	11	12
Лісовідновлення, лісорозведення на землях лісового фонду	626,0	1971,0	2237,5	2374,10	2048,00	1974,00	1428,00	1138,00	1014,00	804,0
Створення захисних лісонасаджень на непридатних для с/г землях	164,0	95,00	59,00	88,00	524,00	293,00	271,00	232,00	155,0	127,0
Створення полезахисних лісових смуг	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–

Загальна динаміка природного поновлення за останні роки є позитивною, але через пожежі у літній період зазначений показник завжди менше.

Рис.5.1. Лісовідновлення (всього), га

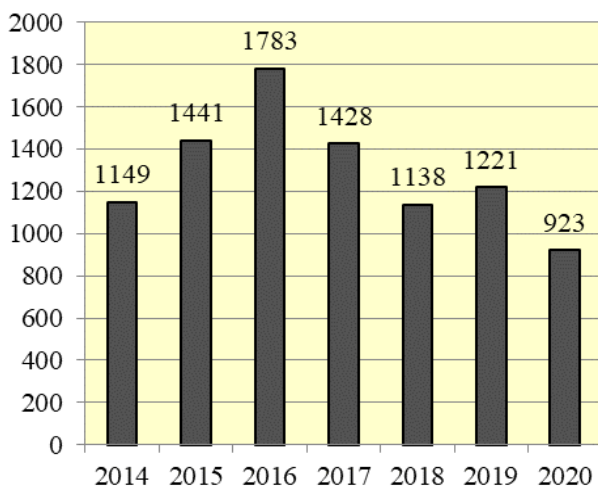
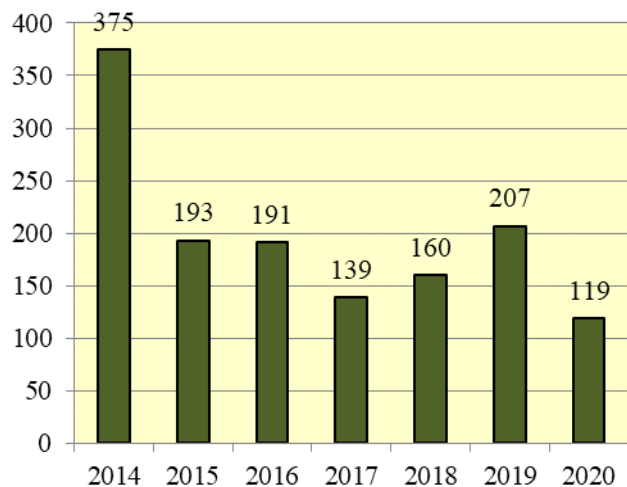

Рис.5.2. Природне поновлення лісів (у тому числі), га

У 2020 році лісокористувачами області створено 1050,0га лісів, що менше ніж у попередньому році на 326,00га, або на 23,7% (у 2019р. – 1376,0га, у 2018р. – 1370га, у 2017р. – 1699га, у 2016р. – 2267,00га, у 2015р. – 1936га, у 2014р. – 2048га, у 2013р. – 2374,1га).

Лісовідновлення відбувається переважно, завдяки створенню лісових культур. У 2020р. посаджено лісових культур – 923,0га, що менше на 298,0га, або на 24,4% ніж у попередньому році (у 2019р. – 1221,0га, у 2018р. – 1138,0га, у 2017р. – 1428,0га). Також у звітному році посіяно лісу на 127га, що майже у 4 рози більше обсягів 2019 року (у 2019р. – 33га; у 2018 – посів не проводився; у 2017р. – 10га; у 2016 – 35га; у 2015р. – 31га; у 2014 – 13га, у 2013р. – на 15га).

Лісовідновлення та лісорозведення включає посадку та посів лісу.

Природне поновлення лісових насаджень на території Полтавської області у 2020 році відбулося на 119га, що менше обсягів попереднього року в 1,7 разів (у 2019р. – 207га, у 2018р – 160га, у 2017р. – 139га).

Рис.5.3. Лісорозведення (всього), га

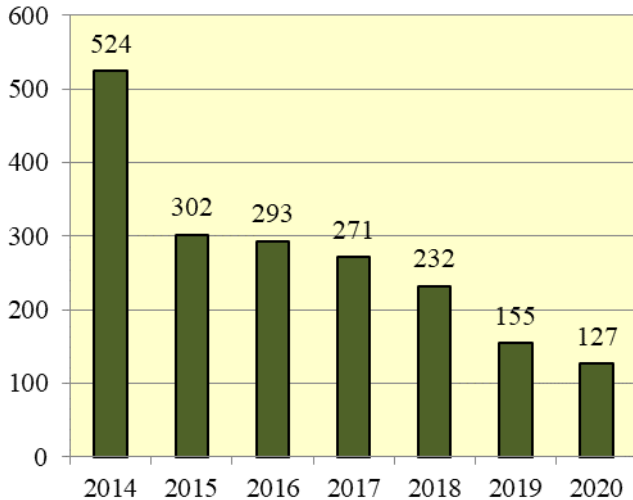
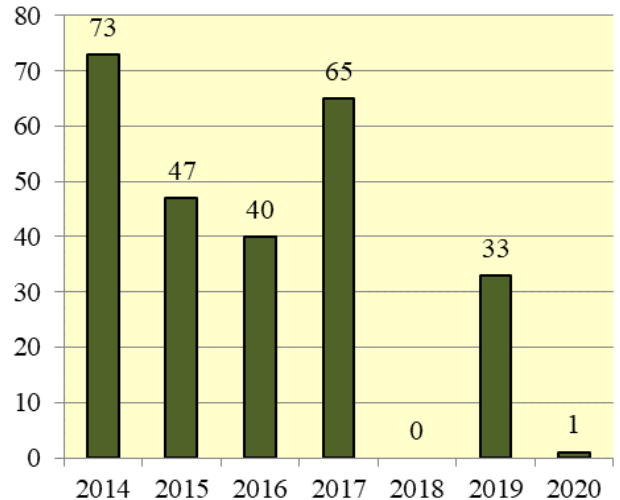

Рис.5.4. Посів лісу (у тому числі), га

Протягом 2020 року природне поновлення лісу відбулося на 119,0га, крім того постійним лісокористувачем та власником лісів Держлісагентством посіяно лісу на 1,0га, у 2019 році природне поновлення лісу відбулося на 155,0га; у 2018р. 232,0га та 38,0га відповідно; у 2017р. – 239,0га та 65га відповідно. Сумарний показник природного поновлення лісових насаджень зменшився у двічі до 120,0га (у 2019р. році він складав 240,0га, у 2018р. – 232,0га, у 2017р. – 271га).

Створення захисних лісових насаджень на землях, непридатних для сільського господарства шляхом посіву лісу не здійснювалося протягом останніх трьох (2018 - 2020) років. У 2017 році таким чином було посіяно 65,0га лісу, більше ніж у попередньому році на 38,5%; у 2016р. – 40,0га, у 2015р. – 47,0гектарів.

Щорічно питання про протипожежний захист лісів, торфовищ і сільгоспугідь у весняно-літній період розглядається на засіданнях регіональної комісії з питань техногенної екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій. Підприємствам, установам та організаціям області даються відповідні доручення щодо недопущення, та мінімізації (у разі виникнення) можливих негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

Табл.5.7. Загибель лісових насаджень від пожеж (2020 рік)

№	Район	Кількість випадків	Пройдено пожежами, га/ Площа на 1 випадок, га				Завдані збитки, тис.грн		
			Лісові землі		Нелісові землі	Звітний рік, га	Попередній рік, га	всього	в т.ч. побічні
			всього	в т.ч. верховими					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.	Гадяцький	1	0,1/0,1	–	–	0,1/0,1	–	3,25	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2.	Глобинський	–	–	–	–	–	–	–	–
3.	Кобеляцький	–	–	–	–	–	–	–	–
4.	Котелевський	8	11,9/1,487	–	–	11,9/1,487	0,29/0,29	8,1	–
5.	Кременчуцький	28	14,75/0,52	–	–	14,75/0,52	0,57/0,114	17,40	–
6.	Лохвицький	4	1,53/0,382	–	–	1,53/0,382	–	3,5	–
7.	Лубенський	4	5,9/1,475	–	–	5,9/1,475	–	2,18	–
8.	Новосанжарський	39	43,91/1,12	–	–	43,91/1,12	18,5/2,643	930,5	–
9.	Оржицький	–	–	–	–	–	–	–	–
10.	Полтавський	45	39,91/0,776	2,6	–	34,91/0,776	1,65/0,165	50,89	–
11.	Решетилівський	–	–	–	–	–	–	–	–
12.	Шишацький	–	–	–	–	–	–	–	–
13.	м. Горішні Плавні	–	–	–	–	–	0,07/0,023	–	–
	РАЗОМ:	129	113,0/0,875	2,6	–	113,0/0,875	21,1/0,811	1015,82	–

Особлива увага приділяється профілактиці протипожежних заходів в місцях залягання торфу; вживаються заходи щодо максимального обмеження доступу населення та в'їзду автомобільного транспорту на території лісових масивів в період високого і надзвичайно високого класів пожежної небезпеки; проводяться рейдові перевірки з метою дотримання вимог пожежної безпеки в лісових масивах, сільгоспугіддях із залученням представників органів місцевої влади та самоврядування, лісових господарств, представників Національної поліції в області, ГУ ДСНС в області; проводиться контроль за місцями масового відпочинку населення в рекреаційних зонах лісових масивів; через місцеві засоби масової інформації здійснюється роз'яснювальна робота серед населення стосовно введення тимчасових обмежень на відвідування лісових масивів, обов'язкового дотримання протипожежних заходів під час перебування в рекреаційних зонах, а також при проведенні польових робіт.

За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства у 2020 році кількість випадків загибелі лісових насаджень в області становила 129 (у 2019р. – 26, у 2018 – 25, у 2017р. – 93 випадки). Площа лісу, пройдена пожежами склала 113,0га (у 2019р. – 21,1га, у 2018р. – 4,46га у 2017р. – 170,18га), заподіяні ними побічні збитки склали – 1015,82тис.грн. (у 2019р. – 785,54га, у 2018р. – 20,5тис.грн., у 2017р. основні – 1374,9тис.грн., в тому числі побічні – 965,7тис.грн.). Найбільше постраждав Полтавський (45 випадків на площі 34,91га), Новосанжарський (39 випадків на площі 43,91га) та Кременчуцький (28 випадків на площі 14,75га).

У 2020 році з обласного Фонду охорони навколишнього природного середовища (далі Фонд) витрачено 1865,700тис.грн на заходи щодо попередження пожеж, а саме: придбання телесистеми раннього виявлення лісових пожеж та щогли спеціалізованої металевої для телесистеми (ДП «Кременчуцьке лісове господарство» та «Гадяцьке лісове господарство»); придбання телевізійних систем раннього виявлення лісових пожеж, веж мобільних решітчастих, та ранцевих оприскувачів для гасіння лісових пожеж (ДП «Миргородське лісове господарство»); модернізація єдиного наглядного центру за лісовими пожежами в приміщенні центральної контори ДП «Кременчуцький лісгосп» (приєднання нової вежі для встановлена в Крюківському лісництві); влаштування протипожежної водойми у ДП «Новосанжарське лісове господарство» для охорони лісів від пожеж.

Контроль за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів полягає у забезпеченні додержання всіма державними і громадськими органами, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами вимог лісового законодавства.

5.2.3. Охорона та відтворення видів рослин та грибів, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Науковці інформують про наступні види рослин, занесених до Червоної книги України і які відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ Полтавській області протягом останніх років:

- пальчатокорінник м'ясо-червоний;
- зозулинець болотний;
- косарики тонкі;
- рябчик малий;
- рябчик руський;
- тюльпан дібровний;
- коручка морозниковидна;
- коручка болотна;
- сон чорніючий;
- астрагал шерстистоквітковий;
- брандушка різнокольорова;
- шафран сітчастий;
- сальвінія плаваюча;
- альдрованда пухирчата;
- баранець звичайний;
- жировик Лезеля;
- півники борові;
- ковила волосиста;
- ковила пілчата;
- ковила Лессінга.

Майже всі види та угруповання зберігаються й охороняються на території об'єктів природно-заповідного фонду.

Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, що зустрічаються на території області 66 од., рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України – 26 одиниць.

Табл.5.9. Охорона невиснажливого використання та відтворення дикорослих рослин

Регіон	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.	Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.	Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
1	2	3	4	5
Полтавська обл.	66	26	1 (12)	–

Примітка.

За даними досліджень кандидата біологічних наук Смоляр Н.О.

Ті місцезнаходження та місця перебування, які не охороняються, доцільно заповідувати.

До того ж, генофонд рідкісних рослин із деяких місцезнаходжень Полтавської області зберігається у культурі ряду об'єктів: агробіостанції Полтавського педагогічного університету (парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва), Полтавського обласного еколого-просвітницького центру учнівської молоді.

5.2.4. Охорона природних рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Зелена книга України є офіційним державним документом, в якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних рослин, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні.

У результаті комплексного флористичного та геоботанічного дослідження території Національного природного парку «Пирятинський» у рослинному покриві виявлено 12 формацій та 33 асоціації, що підлягають охороні та занесені до Зеленої книги України. Ці фітоценози репрезентують степову та вищу водну рослинність.

На території НПП «Пирятинський» степи збереглися локально на високих правих берегах р. Удай та її приток, схилах балок, курганах. Проте, ці екосистеми служать резерватом багатьох рідкісних степових видів, характеризуються значним видовим, флористичним та ценотичним багатством. Серед виявлених угруповань 3 формації та 10 асоціацій внесені до державного синфітозологічного кадастру: *Stipeta capillatae* (6 асоціацій), *Stipeta borysthencicae* (1), *Stipetum pennatae* (3).

Вища водна рослинність НПП «Пирятинський» широко представлена в річковій мережі Удаю. Низка її фітоценозів підлягає охороні. До Зеленої книги України включені формації *Nuphareta luteae* (2 асоціації), *Sparganieta minimi* (2), *Ceratophylleta submersa* (5), *Nymphaeeta albae* (2), *Nymphaeeta candida* (3), *Utricularieta minoris* (2), *Potamogetoneta obtusifolia*, *Salvinieta natantis* (5), *Sagittarieta sagittifoliae* (1).

На території Національного природного парку Нижньосульський виявлено 11 зелено-книжних формацій, в тому числі:

- угруповання формації глечиків жовтих (*Nuphareta luteae*) – трапляються рідко в північній частині ділянками невеликої площі (між с.Тарасівка і с.Старий Коврай (правий берег р.Сули), с. Старий Мохнач, урочище Драчки (заказник «Сулинський»), острів Липняги (заказник «Сулинський»), с.Горошино русло «Бориса», с.Мирони);
- угруповання формації латаття білого (*Nymphaeeta albae*) – трапляються невеликими ділянками в північній частині водосховища (острів Високий, між островом Чубарове і островом Куличиний-1, с.Горошино – р.Борець, затока в бік с.Горошине);
- угруповання формації сальвінії плаваючої (*Salvinieta natantis*) – фрагментарно трапляється на всій акваторії парку (між островом Чубарове і островом Високий, урочище Березове (стариці), між с.Тарасівка і с.Старий Капкаїв (правий берег р.Сули), між с.Старий Капкаїв і с.Гаївка, с.Старий Мохнач, урочище Драчки і острів Липняги кв.13 (заказник «Сулинський»), за урочищем Драчки (острів на р.Сула), за с.Мирони), острів Жовніно;
- угруповання формації куширу донського (*Ceratophylleta tanaitici*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с.Велика Бурімка);
- угруповання формації куширу напівзануреного (*Ceratophylleta submersi*) – трапляється дуже рідко (Сулинська затока біля с.Велика Бурімка);
- угруповання формації ковили волосистої (*Stipetum capillatae*) – фрагментарно на степових схилах (с.Лящівка «Городище Бурти», с. Лящівка «Бородачевий степ», околиці с.Велика Бурімка (Собачий хутір);

- угруповання ковили Лесінга (*Stipeta lessingiana*) – фрагментарно на степових схилах (с.Лящівка «Городище Бурти», с.Лящівка «Бородачевий степ», с.Велика Бурімка).

НПП
«Нижняосульський»,
латаття біле поблизу
урочища Чубарове
фото працівниці НПП
«Нижняосульський»
Галушки Ю. М.

Прим.: Розділ 5.2.4. підготовлений за матеріалами, які надані Національними природними парками «Нижняосульський» та «Пирятинський».

5.2.5. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

За даними Департаменту будівництва, містобудування і архітектури та житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації у 2020 році в області створено нових зелених насаджень на рівні попереднього року, а саме 65,0га (у 2019р. – 71,0га, у 2018р. – 66,2га, у 2017р. – 1,8га). Площа, на якій проведено догляд за зеленими насадженнями також залишилася на рівні попереднього року – 10897,0га, (2019р. – 10897,0га, 2018р. – 10543,0га, 2017р. – 10495,0га).

Табл.5.10. Озеленення населених пунктів, га

Заходи	2007	2009	2010	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2020
	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12
Створено нових зелених насаджень, га	2910,0	1501,39	72,5	188,1	23,3	10,8	1,8	66,2	71,0	65,0
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	85,36	7281,07	765,0	31,6	38,0	6,6	–	–	–	–
Проведено догляд за насадженнями, га	2860,0	3111,4	3450	10427,0	10488,4	10495,0	10495,0	10543,0	10897,0	10897,0

У зв'язку з поширенням випадків коронавірусної хвороби COVID-19 Кабінет Міністрів України на засіданні 25 березня 2020 року запровадив режим

надзвичайної ситуації в Україні з подовження карантинних обмежень, під час яких заборонено проведення усіх масових заходів, у яких бере участь понад 10 осіб.

Враховуючи зазначене, Мінрегіон запропонував місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування провести всеукраїнську акцію з благоустрою «За чисте довкілля» та День благоустрою територій населених пунктів власними силами комунальних підприємств, дотримуючись карантинних обмежень.

Заходи щодо поліпшення санітарно-епідеміологічної ситуації і покращання санітарного стану регіону у звітному році відбулися. В містах і населених пунктах області було висаджено 4,5тис. дерев та 2,3тис. кущів (у 2019р. – 17,6тис. дерев та 9,8тис. кущів, у 2018р. – 66,9тис. дерев та 21,9тис. кущів; у 2017р. – 17,9тис.дерев та 9,8тис.кущів), упорядковано 19,0га газонів і квітників (у 2019р. – 30,6га, у 2018р. – 47,1га, у 2017р. – 21,00га), ліквідовано 704 стихійних сміттєзвалища (у 2019р. – 704, у 2018р. – 736, у 2017р. – 715).

У соцмережі Facebook працівниками комунальної установи природно-заповідного фонду «Регіональний ландшафтний парк «Диканський» проведено флешмоб до Дня довкілля (з 25 квітня по 11 травня), метою якого є привернення уваги громадськості до проблеми забруднення довкілля побутовим сміттям, а також спонукати громадськість до дій, а саме: власноруч прибрати ділянки (ліс, берег річки, ставка тощо), зробити фото до і після прибирання та викласти його в соцмережі. Учасники флешмобу отримали подарунки від адміністрації Парку (календарі, буклети, екторби, варення).

5.2.6. Інвазійні чужорідні види рослин у флорі області.

Спостереження за фітосанітарною ситуацією (здебільшого наукові дослідження) в області здійснюють фахівці Полтавської державної аграрної академії та Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка.

Найбільше дослідженнями охоплені проблеми поширення, біології, екологічної пластичності амброзії полинолистої та розробці шляхів боротьби із нею.

Встановлено, що агресивність та масовість цього адвента викликана такими особливостями: висока насіннева продуктивність (80-100тис. насінин з однієї рослини); насіння швидко дозріває (насіння молочної та воскової стиглості здатне дозрівати); до 40 років насіння не втрачає життєздатності в ґрунті, що обумовлює утворення значного за обсягом банку насіння; потужна коренева система (до 4м), що обумовлює конкурентні переваги за основні умови існування; на утворення 1 т сухої речовини із ґрунту виноситься 15,5кг азоту, 1,5кг фосфору, 800-1000кг води; добре витримує (до 2 тижнів) підйом води, формуючи додаткові коріння; висока регенеративна здатність, що робить скошування – неефективним методом; при скошуванні до трьох разів дає нові паростки, які утворюють суцвіття і формують життєве насіння; має високу пластичність до екологічних факторів.

Найбільш поширеними адвентивними рослинами в Полтавському регіоні є: амброзія полинолиста, чорнощир нетреболистий, галінсога дрібноквіткова,

плоскуха звичайна, злинка канадська, стенактис однорічний, енотера дворічна, портулак городній, ваточник сірійський, на водоймах – водяний різак алоєвидний.

В останні роки науковий інтерес щодо поширення, життєвості і поведінки в угрупованнях складають такі адвентивні види рослин як ваточник сірійський, стенактис однорічний та інші.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

Фауністичний список Полтавської області представлений: 66 видами ссавців; 307 видами птахів, 150 видів з яких постійно гніздяться; 10 видами земноводних та 11 видами плазунів; 38 видами риб та великим різновидом комах. Серед загальної кількості видів найбільш вразливими є степові зооценози, з них більше половини потребують особливої охорони.

Щодо мисливських тварин – у 2020 році збільшення щодо кількості основних видів спостерігалось у: куниць – на 36,8%; оленів плямистих – на 25,4%; куликів – на 16,6%; кабанів – майже на 10%; перепелів – на 6,7%; оленів благородних – на 6,2% та козуль – на 6,0%. Зменшилася чисельність ланей – на 20,4%; фазанів звичайних – на 11,2%; муфлонів – на 10,3%; лисиць – на 9%; та майже на 6% – лосів та єнотоподібних собак.

Чисельність інших види мисливських тварин залишалася (приблизно) на рівні попередніх років.

Основні проблемні питання у сфері охорони використання та відтворення тваринного світу:

- створення відтворювальних ділянок для рідкісних тварин та тих, які мають мисливське значення;
- браконьєрство на суходолі та на воді.

Облік качок,
фото Полтавського
обласного
управління
лісового та
мисливського
господарства

Щорічно, за ініціативи Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства, користувачами мисливських угідь здійснюються

заходи по збільшенню популяцій видів мисливських тварин в мисливських угіддях Полтавщини.

Також постійно проводиться розселення пернатої дичини з попереднім влаштуванням місць гніздування, розміщуються майданчики і навіси для підгодівлі птахів, виготовляються штучні гнізда. Традиційно, до заходів залучається молодь та учні навчальних закладів.

У звітному році заходи щодо охорони тваринного світу та боротьби з браконьєрством, а також проведення рейдів, перевірок з метою попередження, виявлення та фіксації порушень природоохоронного законодавства на території Полтавської області, які здійснювала Державна екологічна інспекція Центрального округу профінансовані з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на суму 390,105тис. гривень.

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарства

5.3.2.1 Мисливське господарство

За даними Полтавського обласного лісового та мисливського господарства у 2020 році площа мисливських угідь Полтавської області складала 2074,97тис.га, або близько 72% площі області (у 2019р. – 2086,64тис.га, у 2018р. – 2010,62тис.га, у 2017р. – 2092,000тис.га).

За державними лісогосподарськими підприємствами Держлісагентства України (Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства) е 2020 році було закріплено 147,86тис.га, або 7,1% угідь; за Українським товариством мисливців та рибалок – 1055,62тис.га або 50,9%; за громадськими організаціями – 225,61тис.га або 10,9%; інші приватні підприємства та товариства – 634,68тис.га або 30,6 відсотка.

Табл.5.11. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів)

Види мисливських тварин	2000	2005	2007	2008	2010	2011	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Копитні	7600	8430	8289	9188	10100	9800	10089	10265	9396	9153	8587	9315	9946
Хутрові	103234	128546	122580	129939	125300	112300	97095	95319	93437	94002	92835	94182	91998
Пернаті	364810	438958	459958	495986	581000	612900	281303	253689	192010	248791	239852	234123	243019

За даними Полтавського обласного управління лісового та мисливського господарства, основною причиною невикористання ліцензій під час добування мисливських тварин у 2020 році (як і у попередньому році) є несприятливі погодні умови та поширення африканської чуми.

Табл.5.12. Добування основних видів мисливських тварин

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування, гол.	Видано ліцензій, шт.	Добуто, гол.	Не використано ліцензій, шт.	Причини невикористання	
1	2	3	4	5	6	7	
2015	Олень благородний	9	6	4	–	–	
	Олень плямистий	19	16	18	1	Несприятливі погодні умови	
	Козуля	616	605	517	43		
	Кабан	744	747	813	78		
	Лось	19	16	17	1		
	Муфлон	7	1		1		
	Куниця	10	10	28	4		
2016	Олень благородний	8	5	5	3	Несприятливі погодні умови	
	Олень плямистий	19	19	17	2		
	Козуля	658	648	546	102		
	Кабан	566	560	492	68		
	Лось	14	14	8	6		
	Муфлон	7	2	–	5		
	Лань	2	2	–	2		
	Куниця	16	13	10	3		
2017	Олень благородний	10	10	4	6	Несприятливі погодні умови	
	Олень плямистий	20	20	19	1		
	Козуля	765	680	594	86		
	Кабан	468	354	296	58		
	Лось	7	7	7	0		–
	Муфлон	1	0	0	0		–
	Лань	1	1	1	0		–
	Куниця	12	8	8	0		–
2018	Олень благородний	10	5	3	2	Несприятливі погодні умови	
	Олень плямистий	25	25	15	10		
	Козуля	740	698	601	97		–
	Кабан	241	209	165	44		–
	Лось	0	0	0	0		–
	Муфлон	0	0	0	0		–
	Лань	3	3	1	2		–
	Куниця лісова	15	13	10	3		–
2019	Олень благородний	12	6	1	6	Несприятливі погодні умови та африканська чума свиней	
	Олень плямистий	21	16	13	5		
	Козуля	741	723	632	65		
	Кабан	205	187	84	18		
	Лось	0	0	0	0		–
	Муфлон	0	0	0	0		–
	Лань	5	5	3	0		–
	Куниця лісова	22	12	3	9		–
2020	Олень благородний	20	7	2	18	Несприятливі погодні та африканська чума свиней	
	Олень плямистий	19	19	16	5		
	Козуля	833	741	690	157		
	Кабан	288	256	153	50		
	Лось	0	0	0	0		–
	Муфлон	0	0	0	0		–
	Лань	4	2	4	2		–
	Куниця лісова	9	5	10	4		–

За даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області у 2020 році в області зареєстровано 31 (у 2019р. – 19; у 2018р. – 39; у 2017р.

– 15) неблагополучних пунктів по сказу, де захворіло і загинуло 39 (2019р. – 20; 2018р. – 43; 2017р. – 18) тварин. З них на дику фауну припадає 10 випадків: 1 куниця та 9 лисиць (2,5% та 23,1% відповідно).

В області залишається ризик спалахів африканської чуми свиней, в тому числі серед диких кабанів. У 2020 році зареєстровано 2 неблагополучних пункти (у 2019р. – 4).

У зв'язку з виконанням всіх основних заходів по ліквідації осередку захворювання на трихінельоз лисиць, протягом трьох років не було виявлено жодного випадку трихінельозу та протитрихінельозних антитіл в сироватках крові тварин при моніторингових дослідженнях методом ІФА, дотриманням вимог чинної «Інструкції з діагностики, профілактики та ліквідації трихінельозу тварин», затвердженої наказом Міністерства аграрної політики України від 03.08.2007 № 79, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17 серпня 2007 року за № 951/14218 дало змогу скасувати карантин по трихінельозу тварин на території мисливських угідь ТОВ МРГ «Котелевське» Котелевського району.

Основними напрямками *вирішення проблеми сказу* серед диких тварин в області залишаються:

- в мисливських угіддях постійно проводити таксацію лисиці червоної, підтримуючи щільність в межах 0,5 голів на 1тис. га мисливських угідь. У випадку перевищення щільності лисиці червоної проводити її санітарний відстріл;
- продовжувати обов'язкове щеплення (двічі на рік) диких м'ясоїдних тварин проти сказу на території мисливських угідь, шляхом розкладання вакцинних приманок.

Першочерговими та основними завданнями по *недопущенню поширення африканської чуми свиней (АЧС)* на території області є:

- перед початком та під час полювання забезпечити проведення діагностичного відстрілу диких кабанів з метою моніторингу на наявність збудника АЧС в організмі тварин;
- підтримувати нормативну щільність диких кабанів в межах 4 голів на 1000 га мисливських угідь;
- створювати майданчики для підгодівлі диких кабанів в мисливських угіддях, щоб уникнути неконтрольованої міграції їх по території області;
- на території мисливських угідь, що потрапили в зони захисту та нагляду щодо АЧС, проводити депопуляцію диких кабанів.

З метою *профілактики* та забезпечення сталої епізоотичної ситуації по *трихінельозу тварин* необхідно:

- постійно проводити моніторингові дослідження лисиці червоної на захворювання;
- піддавати обов'язковому дослідженню кожного впольованого дикого кабана на трихінельоз;

- проводити санітарно – освітню роботу серед мисливців про небезпеку захворювання на трихінельоз, які харчуються м'ясом і яке пройшло недостатню термічну обробку.

5.3.2.2 Рибне господарство

За інформацією Управління Державного агентства рибного господарства у Полтавській області (Полтавський рибоохоронний патруль) основним видом рибогосподарського використання Кременчуцького і Кам'янського (колишнє Дніпродзержинське) водосховища за весь період їх існування було промислове рибальство.

Стан водних біоресурсів Кременчуцького водосховища.

У звітному 2020 році в межах Полтавської області промисловий вилов риби здійснювали 10 користувачів (чисельність рибалок 156 осіб). Загальний вилов риби складав:

- 2018 рік – 474,509т (квота 546,217т);
- 2019 рік – 561,188т (квота 482,385т);
- 2020 рік – 756,278т (квота 370,030т).

Стан водних біоресурсів Кам'янського (колишнє Дніпродзержинське) водосховища.

Промисел водних біоресурсів на Кам'янському водосховищі в адміністративних межах Полтавської області здійснювали 12 користувачів (чисельність рибалок 92 особи). Обсяги вилову риби:

- 2018 рік – 1304т;
- 2019 рік – 705,933т;
- 2020 рік – 540,366т.

Загальний вилов у звітному році зменшився у зв'язку зі змінами у Режимі рибальства у рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) України за 2020 рік, а саме зменшення промислових ділянок для користувачів, які проводять промисловий вилов на Кам'янському водосховищі в межах адміністративної території Полтавського рибоохоронного патруля.

Табл.5.13. Динаміка вилову риби

<i>Рік</i>	<i>Водний об'єкт</i>	<i>Затверджений ліміт вилову, т/рік</i>	<i>Фактичний вилов, т/рік</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
2018	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1137,00	2307,293
	Кременчуцьке водосховище	546,217	474,509
2019	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	1153,613	705,933
	Кременчуцьке водосховище	482,385	561,188
2020	Кам'янське (Дніпродзержинське) водосховище	319,261	540,366
	Кременчуцьке водосховище	370,03	756,278

Основними проблемами збереження водних біоресурсів на Кременчуцькому та Кам'янському водосховищах є:

- зменшення обсягів зариблення водосховища за рахунок як користувачів, які здійснюють промисловий вилов на водосховищі так і за Державний кошт;

- можливість вторинного забруднення водосховища марганцем в літній період через аномально високу температуру повітря і відсутність пропуску води через греблю Кременчуцької ГЕС. Вміст марганцю внаслідок забруднення води через його десорбцію перевищує допустиму норму у воді у 15 – 20 разів. Зазначене приводить до масової загибелі риби, яка мешкає в природних шарах і всіх кормових організмів в зоні забруднення. Пропуск води в ранні часи через греблю Кременчуцької ГЕС у спекотний період усуває процес забруднення;

- рибопродуктивність рибогосподарських об'єктів наданих в оренду залишається низькою на рівні 150-200 кг/га. Вирощування риби в режимі СТРГ в області здійснюють 10 орендарів, інші водні об'єкти, які надані в оренду для риборозведення здійснюють свою діяльність в режимі аквакультури;

- прийняття Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України» та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), фактично унеможливають здійснення контролю за використанням водних біоресурсів, вирощуванням риби в спеціальних товарних господарствах, які на сьогодні працюють неефективно.

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Загальна чисельність видів фауни, яка зустрічається на території Полтавської області складає 397 одиниць, що становить 70,6% до загальної чисельності видів України.

До Червоної книги України занесені 69 видів тварин регіону; у додатках Конвенції про охорону дикої флори і фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, CMS) ще 113 видів.

У 2019 році роботи з охорони та відтворення тварин, які занесені до Червоної книги України та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів не проводилися у зв'язку з відсутністю фінансування.

Табл.5.14. Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека								
		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2017	2018	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Полтавська область	397	156	156	156	156	156	156	156	156	156

Примітка:

* – Вишуквальні роботи стосовно визначення кількості видів фауни, яким загрожує небезпека у 2020 році не проводилися в зв'язку з відсутністю фінансування.

За даними науковців, з 69 видів наземних хребетних Полтавщини, які занесені до Червоної книги України, на територіях та об'єктах ПЗФ відтворені такі червонокнижні види тварин: бобер звичайний, деркач, гадюка степова, орлан-білохвіст, кулик-сорока, журавель сірий. Ще 156 видів зникли, або їх чисельність знаходиться у загрозовому стані.

5.3.4. Інвазійні чужорідні види тварин у фауні області.

Чужорідні види тварин включаються в аборигенні угруповання і часто негативно впливають на екосистеми, виступаючи конкурентами аборигенних видів та змінюючи структуру біогеоценозів. Їх поява (активна у кінці ХХ століття) має глобальні екологічні, економічні, а інколи й соціальні наслідки.

З основних видів мисливських тварин Полтавщини можна віднести до чужорідних (інвазивних) – єнотоподібного собаку (Далекий Схід) та ондатру (Північна Америка). Обидва види досить чисельні на території області і добре пристосувалися до існування в місцевих умовах. Але протягом останніх років кількість зазначених тварин поступово зменшується.

Табл.5.15. Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (голів).

Види мисливських тварин	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ондатра	16825	15592	14850	11616	10821	8311	8298	7320	7312	7620	6595
Єнотоподібний собака	1269	1066	1107	1289	1234	1202	1193	1210	1157	1193	1124

В останні роки загострилась увага науковців до вивчення цих видів, активізувалась увага до комплексних наукових досліджень в галузі біологічних інвазій. У цьому аспекті актуальними є розробки заходів щодо попередження їх проникнення, пом'якшення наслідків негативного впливу на природні види, а також моніторингу. Спеціальних спостережень на території області за станом популяцій таких видів не здійснюється.

5.4. Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду області

Станом на 01.01.2021 природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142789,7562 га, що складає 4,96 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 363, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 159 – заказники (53 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 137 – пам'ятки природи (13 комплексних, 110 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Рішенням першого пленарного засідання тридцять четвертої позачергової сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання 28.02.2020 за №1294 оголошено заказник у Новосанжарському районі та пам'ятку природи місцевого значення у м.Кременчук. Загальна площа нових об'єктів ПЗФ у 2020 році склала 174,3647 га. З метою поліпшення заповідної справи в області, збереження цінних природних, ландшафтних комплексів, об'єктів тваринного та рослинного світу створено ландшафтний заказник місцевого значення «Світлівщина» (169,4248га) на території Новосанжарського району поблизу с.Світлівщина, також статус ботанічної пам'ятки природи місцевого значення отримав «Парк Крюківський» у м.Кременчук (4,9399 га). Крім того зазначеним рішенням було розширено ботанічний заказник місцевого значення «Драбинівка» на 65,2га до 120,2га у Кобеляцькому районі між селами Бутенки та Золотарівка.

Табл.5.16. Структура та динаміка природоохоронних об'єктів за роками (загальнодержавного та місцевого значення)

Категорія об'єкту ПЗФ	Кількість										Площа, тис. га									Площа територій суворой заповідності*							
	1990	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	1990	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020	1990	1995	2000	2010	2015	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Національні природні парки	–	–	–	1	2	2	2	2	2	–	–	–	12,0	22,79262	22,79262	22,79262	22,79262	22,79262	–	–	–	*	*	*	*	*	*
Заказники	45	147	155	170	176	176	177	178	179	9,3679	41,88709	71,1456	76,9	79,34808	79,38178	79,40778	79,5613	79,7192048	2,34	10,47	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64	17,64

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
Пам'ятки природи	80		113	114	122	135	135	135	137	138	1,65792	1,816225	1,81754	1,86	1,878215	1,878215	1,879025	1,879085	1,8840249	-	-	-	-	-	-	-	-
Заповідні урочища	10		49	51	47	48	48	48	48	48	1,6200	7,3328	7,3735	7,05	7,1162	7,1162	7,1162	7,1162	7,1162	1,62							
Ботанічні сади	-		-	-	1	1	1	1	1	1	-	-	-	0,018	0,018	0,018	0,018	0,018	0,018	-	-	-	-	-	-	-	-
Дендрологічні Парки	1		1	1	1	2	3	3	3	3	0,089	0,089	0,089	0,09	0,0165365	0,0285365	0,0285365	0,0285365	0,0285365	-	-	-	-	-	-	-	-
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	16		17	18	18	18	17	17	17	17	0,56655	0,59395	0,63414	0,63414	0,63414	0,62314	0,62214	0,62214	0,62214	-	-	-	-	-	-	-	-

Примітка

* – Проект організації території національного природного парку «Нижньосульський», охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів, затверджений наказом Мінприроди від 01.12.2014 №386, але до Департаменту інформація щодо площ суворой заповідності – не направлялася. Після отримання такої інформації, а також і від інших об'єктів ПЗФ, площа суворой заповідності – буде уточнена.

Площа природно-заповідного фонду області загальнодержавного значення – 50958,62га або 1,77 % від загальної площі області.

Площа природно-заповідного фонду області місцевого значення – 91831,1362га або 3,19 % від загальної площі області.

Для збереження еталонних ділянок лісових насаджень на Полтавщині доцільно провести комплексні науково-созологічні дослідження в районах області з метою виявлення місцезнаходжень раритетного біорізноманіття і створити природно-заповідні об'єкти.

Табл.5.17. Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2021 року

№ п/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Національні природні парки	2	22792,62*	-	-	2	22792,62*
2.	Регіональні ландшафтні парки	-	-	5	53056,45**	5	53056,45**
3.	Заказники – всього, в т. ч.:	20	41226,9	159	38492,3048	179	79719,2048
	ландшафтні	9	32669,7	53	19516,4248	62	52186,1248

1	2	3	4	5	6	7	8
	лісові	–	–	3	2373,7	3	2373,7
	ботанічні	1	640,0	38	5213,34	39	5853,34
	загальнозоологічні	1	785,0	7	1614,2	8	2399,2
	орнітологічні	2	589,2	2	101,5	4	690,7
	ентомологічні	–	–	4	167,3	4	167,3
	гідрологічні	7	6543,0	52	9505,84	59	16048,84
4.	Пам'ятки природи – всього, в т. ч.:	1	145,0	137	1739,0249	138	1884,0249
	комплексні	–	–	13	115,34	13	115,34
	ботанічні	1	145,0	110	1568,0149	111	1713,0149
	зоологічні	–	–	2	7,42	2	7,42
	гідрологічні	–	–	3	2,4	3	2,4
	геологічні	–	–	9	45,85	9	45,85
5.	Заповідні урочища	–	–	48	7116,2	48	7116,2
6.	Ботанічні сади	1	18,0***	–	–	1	18,0***
7.	Дендрологічні парки	2	20,9	1	7,6365	3	28,5365
8.	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	4	442,5	13	179,64	17	623,14
	Разом ****	30	64645,92	363	100591,2562	393	165237,1762
	Фактична площа ПЗФ області	30	50958,62	363	91831,1362	393	142789,7562

Примітки:

* - з врахуванням площ ландшафтного заказника «Дейманівський» (622,7 га), гідрологічного заказника «Куквинський» (300 га), парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва «Березоворудський» (45 га) загальнодержавного значення та загальнозоологічного заказника «Лесяківський» (746 га), гідрологічних заказників «Харківецький» (540,2 га), «Гурбинський» (400 га), «Сасинівський» (150 га), «Березоворудський» (150 га), «Давидівський» (120 га), ботанічної пам'ятки природи «Лісопарк «Острів Масальський» (47 га), заповідного урочища «Куквин» (321,2 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Пирятинський», а також з врахуванням площ частини ландшафтного заказника «Сулинський» (5361,1 га), гідрологічних заказників «Великоселецький» (1000 га), «Плехівський» (500 га), «Солоне» (369,1 га), «Рогозів куток» (1600 га) загальнодержавного значення та ландшафтного заказника «Онішківський» (655 га), ентомологічного заказника «Тарасенківський» (3 га), гідрологічного заказника «Чутівський» (742 га) місцевого значення, які увійшли до складу НПП «Нижньосульський»;

** - з врахуванням площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Білецьківські плавні» (2980 га), який увійшов до складу РЛП «Кременчуцькі плавні» (загальна площа 5080 га), та площі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Лучківський» (1620 га), який увійшов до складу РЛП «Нижньоворсклянський» (загальна площа 23200 га) без ліквідації статусу та категорії, встановленого заповідного режиму, а також з врахуванням площ ландшафтних заказників «Пісоцько-Конькове» (частини – 100,8 га), «Весело-Мирське» (частини – 57,0 га) і «Рашівський» (460,9 га), ботанічних заказників «Великий ліс» (182 га), «Терновий куш» (563,7 га), «Саранчина долина» (275,6 га), «Гадяцький бір» (403 га), «Дубина» (103 га), «Зозулинцеві Луки» (44,5 га) і «Книшівська гора» (159 га), гідрологічного заказника «Болото Моховате» (34,1 га), ботанічних пам'яток природи «Дуб черешчатий» (0,02 га), «Урочище «Галочка» (115 га) і «Краснолуцький гай» (75 га), заповідних урочищ «Гадяцький бір» (48 га), «Масюкове» (180 га), «Гадяцький бір» (25 га), «Гнилуша» (105 га), «Гадяцький бір» (42 га), «Лагузин яр» (111 га), «Сосновий гай» (46 га), «Безвіднянське» (663 га), «Гай-Займи» (114 га), «Голотовщина» (108 га) і «Діброва-Кобрієве» (144,5 га), які увійшли до складу РЛП «Гадяцький»;

*** - з врахуванням площ ботанічної пам'ятки природи місцевого значення «Дубовий гай» (1 га) та частини заповідного урочища «Заяр'є» (14 га), які увійшли до складу Хорольського ботанічного саду;

**** - з урахуванням площ територій та об'єктів ПЗФ загальнодержавного та місцевого значення, які увійшли до складу інших категорій.

На збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, всього з екологічного бюджету області у 2020 році витрачено 928,598тис.грн. – на рівні попереднього року (у 2019р. – 1045,125тис.грн., у 2018р. – 1081,945тис.грн., у

2017р. – 756,795тис.грн.). Кошти спрямовано на розвиток Регіональних ландшафтних парків «Диканський» та «Нижньоворсклянський».

Крім того, з метою збереження та відтворення природних екологічних систем, оснащення спеціальним обладнанням, транспортними засобами і засобами зв'язку, які віднесені до організацій заповідників та інших природоохоронних установ з обласного природоохоронного фонду профінансовано Комунальну Установу «Рекреаційний центр «Криворудський» (об'єкт природно-заповідного фонду – дендрологічний парк «Криворудський» загальнодержавного значення) на суму 412,000тис.грн (у 2019р. – 325,000, у 2018р. – 273,979тис.грн, у 2017р. – 396,967тис.грн).

5.4.2. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

У світі до Смарагдової мережі входять близько 3500 об'єктів. Статус «Смарагдовий об'єкт» – означає збереження природних екосистем – природних оселищ, важливих для Європи.

Смарагдовий об'єкт «НПП «Пирятинський»» № UA0000077 створений на базі території природно-заповідного фонду України, затверджений на 36-му засіданні робочого комітету Бернської Конвенції (Updated List of Officially Adopted Emerald Sites, October, 2016) площею 11991 га; 84% території співпадає з національним природним парком «Пирятинський».

Національний природний парк «Пирятинський» розташований у північно-західній частині Полтавської області, у Пирятинському районі, в адміністративних межах Давидівської, Сасинівської, Березоворудської, Каплинцівської, Харківецької, Дейманівської, Великокручанської, Грабарівської, Олександрівської сільських рад Пирятинського району та Пирятинської міської ради.

Об'єкт належить до Континентального біогеографічного регіону Європи. Тут зберігаються 22 типи оселищ, включених до оновленого дод.1 Резолюції 4 Бернської Конвенції, з них часте трапляння та істотні площі мають 15 типів: С1.32 – плаваючо-водна рослинність евтрофних водойм, С1.33 – вкорінена занурено-водна рослинність евтрофних водойм, С2.33 – мезотрофна рослинність повільно проточних водотоків, С2.34 – евтрофна рослинність повільно проточних водотоків, D5.2 – зарості крупних осок на заболочених землях звичайно без вільно стоячої води, E1.2 – багаторічні трав'янисті кальцифільні угруповання та степи, E2.2 – рівнинні та низькогірні сінокісні луки, E3.4 – мокрі або вологі евтрофні і мезотрофні луки, E5.4 – мокрі або вологі високотравні узлісся і луки, F9.1 – прирічкові чагарники, G1.11 – прирічкові вербові ліси, G1.21 – прирічкові ясенново-вільхові ліси зі змінним зволоженням, G1.22 – Дубово-в'язово-ясеннові ліси великих річок, G1.7 – Термофільні листопадні ліси, G1.A1 – Ліси з дуба, ясенна та граба на багатих (евтрофних / мезотрофних) ґрунтах.

Також зберігаються 9 типів оселищ, включених до дод.1 Оселищної Директиви ЄС: 1340 Суходільні засолені луки; 3150 Природні евтрофні озера з рослинністю союзів Magnopotamion або Hydrocharition; 6240 Субпанонські степові трав'яні угруповання; 6260 Панонські піщано-степові угруповання, 6430 гідрофільні високотравні межові угруповання рівнин та гірських-альпійських поясів, 6410 молінієві луки на вапнякових, торфових або мулуватих-суглинистих

грунтах, 6510 низинні сінокісні луки, 91E0 Заплавні ліси з вільхи чорної та ясена або з верб; 91F0 Прирічкові ліси змішаного породного складу, з дубу звичайного, в'яза гладкого, в'яза малого, ясеню, уздовж великих рік.

Заплавний Удай
біля с.Кейбалівка,
Національний
природний парк
«Пирятинський»,
Полтавська
область
(фото НПП
«Пирятинський»)

Охорону території та заходи природоохоронного менеджменту на території здійснює національний природний парк «Пирятинський». Заходи розглядаються та затверджуються на науково-технічній раді НПП «Пирятинський». Науковим куратором діяльності НПП «Пирятинський» виступає кафедра екології та зоології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Головні цілі природоохоронного менеджменту: зберігати в існуючому стані водні, болотні та лісові типи оселищ з Рез.4 Бернської Конвенції (БК) та дод.1 Оселищної Директиви (ОД), підтримувати їхні істотні екологічні властивості; відновлювати за допомогою спеціально визначених заходів лучні та степові типи оселищ з Рез.4 БК та дод.1 ОД; зберігати в існуючому стані популяції цільових видів, зберігати розміри і якість їхніх природних оселищ, застосовувати відновлюючі заходи до зникаючих популяцій. Для кожного типу «Смарагдових» оселищ вибрані відповідні стратегії управління.

Зонування території ґрунтується на оселищному підході та регіональних соціо-економічних факторах. Передбачені: заповідна зона, вкрита переважно болотними і лісовими оселищами; зона невтручання, де у лісових оселищах для збереження істотних екологічних властивостей господарювання дуже лімітоване; зона активних заходів збереження, де зберігаються цільові оселища, які потребують спеціальних відновлюючих заходів (сінокосіння, випасання тощо); зона сталого природокористування, де відсутні цільові оселища і господарська діяльність ведеться згідно з лімітами та правилами.

В рамках Пілотного проекту «Підтримка України в апроксимації законодавства ЄС у сфері навколишнього середовища» (Проект АРЕНА), за фінансування Європейського Союзу у 2018 році розроблено План управління Смарагдовим об'єктом «НПП «Пирятинський»», яким визначені план дій, заходи та програми моніторингу. В якості зацікавлених сторін визначені національний

природний парк, органи місцевого самоврядування (сільські ради та міська рада) та суб'єкти господарювання на території (підприємство лісгоспу, фермерські господарства та ін.), з якими має бути організована співпраця для виконання плану дій.

Прим.: Розділ 5.4.2. підготовлений за матеріалами, які надані Національним природним парком «Пирятинський».

5.5. Еколого-освітня та рекреаційна діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Полтавщина надзвичайно багата природними ресурсами та на лікувальні чинники. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови.

Нажаль галузь «Туризм» є одним з найбільш постраждалих в світі від спалаху COVID-19, який вплинув як на попит, так і на пропозицію.

У 2020 році одним із завдань, яке виконувалося Полтавською обласною державною адміністрацією це створення умов для розвитку внутрішнього туризму, його розвитку та набуття нових напрямків, зокрема, втілення нових проєктів таких як #Мандруй Україною. Велика кількість людей почала подорожувати саме в межах України. Основним недоліком під час подорожей – є мало розвинута інфраструктура (проблемні дороги, відсутність спеціальних місць зупинок тощо).

Полтавська обласна державна адміністрація ініціювала створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при облдержадміністрації, яка активно співпрацює з громадськістю, профільними організаціями, вищим навчальним закладам, що готують фахівців за спеціальність «Туризм» та іншими установами з питань розвитку туристичної галузі Полтавщини. Склад Координаційної ради затверджений наказом Департаменту культури і туризму облдержадміністрації від 11.08.2020р. №97 «Про створення Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській обласній державній адміністрації».

Протягом 2020 року розроблялася Програма розвитку туризму і курортів у Полтавській області на 2021-2025 роки. Головні пріоритети даного документу – це відповідність Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, а також Стратегії розвитку Полтавської області на 2021-2027 роки.

У рамках зазначеної програми заплановано реалізувати декілька проєктів з підтримки представників бізнесу, зокрема створення фонду Департаменту культури і туризму для підтримки сільського зеленого туризму, креативних індустрій, а також надання безкоштовних платформ для реклами надавачів туристичних послуг. Також планується продовжити реалізацію проєкту «Школа сільського зеленого туризму на Полтавщині», створення нових туристичних маршрутів (промислового, гастро та активного туризму), проведення форуму для представників санаторно-курортних закладів.

У звітному році активно створювався реєстр туристичних об'єктів, який є складовою загальнодержавного реєстру. (Прим. вищезгадана інформація підготовлена за матеріалами, які містять Протоколи засідань Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів облдержадміністрації у 2020 році.)

За інформацією, яка розміщена на сайті Департаменту культури і туризму облдержадміністрації справжньою перлиною мережі санаторно-оздоровчих закладів Полтавської області є курорти міста Миргорода, смт Нових Санжар, м. Зіньків, смт Велика Багачка, на які приїжджають відпочити та оздоровитися мешканці з усіх регіонів України та з багатьох країн світу. Крім оздоровчої місії курорти Полтавщини виконують ще й культурно-туристичну. У санаторіях області все більше зростає попит на розваги, екскурсії, екотуризм.

Відвідувачі у дендрологічному парку загально-державного значення «Криворудський»

Розвитку санаторно-курортної сфери області сприяло прийняття Закону України «Про оголошення природних територій міста Миргорода Полтавської області курортом державного значення». ПрАТ лікувально-оздоровчих закладів «Миргородкурорт» нині є однією із найбільш потужних санаторно-курортних систем в Україні та поширює досвід за межі області.

На території курорту розташований об'єкт природно-заповідного фонду – гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення «Джерело мінеральної води на території парку» площею 2 гектара.

Джерела мінеральних лікувально-оздоровчих вод ефективно використовуються у санаторно-курортних закладах, які розміщуються у Великобагачанському, Новосанжарському, Миргородському, Зіньківському районах.

6.ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ І ГРУНТИ

6.1. Структура та стан земельних ресурсів

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земля є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. З усіх земель пріоритетність в охороні та використанні мають землі сільськогосподарського призначення, які, на жаль, найбільше піддаються антропогенному впливу.

Наказом Державної служби статистики України від 19.08.2015 №190, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 08.09.2015 за №1084/27529, наказ Державного комітету статистики України від 05.11.1998 №377 «Про затвердження форм державної статистичної звітності з земельних ресурсів та Інструкції з заповнення державної статистичної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 6-зем, ба-зем, бб-зем, 2-зем)» визнано таким, що з 01 січня 2016 року втратив чинність. Тобто останнім звітним періодом кількісного обліку земель за формою 6-зем є 2015 рік. Відповідно до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово - комунального господарства від 30.12.2015 року №337 затверджено форми адміністративної звітності з кількісного обліку земель (форми №№ 11-зем, 12-зем, 15-зем, 16-зем) та Інструкцію щодо їх заповнення, які формуються шляхом узагальнення відомостей за допомогою програмного забезпечення Державного земельного кадастру. Станом на 01.01.2021 відомості за 2016 – 2019 роки з Державного земельного кадастру про землі та земельні ділянки в межах Полтавської області не узагальнювалися у відповідності до вищевказаного наказу за допомогою згаданого програмного забезпечення Державного земельного кадастру.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області (2015 рік) із загальної площі Полтавської області 2875,068тис.га, сільськогосподарські землі складали 2223,198тис.га – 77,3%, сільськогосподарські угіддя 2165,381тис.га, або 75,31%, з них орні землі становили 1774,686тис.га, або 61,7% від усієї території (82% сільськогосподарських угідь). Орні землі представлені, в основному, родючими чорноземами та їх різновидами.

Значних змін у структурі та стані використання земель, в порівнянні з попередніми роками, не відбувалося.

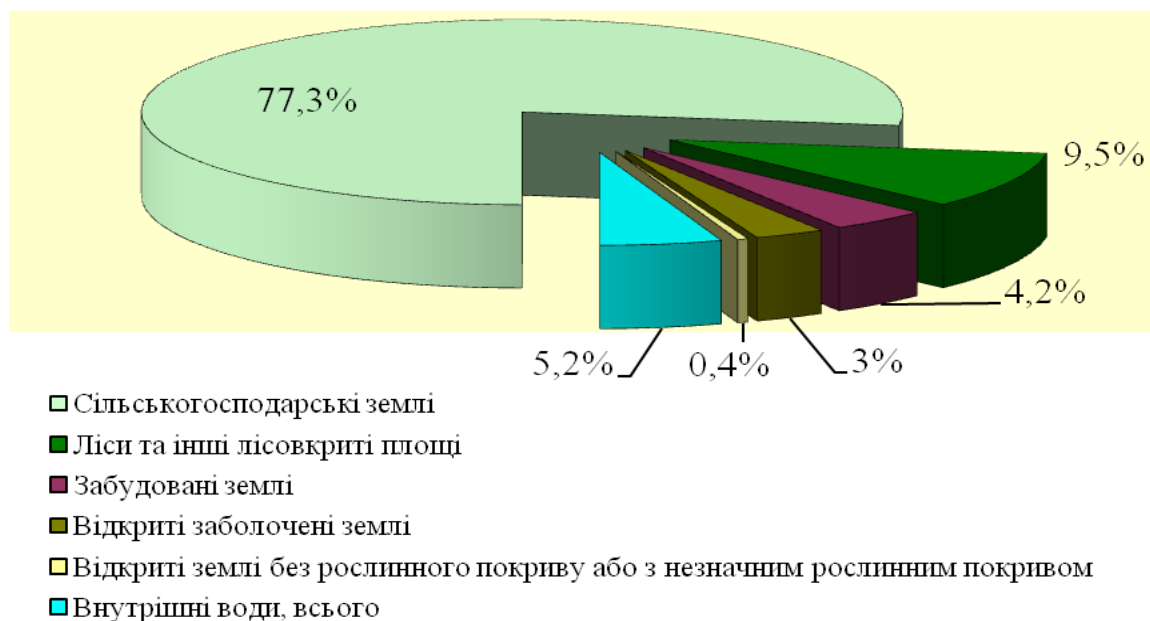
Табл.6.1. Динаміка структури земельного фонду області

Основні види земель та угідь	2001 рік		2005 рік		2010 рік		2013 рік		2014 рік		2015 рік*	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Загальна територія	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100	2875,1	100
у тому числі:												

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Сільськогосподарські угіддя	2185,7	76,0	2180,4	75,8	2169,9	75,5	2166,9	75,4	2165,8	75,3	2165,4	75,3
з них:												
рілля	1763,4	61,3	1760,2	61,2	1768,2	61,5	1772,2	61,64	1773,4	61,7	1774,7	61,7
перелogi	43	1,5	43,9	1,5	8,6	0,3	2,9	0,1	2,5	0,1	2,5	0,1
багаторічні насадження	30	1,0	29,7	1,0	29,1	1,0	29,0	1,0	28,9	1,6	28,7	1,0
сіножаті і пасовища	349,3	12,1	346,6	12,1	364,1	12,7	362,9	12,6	361,01	12,6	359,5	12,5
2. Ліси і інші лісовкриті площі	271,8	9,5	275,8	9,6	282,5	9,8	284,5	9,9	285,7	9,9	286,03	9,95
з них вкриті лісовою рослинністю	236,4	8,2	252,1	8,8	255,1	8,9	256,2	8,9	256,6	8,9	255,4	8,9
3. Забудовані землі	106,5	3,7	113,5	3,9	117,7	4,1	119,1	4,2	119,2	4,1	119,4	4,2
4. Відкриті заболочені землі	85,9	3,0	85,9	3,0	85,4	3,0	85,4	3,0	85,3	3,0	85,1	3,0
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	19,3	0,7	13,0	0,5	12,7	0,4	12,7	0,4	12,7	0,4	12,9	0,45
6. Інші землі	57,4	2,0	58,1	2,0	58,5	2,0	57,9	2,0	57,87	2,0	57,82	2,01
Усього земель (суша)	2726,6	94,8	2726,8	94,8	2726,7	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8	2726,6	94,8
Території, що покриті поверхневими водами	148,4	5,2	148,3	5,2	148,4	5,2	148,5	5,2	148,5	5,2	148,4	5,2

* – останні дані Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області

Рис.6.1. Структура земельного фонду Полтавської області

6.1.2. Стан ґрунтів

На Полтавщині переважають сільськогосподарські землі, що знаходяться під ріллею, тобто використовуються для посіву та вирощування сільськогосподарських

культур. За даними Головного управління Держгеокадастру в Полтавській області, доля таких земель від загальної кількості сільськогосподарських угідь – близько 62% в цілому по області. Це свідчить про значний агроресурсний потенціал області. Незначний, відсоток земель припадає на багаторічні насадження – 1,0%, тобто на землі під виноградниками, садами та іншими багаторічними насадженнями. Сіножаті та пасовища займають приблизно 12% земель в області.

Лани
Полтавщини

До складу сільськогосподарських земель входять не лише сільськогосподарські угіддя але і землі, які не використовуються для посіву та вирощування культур. До таких земель належать землі під господарськими будівлями та дворами; землі під шляхами та прогонами; землі, що перебувають у стадії меліоративного будівництва та відновлення родючості; землі тимчасової консервації; забруднені сільськогосподарські угіддя, що не використовуються для сільськогосподарського виробництва. Ці землі в області становлять трохи більше 2 відсотків.

Потрібно зазначити, що більшу частину території області (до 65%), займають чорноземи – найродючіші різновиди ґрунтів.

Ключовими показниками при визначенні родючості ґрунту є поживні речовини та кислотність ґрунту. До поживних речовин відносять основні біогенні елементи (азот, фосфор, калій) та гумус ґрунту.

Гумус виступає як джерело азоту та інших елементів, пріоритетних і необхідних для рослин та мікроорганізмів, це важливий фактор продуктивності та родючості ґрунтів.

Полтавська філія ДУ «Держґрунтохорона» інформує: площа ґрунтів області за низьким вмістом гумусу становить – 2,9%, за середнім – 48,6%, за підвищеним – 45,1%, за високим – 3,4 відсотка.

У порівнянні з іншими регіонами України, Полтавська область має один із найвищих показників вмісту гумусу в ґрунтах.

Азот, фосфор та калій є основними поживними елементами, що впливають на ріст та розвиток рослин. Їх забезпеченість у ґрунтах Полтавської області є достатньою для вирощування сільськогосподарських культур.

За останніми даними Полтавської філія ДУ «Держґрунтохорона»:

- площа ґрунтів області за дуже низьким вмістом азоту, що легко гідролізується становить – 28,3%, за низьким – 70,3%, за середнім – 1,4%;
- площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук фосфору становить 2,4%, за середнім – 28,6%, за підвищеним – 55,4% за високим – 12,3%, за дуже високим – 1,3%;
- площа ґрунтів області за низьким вмістом рухомих сполук калію становить 1,6%, за середнім – 11,3%, за підвищеним – 47,0% за високим – 33,9%, за дуже високим – 6,2 відсотка.

Полтавська область має сприятливі умови та оптимальні показники, які визначають родючість ґрунту для розвитку сільського господарства. Але потрібно запобігати виснаженню ґрунту, контролювати вищезазначені показники, відновлювати їх в ґрунтах.

Полтавською філією ДУ «Держґрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, базудин, дурсбан, метафос, фозалон, фосфамід, атразин і симазин, радіонуклідів цезію 137 і стронцію 90, солей свинцю, кадмію, міді, цинку і ртуті та вмісту нітратів у воді. З 2013 року визначаються залишкові кількості пестицидів – диметоат та ацетхлор.

Табл. 6.2. Визначення вмісту у ґрунтах залишкових кількостей пестицидів (середній по області)

Пестициди	Кількість проб			Вміст ЗКП, мг/кг			ГДК*, мг/кг	Населений пункт, господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	забруднено	із вмістом вище ГДК	середній	мінімальний	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДДТ з метаболітами	23	–	–	–	–	–	0,1	–
ГХЦГ сума ізомерів	23	–	–	–	–	–	0,1	–
2,4-Д амінна сіль	23	–	–	–	–	–	0,25	–
Диметоат	–	–	–	–	–	–	0,3	–
Атразин	–	–	–	–	–	–	0,01	–
Ацетохлор	–	–	–	–	–	–	0,5	–

Примітка.

* – санітарно - токсикологічний

Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, з перевищенням ГДК – не виявлено. Вміст солей важких металів також не перевищує ГДК.

Табл. 6.3 Забруднення земель сільськогосподарського призначення (середній по області)

Важкі метали	Кількість проб, штук		Вміст забруднювача, мг/кг			ГДК, мг/кг	Населений пункт-господарство, де було перевищення ГДК
	проаналізовано	з них з вмістом вище ГДК	мінімальний	середній	максимальний		
1	2	3	4	5	6	7	8
Cd	–	–	0,22	0,24	0,26	0,7	–
Pb	–	–	1,29	1,37	1,46	6,0	–
Hg	–	–	0,014	0,0145	0,015	2,1	–
Cu	–	–	0,47	0,52	0,57	3,0	–
Zn	–	–	1,22	1,23	1,31	23,0	–
Co	–	–	–	–	–	–	–
Ni	–	–	–	–	–	–	–
Mn	–	–	–	–	–	–	–
		23					

Примітка.

– таблиця складена за даними Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»

Вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1Кі/км².

6.1.3. Деградація земель

Незважаючи на значні площі зайняті чорноземами та високий вміст гумусу в ґрунтах, в Полтавській області мають місце процеси, що негативно позначаються на стані ґрунту та зменшують родючість ґрунту.

Основним процесом є втрата гумусу ґрунту. До цього призводять деградація ґрунту (а саме ерозія), незбалансований виніс та внесення поживних речовин в ґрунт. Як наслідок, відбувається втрата поживних речовин ґрунтом та різке зменшення родючості ґрунту.

Зсуви та абразія берегів водних об'єктів також негативно позначаються на стані земельних ресурсів області

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становить у м.Полтава – 4,383км² (61 зсув), у смт.Опішня – 2,209км² (32 зсуви) у м.Лубни – 1,651км² (12 зсувів), у смт.Шишаки – 3,243км² (53 зсуви), у м.Гадяч – 1,624км² (17 зсувів), у м.Кобеляки – 1,433км² (9 зсувів), у м.Карлівка – 0,936км² (6 зсувів). Загальна площа ураження становить – 15,479км².

Однією з проблем області є процес абразії берегів Кременчуцького водосховища. Втрата земель на рік складає від 3 до 4 метрів берегової лінії, а на окремих ділянках до 7 метрів.

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти

За даними спостережень, починаючи з 60-х років минулого століття, в ґрунтах Полтавщини відбувається поступове зменшення вмісту гумусу.

Табл.6.4. Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу,

Рік	Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
	дуже низький < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
1	2	3	4	5	6	7	8
2013	0,0%	2,0%	40,7%	46,2%	10,9%	0,2%	3,26%
2014	0,0%	2,1%	49,2%	37,5%	10,5%	0,7%	–
2015	0,0%	1,3%	58,7%	37,0%	3,2%	0,1%	3,0%
2016	0,0%	2,4%	46,7%	39,0%	11,2%	0,7%	3,18%
2017	0,0%	0,27%	21,44%	56,39%	20,59%	1,31%	3,55%
2018	0,1%	2,2%	33,3%	60,4%	3,9%	0,1%	3,19%
2019	–	0,7%	55,3%	42,0%	2,0%	–	3,01%
2020	–	2,9%	48,6%	45,1%	3,4%	–	3,08%

Примітка.

* – таблиця складена за результатами агрохімічної паспортизації Полтавської філії ДУ «Держґрунтохорона»

Серед основних чинників негативного впливу на земельні ресурси сільськогосподарського виробництва є:

- значна розораність земель і, що найбільш небезпечно, на схилах;
- порушення і не дотримання сівозмін;
- застосування важкої техніки;
- недостатність внесення органічних та мінеральних добрив (на орні землі запасу сільських рад добрива не вносяться взагалі);
- надмірна насиченість структури посівних площ технічними культурами і, особливо, соняшником;
- зупинка будівництва протиерозійних гідротехнічних споруд.

Як відомо, розораність земель в Україні є найвищою в Європі. Більше чверті ріллі Європи припадає на Україну, тоді як частка її території менше 6%. В Полтавській області розорано близько 64% території, більше, ніж в середньому по Україні (до 60%). Подібне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування. Співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових насаджень, що склалося, негативно впливає на стійкість агроландшафту.

Табл.6.5. Порушені, відпрацьовані землі та їх рекультивация

Землі	2000 рік	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Порушені, тис.га	5,733	5,956	0,611	0,119	0,462	0,054	0,030	0,019	0,007	0,045	0,004	0,000
% до загальної площі області	0,199	0,207	0,021	0,004	0,016	0,002	0,001	0,001	0,0002	0,002	0,000	0,000
Відпрацьовані, тис.га	0,699	0,601	0,114	0,067	0,089	0,062	0,478	0,052	0,015	0,230	0,015	0,003
% до загальної площі області	0,024	0,021	0,004	0,002	0,003	0,002	0,017	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000
Рекультивовані, тис.га	0,279	0,097	0,135	0,122	0,124	0,099	0,045	0,037	0,015	0,023	0,015	0,003
% до загальної площі області	0,010	0,003	0,005	0,004	0,004	0,003	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000

Серед об'єктів промисловості найбільший негативний вплив на стан земельних угідь в області чинять підприємства нафтогазового комплексу при будівництві та експлуатації газонафтових свердловин і трубопровідного транспорту та при пошкодженнях трубопроводів, найчастіше – навмисних, з метою крадіжок газоконденсату.

Загрозу для навколишнього середовища складають заборонені до використання, непридатні та змішані агрохімікати.

За останніми даними Управління з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (лист від 06.07.2015 №01-14/805), на території області залишалось 160т отрутохімікатів в Гребінківському (64,4т), Лохвицькому (55,9т), Лубенському (11,0т), Оржицькому (14,16т), Пирятинському (8,26т), Чорнухинському (6,28т) районах.

Значної шкоди земельним ресурсам завдають ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «Укртатнафта» (нафтопереробний завод) – внаслідок специфіки технології виробництва, з підприємств енергетичного комплексу – Кременчуцька ГЕС, – водами Кременчуцького водосховища інтенсивно розмивається берег на території Кременчуцького і Глобинського районів.

6.3. Охорона земель

6.3.1. Практичні заходи

Завданням охорони земель є забезпечення збереження та відновлення земельних ресурсів, екологічної цінності природних і набутих якостей землі.

За останніми даними Головного управління Держгеокадастру у Полтавській області у 2018 році проводилася консервація на 0,025тис.га земель сільськогосподарських угідь – приблизно на рівні 2017року, а саме – 0,030тис.га (у 2015р. – 0,058тис.га, у 2014 – 0,133тис.га, у 2013р. – 0,436тис.га земель), потребують консервації ще 36,6тис. гектарів (1,27% до загальної площі території). У 2016 році, а також у 2019-2020 роках консервація деградованих та малопродуктивних земель – не проводилася.

Полтавські чорноземи
(найродючіші різновиди
грунтів)

Щорічно на проведення заходів з охорони і раціонального використання земель направляються кошти фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області.

У 2016 році Полтавське обласне управління водного господарства отримало кошти (8,154тис.грн.) на перерахунок кошторисної документації та експертизу по об'єкту «Берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі селища Градизьк для захисту Державного геологічного пам'ятнику гори «Пивиха» Глобинського району Полтавської області (I черга). У 2019 році берегоукріплення нижнього ставка у національному музеї-заповіднику М. В. Гоголя в с.Гоголево Шишацького району (корегування) профінансовано з обласного екологічного фонду у сумі 6690,647тис. гривень. У 2020 році рішенням тридцять першої сесії сьомго скликання від 28.02.2020р. за №1294 «Про затвердження Переліку природоохоронних заходів для фінансування з фонду охорони навколишнього природного середовища Полтавської області у 2020 році», спрямовано кошти на берегоукріплювальні заходи на Кременчуцькому водосховищі в районі с.Мозоліївка Глобинського району у сумі 12823,905тис.грн. Кошти освоював Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області. Введено в експлуатацію 400м берега.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про охорону земель», охорона земель – система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Згідно з повноваженнями, спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації у 2020 році розглянули матеріали та надали роз'яснення установам, організаціям та підприємствам щодо відведення 2136 земельних ділянок, у тому числі про належність земель до природно-заповідного фонду, (у 2019 році – щодо 2282 земельних ділянок, у 2018 році щодо 2436, у 2017р. – 3070).

Також у 2020 році видано 16 висновків про погодження матеріалів вибору земельної ділянки природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, земельної ділянки, розташованої на території чи в межах об'єкта природно-заповідного фонду або в межах прибережної захисної смуги. Усі зазначені проекти погоджені відповідно до чинного законодавства. У 2019 розглянуто також 16 таких матеріалів; у 2018р. – 8, у 2017р. – 9 висновків.

Крім того Департаментом підготовлено 41 проєкт розпоряджень голови облдержадміністрації «Про надання дозволу на розробку проєкту землеустрою щодо відведення земельної ділянки» та «Про затвердження технічної документації із землеустрою щодо встановлення (відновлення) меж земельної ділянки в натурі (на місцевості)» (у 2019р. – 187, у 2018р. – 305, у 2017р. – 86).

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

Різноманітність геологічної будови території Полтавщини обумовлює наявність в надрах покладів різноманітних корисних копалин.

Територія Полтавської області охоплює центральну частину Дніпровсько-Донецької западини та місце її поєднання з Українським кристалічним щитом.

Однак найбільш цінним у надрах Дніпровсько-Донецької западини як геологічної структури, що простягається з північного заходу на південний схід та охоплює північні, центральні і східні райони області, є поклади вуглеводнів – нафти, природного газу та газового конденсату.

Крім нафти, газу і газового конденсату, родовища вуглеводнів містять такі корисні речовини як гелій, етан, пропан та бутан, які вилучаються у процесі первинної підготовки вуглеводнів.

Табл. 7.1. Мінерально - сировинна база*

Види корисних копалин	Одиниця виміру	Вироблено сировини		Примітка
		2019 рік	2020 рік	
1	2	3	4	5
Нафта сира, у тому числі нафта, одержана з мінералів бітумінозних	тис. т	178,5	160,4	89,9% обсягів 2019 року
Газовий конденсат природний, одержаний з родовищ газу природного	тис. т	447,2	438,7	98,2% обсягів 2019 року
Газ природний скраплений або в газоподібному стані	млн. м3	8742,0	8920,3	102,0% обсягів 2019 року
Руди та концентрати залізни неагломеровані	тис. т	к	...	
Руди та концентрати залізни агломеровані	тис. т	к	к	
Піски будівельні, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків)	тис. т	613,5	691,7	113,3% обсягів 2019 року
Інший камінь дроблений, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю)	тис. т	8249,5	10367,5	120,4% обсягів 2019 року
Сіль (уключаючи сіль денатуровану) і хлорид натрію чистий, розчинені або не розчинені у воді, з вмістом або ні речовин, які запобігають злипанню чи забезпечують сипучість	т	к	к	

Примітка.

* – за даними Головного управління статистики у Полтавській області з виробництва основних видів промислової продукції за 2019 та 2020 роки;

к – дані не оприлюднюються Головним управлінням статистики у Полтавській області з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році виробництво нафти сирової та газового конденсату (природного, одержаного з

родовищ газу природного) у порівнянні з попереднім роком зменшилося на 10,1% і 1,8% відповідно; виробництво каменю дробленого, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей збільшилося на 20,4%; виробництво газу природного скрапленого або у газоподібному стані дещо зросло – на 2,0% від обсягів попереднього року.

Природні паливно-енергетичні ресурси області представлені природним газом, газовим конденсатом та нафтою.

Вуглеводневий потенціал (запаси) Полтавської області складає біля 2,0 млрд.т умовного палива, перспективні і прогнозні ресурси (за попередньою оцінкою) понад 1,0 млрд.т.

Відповідно до інформації з Державного кадастру родовищ та проявів корисних копалин на території області обліковується 86 родовища вуглеводнів, з яких 65, що розробляються та 7 знаходяться на консервації.

Видобуток вуглеводнів здійснюється у 34 територіальних г районах області

У вказаній галузі в області працює 39 підприємств різної форми власності та обліковується 102 спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами.

Питома вага видобутку вуглеводнів на Полтавщині від загальнодержавного складала: газового конденсату – 59,7%; газу природного – 44,9%; нафти сирової – 9,6%.

З породами Українського щита (гранітами, діоритами, мігматитами, діабазами), що виходять на поверхню в районі міста Кременчука та міста Комсомольська, пов'язані родовища залізної руди (кварцитів залізистих) Кременчуцького залізорудного району та родовища будівельного каменю.

Табл. 7.2. Використання надр (родовища залізної руди (кварцитів залізистих) станом на 01.01.2021р.)

№ з.п.	Загальна кількість кар'єрів, шахт, розрізів та розробок	Наявність документації			Загальна площа порушених земель, га	Площа відпрацьованих земель, що підлягають рекультивції	Рекультивовано в 2020р, га.
		гірничий відвід	земельний відвід	ліцензії			
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Кар'єр розроблення залізної руди ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (Розробка залізистих кварцитів Горішне-Плавнівсько-Лавриківської ділянки надр. Горішне-Плавнівське та Лавриківське родовища)	акт про надання гірничого відводу від 25.10.2017 №3262	Державний акт на право постійного користування землею від 20.06.2001 серія І-ПЛ № 002758	від 28.07.2017 № 1012	4646,751*	0	0

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Єристівське родовище залізистих кварцитів ТОВ «Єристівський ГЗК»	акт про надання гірничого відводу від 04.09.2012 №2226 на площу 604,2га	Договори по оренді землі з державними адміністраціями: - по Горішньоплавнівській міській раді – від 02.03.2018 №4/18, площа – 56,5094га; - по Дмитрівській сільській раді від 08.12.2017 №486/50107, площа – 370,109 га; від 12.12.2017 №495/50107, площа 0,5988 га; від 12.12.2017 №493/50107, площа 2,0359 га; - по Пришибській сільській раді від 03.10.2016 №468/50107, площа 0,1731га; від 08.12.2017 №487/50107, площа 150,7034га; від 08.12.2017 №485/50107, площа 0,0011га; від 12.12.2017 №510/50107, площа 5,6798га.	Дозвіл від 01.02.2017 №2768; наказ від 11.05.2017 №209	308,1**	Рекультивация тільки після закінчення відпрацювання родовища	Рекультивация тільки після закінчення відпрацювання родовища
3	Біланівське родовище залізистих кварцитів (дослідно-промислова діляниця)	акт про надання гірничого відводу від 12.07.2016 №3117 на площу 140,5га	Договори оренди землі: <u>від 21.03.2011</u> №4 (38,0306га); <u>від 18.01.2013</u> №16 (89,1665га, 5,847га та 4,7913га); <u>від 26.01.2015</u> №10/1/60109 (154,75га); <u>від 15.08.2017</u> №155/60109 (8,6355га); №156/60109 (4,2058га); №157/60109 (1,111га); №158/60109 (12,5911га); №159/60109 (11,8825га); №160/60109 (8,5753га); №161/60109 (28,1015га); №162/60109 (11,3026га); №163/60109 (4,2256га); №164/60109 (13,352га); №165/60109 (21,4294га); №167/60109 10,0628га); <u>від 22.08.2017</u> №173/60109 (7,1693га); <u>від 16.11.2017</u> №128/60109 (6,2769га); №129/60109 (1,4668га); <u>від 29.12.2017</u> №276/60109 (2,6612га); №277/60109 (5,9748га); <u>від 19.02.2018</u> №20/1/60109 (10,6704га); <u>від 06.06.2018</u> №102/60109 (2,2359га); №103/60109 (12,89га); <u>від 26.06.2018</u> №121/60109 (11,8017га); №122/60109 (6,5га); №123/60109 (0,1168га); <u>від 08.04.2019</u>	Дозвіл від 20.12.2004 №3572	130,0691	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8
			№58/60109 (1,0062га); №59/60109 (8,6354га); №60/60109 (5,4271га); №61/60109 (2,2028га); №62/60109 (2,1564га); <u>від 17.05.2019</u> №88/60109 (2,7144га); №89/60109 (8,6003га); №90/60109 (7,0521га); <u>від 29.05.2019</u> №110/60109 (0,4285га); <u>від 23.07.2019</u> №164/60109 (2,9855га); №166/60109 (2,5967га); <u>від 08.10.2019</u> №224/60109 (1,1613га); <u>від 10.10.2019</u> №227/60109 (3,1616га); <u>від 30.10.2019</u> №241/60109 (0,6601га); №242/60109 (8,6га); №243/60109 (7,98га); <u>від 13.12.2019</u> №265/60109 (35,0629га); <u>від 24.07.2020</u> №78/60109 (8,6353га); <u>від 28.07.2020</u> №82/60109 (7,7894га); <u>від 30.07.2020</u> №86/60109 (24,1565га); №87/60109 (13,3075га); <u>від 23.09.2020</u> №113/60109 (19,7866га); №114/60109 (27,2494га); <u>від 05.10.2020</u> №117/60109 (0,0551га); №118/60109 (1,0001га); №119/60109 (0,0956га); №120/60109 (4,153га); №121/60109 (1,6037га); №122/60109 (2,7258га).				

Примітка.

* – в одному кар'єрі розробляється два родовища – Лавриківське та Горішне-Плавнівське;

** – розкрито всього кар'єрного поля, га

Крім того Державний фонд родовищ України включає розвідані у Полтавській області ділянки мінеральних підземних вод, питних і технічних підземних вод, бішофітової руди сирої, гранітів, мігматитів, торфу.

Крім корисних копалин загальнодержавного значення, на території області розвідані близько 90 родовищ з корисними копалинами місцевого значення – такі як глина тугоплавка, глина керамзитова, суглинки, пісок для дорожнього будівництва та благоустрою, пісок для силікатних блоків і цегли, пісок для бетону і будівельних розчинів та інші (інформація Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України»).

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

Моніторинг підземних вод на території Полтавської області здійснює Харківська КГП КП «Південукргеологія» (за останніми даними – 71 точка спостережень). Більшість охоплених спостереженнями точок характеризують природний режим ґрунтових вод (про осередки та ділянки забруднення міжпластових водоносних горизонтів підприємство у 2020 році не інформувало).

За даними Державного обліку використання підземних вод на території Полтавської області (інформація Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області) у 2020 році видобуто 65,361млн.м³ підземних вод – на 6,4% менше ніж у попередньому році (у 2019р.– 69,83млн.м³, у 2018р. – 73,12млн.м³, у 2017р. – 76,36млн.м³); використано – 41,612млн.м³ підземних вод, що на 9,528млн.м³ (або 18,6%) менше у порівнянні з 2019 роком (51,14млн.м³).

Із всього обсягу (41,612млн.м³) використаної підземної води 55,2% (22,755млн.м³) спрямовано для забезпечення наступного виду діяльності – водопостачання, каналізація і поводження з відходами; решта – добувна промисловість 25,0% (10,396млн.м³); сільське, лісове та рибне господарство – 8,1% (3,354млн.м³) та інші потреби.

Після ліквідації, реорганізації сільськогосподарських підприємств значна кількість водних свердловин залишається безхазяйними. Належні умови їх експлуатації не додержуються, технічний стан незадовільний. Недіючі свердловини являють собою потенційні джерела забруднення підземних водоносних горизонтів.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Головним проблемним питанням щодо екологічного стану залишається постійне руйнування берегів Кременчуцького водосховища внаслідок водної абразії. Замулення водосховища обумовлене втратою об'єму води за рахунок надходження з водозбору наносів, вітрового переносу пісків з суші, випадіння в осад біомаси водної рослинності і руйнування берегів хвилею.

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

У 1959 році було побудовано гідровузол Кременчуцької гідроелектростанції на Дніпрі. З цього часу почалося заповнення водою Кременчуцького водосховища, яке розміщено на території Черкаської, Полтавської і Кіровоградської областей. Важливою особливістю є те, що воно поміж інших водосховищ на Дніпрі має найбільшу регулюючу місткість – 13,5 млрд. куб метрів води. Це дає змогу перерозподілити стік річки протягом року відповідно до потреб народного господарства України.

Створення водосховища призвело до активізації хвильової абразії берегів. Довжина берегової зони Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області становить 156,2 кілометри. Береги, що піддаються розмиву (абразійні) в межах Глобинського і Кременчуцького районів мають загальну довжину 46,9 кілометрів. За період експлуатації водосховища внаслідок вітрохвильового навантаження та різких змін рівнів води майже по всій довжині берегової лінії

відбувся більш або менш значний розмив і утворення пологих підводних мілин або крутих обривистих берегових уступів. Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу населених пунктів Васьківка, Пронозівка, Мозоліївка, Градизьк Глобинського та Максимівка Кременчуцького районів. Берегообвалення захвачує рільні землі, лісозахисні насадження, присадибні ділянки, створюється загроза руйнування житлових будинків та підсобних будівель в цих населених пунктах. Інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7м, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік.

Водна абразія берегів
Кременчуцького
водосховища

Хвилі Кременчуцького водосховища зруйнували 800га прибережних земель, що привело до безповоротних втрат найцінніших природних нерестовищ риб нижньої та середньої частини водосховища, які знаходяться на території Полтавської області.

Значної шкоди довікллю завдають зсувні процеси – 785шт. (за останніми даними Харківської КГП КП «Південукргеологія»). Загальна площа поширення зсувних процесів складає 66,55км², або 0,23% площі області.

Табл. 7.3. Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)*

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, км ²	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	2	3	4	5
1	Зсуви	66,55	785	0,23
2	Підтоплення	0,0656		0,00002

Примітка.

* на даними Харківської комплексної геологічної експедиції Державної служби геології та надр України Казенного підприємства «Південукргеологія», які отримані під час проведення польових робіт у межах Полтавської області у період 2013-2017р..

Відповідно до останнього Витягу з матеріалів за область до Аналітичного огляду стану техногенної і природної безпеки в Україні (дані Департаменту з

питань оборонної роботи, цивільного захисту та взаємодії з правоохоронними органами Полтавської облдержадміністрації) за 2019 рік, ураження території від зсувів становило у м.Полтава – 4,383км² (61 зсув), у смт.Опішня – 2,209км² (32 зсуви) у м.Лубни – 1,651км² (12 зсувів), у смт.Шишаки – 3,243км² (53 зсуви), у м.Гадяч – 1,624км² (17 зсувів), у м.Кобеляки – 1,433км² (9 зсувів), у м.Карлівка – 0,936км² (6 зсувів). Загальна площа ураження – 15,479км².

7.3. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Природні ресурси підземних вод є одним із основних джерел господарсько-питного водопостачання населених пунктів області.

Основними водоносними горизонтами, придатними до використання, на території області є: четвертинний (альювіальний) Полтавський, Харківський, Бучакський, Сінеман-нижньокрейдовий і Юрський. Найбільше розповсюджений Бучакський водоносний горизонт, який залягає на відносно невеликих глибинах і повсюди на території області.

Протягом 2020 року Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації розглянуто та погоджено 55 поточних технологічних нормативів використання питної води для підприємств водопровідно-каналізаційного господарства області (у 2019р. – 45, у 2018р. – 36, у 2017р. – 77).

Відповідно до Закону України від 07.02.2017 р. №1830-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють відносини, пов'язані з одержанням документів дозвільного характеру щодо спеціального водокористування» після 04.06.2017р. дозволи на спеціальне водокористування видаються територіальними органами Держводагентства.

У 2020 році Сектором у Полтавській області Держводагентства (за даними Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів) видано 137 дозволів (у 2019 і у 2018р. 97 кожного року) на спеціальне водокористування короткострокових (до 3 років), 73 – терміном від 3 до 5 років (у 2019р. – 71, у 2018р. – 95) та 1 – більше 5 років (у 2019р. та у 2018 р. по одному). Протягом звітнього року анульовано 10 короткострокових дозволів та 2 терміном дії від 3 до 5 років; у 2019 році зазначений показник становив 8 короткострокових дозволів та 2 терміном від 3 до 5 років, у 2018 – 7 та 5.

Розгляд матеріалів та надання погоджень щодо користування надрами в області здійснює Державна екологічна інспекція у Полтавській області.

7.4. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр

Державною екологічною інспекцією у сфері охорони та використання надр здійснюються перевірки підземних водних ресурсів, у разі порушень складаються протоколи та виносяться постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, а також пред'являються претензії та нараховуються збитки. У разі відмови відшкодувати збитки, які заподіяні довкіллю, призупиняється діяльність суб'єктів господарювання, матеріали передаються у правоохоронні органи, порушуються кримінальні справи.

Відповідно до Звітності державного контролю у 2020 році Державною екологічною інспекцією Центрального округу (далі Держекоінспекція) у межах Полтавської області здійснено 94 перевірки стосовно дотриманням вимог

природоохоронного законодавства у сфері використання підземних вод, складено 88 адміністративних протоколів притягнуто до відповідальності 83 посадови особи та громадяни. Сума штрафів склала 30,838тис.грн. з яких стягнуто 26,894тис.грн (з врахуванням попередніх років). За порушення законодавства нараховано та пред'явлено 14 позовів на суму 1840,935тис.грн., стягнуто 12 на суму 761,398тис.грн, два матеріали передано у правоохоронні органи.

Крім того, з метою виявлення порушень законодавства у сфері використання надр, Держекоінспекцією здійснено 27 перевірок під час яких складено 7 протоколів та притягнуто до адміністративної відповідальності 7 осіб нараховано 3 претензії на суму 950,467тис.грн, чотири справи передано до правоохоронців, по одній справі фактично притягнуто одну особу до кримінальної відповідальності.

Нагляд (контроль) за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами в частині державного гірничого нагляду на території області здійснює Управління Держпраці у Полтавській області.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2020р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домогосподарствах області утворилось 2721,689тис.т (у 2019р. – 4541,850тис.т; у 2018р. – 4891,344тис.т; у 2017р. – 4110,990; у 2016р. – 5421,2тис.) відходів, що на 40% менше ніж у попередньому році (без врахування утвореної пустої породи від видобування корисних копалин, а саме за 2020 рік – 76941,503тис.т за 2019р. – 92900,964тис.т; за 2018р. – 30929,095тис.т; за 2017 – 35040,085тис.т).

Основна частина утворених відходів – 2693,145тис.т, або 98,9% від загального обсягу, належить до **IV класу небезпеки** (у 2019р. – 4461,764тис.т; у 2018р. – 4790,465тис.т; у 2017р. – 4035,505тис.т).

Відходи **III класу небезпеки** становили 27,375тис.т – зменшення від попереднього року майже у три рази (у 2019р. – 78,652тис.т.; у 2018р. – 99,613тис.т; у 2017р. – 73,975тис.т), **II класу** – 1,007тис.т – зменшення на 0,189тис.т, або на 15,8% (у 2019р. – 1,196тис.т; у 2018р. – 1,056тис.т; у 2017 р. – 1,246тис.т), **I класу** – 0,162тис.т – зменшення на 0,073тис.т, або на 31,1% (у 2019р. – 0,235; у 2018р. – 0,212тис.т; у 2017р. – 0,265тис.т).

У 2020 році утилізовано 2002,116тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689тис.т); (у 2019р. – 3064,4тис.т, або 67,5% від загальної кількості утворених; у 2018р. – 2774,2тис.т, або 56,7%; у 2017р. – 2708,3тис.т, або 65,9%).

Табл. 8.1. Накопичення відходів у спеціально відведених місцях або об'єктах та на території підприємств у 2020 році (за даними Головного управління статистики у Полтавській області)

№ з/п	Показник	Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Видалено відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах, усього	тис. т	64409,057	
	у тому числі:			
2.	відходи I-IV класів небезпеки	тис. т	391,558	без інших мінеральних відходів
3.	інші мінеральні відходи	тис. т	64017,499	

За 2020 рік видалено у спеціально відведених місцях чи об'єктах області ще 19,5т небезпечних відходів (I – III класу небезпеки).

Табл. 8.2. Показники утворення відходів у динаміці за 2010 - 2020 роки

№ з/п	Показник	2010 рік	2013 рік	2015 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	4	5	6	7	8	9	10
1		Обсяги утворення відходів:						

1	2	4	5	6	7	8	9	10
1.1	Промислові* (у т.ч. гірничо-промислові) відходи, т	61578624	98699168	53246175	74104456	93018168	92391356	76570744
1.2	Небезпечні (токсичні I-III класів небезпеки) відходи, т	215592	130927,1	52530,2	75485,73	100881,608	80082,525	28544,363
1.3	Відходи IV класу небезпеки, т	4220802,8	5767935,9	4379167,2	4035504,5	19732804,549	97362727,953	79634647,913
1.4	Відходи житлово-комунального госп-ва, млн. м ³	1,752	1,708	1,487	1,748	1,693	1,897	1,859

Примітка.

* – нетоксичні відходи, накопичені у відвалах кар'єру розроблення залізної руди та хвостосховищах «ПрАТ Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат», ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат».

Підприємствами, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2021 накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,465 млрд.т. нетоксичних відходів) та ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» (станом на 01.01.2021 у відвалі формувальних сумішей на орендованій земельній ділянці знаходиться 7,401 млн.т відходів, які вважаються як нетоксичні).

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

У загальній кількості відходів, що утворилися у 2020 році найбільшу питому вагу займають відходи рослинного походження (1762,491 тис.т, або 64,8%).

У 2020 році утилізовано 2002,116 тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689 тис.т); (у 2019р. – 3064,4 тис.т, або 67,5% від загальної кількості утворених; у 2018р. – 2774,2 тис.т, або 56,7%; у 2017р. – 2708,3 тис.т, або 65,9%).

Найбільше утилізовано рослинних відходів – 1206,230 тис.т (68,4% з утворених 1762,491 тис.т). Також значний відсоток утилізації та перероблення відходів тваринних екскрементів, сечі та гною – 87,8% (431,622 тис.т з 491,861 тис.т утворених); відходів тваринного походження та змішаних харчових відходів – 93% (119,078 тис.т з 127,98 тис.т утворених) та відходів чорних металів – 43,3% (13,467 тис.т з 31,110 тис.т утворених).

В області використовується вторинна сировина в обсязі знов утвореної сировини по таких видах відходів, як лушпиння соняшникове, матеріали

текстильні вторинні, канати сталеві відпрацьовані, породи розкривні, попутні скельні для будівництва гідропоруд, відходи графітовмісні та інші.

Підприємствами, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на навколишнє природне середовище по відходах є підприємства ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (станом на 01.01.2021 накопичено у відвалах та хвостосховищах 2,465млрд.т. нетоксичних відходів; протягом 2020 року для будівництва і обвалування огорожувальних дамб шламосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг використано 2,877млн.м³ розкривних скельних порід та 8,115млн.т шламів збагачення залізної руди (у 2019р. – 1,375млн.м³ та 9,195млн.т; у 2018р. – 1,560млн.м³ та 13,231млн.т; у 2017 році – 1,335млн.м³ та 10,936млн.т відповідно).

Барда зернокартопляна і дробина пивна, а також переважна частка жому бурякового та зернових відходів спрямовуються на відгодівлю худоби в сільськогосподарських підприємствах.

Табл. 8.3. Основні показники поводження з відходами I-III класів небезпеки (тис. т)

№ з/п	Показники	2000 рік	2007 рік	2010 рік	2012 рік	2013 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Утворилося	39,447	145,549	215,592	154,832	130,927	51,4	75,486	100,882	80,083	28,544
2	Утилізовано	7,373	78,106	135,663	87,726	61,256	4,8	19,4	26,9	16,1	5,346
3	Спалено	-	0,003	0,044	0,084	0,034	0,0	0,2	0,4	0,5	0,462
4	Направлено в сховища організованого складування (поховання)	0,695	2,073	1,834	5,597	0,842	4,2	4,6	14,3	1,8	0,02
5	Наявність на кінець року у сховищах організованого складування та на території підприємств	22,943	11,519	31,521	41,995	39,270	25,2				

Кількість місць видалення промислових відходів в області – недостатня.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації станом на 01.01.2021р. в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95га. З них перевантажених – 9 (площею 21,3га), не відповідають нормам екобезпеки – 200 (площею 123,96га). Відсоток охоплення населення послугами зі збирання твердих побутових відходів (ТПВ) в

області у 2020 році становив – 78 (у 2019р. – 78%, у 2017 і 2018 роках – 77%, у 2013-2016 роках – 75 відсотків).

Табл. 8.4. Стан обліку та паспортизації місць видалення відходів (МВВ)*
(на 01.01.2021 року)

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону (район)	Кількість непаспортизованих МВВ*, од.	Кількість паспортизованих МВВ**, од.	Паспортизовано за звітний період, од.
1	2	3	4	5
1	Великобагачанський р-н		3	
2	Гадяцький район		13	1
3	Глобинський район		1	
4	Гребінківський район		2	
5	Диканський район		8	
6	Зінківський район		4	
7	Карлівський район		7	
8	Кобеляцький район		3	
9	Козельщинський район		2	
10	Котелевський район		2	
11	Кременчуцький район та м. Кременчук		39	
12	м. Горішні плавні (колишній Комсомольськ)		11	
14	Лохвицький район		6	
15	Лубенський район		5	
16	Машівський район		4	
17	Миргородський район		1	
18	Новосанжарський район		3	
19	Оржицький район		1	
20	Полтавський район		4	
21	Пирятинський район		2	
22	Решетилівський район		2	
23	Хорольський район		2	
24	Чутівський район		2	
25	Шишацький район		5	
	Усього		132	1

Примітка

* - Таблиця складена за даними паспортизації місць видалення відходів (МВВ). За даними Управління житлово-комунального господарства Полтавської облдержадміністрації станом на 01.01.2021р. в області налічується 537 сміттєзвалищ загальною площею 439,95га. З них перевантажених – 9 (21,3га), не відповідають нормам екобезпеки – 200шт. (123,96га);

** - Кількість паспортизованих МВВ містять дані про паспортизовані місця видалення відходів у звітному 2020 році.

За даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації кількість підприємств в області у сфері поводження з ТПВ становить 52, як у 2019р., на яких працювало 930 чоловік проти 956 у 2019р. (46 підприємств – комунальні, 3 – приватні, 3 – з частковою комунальною власністю). Кількість сміттєвозів на зазначених підприємствах становила 188 – на 2 більше ніж у попередньому 2019 році (в тому числі 4 належать приватним підприємствам), які зношені на 45 відсотків. Збір ТПВ у містах Полтаві, Кременчуці, Лубнах, Миргороді, Карлівці, Зінькові, Кобеляках, Глобино, смт.Нові Санжари та інших населених пунктах області здійснюється за допомогою контейнерів.

Протягом 2020 року в області виявлено 219 несанкціонованих сміттєзвалища загальною площею 135,74га (за даними Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації). З них у звітному році ліквідовані 19 сміттєзвалищ площею 11,78 гектарів.

Залишається невирішеним питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі. Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене майже на 100%.

Полтавське міське сміттєзвалище, с.Макухівка

Одна з суттєвих екологічних проблем області, від якої страждають майже усі регіони України – це накопичення та неналежне зберігання безхазяйних пестицидів та агрохімікатів.

За зведеними даними Головного управління Держпродспоживслужби у Полтавській області щодо умов та стану зберігання заборонених і непридатних до використання у сільському господарстві хімічних засобів захисту рослин (далі ХЗЗР) в Полтавській області в 2020 році у 14 складських приміщеннях зберігалось 54,11т непридатних пестицидів (у Гребінківському (12,8т), Лохвицькому (5,8т), Лубенському (14,08), Оржицькому (14,16), Пирятинському (4,13) та Чорнухинському (3,14т) районах). 11 складських приміщень у задовільному стані, 3 – у незадовільному стані (у Лохвицькому, Лубенському та Оржицькому районах).

Табл. 8.5. Поводження з непридатними пестицидами (за даними Головного управління Держпродспоживслужби у Полтавській області, станом на 01.01.2021р.)

№ з/п	Район	Перезатарено впродовж року, т	Знешкоджено впродовж року, т	Виявлено (утворено) впродовж року, т	Кількість на кінець року, т
1	2	3	4	6	7
	Гребінківський	–	–	–	12,8
	Лохвицький	–	–	–	5,8
	Лубенський	–	–	–	14,08
	Оржицький	–	–	–	14,16
	Пирятинський	–	–	–	4,13
	Чорнухинський	–	–	–	3,14

1	2	3	4	6	7
	Усього	-	-	-	54,11

Зважаючи на досвід з вивезення отрутохімікатів впродовж 2011-2013 років є підстави вважати, що подані цифри дещо занижені. Оскільки комісії по інвентаризації отрутохімікатів, як правило, не враховують додавання старої тари, забруднених ґрунтів, залишків цегли, асфальтобетонного покриття та інші відходи, які забруднені ХЗЗР під час процесу перезатарення у нову тару для подальшої утилізації ХЗЗР

За даними Акту уточнення фактичної кількості непридатних, невизначених та заборонених до використання ХЗЗР від 23.12.2013р (далі Акт) Управління цивільного захисту населення Полтавської облдержадміністрації, на території області залишалось 160т отрутохімікатів в Гребінківському (64,4т), Лохвицькому (55,9т), Лубенському (11,0т), Оржицькому (14,16т), Пирятинському (8,26т), Чорнухинському (6,28т) районах.

Враховуючі вищевикладене, слід вважати, що станом на 01.01.2021 в складах зберігається близько 160т ХЗЗР, як і було раніше зазначено в Акті.

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

Випадків транскордонного переміщення небезпечних відходів в області не зафіксовано.

8.4. Державна політика у сфері поводження з відходами.

На виконання вимог «Національної стратегії управління відходами до 2030 року», затвердженої розпорядженням КМУ від 08.11.2017 №820-р, та «Національного плану управління відходами до 2030 року», затвердженого розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.02.2019 №117-р, в Полтавській області ведеться робота з розробки Регіонального плану управління відходами до 2030 року (далі – Регіональний план). Для більш ефективної роботи в напрямку розробки Регіонального плану, розпорядженням голови облдержадміністрації від 19.12.2019 №924 створена Робоча група з розробки Регіонального плану, розпорядженнями від 30.06.2020 №323 та від 16.02.2021 №109 внесені зміни до зазначеного розпорядження та оновлений склад даної робочої групи.

В рамках міжнародної співпраці до розробки Регіонального плану облдержадміністрацією залучено науковців Німецького товариства міжнародного співробітництва GIZ. Окремі роботи з розробки Регіонального плану виконує Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка».

Проект Регіонального плану для Полтавської області розроблений. Пункт 3 частини першої статті 1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає Регіональний план документом державного планування, що затверджується органом місцевого самоврядування. Управлінням житлово-комунального господарства облдержадміністрації подано на розгляд до Департаменту заяву про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (СЕО) документу державного планування проекту «Регіональний план управління відходами у Полтавській області до 2030 року».

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА**9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки**

Серед пріоритетів національних інтересів України є забезпечення екологічно та техногенно-безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

Екологічну ситуацію у регіоні можна оцінити як відносно стабільну, але за наявності розвинутої промисловості в області, високої її концентрації в містах Кременчуці та Полтаві, розвиненої мережі транспортних комунікацій, у першу чергу, нафто-, газо-, та нафтопродуктів, значної кількості енергетичних об'єктів техногенне навантаження на екосистему Полтавщини залишається суттєвим.

Табл. 9.1. Перелік об'єктів, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності*)	Примітка
1	2	3	4	5
1	Публічне акціонерне товариство «Транснаціональна фінансово-промислова компанія «Укртатнафта» (ПАТ «Укртатнафта»), вул.Свіштовська, 3, м.Кременчук, 39610	8 видів діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 19.20 Виробництво продуктів нафтоперероблення (основний); Код КВЕД 20.59 Виробництво іншої хімічної продукції, н. в. і. у.; Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля паливом та інші КВЕД		
2	Приватне акціонерне товариство «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» (ПрАТ «Полтавський ГЗК») вул.Будівельників,16, м.Горішні Плавні, 39802	83 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії; Код КВЕД 29.32 Виробництво інших вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів; Код КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 08.11 Добування декоративного та будівельного каменю, вапняку, гіпсу, крейди та глинистого сланцю; Код КВЕД 08.12 Добування піску, гравію, глини і каоліну; Код КВЕД 09.90 Надання допоміжних послуг у сфері		

1	2	3	4	5
		добування інших корисних копалин і розроблення кар'єрів; Код КВЕД 20.51 Виробництво вибухових речовин; Код КВЕД 24.10 Виробництво чавуну сталі та феросплавів та інші КВЕД		
3	Товариство з обмеженою відповідальністю «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат» (ТОВ «Єривський ГЗК»), вул.Будівельників, 16, м. Горішні Плавні, 39802	8 видів діяльності за КВЕД, з них: КВЕД 07.10 Добування залізних руд (основний); Код КВЕД 71.12 Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії, надання послуг технічного консультування в цих сферах, та інші КВЕД		
4	Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів ТОВ «Оператор ГТС України» вул.Магістральна,1, с.Піщане, Кременчуцький район, Полтавська область, 39701	4 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 49.50 Трубопровідний транспорт (основний)	Товариство з обмеженою відповідальністю «Оператор газотранспортних систем»	
5	ГПУ «Полтавагаз-видобування» АТ «Укргазвидобування», вул.Європейська, 173, м.Полтава, 36008	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.20 Добування природного газу (основний); 43.13 Розвідувальне буріння; 47.30 Роздрібна торгівля пальним; 49.50 Трубопровідний транспорт; 42.21 Будівництво трубопроводів	АТ «Укргаз-видобування»	
6	НГВУ «Полтаванафтогаз» ПАТ «Укрнафта», вул. Монастирська, 12, м.Полтава, 36020	64 види діяльності за КВЕД, з них: Код КВЕД 06.10 Добування нафти сирої; Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля пальним; 19.20 Виробництво продуктів перероблення нафти; 06.20 Добування природного газу	Публічне акціонерне товариство «Укрнафта»	
7	Товариство з обмеженою відповідальністю «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» (ТОВ «ТФ «Кременчук-нафтопродукт») проїзд. Галузевий, 80, м.Кременчук, 39610	6 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами (основний); Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля пальним.		
8	Товариство з обмеженою відповідальністю «Татнефть-АЗС-Україна» (ТОВ «Татнефть-АЗС-Україна»), вул. Половка, 62, м.Полтава, 36010	8 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 47.30 Роздрібна торгівля пальним (основний); 46.71 Оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами		
9	Комунальне підприємство Полтавської обласної ради «Полтававодоканал» (КП ПОР «Полтававодоканал») вул. Пилипа Орлика, 40а,	17 видів діяльності за КВЕД; 3 них: Код КВЕД 43.22 Монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування; Код КВЕД 36.00 Забір,	Полтавська обласна рада	

1	2	3	4	5
	м.Полтава, 36020	очищення та постачання води (основний); Код КВЕД 37.00 Каналізація, відведення й очищення стічних вод		

Примітка.

зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Полтавщини, аварії та інші надзвичайні ситуації можуть призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища, отруєнням людей і тварин.

ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» експлуатує шламосховище та полігон промислових відходів в районі залізничної станції «Західна». Обсяг накопичених порід у відвалах станом на 01.01.2021р. становить – 1992,174млн.т, у шламосховищі – 472,763млн.т. Пошкодження захисних дамб шламо-накопичувача або його переповнення може призвести до тяжких наслідків, пов'язаних з забрудненням навколишнього природного середовища.

ПрАТ
«Полтавський ГЗК»,
розробка кар'єру

Підприємство є найбільшим забруднювачем атмосферного повітря області та м.Горішні Плавні (Комсомольськ). У 2020р. зазначеним підприємством викинуто 9,678тис.т (на рівні попереднього року), що складає 81,2% викидів міста і 21,1% загальних обласних викидів; у 2019р. – 9,467тис.т, або 80,7% викидів міста і 18,6% загальних обласних викидів; у 2018р. – 9,203тис.т, або 84,8% від обсягів викидів міста і 17,07% області; у 2017 році 7,95тис.т – 80,0% викидів міста та 14,3% області.

Підприємство *ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат»* має дозволи на використання природних ресурсів з 2010 року.

Викиди підприємства у 2020 році становили 1,898тис.т – 4,1% обласних викидів та 16,6% викидів м.Горішні Плавні (Комсомольськ); у 2019р. – 1,944тис.т, або 3,8% обласних викидів та 15,9% викидів міста; у 2018р. – 1,358тис.т (2,6% обласних та 12,6% викидів міста); у 2017р. – 1,751тис.т (3,1% обласних та 17,6% викидів міста).

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» має позитивний висновок комплексної державної експертизи ДП «Укрдержбудекспертиза» від 08.12.2010 №354/274-2010 та почав розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року. У звітному році підприємством викинуто в атмосферу 63,068т забруднюючих речовин, які склали 0,14% викидів області та 0,53% викидів м.Горішні Плавні. У попередньому році викинуто 50,044т забруднюючих речовин, які склали 0,01% викидів області та 0,5% викидів м.Горішні Плавні; у 2018р. – 77,858т забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що склало менше 1,0% викидів м.Горішні Плавні.

Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів є власниками трубопроводів, аварії на яких можуть викликати значне забруднення навколишнього природного середовища, отруєння людей і тварин.

У 2020 році викиди від КС «Кременчук» збільшилися на 13,7% у порівнянні з попереднім роком і становили 0,553тис.т забруднюючих речовин (у 2019р. – 0,477тис.т, у 2018р. – 0,560тис.т, у 2017р. – 1,274тис.т).

У звітному році підприємством ПАТ «Укртатнафта» викинуто 11,126тис.т забруднюючих речовин, що 5,3% менше ніж у 2019 році (викиди підприємства складають 24,3% обласних викидів стаціонарними джерелами та 88,6% викидів м.Кременчук). У 2019р. – було викинуто 11,751тис.т забруднюючих речовин (23,1% обласних викидів стаціонарними джерелами та 85,4% викидів м.Кременчук), у 2018р. – 11,015тис.т (21,1% усіх викидів в області); у 2017р. – викинуто 11,381тис.т (20,4% обласних викидів та 60,8% викидів м.Кременчук).

В районі промислового майданчика, підприємством активно ведуться роботи (за допомогою 30 установок з середньодобовою потужністю 300л) по вилученню підземних вод, забруднених нафтопродуктами, фенолами та іншими речовинами.

ГПУ «Полтавагазвидобування» має на своєму балансі близько 500 свердловин, 1,2тис.км трубопроводів та інші об'єкти переробки природного газу та газоконденсату.

УСП «Тимофіївка» зазначеного управління у 2020 році викинуто – 910,430т забруднюючих речовин, що на 207,178т (або на 18,5%) менше ніж у попередньому році. Викиди підприємства складають третину (31,2%) усіх викидів стаціонарними джерелами Гадяцького району, у якому воно розташоване. У 2019 році викинуто 1117,608т – 33,4% викидів Гадяцького району; у 2018 році викинуто 1522,66т – 36,9% викидів району; у 2017 році 1050,127т (25,1% викидів району).

НГВУ «Полтаванафтогаз» експлуатує майже 300 свердловин і близько 1тис.км трубопроводів.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від об'єктів НГВУ, розташованих у с.Качаново у 2020 році становили 378,02т (менш ніж у попередньому на 4,526т, або на 1,2%); у 2019р. – 382,546т, у 2018р. – 372,151т, у 2017р. – 350,660т.

Зазначені об'єкти здійснюють найбільше техногенне навантаження на довкілля Гадяцького району.

При крадіжці газоконденсату та сирової нафти, мають місце факти пошкодження трубопроводів зловмисниками, що призводить до забруднення довкілля.

ТОВ «Татнефть- АЗС- Україна» і ТОВ «Торгова фірма «Кременчук-нафтопродукт» експлуатують місткості для зберігання нафтопродуктів, нафтобази, більше 100 автозаправних станцій.

Діяльність КП ПОР «Полтававодоканал» пов'язана із зберіганням сильнодіючої отруйної речовини – хлору в місткостях. Під час промислових аварій можуть бути надзвичайно важкі наслідки, пов'язані з людськими і матеріальними втратами. На балансі підприємства знаходяться каналізаційні очисні споруди (КОС) зі скидом очищених стічних вод в поверхневі водойми. При відключеннях електроенергії (більше 6 годин) існує вірогідність загибелі біологічно-активного мулу, який використовується для очистки стічних вод. Скид неочищених стоків може призвести до ускладнень на розташованих нижче за течією водозаборах Дніпровського каскаду водосховищ.

9.3. Радіаційна безпека

У Полтавській області відсутні об'єкти атомної енергетики, урановидобувної та переробної промисловості.

Радіаційно-небезпечними об'єктами області є підприємства, що використовують джерела іонізуючого випромінювання та виробничі майданчики підприємств нафтогазовидобувної промисловості, на яких виявлено забруднення технологічного обладнання радіоактивними шламами природного походження.

Використання підприємствами джерел іонізуючого випромінювання наводиться за інформацією Східної державної інспекції з ядерної та радіаційної безпеки державної Інспекції ядерного регулювання України, м. Харків

Табл. 9.2. Використання джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ).

№ з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону, назва підприємства	Кількість радіаційно-небезпечних об'єктів (усього), од.	Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), що використовуються		
			кількість джерел іонізуючого випромінювання, од.	загальна активність ДІВ, Бк	радіаційний фон на території підприємства, мкЗв/год
1	2	3	4	5	6
Полтавська область		12	298	2,37*10¹⁴	
1	м. Полтава	6	92	2,35*10 ¹⁴	
2	м. Кременчук	1	36	1,5*10 ¹⁰	
3	м. Горішні плавні (колишній Комсомольськ)	1	142	1,1*10 ¹²	
4	В.Багачанський район	–	–	–	
5	Гадяцький район	–	–	–	
6	Глобинський район	–	–	–	
7	Гребінківський район	–	–	–	
8	Диканський район	–	–	–	
9	Зінківський район	–	–	–	

1	2	3	4	5	6
10	Карлівський район	–	–	–	
11	Кобеляцький район	–	–	–	
12	Козельщинський район	–	–	–	
13	Котелевський район	–	–	–	
14	Кременчуцький район	1	6	1,5*10 ¹⁰	
15	Лохвицький район	2	1	4,5*10 ¹⁰	
16	Лубенський район	–	–	–	
17	Машівський район	–	–	–	
18	Миргородський район	–	–	–	
19	Новосанжарський район	–	–	–	
20	Оржицький район	–	–	–	
21	Пирятинський район	–	–	–	
22	Полтавський район	1	21	1,6*10 ¹²	
23	Решетилівський район	–	–	–	
24	Семенівський район	–	–	–	
25	Хорольський район	–	–	–	
26	Чорнухинський район	–	–	–	
27	Чутівський район	–	–	–	
28	Шишацький район	–	–	–	

9.3.1. Стан радіоактивного забруднення території

Територій, забруднених внаслідок Чорнобильської катастрофи, в області немає.

Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона» проводить моніторинг земель сільськогосподарського призначення на контрольних ділянках з метою виявлення їх забруднення, у тому числі і радіонуклідами. За результатами аналітичних досліджень у 2020р., як і у попередніх роках, вміст радіонуклідів цезію 137 в орному шарі ґрунту становить менше 1Кі/км².

Результати радіологічних досліджень у шести районах області зведені до наступної таблиці (за інформацією Полтавського обласного лабораторного центру Міністерства охорони здоров'я України):

Табл. 9.3. Забруднення території техногенними та техногенно-підсиленними джерелами природного походження

№з/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Кількість населення, чол.	Радіаційний фон на території, мкЗв/год	Питома активність забруднюючих радіонуклідів, Бк/кг земель				
				цезій-137 (техногенний)	стронцій-90 (техногенний)	радій (природний)	торій (природний)	калій (природний)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Полтавська область	1371529						
1	Полтавський район	68383	0,013**	129,261x10 ⁻²	22,085 x10 ⁻²			
	Полтавський район	68383		33,635 x10 ⁻²	13,105 x10 ⁻²			
2	Кременчуцький р-н	38305	0,013**	170,234 x10 ⁻²	25,339 x10 ⁻²			
	Кременчуцький р-н	38305		14,348 x10 ⁻²	13,188 x10 ⁻²			
	Кременчуцький р-н	38305		82,512 x10 ⁻²	3,0302 x10 ⁻²			
3	Лубенський район	29864	0,013**	192,148 x10 ⁻²	75,518 x10 ⁻²			
	Лубенський район	29864		51,669 x10 ⁻²	24,961 x10 ⁻²			
4	Пирятинський район	29757	0,013**	7,793 x10 ⁻²	18,248 x10 ⁻²			

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Пирятинський район	29757		193,92 x10 ⁻²	48,313 x10 ⁻²			
5	Лохвицький район	39995	0,013**	317,992 x10 ⁻²	15,869 x10 ⁻²			
	Лохвицький район	39995		12,232 x10 ⁻²	1,697 x10 ⁻²			
	Лохвицький район	39995		495,266 x10 ⁻²	18,010 x10 ⁻²			
6	Карлівський район	32239	0,013**	447,616 x10 ⁻²	14,996 x10 ⁻²			

Примітка:

таблиця складена за інформацією, яка надана Державною установою «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»;

* – чисельність наявного населення Полтавської області станом на 01.01.2021р. (за даними Головного управління статистики у Полтавській області);

** – відповідно у м.Полтава, м.Кременчук, м.Лубни та м.Карлівка.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

Джерела іонізуючого випромінювання (ДІВ), які не потрібні або не придатні для подальшого використання, та інші радіоактивні відходи (РАВ), які утворюються або виявляються на підприємствах області, в установленому законодавчими та нормативними документами з радіаційної безпеки передаються на захоронення до Харківської міжобласної філії Державного спеціалізованого підприємства «Об'єднання «Радон» Державного агентства України з управління зоною відчуження.

Зазначене підприємство повідомляє наступне: у 2020 році від підприємств Полтавської області РАВ на захоронення не надходили, та є підприємства, які використовують ДІВ, термін використання яких закінчився, але джерела не переведені у РАВ

Табл. 9.4. інформація про наявність джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ), термін використання яких закінчився, але джерела не переведені до категорії РАВ станом 31.12.2020 року

Виробник РАВ	Адреса власника ДІВ	Примітка
1	2	3
ВАТ «Полтавський ГЗК»	м. Горішні Плавні, вул. Будівельників, 16	53 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське управління геофізичних робіт»	м.Полтава, вул.Заводська, 16	10 ДІВ термін використання яких закінчився
Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету	м. Кременчук, вул.Перемоги, 17/6	34 ДІВ термін використання яких закінчився
Полтавська експедиція по геофізичним дослідженням у свердловинах ДГП «Укргеофізика»	с.Розсошенці, вул.Кременчуцька, 6,	19 ДІВ термін використання яких закінчився
	с.Розсошенці, вул.Фрунзе, 6,	2 ДІВ термін використання яких закінчився
	с.Бондарі (Липки)	2 ДІВ термін використання яких закінчився
ДП «Полтавське підприємство геофізичних робіт»	м.Полтава, вул.Комарова, 9А	4 ДІВ термін використання яких закінчився
ТОВ «Шлюмберже Сервісез Україна»	м. Полтава, вул. Заводська, 16	5 ДІВ термін використання яких закінчився

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва*

За підсумками 2020 року, в Україні спостерігалось падіння індексу промислового виробництва до 95,5 % обсягів попереднього року.

Зазначений показник для Полтавській області залишився на рівні попереднього року – 99,8% у порівнянні з 2019 роком. При цьому індекс у *добувній промисловості і розробленні кар'єрів* становив 102,6% у *переробній промисловості* за 2020 рік спостерігалось незначне падіння до 93,1 відсотка.

Переробна промисловість:

При цьому за основними видами промислової продукції: у 2,7 рази збільшилося виробництво меблів для офісів дерев'яних, в 1,5 – йогурту рідкого та сквашеного молока ароматизованого (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, ароматизовані або з додаванням фруктів, горіхів або какао); майже на 42% зросло виробництво резервуарів, цистерн, баків та подібних ємностей для твердих речовин, з металів чорних, місткістю понад 300 л (крім оснащених механічним і тепловим обладнанням) на 38% – мішків та пакетів (у т.ч. конусоподібних), з полімерів етилену (не включаючи із синтетичних текстильних матеріалів); майже на 34% – брук та бриджів вовняних або з волосу тварин тонкого, з тканини з волокон синтетичних або штучних (крім трикотажних, виробничих та професійних), жіночі та дівчачі; на 22 % – виробництво панчішно-шкарпеткових виробів інші (уключаючи шкарпетки); на 16% – сиру тертого, порошкового, голубого та іншого неплавленого (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру).

Добувна промисловість.

За основними видами виробництва промислової продукції у 2020р. видобуто 8920,3млн.м³ газу природного скрапленого або у газоподібному стані (102,0% обсягів 2020р.), 438,7тис.т газового конденсату природного, одержаного з родовищ газу природного (98,2% обсягів 2019р.), 160,4тис.т нафти сирової (89,9% обсягів 2019р.); 10367,5тис.т – іншого каменю дробленого, який використовується як наповнювач бетону, для дорожнього покриття та подібних цілей (крім гальки, гравію, кремнію, вапняку, доломіту та іншого вапнякового каменю) (120,4% обсягів 2019р.); пісків будівельних, такі як глинисті, каолінові, полевошпатові (крім кременистих та металоносних пісків) – (113,3% обсягів 2019 року).

Підприємствами області за 2020р. реалізовано промислової продукції на 159,281млрд.грн., що менше ніж у 2019р. на 17,5%; з неї продукції добувної промисловості – на 78,29млрд.грн (зменшення на 4,493млрд.грн, або на 5,4% об'ємів 2019 року), переробної – на 67,268млрд.грн (також зменшення на 27,386млрд.грн., або на 28,9% проти попереднього року).

Усього на добувну промисловість і розроблення кар'єрів у звітному році приходилося – 49,2% реалізованої промислової продукції, на переробну – 42,2%, на постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 8,0%, на

водопостачання, каналізацію, поводження з відходами – 0,6%. Із загальних обсягів реалізованої продукції у переробній промисловості 20,2% припадало на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; 11,1% – на виробництво продуктів нафтоперероблення; 5,0% – продукції машинобудування та інш.

Примітка.

* – Розділ підготовлений за матеріалами Головного управління статистики в Полтавській області (<http://pl.ukrstat.gov.ua/>).

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

На території Полтавської області розташоване одне з найбільших підприємств гірничодобувної промисловості України – *ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»*.

Підприємство здійснює повний технологічний цикл від добування залізної руди до виробництва залізорудних котунів – сировини для металургійних заводів.

Сировинна база комбінату – це Лавриківське та Горішне-Плавнинське родовища Кременчуцької магнітної аномалії. На сьогодні розробляється два родовища одним кар'єром.

Переробка руди, виробництво концентрату, щебеню і котунів здійснюється комплексом, до якого входить дробильна і збагачувальна фабрики та цех виробництва окатишів.

У 2010 *ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат»* почало розробляти Єрстівське родовище залізистих кварцитів, на якому виконуються вскривні роботи.

ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» розпочало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

Табл. 10.1. Підприємства гірничодобувної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат»	7,95	14,3	9,203	17,7	9,467	18,6	9,678	21,1
ТОВ «Єрстівський гірничо-збагачувальний комбінат»	1,751	3,1	1,358	2,6	1,944	3,8	1,898	4,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат»*			0,078	0,15	0,050	0,10	0,063	0,14

Примітка

* - Підприємство почало розробляти Біланівське родовище залізистих кварцитів з II кварталу 2018 року.

ПрАТ «Полтавській гірничо-збагачувальний комбінат» здійснює 21,1% викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення до загальних по області та 81,2% по м.Горішні Плавні (м.Комсомольськ); ТОВ «Єривський гірничо-збагачувальний комбінат» – 4,1% обласних викидів та 16% по м.Горішні Плавні (м.Комсомольськ); ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат» – 0,14% викидів області та 0,53% викидів м.Горішні Плавні.

Значну частину викидів ПрАТ «Полтавський ГЗК» становлять оксид вуглецю – 15,6%, діоксид та інші сполуки сірки – 20,2%, речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 26,9% та сполуки азоту – 37,2% усіх викидів підприємства. Більша частина викидів ТОВ «Єривський ГЗК» – це речовини у вигляді суспендованих твердих частинок (пил) – 96,6% усіх викидів підприємства. Зазначене підприємство поступово збільшило обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: з 1,39тис.т у 2010 році до 3,481тис.т у 2014 (зростання на 60%); у 2015р. – 1,013тис.т, у 2016р. – 0,561тис.т, у 2017 – 1,751тис.т, у 2018р. – 1,358тис.т, у 2019р. – 1,944тис.т., у 2020р. – 1,898тис.т. ТОВ «Біланівський ГЗК» у звітному році викинуто 0,063тис.т забруднюючих речовин (у 2019р. – 0,050тис.т, у 2018р. – 0,078тис.т), 100% яких склали речовини у вигляді суспендованих твердих частинок.

На Полтавському гірничо-збагачувальному комбінаті накопичено 2,465млрд.т нетоксичних відходів розроблення кар'єру залізної руди та шламів і хвостів збагачення залізних руд. У 2020 році для будівництва і обвалування огорожувальних дамб шламосховища, формування будівельних майданчиків, будівництва доріг використано 2,877млн.м³ розкривних скельних порід та 8,115млн.т шламів збагачення залізної руди (у 2019р. – 1,375млн.м³ та 9,195млн.т; у 2018р. – 1,560млн.м³ та 13,231млн.т; у 2017 році – 1,335млн.м³ та 10,936млн.т; у 2016р – 1,576млн.м³ та 12,466млн.т відповідно).

За даними обласного звіту про використання води по формі №2-ТП (водгосп) у 2020 звітному році обсяги стічних вод Полтавським ГЗК зменшено до 0,012млн.м³ (у 2020р. – 0,011млн.м³, у 2018р. – 0,817млн.м³, у 2017р. – 1,038млн.м³) нормативно-очищених стічних вод. Кількість забруднюючих речовин (сухий залишок), що скидається разом зі стічними водами становила 3,1т (у 2019р. – 3,0т., у 2018р. – 3,465тис.т, у 2017р. – 4,317тис. тон). Підприємство здійснювало скид у річку Дніпро та у р.Сухий Кобелячок.

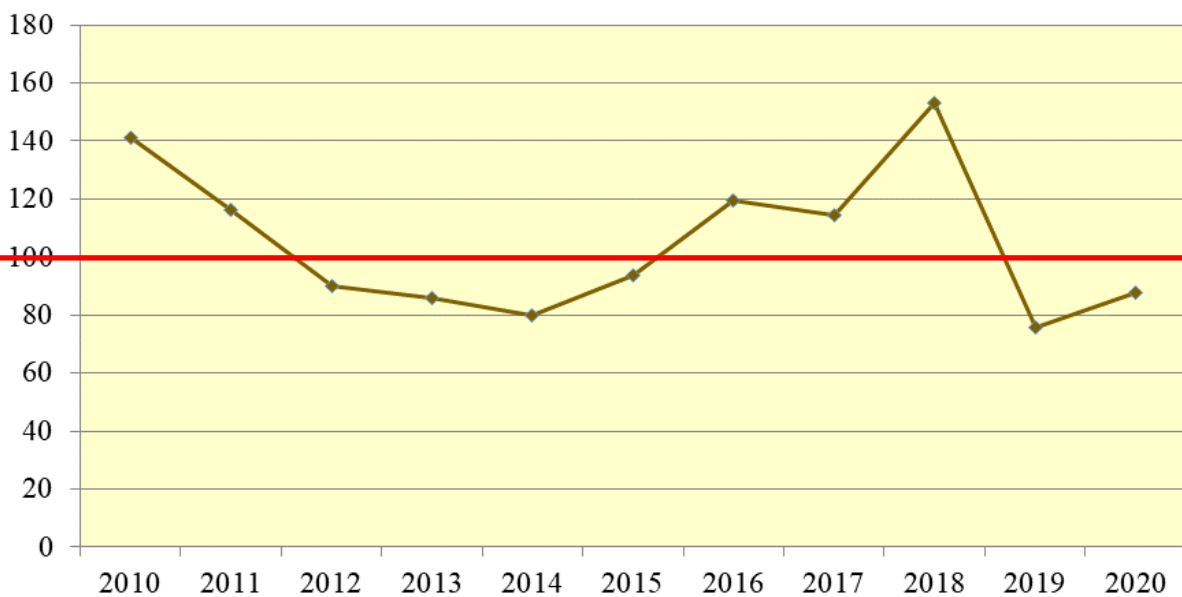
Скинуті води ТОВ «Єривський ГЗК» (у Кам'янське водосховище) та ТОВ «Біланівський ГЗК» (у р.Рудька) мають категорію *нормативно чистих*.

10.2.2. Металургійна промисловість

За даними Головного управління статистики у Полтавській області індекс промислової продукції у металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів у 2020 році продовжив падіння на 12,4% від обсягів попереднього року, у 2019 році спостерігалось зменшення на 24,1% у порівнянні з 2018 роком; у 2018 році він становив 153,3% обсягів 2017 року; у 2017р. – зростання на 14,6%.

За попередніми даними обсяги реалізованої промислової продукції у зазначеній галузі зменшилися на 12,5% до 1438,976млн гривен.

Рис.10.1. Індекс промислової продукції металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів, у % до попереднього року

Провідним підприємством металургійної галузі виробництва на території Полтавської області є ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод». Зазначене підприємство є провідним у сучасному ливарному виробництві України з виготовлення сталевих литва для вантажних вагонів і великовантажних автомобілів. Завод також виробляє широкий асортимент сталевих й чавунного лиття різних конфігурацій за кресленнями замовників.

У 2020 році від підприємства надійшло 0,057тис.т викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення (зменшення проти 2019 року майже у 5 разів), приблизно 0,5% від загальних викидів по м.Кременчук; у 2019р. – 0,283 (зменшення на 33,4%); у 2018 р. – 0,425тис.т (збільшення на 19,5%), у 2017 році кількість викидів становила – 0,342тис.т (зростання проти 2016року більше ніж у 10 разів).

За 2020 рік на підприємстві утворилося 10,949тис.т відходів I-IV класів небезпеки (менше ніж у попередньому році у 5,5 разів), за 2019р. – 59,686тис.т, за 2018р. – 92,223, за 2017 р. – 60,988тис.т. Місце складування відходів сталеливарного виробництва підприємства (шлак сталевуглецевий, суміші формувальні відпрацьовані, брухт цегли шамотної футеровки, шлам газоочисних

споруд, пил і тверді частинки дробометних камер, відходи перевозок залізничним транспортом) знаходиться в урочище «Широке» Кременчуцького району.

Обсяги неочищених дощових вод, які відводяться з території ПАТ «Кременчуцький сталеливарний завод» у звітному році становили 0,055млн.м³, що менше ніж у попередньому році на 35,3% (у 2019р. – 0,085млн.м³, у 2018р. – 0,105млн.м³, у 2017р. – 0,107млн.м³). За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області – зі зливовими водами у поверхневій водній об'єкті у 2020 році з території підприємства потрапило 0,03тис.т забруднюючих речовин (сухий залишок) – що дещо більше на 6,7% від обсягів 2019р. (у 2017р. – 0,033тис.т, у 2018р. – 0,039тис.т, у 2019р. – 0,028тис.т).

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

ПАТ «Укртатнафта» – одне з провідних підприємств нафтопереробної промисловості України.

Підприємство випускає широкий асортимент товарної продукції високої якості у тому числі: екологічно чисті неетильовані бензини марок А-76, А-92, А-95, зимове і літнє дизельне пальне, різні види мастил, бензол, толуол, сольвент та інші розчинники, парафін, бітум, мазут, сірка та інші нафтопродукти.

ПАТ «Укрнафта» має прийнятний на сьогоднішній день рівень екологічної ефективності виробництва, але залишається підприємством, яке здійснює основне техногенне навантаження на довкілля області.

Підприємством активно ведуться роботи по вилученню нафтопродуктів з підземних горизонтів виробничого майданчика. З 1994 року експлуатуються установка з середньодобовою потужністю 300л (на сьогодні в роботі задіяні більше 30 установок). У 2020 році вилучення нафтопродуктів збільшено в 1,5 рази до 75,74т у порівнянні з 49,06т – у 2019 році; з початку експлуатації установки було вилучено 6036,63т нафтопродуктів.

В останні роки скидання зворотних вод в ставок-випарник значно скорочено.

Викиди ПАТ «Укртатнафта» становлять 24,3% загальних викидів від стаціонарних джерел забруднення Полтавській області та 88,5% викидів м.Кременчука. У 2020 році від підприємства потрапило в атмосферне повітря 11,126тис.т забруднюючих речовин, що на 5,3% менше ніж у 2019 році (11,751тис.т).

Табл. 10.2. Підприємства нафтопереробної галузі Полтавської області, які здійснюють найбільше техногенне навантаження на атмосферне повітря

Підприємства	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря							
	2017 рік		2018 рік		2019 рік		2020 рік	
	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області	тис. т/рік	% до загальних викидів по Полтавській області
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ПАТ «Укртатнафта»	11,382	20,4	11,015	21,1	11,751	23,1	11,126	24,3

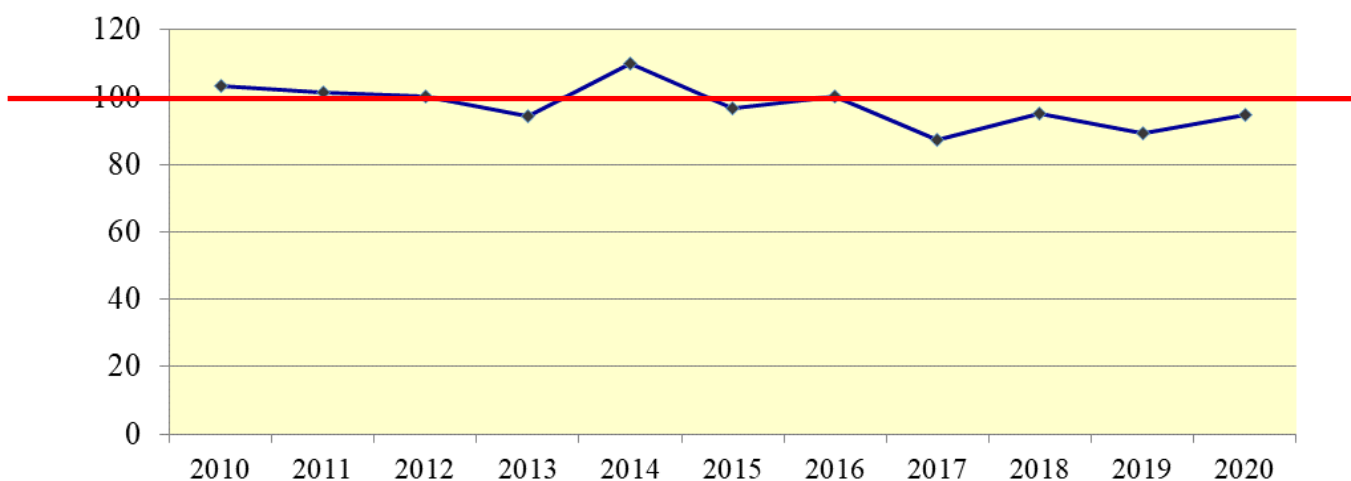
Для зниження негативного впливу на довкілля у 2020 році (як і у попередніх 2017 – 2019 роках) підприємством здійснювалося використання технологічного газу після блоку сіркоочистки та установки коротко-циклової адсорбції; застосовувалися автоматичні системи регулювання повітря.

10.2.4. Харчова промисловість

У 2020 році показник виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів становив 94,8% обсягів попереднього року.

У 2019 році цей показник дорівнював 89,2%, у 2018 році – 95,3%; у 2017 році спостерігалось падіння індексу галузі до 87,2 відсотка.

Рис.10.2. Індекс промислової продукції виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у % до попереднього року

За даними Головного управління статистики у Полтавській області за рік вироблено:

Табл. 10.3. Виробництво основних видів харчової продукції у 2020 році

Основні види харчової продукції	Одиниця виміру	Вироблено за 2020р.	2020р. у % до 2019р.
1	2	3	4
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, в тому числі:			94,8
Яловичина і телятина, свіжі чи охолоджені – туші, напівтуші, чвертини необвалені	т	1781,8	62,6
Свинина свіжа чи охолоджена – туші, напівтуші (уключаючи оброблені сіллю чи консервантами для тимчасового зберігання)	т	21946,5	81,4
Вироби ковбасні та подібні продукти з м'яса, субпродуктів чи крові тварин та подібні вироби і харчові продукти на їхній основі (крім виробів ковбасних з печінки та страв готових)	т	29137,8	90,0
Горіхи приготовлені чи консервовані (крім арахісу); насіння інше та суміші (крім з додаванням оцту чи оцтової кислоти, заморожених, поре та пасти, консервованих з цукром)	т	к	к
Олії соняшникова та сафлорова та їх фракції, нерафіновані (крім хімічно модифікованих)	т	305774,1	103,7
Олії соняшникова і сафлорова та їх фракції, рафіновані (крім хімічно модифікованих)	т	к	к

1	2	3	4
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю більше 1%, але не більше 6%, у первинних пакуваннях об'ємом нетто не більше 2 л	т	34266,7	94,0
Молоко та вершки незгущені й без додавання цукру чи інших підсолоджувальних речовин жирністю більше 21%, у первинних пакуваннях об'ємом більше 2 л	т	7215,2	78,4
Масло вершкове жирністю не більше 85%	т	6635,8	87,3
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; уключаючи сир із молочної сироватки та кисломолочний сир)	т	13997,7	106,9
Сир тертий, порошок, голубий та інший неплавлений (крім свіжого сиру, сиру із молочної сироватки та кисломолочного сиру)	т	4532,1	116,2
Сир плавлений (крім тертого або порошкового)	т	11231,7	93,1
Молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти	т	33007,6	108,3
Йогурт рідкий та сквашене молоко ароматизовані (молоко і вершки коагульовані, йогурт, кефір, сметана та інші ферментовані продукти, ароматизовані або з додаванням фруктів, горіхів або какао)	т	4588,7	150,8
Борошно пшеничне чи пшенично-житне	т	27012,4	91,6
Крупи (отримані в результаті помелу зерен, не менш як 95 мас.% яких проходять крізь сито з металеві сітки, розмір вічка якої становить 1,25 мм) та борошно грубого помелу з м'якої пшениці та полби	т	4044,1	110,5
Зерна зернових культур плющені, перероблені в пластівці, лушені, обрушені, різані або подрібнені (крім рису)	т	8275,7	125,2
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання	т	21896,2	87,7
Вироби здобні (булочки підвищеної калорійності, листкові, рулети з маком, рогаики тощо)	т	5296,4	105,5
Пряники та вироби подібні	т	2517,7	88,4
Печиво солодке, вафлі та вафельні облатки, частково чи повністю покриті шоколадом або іншими сумішами, що містять какао	т	3898,9	83,0
Печиво солодке (уключаючи сендвіч-печиво; крім частково чи повністю покритого шоколадом або іншими сумішами, що містять какао)	т	12353,1	85,9
Цукор білий рафінований буряковий у твердій формі	т	к	к
Цукерки шоколадні (крім цукерок із вмістом алкоголю, шоколаду в брикетах, пластинах чи плитках)	т	11374,4	102,6
Вироби кондитерські з цукру чи його замінників, з вмістом какао (уключаючи шоколадну нугу; крім білого шоколаду)	т	5928,5	91,3
Карамелі, тофі (ірис) та солодощі аналогічні	т	к	к
Дитяче харчування, розфасоване для роздрібної торгівлі (крім сумішей гомогенізованих харчових продуктів)	т	к	к
Продукти молоковісні з добавками (барвники, ароматизатори тощо), без вмісту або із вмістом молочних жирів менше 1,5 мас.%	т	15938,0	...
Корми готові (крім преміксів) для годівлі сільськогосподарських тварин	т		
для свиней		117258,1	101,6
для великої рогатої худоби		104542,7	96,1
для свійської птиці		174509,6	83,4
Пиво солодове (крім пива безалкогольного і пива з вмістом алкоголю не більше 0,5%)	тис.дал	к	к
Води натуральні мінеральні негазовані	тис.дал	к	к
Води натуральні мінеральні газовані	тис.дал	к	к
Води непідсолоджені й неароматизовані; лід та сніг (крім мінеральних та газованих вод)	тис.дал	15278,8	96,2
Води з додаванням цукру і речовин підсолоджувальних чи ароматизуючих інших, тобто напої безалкогольні типу лимонаду, оранжаду (уключаючи мінеральні й газовані)	тис.дал	2194,2	97,6

Примітка

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації

Підприємства вищезазначеної галузі суттєво впливають на стан атмосферного повітря області. Значна кількість викидів, у яких переважають оксид вуглецю і сполуки азоту, потрапляє в атмосферу від процесів згорання у печах для виробництва хлібобулочних виробів хлібо заводів та хлібокомбінатів. На підприємствах виробництва м'ясо-молочної продукції існують ризики забруднення атмосферного повітря аміаком (компресори для холодильних установок) при виникненні надзвичайних ситуацій.

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області найбільші скиди у поверхневі водні об'єкти здійснюють підприємства харчової галузі:

- ПАТ «Хорольський завод дитячих продуктів харчування» у річку Хорол: у 2020р. – 0,327млн.м³ (більше ніж у 2019р. майже на 15%); у 2019р. – 0,278млн.м³ (більше ніж у 2018р. на 13,3%); у 2018р. – 0,241млн.м³ (менше ніж у попередньому на 25,2%); у 2017р. – 0,322млн.м³ (менше ніж у 2016р. на 7%);
- ТОВ «Гадячсир» у річку Псел: у 2020р. – 0,064 (зменшення у 3,5 рази проти 2019 року); у 2019р. – 0,222млн.м³ (менше за попередній рік на 28,2%), у 2018р. – 0,309млн.м³ (менше ніж у попередньому на 1,6%); у 2017р. – 0,314млн.м³ (менше ніж у 2016р на 35,9%).

Крім того до річки Сухий Омельник у 2020 році потрапило 0,050 млн.м³ від ТОВ «Глобинський маслосирзавод» та у річку Грунь-Ташань 0,050 млн.м³.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Екологізація промислових підприємств передбачає екологізацію як виробничої системи, так і системи управління нею, а саме екологізацію всіх видів продукції, що виробляються на підприємстві:

- розроблення таких видів, що найменше впливають на навколишнє середовище під час виготовлення, споживання та утилізації;
- перебудову технічної бази у напрямку еколого-орієнтованого виробництва, яке забезпечить економію і раціональне використання природних ресурсів та зменшить забруднення навколишнього середовища;
- утилізацію та перероблення відходів виробництва та споживання продукції.

Провідними підприємствами Полтавської області щорічно розробляються заходи, виконання яких направлене на поліпшення екологічної обстановки навколо. Заходи містять розділи щодо захисту водного і повітряного басейнів, раціональному використанню природних ресурсів, діяльності з відходами і озеленення територій промислових площадок.

Заходи щодо зниження негативного впливу на довкілля області, які впроваджуються підприємствами, що здійснюють найбільше техногенне навантаження:

У 2020 році ПрАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» на виконання природоохоронних заходів витрачено 290751,52тис.грн при запланованих 220604,28тис.грн (у 2019р. – 476588,36тис.грн.; у 2018р. –

259479,12тис.грн; у 2017р. – 189339,18тис.грн; у 2016р. – 67602,57тис.грн.; у 2015 році – 70154,77тис.грн.; у 2014 році – 77951,61тис.грн). Для скорочення викидів пилу в атмосферне повітря підприємство щорічно фінансує закріплення курних пляжів шламосхвища хімічним, біологічним методами та закріплення посівами жита. У 2020 році на зазначені заходи витрачено 7382,00тис.грн. при запланованих 5550,00тис.грн. (у 2019р. – 6086,00тис.грн., у 2018р. – 4382,00тис.грн., у 2017р. – 2768,00тис.грн).

На ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» постійно здійснюються перевірки технічного стану пилогазоочисних установок та їх ефективність роботи. Забезпечується лабораторний контроль за викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та за станом атмосферного повітря у санітарно-захисної зоні підприємства та найближчої житлової забудові. Також контролюються стан зворотних і підземних вод у мережі спостережних свердловин в районі розташування шламонакопичувачів та шламовідстійників. Крім того підприємством виконується рекультивація відпрацьованого кар'єру будівельних матеріалів з використанням відпресованого шламу хімводоочищення та недопалом вапна.

Публічне акціонерне товариство «Укртатнафта» щомісячно перераховує кошти для забезпечення питною водою населених пунктів, що розташовані в зоні впливу ставка-випарника. У 2012 – 2015 роках ця сума складала 1332,00тис.грн щорічно, у 2016р. – 750,481тис.грн., у 2017р. – 648,000тис.грн., у 2018р. – 782,011тис.грн., у 2019р. – 740,000тис.грн., у 2020 році було перераховано 720,000тис. гривень.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації інформує про наступне.

Сільське господарство – одна з провідних галузей Полтавщини. За обсягом виробництва валової продукції сільського господарства 2020 році Полтавська область займає 2 місце серед регіонів України, в розрахунку на одну особу – 4 місце. Питома вага регіону в загальнодержавному виробництві сільськогосподарської продукції складає 6,4 відсотки.

Лани Полтавщини
(соняшник)

В структурі обсягу валової продукції сільського господарства переважає галузь рослинництва - 84,3 %, продукція тваринництва становить -15,7 %.

В області обробляється 2,2млн.га сільськогосподарських угідь, з них 1,8млн.га ріллі. Сільгоспідприємствами засівається 1,3млн.га, господарствами населення - 418тис.га.

Сільськогосподарське виробництво на Полтавщині здійснюють 2,7 тис. сільськогосподарських підприємств, у тому числі 1,9тис. фермерських господарств та 185,7тис. особистих селянських господарств.

Сільськогосподарські підприємства відіграють важливу роль у вирощуванні експортно - орієнтованих культур. У 2020 році вони виробили 81% обсягу зерна, 88% насіння соняшнику, 82% сої та 95 % цукрових буряків.

Домогосподарства домінують у виробництві картоплі, овочів та фруктів - відповідно 99%, 99% і 97%.

В Полтавській області нараховується 2416 фермерських господарств, з яких здійснюють сільськогосподарську діяльність - 1941, які обробляють 281,2тис. га сільськогосподарських угідь. 71% (1244 господарств) мають в обробітку до 100га, в тому числі до 20га - 289 господарств, від 20до 50га - 671 господарств.

Фермерські господарства області виробляють 9,8% до загального обсягу продукції сільського господарства або 14,8% до сільськогосподарських підприємств.

У сільськогосподарському виробництві фермерські господарства спеціалізуються, в основному, на вирощуванні зернових та технічних культур.

Тваринництвом займаються 178 фермерських господарств.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області у 2020р. індекс обсягу виробництва продукції рослинництва становив 86,7%, у т.ч. у сільськогосподарських підприємствах – 84,1%, у господарствах населення – 93,9 відсотка.

Приріст відмічений у виробництві культур овочевих відкритого ґрунту на 3,2% та культур плодових та ягідних на 2,2. Показники виробництва інших сільськогосподарських культур залишилися приблизно на рівні попередніх років крім кукурудзи на зерно (зменшення проти попереднього року на 11%), сої (зменшення на 27,8%), ріпаку озимого та кользи (ріпаку ярого) у 5 разів.

Лідуючі позиції Полтавщина займає в Україні з виробництва продукції тваринництва

За даними Департаменту агропромислового-розвитку облдержадміністрації велика увага приділяється розвитку галузі тваринництва. Основними пріоритетами є молочне скотарство і свинарство.

Станом на 1 січня 2021 року в усіх категоріях господарств утримувалося 191,8 тис. голів великої рогатої худоби (далі – ВРХ) – 3 місце серед регіонів України, в тому числі корів 107,4тис. голів (також 3 місце), свиней – 324,4тис. голів, птиці – 4,7млн. голів.

В сільськогосподарських підприємствах утримувалося 120,8тис. голів ВРХ, в тому числі 54,4тис. голів корів, свиней – 250,4тис. голів, 1,6млн. голів птиці.

Щодо поголів'я ВРХ та корів в сільськогосподарських підприємствах, область зайняла перше місце серед регіонів України; по поголів'ю свиней – 4 місце.

За 2020 рік у господарствах усіх категорій вироблено: молока 734,2тис. тонн (1 місце серед регіонів України), м'яса - 90,6тис. тонн, яєць - 678,5 млн. шт.

В сільськогосподарських підприємствах області вироблено: молока 393тис. тонн (перше місце серед регіонів України), м'яса - 55,8 тис. тонн, яєць - 429,2 млн. штук. Сільгоспідприємства області виробляють 14,3 % валового надою молока.

11.2. Вплив на довкілля

11.2.1. Внесення мінеральних та органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження

Мінеральні добрива, – вироби хімічної промисловості, що містять поживні елементи, які потрібні для сільського господарства. Застосування мінеральних добрив сприяє збільшенню врожайності сільськогосподарських культур, покращенню якості продукції та підвищенню стійкості рослин у несприятливих кліматичних умовах. Найчастіше у ґрунті немає відповідної кількості азоту, фосфору й калію. Тому азотні, фосфорні і калійні мінеральні добрива широко застосовуються у сільському господарстві.

Органічні добрива також містять азот, фосфор, калій, кальцій та інші елементи живлення рослин, а також органічні речовини, які позитивно впливають на властивості ґрунту.

Органічні добрива складаються з речовин тваринного і рослинного походження, які, розкладаючись, утворюють мінеральні речовини, при цьому в приземний шар виділяється діоксид вуглецю, необхідний для фотосинтезу рослин. Крім того, органічні добрива благотворно впливають на водне і повітряне живлення рослин, сприяють розвитку ґрунтових бактерій та мікроорганізмів, які живуть в симбіозі з корінням овочевих культур і допомагають їм отримати доступні поживні елементи. До органічних добрив відносять гній, торф, компост, пташиний послід та інші матеріали.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році під посіви сільськогосподарських культур сільськогосподарськими підприємствами внесено 114кг мінеральних добрив (у поживних речовинах) (збільшення проти 2019 на 11,4%) і 0,894т органічних добрив (зменшення на 6% від обсягів 2019 року) на 1га посівної площі. Площа, яка оброблена мінеральними добривами у звітному році склала 89,2% уточненої посівної площі, яка оброблена органічними добривами – 6,4% уточненої посівної площі.

Табл. 11.1. Внесення мінеральних та органічних добрив у ґрунт сільськогосподарськими підприємствами

Полтавська область	2000	2005	2008	2010*	2013*	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Загальна посівна площа, тис. га	1242,9	1164,3	1285,4	1569,848	1483,587	1300,3	130,1	1179,0
Мінеральні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. ц	74	350,9	958,8	990,342	1140,671	1209,2	1200,00	1342,3
У тому числі: азотних, тис. ц	–	216,004	638,2	690,009	762,021	654,4	741,5	812,1
фосфорних, тис. ц	–	75,464	177	165,661	195,908	290,2	16,9	16,4
калійних, тис. ц	–	59,461	143,5	134,672	182,725	264,6	15,9	27,1
азотно-фосфорно-калійних, тис. ц	–	–	–	–	–	1209,2	774,3	486,7
Удобрена площа під урожай, тис. га	143	502,5	959,2019	1269,543	1269,91	1027,7	1062,0	1052,3
% удобреної площі	12	43,1	72,4	80,87	85,597	79,0	81,6	61,0
Внесено на 1 га удобреної площі, кг	51,75	69,83	99,96	78,01	89,823	118,0	113,0	128,0
У тому числі: азотних, кг	–	42,99	66,53	54,35	60,0059	64,0	69,8	77,2
фосфорних, кг	–	15,02	35,22	13,05	15,4269	28,0	1,6	1,6
калійних, кг	–	11,83	28,56	10,61	14,3888	26,0	1,5	2,6
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	–	118,0	72,9	46,3
Внесено на 1 га посівної площі, кг	5,95	30,14	74,59	63,08	76,89	105,0	101,0	114,0
У тому числі: азотних, кг	–	18,55	49,65	43,95	51,36	57,0	58,0	69,0
фосфорних, кг	–	6,48	13,77	10,55	13,21	25,0	1,3	1,4
калійних, кг	–	5,11	11,16	8,58	12,32	23,0	1,2	2,3
азотно-фосфорно-калійних, кг	–	–	–	–	–	105,0	60,5	41,3
Органічні добрива:								
Всього внесено в поживних речовинах, тис. т	2319,6	1518,7	1495,649	2115,412	2131,96	1255,5	11330,0	1054,5
Удобрена площа, тис. га	71,9	69,403	89,2421	92,4	99,678	103,0	94,5	75,0
% удобреної площі	6	5,9	6,7	5,89	6,72	7,9	7,3	4,3
Внесено на 1 га удобреної площі, т	32,3	21,9	15,59	22,89	21,389	12,2	12,0	14,1
Внесено на 1 га посівної площі, т	1,9	1,3	1,2	1,35	1,437	1,1	1,0	0,9

Примітка.

*– посівна площа та внесені добрива під сільськогосподарські (під урожай звітного року) та озимі (під урожай наступного за звітним року) культури (за даними Департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації)

Найбільші обсяги мінеральних добрив внесено на площі під пшеницю, кукурудзу на зерно та соняшник; значно менше під коренеплоди та бульбоплоди, культури овочеві та баштанні продовольчі.

Рис.11.1. Внесено мінеральних добрив на 1га посівної площі, кг

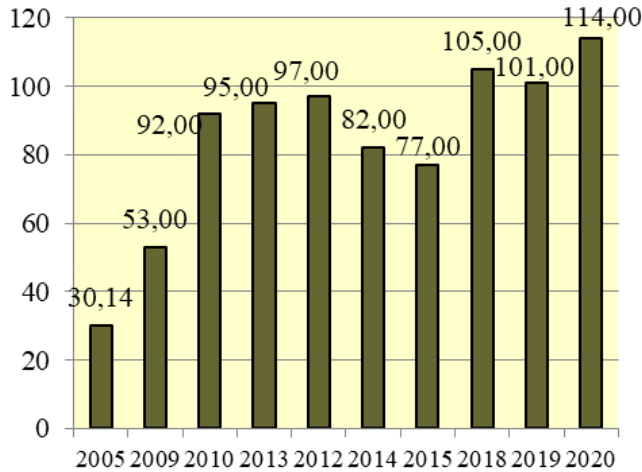
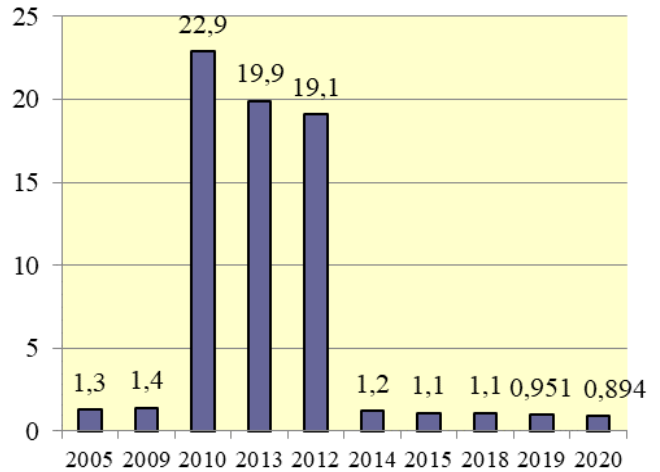

Рис.11.2. Внесено органічних добрив на 1га посівної площі, т

Загальна тенденція з 2010 по 2013 роки простежувалася до збільшення використання органічних добрив, в одно час обсяги використання мінеральних залишалися майже незмінними. Слід відмітити, що у 2014 році об'єм внесення органічних добрив на 1га посівної площі суттєво скоротився, скорочення внесення мінеральних, у порівнянні з попередніми роками – незначне. У 2015 – 2020 роках кількість внесення мінеральних залишається на одному рівні, органічних – поступово зменшується.

11.2.2. Використання пестицидів

Застосування хімпрепаратів при вирощуванні сільськогосподарських культур здійснюється в помірних кількостях, але з помітною тенденцією до збільшення, використовуються вони повністю. Середнє навантаження на 1га орних земель у 2020 році залишилося на рівні попереднього року і за даними Головного управління Держпродспоживслужби в Полтавській області склало 1,84кг (2019р. – 1,86кг, 2016 та 2018р.р. – 2,1кг,)

Табл. 11.2. Застосування засобів захисту рослин

Полтавська область	2000	2005	2007	2009	2010	2011	2014	2017	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Витрати засобів захисту рослин, тис. т	0,349	1,197	1,855	2,204	2,86	3,16	3,735	3,655	3,545	3,204	3,504
Площа, на якій застосовувалися засоби захисту рослин, тис. га	306,4	1132,0	1775,7	2063,4	2292,4	2897,2	4021,5	1721,2	1720,5	1720,3	3159,7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Кількість внесених пестицидів на 1 га, кг*	0,25	1,02	1,51	1,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	1,86	1,84

Примітка.

*– кількість внесених пестицидів кг на 1 га ріллі

Полтавською філією ДУ «Держгрунтохорона» проводяться спостереження за вмістом залишкових кількостей таких пестицидів, як ДДТ та його метаболітів, ГХЦГ та суми його ізомерів, базудин, дурсбан, метафос, фозалон, фосфамід, атразин і симазин. З 2013 року визначаються димеотат та ацетохлор. Залишкових кількостей у зразках ґрунту, відібраних на моніторингових ділянках, що перевищують ГДК – не виявлено.

Також не виявлено залишкові кількості пестицидів, що перевищують ГДК, у водах відкритих водоймищ (водосховищ, каналу, ставків, річок) та у воді з криниць і закритих водогонів.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області інформує.

Станом на 01 січня 2021 року в Україні відбувалося формування сучасних нормативно-правових актів з питань оптимізації функцій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо зрошення та дренажу, утворення і функціонування організацій водокористувачів; врегулювання питань щодо права власності на внутрішньогосподарські зрошувальні системи та механізму передачі у власність організацій водокористувачів об'єктів внутрішньогосподарської мережі, які перебувають у комунальній власності або є безхазайними; формування тарифів на послуги з передачі води для потреб зрошення; обґрунтування інституційних та економічних засад утворення суб'єкта господарювання державної форми власності та передачі в його управління об'єктів інфраструктури, що перебувають у державній власності.

З метою оптимізації структури водогосподарських організацій області у 2020 році проводилася інвентаризація майна та актів Новосанжарського, Кременчуцького і Хорольського міжрайонних управлінь водного господарства. Новосанжарське та Хорольське управління реорганізовані шляхом приєднання до Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області.

Загалом в області зрошувалося у 2020 році 6,15тис.га, з них в межах міжгосподарських систем 4,2тис. гектарополивів, за межами міжгосподарських систем 1,95тис. гектарополивів. Площа зрошення в області збільшилася на 0,64тис.га., у тому числі дощуванням на 0,48тис.га. На відновлення інфраструктури та експлуатацію зазначених систем залучено кошти: водокористувачів 661,4тис. грн. та водогосподарських організацій 803,8тис. грн. На придбання дощувальної техніки спрямовано 35тис. гривень.

Обсяги інвестицій у розвиток зрошувального землеробства у 2020 році збільшилися у 4,5 рази у порівнянні з 2019 роком.

11.2.4. Тенденції в тваринництві

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації (далі Департамент) інформує.

З метою підвищення продуктивності тварин в області постійно здійснюються заходи щодо організації ефективного використання генетичних ресурсів, впровадження новітніх технологій виробництва кормів та утримання тварин, підвищення ефективності галузі.

Департаментом спільно з обласними підприємства з племінної справи у тваринництві ведеться робота з визначення племінної цінності бугаїв-плідників та включення їх до офіційного Каталогу бугаїв молочних, молочно-м'ясних та м'ясних порід. Даний захід необхідний для якісного відтворення маточного поголів'я шляхом підбору генетичного матеріалу, який сприяє покращенню племінних і генетичних якостей, худоба має виражені ознаки породи, збільшується продуктивність. Протягом 2021 року планується провести присвоєння статусів племінних господарств 10 сільськогосподарським підприємствам, що також сприятиме підвищенню продуктивності.

Сільськогосподарські підприємства області проводять модернізацію тваринницьких ферм та комплексів, встановлюють доїльні зали та переходять на повністю безприв'язне утримання худоби. Так, в 2020 році ТОВ «Полтавське сонечко» було придбано обладнання для утримання 200тис. гол. птиці вартістю 23,0 млн. грн.

Проведена реконструкція молочно-товарної ферми на 400 голів ТОВ «Науково-виробниче підприємство «Глобинський м'ясомолочний комплекс». Кошторисна вартість об'єкта 12,0 млн. гривень.

Закінчена реконструкція першої черги свинокомплексу для ведення закінченого виробничого циклу ТОВ «Семада» на 1,9тис. голів. Кошторисна вартість проекту 30,7 млн. грн.

ФГ «Вітас і К» проведено реконструкцію корівника на 200 гол. Кошторисна вартість проведених робіт 5,9 млн. гривень.

Завершено реконструкцію приміщень для утримання свиней ТОВ «Сенча» на 200,0 тис. голів. Кошторисна вартість 72,6 млн. гривень.

ПАФ «Україна» завершила будівництво доїльної зали, яка оснащена доїльною установкою типу «Ялинка» EuroClass 1200 RE Advanced 2x14 компанії GEA, що дозволяє за добу обслуговувати до 800 голів худоби. Запроваджені технології сприяють виробництву молока, яке відповідає євростандартам.

Крім того Департамент сприяє розвитку галузі бджільництва області. Заплановано створення єдиного в Україні селекційного центру з бджільництва, для наукового супроводу галузі з метою підтримки та розвитку української степової породи бджіл, а також впровадження автоматизованої інформаційної платформи для комунікації сільськогосподарських виробників та пасічників під час польових робіт, що дозволить звести до мінімуму випадки отруєння та загибелі бджіл засобами захисту рослин.

11.3. Органічне сільське господарство

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації інформує про наступне.

Полтавщина входить в першу п'ятірку областей України, котрі займаються органічним землеробством, виробництвом органічних продуктів харчування та засобів захисту рослин. Станом на 01.01.2021 року загальна площа земель, зайнятих під органічним виробництвом, по області становить 33,2 тисяч гектар, це близько 2,0% від орної площі сільськогосподарських угідь.

Найбільш популярним напрямком для органічного виробництва залишається рослинництво. Цей напрямок сертифікований у 23 господарствах, із них до 100га - 8 підприємств; до 500га - 2 підприємства, більше 500 га - 11 підприємств, 4 підприємства здійснюють переробку органічних продуктів харчування (ТОВ «Діамант ЛТД», ТОВ «Укроліяпродукт», ТДВ «Укроліяпродукт» та ФОП Колчанов Д.С.), 2 підприємства Агрофірма «Еея» та ТОВ «Грінекоферт» виробляють органічні добрива та засоби захисту рослин.

Прибуток від реалізації екологічно безпечної продукції на світовому ринку в 2-3 рази вищий, ніж від продажу сільськогосподарської продукції, вирощеної традиційним методом.

Взірцем органічного виробництва в Полтавській області є ПП «Агроєкологія». Тут виробництво сертифіковане за всіма напрямками: рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції. В даному підприємстві, засновником якого є Герой України, Герой Соціалістичної Праці Антоненко Семен Свиридонович, напрацьований багаторічний унікальний досвід ведення органічного землеробства, який знайшов своє визнання як в Україні, так і далеко за її межами.

У 2017 року в смт. Диканька введено в дію сучасний високотехнологічний комплекс з виробництва соняшникової олії ТОВ «Укролія» – «Укролія Органік». Підприємство сертифіковане за стандартом органічного виробництва та переробки ЄС та Біо Свісс (Швейцарія). ТОВ «Укролія Органік» спеціалізується на переробці екологічно чистої сировини та щорічно переробляє 18 тис. тонн соняшнику. Завод оснащений сучасним обладнанням українського виробництва, ступінь автоматизації є максимальним, а сам процес виробництва – безвідходний.

ТОВ «Диканські Ягоди» і фермерське господарство «Сади Полтавщини» займаються ягідництвом та експортують ягоди малини до Голландії.

ТОВ «Фірма ДІАМАНТ ЛТД» займається виробництвом корисної органічної продукції і стало першим виробником органічних пластівців в Україні. Їх продукція під торговельною маркою «Козуб продукт органіка» відзначена, як на локальних форумах, так і на найбільшій і популярній виставці органічної продукції в світі – BIOFACH. Широкий асортимент продукції включає органічні крупи, найрізноманітніші органічні пластівці, а також абсолютний ексклюзив у світі – органічне вівсяне толокно. Протягом року підприємство переробляє до 150 тонн органічної сировини.

Департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації щорічно залучає виробників органічної продукції до участі на всеукраїнських виставках та регіональних заходах. Екологічно чиста продукція вироблена за органічного землеробства достатньо широко розповсюджується для споживання в середині країни і зокрема в межах Полтавської області та експортується до інших країн світу.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

За даними Головного управління статистики у Полтавській області підприємствами й організаціями області у 2020р. використано 6544,9тис.т енергетичних матеріалів і продуктів перероблення нафти в умовному паливі, що на 3,4% більше, ніж у 2019 році (6320,6тис.т).

У структурі використаного палива значними були частки газу природного – 23,4%; газойлів (палива дизельного) – 4,8% та дров для опалення – 1,7 відсотка.

Табл. 12.1. Динаміка використання паливно-енергетичних ресурсів

Полтавська область	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Споживання електроенергії млн. кВт.г	3151,8	3975,4	4138,7	4047,8	3942,1	3887,2	4046,3	3981,5	3853,2
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	126,1	131,3	128,4	125,1	123,3	122,1	120,8	118,2
Споживання теплоенергії, тис.Гкал	3583,2	4018,3	3774,8	3700,3	2970,1	2606,8	2903,1	2591,9	2272,7
Темп зміни, % до обсягу 2000р.	–	112,1	105,3	103,3	82,9	72,8	75,3	72,3	63,4

Примітка.

Таблиця наведена за даними Головного управління статистики у Полтавській області

Підприємства промисловості використали 5969,0тис.т умовного палива (на рівні попереднього року – 5663,3тис.т); підприємства й організації сільського господарства, лісового господарства та рибного господарства спожили 157,1тис.т умовного палива (більше на 22,3% проти попереднього року – 202,3тис.т); транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 85,1тис.т (менше на 29,1% проти попереднього року – 120,1тис.т).

Табл. 12.2. Викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами паливно-енергетичного комплексу у 2020 році

Полтавська обл.	Кількість підприємств	Обсяги викидів, тис. т	Обсяг викидів на одиницю реалізованої продукції, г/грн	Темп зміни, % порівняно з 2018 роком	
				обсягів викидів	викиди на одиницю продукції,
1	2	3	4	5	6
Усього стаціонарними джерелами	576	45,8	0,31	-10,20	19,17
-в тому числі за видами діяльності:					
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	82	18,8	0,24	-9,18	-3,97
Переробна промисловість:	108	14,8	0,22	-9,76	26,98
у тому числі виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	4	11,2	0,63	-5,08	49,63
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	27	0,4	0,03	-20,00	-8,39
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	9	0,1	0,11	0,00	15,70

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році частка області у загальному обсязі використання палива по Україні залишилася на рівні попереднього 2020 року до 6,9% (2019р. – 6,4%).

Табл. 12.3. Динаміка споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Полтавська обл.	2000	2005	2010	2013	2015	2018	2019*	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	
Всього по Україні млн. т умовного палива* /область, у %	176,2/4,1	205,6/0,6	150,0/5,6	136,0/5,3	89,8/6,5	91,502/6,7	86,747/6,4	84,726/6,9
Вугілля кам'яне* тис.т./ область, у %	63,4912/ 0,07	63,8762/ 0,06	66,5188/ 0,1	70,2131/ 0,0	44,8008/ 0,0	45,043/ 0,04	42,147/ 0,04	37,797/ 0,04
Газ природний*, млрд. м ³ / область, у %	68,4/3,2	72,6/3,6	38,2/4,5	32,436/6,6	21,051/8,7	20,733/7,8	19,287/6,5	21,702/5,2
Бензин моторний* тис.т./ область, у %	2940,7/3,4	3670,1/2,2	1062,5/5,4	869,9/5,3	559,4/6,2	540,0/5,8	514,2/6,0	415,7/4,5
Газойлі (дизпаливо)* тис.т./ область, у %	4882,7/5,5	5133,4/4,8	3939,6/8,7	4151,4/8,1	3432,7/7,7	4294,6/7,6	4752,5/6,5	3956,2/6,8
Мазути топкові важкі* тис.т/ область, у %	1222,4/5,5	684,6/5,0	8494,9/3,0	201,4/8,9	367,3/22,5	244,4/40,6	86,7/к	98,2/к

Примітка.

*– За даними ф.№ 4-мп (річна) «Звіт про використання та запаси палива» (без урахування обсягів реалізованих населенню).

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності статистичної інформації.

Динамка, що наведена у табл.12.3 демонструє зниження споживання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти у 2019 році в цілому по Україні крім газойлів (дизпаливо).

Використання майже усіх видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти по Полтавській області у порівнянні попереднім роком зменшилася (табл. 12.4).

Табл. 12.4. Динаміка використання енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти

Назва	2000	2005	2010	2013	2014	2016	2018	2019	2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Всього, т умовного палива	7282936	12928049	8358701,3	7270615,3	6720624,7	5684482,3	6165814,7	5571710,4	5812444,1
Вугілля кам'яне, т	47506	40222	34645,8	25631,4	21434,2	21518,2	18138,6	15184,7	13412,2
Газ природний, тис. м ³	2193124	2604209	1716012,9	2145216,9	2050645,3	1688124,4	1614321,1	1251489,4	1122609,0
Дрова для опалення, м ³ щільних	7812	12550	14022,6	28290,5	33649,2	49599,8	67482,8	63456,5	51442,7
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини, т							13909,1	18792,9	5035,8
Стружка і тріска деревні, т							10649,6	6978,3	7505,7
Інше тверде біопаливо рослинного походження, т							967239,9	38014,9	31877,0
Інші види первинного палива, т умовного палива	5362	9225	17241,8	12679,9	19275,2	747798,9*	967239,9	931639,6	
Кокс та напівкокс з вугілля кам'яного, вугілля бурого та торфу, т	3677	315	194,1	115,9	2300,7	84,5	1291,9	544,9	κ
Бензин моторний, т	100223,5	82380,4	57644	46451,7	39092,0	35268,2	31435,1	30654,5	18452,1
Дистиляти нафтові легкі, фракції легкі інші, т	...1	82217,5	249,1	153,5	73,6	34,8	56,8	48,6	16,8
Дистиляти нафтові середні, фракції середні інші, т								κ	1
Паливо для реактивних двигунів типу гас, т								1,0	κ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Газ для технічних цілей, т	453,2	294,2	158,4	132,7	122,4	82,7	94,4	87,3	23,1
Газойлі (дизельне паливо), т	269766,1	245539,5	343318,7	334969,9	324076,4	282163,9	325669,4	308107,8	269682,4
Мазути паливні важкі, т	67208,2	34478,8	25779,1	18039,8	15469,4	199040,7	99319,0	κ	κ
Оливи та мастила нафтові; дистильати нафтові важкі, т	14975,5	16640,5	13620,3	8776,3	7193,2	5508,9	6519,8	5850,5	5091,3
Пропан і бутан скраплені, т	3283	4677,4	10066,2	13874,8	12081,9	15901,8	16152,7	14634,1	10540,5
Бітум нафтовий і сланцевий, т	4956	14480	11158,9	6313,5	4683,7	12630,8	10092,0	7219,0	5668,3
Інші види нафтопродуктів, т умовного палива	...	–	314,5	1639,0	1183,9	113,1*	46892,6	273,2	18,7

Примітка.

κ – Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику» щодо конфіденційності інформації;

* – значення наведено в тонах

У 2020 році за структурою витрат найбільше палива використано на перетворення в інші види палива та енергію – 73,1% від загальної кількості використаного палива, частка для неенергетичних цілей склала – 0,5%, кінцеве використання дорівнювало – 26,4%, втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні – не зафіксовані.

Підприємства та організації області протягом 2020р. використали електроенергії за всіма видами витрат 3822,701млн.кВт·год, на рівні попередніх 2018-2019 років (3981,528млн.кВт·год). Найбільше електроенергії було використано підприємствами промисловості (3309,972млн.кВт·год або 86,6% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше електроенергії традиційно використовують підприємства та організації міст Горішні Плавні, Кременчука та Полтави.

Загальний обсяг використаної теплоенергії становив 2272,682тис.Гкал, що на 12,3% менше ніж у 2019р (2591,892тис.Гкал). Найбільше теплоенергії було використано підприємствами промисловості (1812,185тис.Гкал або 79,7% від загального використання по області). Серед міст та районів області найбільше

теплоенергії використовують підприємства та організація міст Кременчука та Полтави.

За інформацією Головного управління статистики у Полтавській області частки використання енергетичних матеріалів та продуктів їх перероблення у 2020 році мають наступний розподіл за напрямками споживання та видами економічної діяльності:

Табл. 12.5. Використання основних видів енергетичних матеріалів та продуктів перероблення нафти за видами економічної діяльності¹ у 2020 році

Полтавська область	Витрачено т умовного палива	Витрати палива в натуральному вимірі			
		вугілля кам'яне, т	газ природний, тис.м ³	бензин моторний, т	газойлі (паливо дизельне), т
1	2	3	4	5	6
Усього	5812444,1	13412,2	1122609,0	18452,1	269682,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	139516,9	к	8295,1	5493,9	77059,9
Промисловість	5497264,5	10408,0	1058511,3	5044,9	139708,0
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	767286,0	к	451576,0	1764,2	107647,5
переробна промисловість	4104427,5	8799,7	133231,1	2231,3	30300,5
у тому числі					
виробництво харчових продуктів	114665,8	к	66175,5	1127,9	9053,1
виробництво напоїв	2275,0	–	1690,0	81,6	78,4
виробництво тютюнових виробів	к	–	к	к	к
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	к	–	к	к	к
металургійне виробництво	301,6	–	–	к	130,0
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	1355,5	к	351,2	113,9	226,9
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	622379,8	к	473637,8	741,9	658,0
водопостачання; каналізація, поводження з відходами	3171,2	к	66,4	307,5	1102,0
Будівництво	32640,3	к	2885,4	1368,3	13004,8
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9899,1	к	773,9	857,2	4108,4
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	86622,1	864,9	30569,3	1049,9	31332,1
Операції з нерухомим майном	2506,4	–	935,6	204,7	561,3
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	20494,3	1636,7	10809,0	2165,9	758,5
Освіта	4469,8	к	2789,2	205,7	124,0
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9867,3	154,4	4631,2	789,4	834,8
Інші види економічної діяльності	9163,4	к	2409,0	1272,2	2190,6

Примітка.

¹ За даними ф.№ 4-мп (річна) “Звіт про використання та запаси палива” (без урахування обсягів реалізованих населенню);

к – дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації.

У 2020р. загальна встановлена електрична потужність підприємств області становила 496,4тис.кВт – більше ніж у попередньому році на 4,2% (у 2019р. – 475,4тис.кВт), загальна встановлена теплова потужність – 5095,1тис.Гкал – на рівні попереднього року (у 2019р. – 5104,7тис.Гкал). Підприємствами було відпущено електричної енергії 719,5млн.кВт·год – на рівні попереднього року (у 2019р. – 709,4млн.кВт·год), теплової енергії 3936,4тис.Гкал – менше ніж у попередньому на 7,3% (у 2019р. – 4248,1тис.Гкал).

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Наявність на Полтавщині розвинутої промисловості, значна кількість енергетичних об'єктів, висока концентрація їх в мм. Кременчуці та Полтаві, розвинута мережа транспортних комунікацій, в т.ч. нафто-, газо-, та нафтопродуктопроводів, – усе це збільшує вірогідність виникнення техногенних надзвичайних ситуацій.

Такі підприємства енергетичного комплексу, як ПрАТ «Укртатнафта», Кременчуцьке лінійно-виробниче управління магістральних газопроводів, Філія Газопромислове управління «Полтавагазвидобування», Нафтогазовидобувне управління «Полтаванафтогаз», ТОВ «Татнефть- АЗС- Україна» і ТОВ Торгова фірма «Кременчукнафтопродукт» становлять підвищену екологічну небезпеку. Аварії на них можуть завдати значну шкоду довкіллю.

ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ», відкритий розподільчий пристрій

Підприємства ПрАТ «Укртатнафта» та ТОВ «Кременчуцька ТЕЦ» включені до Переліку 100 об'єктів, які є найбільшими забруднювачами довкілля в Україні.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020 році обсяги відпуску електричної енергії в області теплоелектроцентралями становили 598,5млн.кВт·год – менше ніж у попередньому на 2,5% (у 2019р. – 614,0млн.кВт·год), обсяги відпуску теплової енергії – 1475,3тис.Гкал, що також менше від обсягів 2019 року на 8,0% (у попередньому році – 1604,4тис.Гкал). Обсяги відпуску теплової енергії теплогенеруючими установками, котельнями склав 2328,3тис.Гкал – менше ніж у попередньому році на 6,6% (у 2019р. – 2493,4тис.Гкал).

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

Управління житло-комунального господарства Полтавської обласної державної адміністрації облдержадміністрації інформує наступне.

В березні 2015 року Полтавський регіональним відділенням Фонду державного майна України із ТОВ «Гідроенергоресурс» м.Київ, терміном на 49 років, укладено договори оренди на 6 шлюзів-регуляторів з метою встановлення на них енергозберігаючого обладнання. Це Нижньомлинський шлюз-регулятор на р.Ворскла в с.Нижні Млини Полтавського району, Вакуленський шлюз-регулятор на р.Ворскла в с.Терентіївка Полтавського району та Деревківський шлюз-регулятор на р.Ворскла с.Деревки Котелевського району. А також на р.Псел шлюз-регулятор в с.Велика Багачка Великобагачанського району, Малобудинщанський шлюз-регулятор в с.Малі Будища Гадяцького району та Книшівський шлюз-регулятор в с.Книшівка Гадяцького району.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у звітному році установча електрична потужність гідроелектростанцій області дорівнювала 4,3тис.кВт, що більше ніж у 2019 році в 1,6 разів (2,7тис.кВт), обсяг відпуску електричної енергії гідроелектростанціями області дещо зменшився (на 30,8%) і складав 13,5млн.кВт·год (2019р. – 19,5млн.кВт·год). Частка обсягів відпуску електричної енергії гідроелектростанціями у 2020 році становила майже 2% з усіх джерел постачання енергії (у 2019р. – 2,8%).

У Полтавській області активно впроваджується метод отримання електричної енергії з енергії сонячного випромінювання.

За інформацією Управління житлово-комунального облдержадміністрації в області, станом на 01.01.2021р., фізичними особами введено в експлуатацію 606 таких генеруючих установок споживача, 135 (чверть усіх установок) – у 2020 році.

Також в області функціонують підприємства, які здійснюють виробництво електричної та теплової енергії з біопалива. Види біопалива, з яких виробляється енергія: дерев'яні брикети, гранули з пресованої деревини, пелети деревні, дрова та дрова ущільнені, а також дрова ущільнені (брикети), брикети з соняшникового лушпиння, пелети з соняшникового лушпиння, вугілля.

Головне управління статистики у Полтавській області інформує про використання у 2020 році 5,0тис.т паливних брикетів та гранул з деревини та іншої природної сировини, що менше ніж у попередньому у 3,8 разів (у 2019р. – 18,8тис.т; у 2018 р. – 13,9тис.т). 72,6% (у 2019р. – 80,2%; 2018р. – 75,4%) такої сировини використано у промисловості, ще 16,2% на потреби підприємств та організацій інших видів діяльності.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

За даними Головного управління статистики у Полтавській області у 2020р. вантажообіг підприємств транспорту дещо збільшився (на 2,0%), обсяг перевезених вантажів зріс на 4,9%, водночас пасажирообіг зменшився у двічі, кількість перевезених пасажирів склала 56% від обсягів 2019 році. Зазначене пояснюється карантинними обмеженнями, які були введені державою для запобігання поширенню коронавірусної хвороби COVID-19. Транспорт – галузь, яка найбільше постраждала від зазначених обмежень

Табл. 13.1. Обсяги транспортних перевезень

Вид транспорту	Рік	Перевезено вантажів		Вантажообіг		Перевезено пасажирів		Пасажирообіг	
		млн. т	%	млн. т	%	млн.	%	млн. пас.км	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залізничний	2010	21,112	102,5	6855,8	114,8	15,136	99,2	1793,7	96,9
	2013 ²	22,937	97,2	5562,7	89,0	14,786	100,4	1533,5	85,5
	2014 ²	21,834	95,2	6435,5	115,7	14,610	98,8	1601,1	104,4
	2015	21,655	99,2	6690,3	104,0	14,940	102,3	1378,4	86,1
	2016	21,887	101,1	6214,1	92,9	14,950	100,1	1557,0	113,0
	2017	22,736	103,9	6130,6	98,7	5,513	36,9	1230,5	80,0
	2018	22,2	97,6	5811,8 ¹	94,8	5,0 ²	91,7	1237,5 ¹	100,6
	2019	23,872	107,0	6049,4	104,1	4,6 ³	91,8	1305,7 ¹	105,5
	2020	25,863	108,3	5880,3	97,2	2,3	49,0	548,820	42,4
Автомобільний	2010	142,071	101,1			74,140	80,0	1254,0	82,3
	2013 ³	220,660	105,2			52,635	102,0	966,1	98,9
	2014 ³	213,762	96,9			52,682	100,1	1004,6	104,0
	2015	161,450	75,5	3158,6	119,4	51,947	98,6	... ¹	97,7
	2016	192,958	119,5	3530,6	114,8	50,202	96,6	1005,8	102,5
	2017	172,973	89,6	2563,1	72,6	45,268	90,1	1044,5	103,9
	2018 ³	171,9	106,6	2732,8	106,6	49,6	109,5	1092,0	104,4
	2019	160,052	93,11	2326,7	85,1	54,8	110,5	1173,2	107,4
	2020	167,061	104,4	2660,3	114,3	31,8	58,1	641,590	54,7
Міський електротранспорт (тролейбусний)	2010	x	x	x	x	33,198	94,0	190,9	97,9
	2013	x	x	x	x	43,801	108,3	250,8	111,0
	2014	x	x	x	x	45,754	104,5	256,5	102,3
	2015	x	x	x	x	55,449	121,2	296,9	115,8
	2016	x	x	x	x	48,897	88,2	265,0	89,3
	2017	x	x	x	x	50,165	102,6	272,0	102,6
	2018	x	x	x	x	52,4	104,4	281,0	103,3
	2019	x	x	x	x	64,0	122,1	331,3	117,9
	2020	x	x	x	x	34,936	54,6	181,768	54,9
Всього	2010	... ¹	104,8	... ¹	115,8	122,92	85,4	3238,6	90,8
	2013	... ¹	104,1	... ¹	93,0	111,2	104,2	2750,4	91,8
	2014	235,7	... ¹	9090,1	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹
	2015	... ¹	99,2	... ¹	101,6	... ¹	105,5	2657,4	92,8
	2016	... ¹	... ¹	... ¹	... ¹	114,0	... ¹	2827,8	... ¹
	2017	... ¹	104,6	... ¹	100,4	100,261	96,2	2547,0	102,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2018	194,1	99,1	8549,6	98,3	107,0	106,0	2611,2	102,5
	2019	183,9	94,8	8379,7	98,0	123,4	115,3	2811,8	107,7
	2020	192,976	104,9	8548,9	102,0	69,046	56,0	1374,578	49,1

Примітка.

- ¹ – обсяг відправлених вантажів, за даними виробничого підрозділу «Полтавська дирекція залізничних перевезень» регіональної філії «Південна залізниця» АТ «Укрзалізниця»;
- ² – кількість відправлених пасажирів, за даними АТ «Укрзалізниця». З 2017 року змінено порядок обліку перевезень пасажирів залізничним транспортом у приміському сполученні, які користуються пільгами на безкоштовний проїзд;
- ³ – з урахуванням перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями,

У звітному році залізничним транспортом відправлено 25,863млн.т вантажів, що на 7,7% менше ніж у 2019 році (23,87млн.т).

На підприємствах автомобільного транспорту у 2020р. вантажообіг склав 2,660млн.т вантажів, що на 14,3% більше ніж у попередньому році, перевезення вантажів також зросло на 4,4% від обсягів попереднього року.

У 2020р. усіма видами транспорту виконано пасажирообіг в обсязі 1374,578млн.пас.км, або 49,1% від обсягу 2019 року.

Залізничним транспортом у 2020р. відправлено 2,276млн. пасажирів, пасажирообіг виконано в обсязі 548,8млн.пас.км, що відповідно становило 49,0% і 42,4% обсягів 2019 року.

Автотранспорт в обласному центрі

Послугами пасажирського транспорту скористалися 69,05млн. пасажирів, що на 44,0% менше ніж у 2019р.. Виконано пасажирську роботу в обсязі 1374,578млн.пас.км – на 50,9% менше ніж у 2019р.

Міським електротранспортом у 2020р. перевезено 34,936млн. пасажирів, виконано пасажирську роботу в обсязі 181,768млн.пас.км, що на 45,4% та 45,1% відповідно менше, ніж у 2019 році.

Вантажообіг, який здійснювався водним транспортом суттєво зріс – майже у тричі до 8,007млн.т км, а обсяг перевезених вантажів у 2 рази до 52,0тис.т. Вантажообіг авіаційним транспортом у 2020 навпаки впав до 0,198тис.т (або 25% від обсягів 2019 року). Але кількість перевезених пасажирів авіаційним транспортом в області продовжує зростати: у 2020 році послугами авіаперевезень скористалося 3,1тис. пасажирів проти 2,6тис. у 2019р. та 0,8тис. у 2018 році.

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

За даними РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області починаючи з листопада 2015 року в територіальних сервісних центрах в Полтавській області функціонує Єдиний державний реєстр МВС, який містить дані про транспортні засоби.

Реєстр постійно удосконалюється, але станом на 01.01.2021 року, інформація щодо середнього віку парку дорожніх механічних транспортних засобів та групування автомобілів за конструкцією, яка дозволяє використовувати паливо не доступна.

Інформація щодо кількості проведених операцій з реєстрації транспортних засобів територіальними сервісними центрами РСЦ ГСЦ МВС в Полтавській області наведена у таблиці 13.2.

Табл. 13.2. Кількість проведених операцій з реєстрації транспортних засобів на території Полтавської області

<i>Проведення операцій з реєстрації транспортних засобів, що належать:</i>	<i>за 2015 рік</i>	<i>за 2016 рік</i>	<i>за 2017 рік</i>	<i>за 2018 рік</i>	<i>за 2019 рік</i>	<i>за 2020 рік</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Юридичним особам	1321	1792	2202	2035	2191	2095
Фізичним особам	11827	12197	12575	11848	16533	17132
Всього	13148	13989	14777	13883	18724	19227

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Розрахунок обсягів викидів забруднюючих речовин та парникових газів в атмосферне повітря від пересувних джерел (в тому числі від автотранспорту) Головним управлінням статистики в Полтавській області у 2016 – 2020 роках не здійснювався.

У попередніх роках кількість викидів від пересувних джерел дорівнювала, або навіть перевищувала кількість викидів в атмосферу від стаціонарних джерел забруднення. Левова частка забруднюючих речовин від пересувних джерел припадала на автотранспорт.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Для зменшення забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами необхідним є проведення комплексу заходів, що включає регулювання двигунів, більш масовий перехід на газоподібне паливо, виключення реалізації та використання етилованого бензину, обов'язковість використання нейтралізаторів токсичних вихлопів.

Зменшити негативний вплив від автотранспорту на атмосферне повітря населених пунктів можна, якщо використовувати об'їзні автодороги та впроваджувати «зелені хвилі» на вулицях міста, де для регулювання руху автотранспорту і пішоходів використовуються світлофори.

Піклуючись про довкілля більшість розвинутих країн здійснює перехід на більш екологічно чисті види транспорту – електромобілі.

Затверджена Кабінетом Міністрів України Національна транспортна стратегія до 2030 р. «Drive Ukraine 2030» була розроблена Мінінфраструктури разом з європейськими експертами в галузі транспорту за підтримки представництва ЄС в Україні та Єврокомісії (до 1 січня 2028 р. планується тимчасове скасування імпортного ПДВ на комплектуючі до електротранспорту та зарядних станцій).

Табл. 13.3. Кількість транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, зареєстрованих фізичним та юридичним особам із місцем проживання у Полтавській області

<i>Вид двигунів</i>	<i>за 2017 рік</i>	<i>за 2018 рік</i>	<i>за 2019 рік</i>	<i>за 2020 рік</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Електро	34	121	199	208
Електро або бензин	44	46	200	275
Газ та електро	0	0	0	0
Електро або дизельне паливо	0	2	10	38
Бензин, газ або електро	0	1	6	4
Загалом	78	170	415	525

За даними РСЦ МВС в Полтавській області станом на 01.01.2021р. в області налічувалося 525 електрокарів (з врахуванням машин оснащених гібридними двигунами).

14. СТАЛЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Світові тенденції до зростання загальних обсягів споживання потребують збільшення використання природних ресурсів, що негативно впливає на довкілля. Тільки за допомогою економічної експлуатації природних ресурсів, при ефективному їх відтворенні, можна запобігти шкідливим наслідкам промислової і господарської діяльності людства та підтримати високу продуктивність природи.

За даними, які оприлюднювало Головне управління статистики у Полтавській області поступовий ріст споживання в області спостерігається з 2005 року. Такий висновок можна зробити порівнюючи обсяги реалізованої продукції (з врахуванням інфляції). У 2009 році, у зв'язку зі світовою кризою, спостерігалось зниження, але у 2010 році зазначений показник знов зростає. У 2016 році відмічене збільшення реалізованої продукції у всіх галузях промисловості, крім машинобудування (у галузі машинобудування (крім ремонту і монтажу машин і устаткування) спостерігалось зменшення на 11%). У 2018р., як і 2017р році збільшення реалізованої продукції спостерігалось у всіх галузях промисловості – у підсумку на 9,2% та 25,3% відповідно. У 2019 – 2020 роках показник реалізації продукції повертається до рівня 2017 року.

Традиційно, найбільше користується попитом продукція галузей виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, а також продуктів нафтоперероблення. Високі показники реалізації продукції у галузях добувної промисловості та у виробництві машин і устаткування.

Інформація про обсяги реалізованої промислової продукції (за даними Головного управління статистики у Полтавській області), що вироблена підприємствами Полтавської області наведена у наступній таблиці:

Табл. 14.1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами економічної діяльності у 2018 – 2020 роках¹

Полтавська область	2018		2019		2020	
	тис.грн.	у % до під-сумку	тис.грн.	у % до під-сумку	тис.грн.	у % до під-сумку
1	4	5	6	7	8	9
Промисловість	212813635,7	100,0	193465136,8	100,0	186089727,8	100,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	85435501,3	40,1	82782575,4	42,8	80255749,2	43,1
Переробна промисловість	111896235,6	52,6	94953841,2	49,1	91055167,6	48,9
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	40363039,5	19,0	40796271,4	21,1	43905982,4	23,6
текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	706132,6	0,3	692501,7	0,4	738695,6	0,4
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	1918458,9	0,9	2037993,0	1,1	1526358,6	0,8
виробництво коксу та	45992204,5	21,6	27940940,2	14,4	26584026,2	14,3

1	4	5	6	7	8	9
продуктів нафтоперероблення						
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	3715717,0	1,8	2916374,0	1,5	2477935,4	1,3
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	267251,0	0,1	267225,6	0,1	392961,9	0,2
виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	2035991,5	1,0	2050244,0	1,1	2417208,1	1,3
металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів	1820535,1	0,9	1648064,0	0,9	1592547,7	0,8
машинобудування:	13501277,6	6,3	14591119,6	7,5	8519391,0	4,6
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	172156,7	0,1	176735,1	0,1	222791,6	0,1
виробництво електричного устаткування	840646,5	0,4	531119,5	0,3	428679,3	0,2
виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	3552269,9	1,6	3325426,1	1,7	3642323,4	2,0
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів	8936204,5	4,2	10557838,9	5,4	4225596,7	2,3
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1575627,9	0,7	2013107,7	1,0	2900060,7	1,6
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря</i>	<i>14490824,6</i>	<i>6,8</i>	<i>14680916,5</i>	<i>7,6</i>	<i>13565443,3</i>	<i>7,3</i>
<i>Водопостачання; каналізація, поводження з відходами</i>	<i>991074,2</i>	<i>0,5</i>	<i>1047803,7</i>	<i>0,5</i>	<i>1213367,7</i>	<i>0,7</i>

Примітка.

...¹ – Дані сформовані за функціональним підходом (спосіб узагальнення даних, за яким показники діяльності підприємств формуються за однорідними видами економічної діяльності) із урахуванням розподілу даних структурних підрозділів підприємства, які розташовані в інших адміністративно-територіальних угрупованнях, ніж саме підприємство.

14.2. Запровадження елементів сталого споживання та виробництва

Запровадження еколого-економічних важелів створює певні стимули до більш раціонального використання природних ресурсів, а також визначає реальні джерела фінансування природоохоронної діяльності.

Сучасний механізм природокористування та природоохоронної діяльності базується на:

- платності за спеціальне використання природних ресурсів;

- оплатності за шкідливий вплив на довкілля;
- цільовому використанні коштів, отриманих від збору за спеціальне використання природних ресурсів та забруднення довкілля, на відновлення та підтримання природних ресурсів у належному стані.

Стимулювання природокористувачів до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсоемності одиниці продукції – є головною метою економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності.

Для покращення екологічного стану навколишнього природного середовища, подолання наслідків нераціонального природокористування та *проведення заходів для упередження подальшого виснаження природних ресурсів необхідне збільшення інвестицій в охорону довкілля.*

Фінансування природоохоронних заходів в області здійснювалось з Державного бюджету, місцевих бюджетів, а також із власних коштів підприємств, організацій і установ.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області загальні витрати на охорону та раціональне використання природних ресурсів в області у 2020 році становили 1460,922млн. грн. (на 18,0% менше ніж у 2019р.): у тому числі капітальні інвестиції склали 364,418млн. грн. (збільшилися на 19%), поточні витрати – 1485,544млн. грн. (на 26,2% менше ніж у 2019 році). За даними Державної служби статистики – по Україні також зафіксовано зменшення на 5,0% проти 2019 року.

Поточні витрати по основних природоохоронних заходах розподілились, як і у попередньому році, в основному на очищення зворотних вод – 54,3% (595,215млн. грн.), на охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату – 24,3% (266,502млн. грн.), на поводження з відходами – 14,9% (162,800млн. грн.). Крім того витрачено 28,667млн. грн. (або 2,6% від усіх поточних екологічних витрат) на збереження біорізноманіття і середовища існування; 26,216млн. грн. (2,4% екологічних витрат) на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод та 14,298млн. грн (або 1,3%) на інші напрями природоохоронної діяльності.

У загальнодержавному підсумку у 2020 році Полтавщина традиційно посіла (як і у попередніх роках) шосте місце по поточних витрати на охорону навколишнього природного середовища та сьоме місце по капітальних інвестиціях (у рейтингу після Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Харківської, Київської областей та м.Київ).

15. **ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА**

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Основною метою національної екологічної політики є забезпечення конституційного права громадян на безпечне навколишнє природне середовище. Тому інтеграція екологічної політики в усі напрями діяльності має стати обов'язковою умовою переходу до екологічно збалансованого розвитку держави, коли розвиток країни та регіонів, структура економічного зростання, матеріального виробництва та споживання, а також інших видів діяльності суспільства функціонує в межах здатності природних екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішнього і майбутніх поколінь.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (далі Стратегія), затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 №385 показник *питомої ваги утилізованих відходів (відсотків до загальної кількості утворених відходів)* для Полтавської області у 2016 році повинен досягти 62,3%, а у 2020р. зрости до 70,1 відсотка.

За даними Головного управління статистики у Полтавській області, у 2020р. від економічної діяльності підприємств та організацій і в домо-господарствах області утворилось 2721,689тис.т (у 2019р. – 4541,850тис.т) відходів, що на 40% менше ніж у попередньому році. У 2020 році утилізовано 2002,116тис.т відходів (або 73,6% від загальної кількості утворених 2721,689тис.т).

Найбільше утилізовано рослинних відходів – 1206,230тис.т (68,4% з утворених 1762,491тис.т). Також значний відсоток утилізації та перероблення відходів тваринних екскрементів, сечі та гною – 87,8% (431,622тис.т з 491,861тис.т утворених); відходів тваринного походження та змішаних харчових відходів – 93% (119,078тис.т з 127,98тис.т утворених) та відходів чорних металів – 43,3% (13,467тис.т з 31,110тис.т утворених).

Також згідно з вищезазначеною Стратегією, *площа території природно-заповідного фонду (далі ПЗФ)* у 2017 році, повинна становити 11% від площі держави, у 2021–15%, а по Полтавській області – 9,9% та 13,5% відповідно.

В області послідовно здійснюється робота щодо заповідання територій та об'єктів ПЗФ.

Рішенням першого пленарного засідання тридцять четвертої позачергової сесії Полтавської обласної ради сьомого скликання 28.02.2020 за №1294 оголошено заказник у Новосанжарському районі та пам'ятку природи місцевого значення у м.Кременчук. Загальна площа нових об'єктів ПЗФ у 2020 році склала 174,3647 га. З метою поліпшення заповідної справи в області, збереження цінних природних, ландшафтних комплексів, об'єктів тваринного та рослинного світу створено ландшафтний заказник місцевого значення «Світлівщина» (169,4248га) на території Новосанжарського району поблизу с.Світлівщина, також статус ботанічної пам'ятки природи місцевого значення отримав «Парк Крюківський» у м.Кременчук (4,9399га). Крім того зазначеним рішенням було розширено

ботанічний заказник місцевого значення «Драбинівка» на 65,2га до 120,2га у Кобеляцькому районі між селами Бутенки та Золотарівка.

Станом на 01.01.2021 (за наявною інформацією у Департаменті екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації) природно-заповідний фонд (ПЗФ) Полтавської області налічує 393 одиниці територій та об'єктів загальною площею 142789,7562 га, що складає 4,96 % від загальної площі області.

З них 30 мають статус загальнодержавного значення: 2 національні природні парки, 20 заказників, 1 ботанічна пам'ятка природи, 1 ботанічний сад, 2 дендрологічних парки, 4 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Кількість територій та об'єктів ПЗФ місцевого значення становить 363, з яких: 5 – регіональні ландшафтні парки, 159 – заказники (53 ландшафтних, 3 лісових, 38 ботанічних, 7 загальнозоологічних, 2 орнітологічних, 4 ентомологічних та 52 гідрологічних), 137 – пам'ятки природи (13 комплексних, 110 ботанічних, 2 зоологічних, 3 гідрологічних, 9 геологічних), 48 заповідних урочищ, 1 дендрологічний парк та 13 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Питання створення та оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду є проблемним через внесення (свого часу) радикальних змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» у частині заборони рубок та полювання виключно у всіх типах заказників та пам'яток природи і не дає можливості створення нових заповідних територій із-за відсутності відповідних погоджень від землевласників та землекористувачів.

15.2. Удосконалення нормативно-правового регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища

З 2013 року державне управління у сфері охорони довкілля на території Полтавської області реалізують Полтавська обласна державна адміністрація – її структурний підрозділ – Департамент екології та природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації (далі – Департамент).

Основним завданням Департаменту є забезпечення на території Полтавської області реалізації державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів (земля, поверхневі та підземні води, атмосферне повітря, ліси, тваринний і рослинний світ), поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами, небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами), екологічної безпеки, заповідної справи, формування, збереження та використання екологічної мережі.

Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, місцевими органами влади, органами місцевого самоврядування систематично видаються акти законодавства та підзаконні нормативно-правові акти, що призводить до вдосконалення правового регулювання у сфері охорони довкілля як України в цілому, так і довкілля Полтавської області зокрема, до спрощення процедури надання адміністративних послуг у сфері природокористування, впорядкування системи природокористування тощо.

Полтавською обласною радою у 2014 році встановлений механізм спеціального природокористування на територіях об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення, а саме, рішенням від 01.07.2014 другого засідання третьої сесії шостого скликання Полтавської обласної ради затверджені: Порядок встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; Порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області. Цими регуляторними актами: врегульоване спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; визначений порядок встановлення та затвердження лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області; встановлений порядок видачі дозволів на використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області.

Встановлюючи у документах дозвільного характеру науково обґрунтовані обмеження на використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, Департамент впливає на економічну діяльність підприємств, з метою комплексного зменшення забруднення довкілля Полтавської області та створення ефективних умов для відтворення природних ресурсів Полтавської області.

З метою виявлення, збирання та врахування зауважень пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання в області застосовувалися норми Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Виконуючі завдання Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (а саме впровадження оцінки стратегічних документів розвитку окремих населених пунктів, або регіонів, таких як Програми, Плани, тощо), Департамент, як один з суб'єктів СЕО, надавав зауваження та пропозиції до заяв про визначення обсягу СЕО, проєктів документів державного планування (місцевого та регіонального рівня), та звітів про стратегічну екологічну оцінку.

Галузеве державне управління у сфері охорони довкілля Полтавської області здійснюють територіальні органи центральних органів виконавчої влади (Держлісагенства, Держгеокадастру, Держводагенства та інших).

На адміністративних територіях області згідно з компетенцією, яка встановлена законодавством України також беруть участь у державному управлінні та в нормативно-правовому регулюванні у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки відповідні місцеві (районні) державні адміністрації і органи місцевого самоврядування.

Наслідком таких комплексних заходів державних природоохоронних органів у взаємодії з суб'єктами господарювання, населенням і громадськими природоохоронними організаціями є прийнятний екологічний стан Полтавської області.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №102 «Питання реалізації Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища» повноваження з контролю (нагляду) на території Полтавської та Черкаської областей здійснює Державна екологічна інспекція Центрального округу (далі Держекоінспекція).

Держекоінспекція, у межах компетенції, стимулювала суб'єктів господарської діяльності до виконання вимог природоохоронного законодавства, також встановлених Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації обмежень з використання природних ресурсів, викидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, впровадження і застосування досконаліших технологій у виробництві.

За звітний 2020 рік Держекоінспекцією на території Полтавської області здійснено 845 перевірок. За виявлені порушення складено 497 протоколів. Винесено 452 постанови про притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб та громадян на загальну суму 148,563тис.грн., фактично стягнуто штрафи на суму 158,018тис.грн з урахуванням попереднього року.

Претензійно-позовна робота по Полтавській області щодо відшкодування 81 збитка (з урахуванням попередніх) здійснювалася Держекоінспекцією на суму 11032,430тис.грн. Відшкодовано 51 пред'явлених претензії та позовів на суму 2956,092тис.грн. (найбільше за шкоду заподіяну земельним ресурсам області, водним ресурсам, землям водного фонду). 1 матеріал було передано у правоохоронні органи.

Табл. 15.1. Державний контроль за дотриманням вимог природоохоронного законодавства (у межах Полтавської області)

№ з/п	Назва заходу	Одиниця виміру	Роки		
			2018*	2019	2020
1	2	3	4	5	6
1	Кількість перевірених об'єктів контролю	од.	118	360	291
2	Складено актів перевірок	од.	106	320	183
3	Кількість складених протоколів про адміністративне правопорушення	од.	431	1188	497
4	Притягнуто до адміністративної відповідальності	чол./грн.	409/52666,00	1073/ 176855,00	452/148563
5	Стягнуто адміністративних штрафів	грн.	27880,00	236402,00	158018
6	Пред'явлено претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	40/ 114135190,00	107/ 57577203,00	81/11032430
7	Стягнуто претензійно-позовних матеріалів	од./грн.	7/ 19596,00	28/ 440187,00	21/2956092
8	Кількість об'єктів на яких	од.	35	31	65

1	2	3	4	5	6
	виявлено перевищення встановлених екологічних нормативів, дозволів, або лімітів на спеціальне водокористування	од.		21	23
	у тому числі на скиди у водні об'єкти			10	9
	на викиди в атмосферне повітря			0	42
	на утворення і розміщення відходів			10	
9	Внесено подань про припинення дії виданих дозволів	од.	2	1	
10	Кількість матеріалів перевірок, переданих до правоохоронних органів щодо прийняття рішення про внесення до єдиного реєстру кримінальних проваджень			19	19

Примітка:

* – інформація за 2018 рік наведена за період з 13.08.2018р. по 31.12.2018р (через реорганізацію Установи).

При здійсненні перевірок та виявленні порушень природоохоронного законодавства застосовувалися заходи інспекційного реагування та надавалися відповідні приписи щодо усунення цих порушень.

Спостереження за забрудненням поверхневих вод шляхом проведення інструментально-лабораторних вимірювань показників складу та властивостей, у тому числі забруднюючих речовин, у межах галузі атестації на право виконання цих вимірювань, на території Полтавської області, у 2020 році здійснював Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України, а саме Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи.

Табл. 15.2. Інструментально-лабораторний контроль якості поверхневих вод

Назва водного об'єкту	Кількість створів, в яких здійснювалися вимірювання, од.		Відібрано та проаналізовано проб води, од.	Кількість показників, од.	Кількість випадків та назва речовин з перевищенням ГДК, од.
	усього	у тому числі з перевищенням ГДК			
1	2	3	4	5	6
Створ №26 Кременчуцьке водосховище, с.Власівка, водозабір	1	1	12	30 (запах, колір, мутність, рН, розчинений кисень, БСК ₅ , окисність, загальна жорсткість, сухий залишок, залізо, хлориди, сульфати, азот аміака, азот нітратів, азот нітритів, фтор, нафтопродукти, поліфосфати, мідь, свинець, цинк, кадмій, марганець, нікель, миш'як, селен, молібден, хром шестивалентний, ЗМЧ,	1 – запах, 1 – розчинений кисень, 1 – БСК ₅ , 4 – індекс ЛКП

1	2	3	4	5	6
				індекс ЛКП)	
Створ №29 Кам'янське водосховище, гирло р.Ворскла в р-ні мосту автошляху Кобеляки-Світлогірське, с.Лучки	1		1	27 (температура, запах, колір, мутність, рН, зважені речовини, сухий залишок, сульфати, хлориди, залізо, нафтопродукти, феноли, сірководень, мідь, АПАР, БСК ₅ , БСК ₂₀ , окисність перманганатна, лужність, загальна жорсткість, аміак, нітрати, нітрити, фтор, розчинений кисень, число сапрофітних інфекцій, індекс ЛКП)	
Створ №30 Кам'янське водосховище, с.Придніпрянське (с.Радянське)	1		1	27 (температура, запах, колір, мутність, рН, зважені речовини, сухий залишок, сульфати, хлориди, нафтопродукти, феноли, залізо, сірководень, мідь, АПАР, БСК ₅ , БСК ₂₀ , окисність перманганатна, лужність, загальна жорсткість, аміак, нітрати, нітрити, фтор, розчинений кисень, число сапрофітних інфекцій, індекс ЛКП)	

Примітка:

* – таблиця складена за даними Кременчуцького міськрайонного та Кобеляцького міжрайонного відокремлених підрозділів Полтавського обласного лабораторного центру МОЗ України

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Рішенням пленарного засідання чотирнадцятої сесії обласної ради сьомого скликання від 06.03.2017 №405 затверджено Програму охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки («Довкілля-2021») (далі - Програма).

Метою Програми є досягнення сталого соціально-економічного та екологічного розвитку області, такого функціонування її господарського комплексу, коли одночасно задовольняються зростаючі матеріальні потреби населення, забезпечується раціональне та екологічне безпечне господарювання та високоефективне збалансоване використання природних ресурсів, створюються сприятливі умови для життя і здоров'я людини.

Головним виконавцем Програми (відповідно до вищезазначеного рішення) є Департамент екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації. Крім того, по кожному із заходів Програми визначено відповідального виконавця.

Головними розпорядниками бюджетних коштів Програми є структурні підрозділи Полтавської облдержадміністрації.

Програмою на період з 2017 по 2021 роки заплановано виконання 298 природоохоронних заходів на загальну суму 718 304,18тис.грн. (в т.ч. на 2020 рік – 48 заходів на суму 174 070,4тис.грн.). Фактично за 2020 рік профінансовано 46 188,6тис. грн., що становить 26,5 % від запланованого, в т.ч.:

- з державного бюджету – 1 захід на суму 1 599,6тис. грн.;
- з місцевих бюджетів області (обласні, районні, міські, селищні, ОТГ) – 24 заходи на суму 38 528,3тис. грн.;
- з інших джерел – 8 заходів на суму 5600,7тис. грн. (за кошти підприємств).

Програма за весь період її реалізації виконана на 21,5%.

Табл. 15.3. Стан виконання Регіональної програми охорони довкілля
Полтавської області на 2020 рік

Назва обласної програми	Планові обсяги фінансування, тис.грн.						Фактичні обсяги фінансування, тис.грн.						Стан виконання (показники ефективності)
	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет			Інші джерела фінансування	Усього	Державний бюджет	Місцевий бюджет				
			Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет				Обласний бюджет	Районний бюджет	Місцевий бюджет	Інші джерела фінансування	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	2020 рік												
Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки («Довкілля-2021»), затверджена рішенням 14 сесії обласної ради 7 скликання від 06.03.2017 №405	174070,4	38598,0	53526,9	76607,8	5337,7	46188,6	1599,6	26577,6	11950,7	5600,7	26,5%		

Основною проблемою недостатнього виконання Програми є складна соціально-економічна ситуація в цілому в країні, дефіцит державних та місцевих бюджетних коштів, високий рівень навантаження на обласний бюджет. Крім того, з 01.01.2018 року більша частина (45%) екологічного податку надходить до загального фонду державного бюджету, а до обласного бюджету зменшено зарахування (30%), що призвело до зменшення фінансування з екологічного фонду Полтавської області, послабило фінансові можливості, та призвело до того, що природоохоронні заходи, особливо, які потребують значних капітальних вкладень, стало не можливим реалізувати.

15.5. Державна політика у сфері моніторингу навколишнього природного середовища

У 2020 році функціонування Регіональної системи моніторингу довкілля Полтавської області регламентувалося розділом 2.3 «Система регіонального екологічного моніторингу» Регіональної програми охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017-2021 роки (далі – Програма «Довкілля - 2021»), затвердженої рішенням Полтавської обласної ради чотирнадцятої сесії сьомого скликання від 06 березня 2017 року №405.

Відповідно до Положення про регіональний інформаційно-моніторинговий центр «Довкілля Полтавщини» (затверджене у вересні 2014 року), з третього кварталу 2015 року функціонує інформаційний веб-ресурс (<http://eco-pntu.in.ua/iformatsiyno-monitoringoviy-tsentr-dovkillya-poltavshhini/>) незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини», на якому розміщуються інформаційні матеріали за даними, що надходять від суб'єктів моніторингу області.

Табл. 15.4. Система спостережень за станом довкілля

№ з/п	Суб'єкти моніторингу довкілля	Кількість точок спостережень, од.								
		атмосферне повітря	стаціонарні джерела викидів в атмосферне повітря	поверхневі води	джерела скидів зворотних вод у поверхневі води	морські води	джерела скидів зворотних вод у морські води	підземні води	джерела скидів зворотних вод у глибокі підземні водонесні горизонти	грунти
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Державна екологічна інспекція Центрального округу	–	6	40	32	–	–	18	–	88
2	Полтавський обласний центр з гідрометеорології	9	–	11	–	–	–	–	–	–
3	Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України»	65	–	70	–	–	–	180	–	24
4	Полтавська філія ДУ «Держгрунтоохорона»	–	–	–	–	–	–	–	–	23
6	Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області	–	–	3	–	–	–	–	–	–
7	Управління житлово-комунального	262	211	25	13	–	–	78	–	–

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	господарства Полтавської облдерж- адміністрації									
8	Харківська комплексна геологічна партія КП «Південукр- геологія»	–	–	–	–	–	–	71*	–	–

Примітка:

* – за останніми даними Харківської комплексної геологічної партії КП «Південукргеологія» (2017 рік).

Моніторинг навколишнього природного середовища на території Полтавської області, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30.03.1998 №391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля» на території полтавської області у 2020 році здійснювали: Полтавський обласний центр з гідрометеорології; Державна установа «Полтавський обласний лабораторний центр МОЗ України» (Кременчуцький міськрайонний та Кобеляцький міжрайонний відокремлені підрозділи); Полтавська філія ДУ «Держгрунтохорона»; Головне управління Держпродспоживслужби в Полтавській області; Управління житлово-комунального господарства облдержадміністрації); Регіональний офіс водних ресурсів у Полтавській області); Головне управління Держгеокадастру у Полтавській області; Полтавське обласне управління лісового та мисливського господарства; а також підприємства, установи та організації, що належать до сфери їх управління.

Регулярно, у встановлені терміни, Департаментом проводився збір та узагальнення екологічної інформації від суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля та підприємств-забруднювачів.

Відредагована до вимог Регламенту інформація завантажувалася на веб-ресурс незалежного Регіонального інформаційно-моніторингового центру «Довкілля Полтавщини». У розділі «Стан довкілля в регіоні» розміщені щомісячні та щоквартальні огляди про стан довкілля Полтавської області. Також зазначені огляди оприлюднюються на Веб-ресурсі Полтавської облдержадміністрації у розділі «Статті».

Відповідно до підпункту 1 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 31.10.2019 №828 «Про виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря», виконання функцій органу управління якістю атмосферного повітря в Полтавській обласній державній адміністрації покладено на Департамент екології та природних ресурсів (далі – Департамент). На виконання вимог Постанови зазначене розпорядження оприлюднено відповідним чином та надіслано до профільного міністерства.

Відповідно до підпункту 2 пункту 4 Постанови, розпорядженням голови Полтавської обласної державної адміністрації від 14.02.2020 №79 (далі – Розпорядження №79) затверджено Склад комісії з питань здійснення державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря (далі – Комісія) (оприлюднено на веб-порталі

облдержадміністрації) зі змінами. Це розпорядження також надіслано до Міндовкілля.

На виконання підпункту 3 пункту 4 Постанови органом управління якістю атмосферного повітря Полтавської обласної державної адміністрації (Департаментом екології та природних ресурсів) підготовлено проєкт Програми державного моніторингу у галузі атмосферного повітря та управління якістю атмосферного повітря для зони «Полтавська» на 2021-2025 роки.

Кременчуцький міськвиконком послідовно здійснює заходи щодо впровадження у м.Кременчук екологічного моніторингу із застосуванням електронних засобів збирання та оприлюднення інформації.

У промисловому центрі області діє автоматизований пост спостереження за станом довкілля який здійснює виміри атмосферного тиску, температури, вологості, напрямку та швидкості вітру а також кількості та інтенсивності опадів. Інформація від посту доступна в режимі он-лайн на офіційному Веб-порталі Кременчуцької міської ради та виконавчого комітету.

Також у місті працює муніципальна лабораторія ПМЕЛ (пересувна мобільна екологічна лабораторія) для контролю за атмосферним повітрям. Дані, які отримані за допомогою зазначеної лабораторії також оприлюднюються на Веб-порталі.

15.6. Оцінка впливу на довкілля та стратегічна екологічна оцінка.

15.6.1. Оцінка впливу на довкілля.

3 грудня 2017 року набув чинності Закон України «Про оцінку впливу на довкілля», яким скасована дія закону України «Про екологічну експертизу» та введено новий, більш сучасний та європейський порядок проведення оцінки впливу на довкілля. Методологія ОВД дістала своє визнання майже в усіх розвинених країнах. Згідно з Директивою ЄС № 337/85 «Оцінка впливу деяких державних і приватних проєктів господарської діяльності на навколишнє середовище» у країнах – членів ЄС є обов'язковим проведення процедури ОВД для господарської діяльності, що може спричинити негативний вплив на навколишнє середовище.

У 2018 році, з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності суб'єктів господарювання, в області розпочато впровадження Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Закон встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів.

Протягом 2018-2019 років спеціалісти Департаменту активно брали участь в удосконаленні підзаконних актів для дієвого впровадження зазначеного Закону. До профільного міністерства надсилалися пропозиції щодо проведення процедури ОВД, зокрема організації громадського обговорення, а також нормативно-правового акту, який регламентує отримання коштів від суб'єктів господарювання.

В Департаменті здійснюються заходи щодо впровадження Єдиного державного реєстру оцінки впливу на довкілля (<http://eia.menr.gov.ua/>), у якому протягом 2020 року було розпочато 86 справ (у 2019р. – 92) за поданими повідомленнями про плановану діяльність від підприємств Полтавської області. 16 (у 2019р. – 31) з цих повідомлень обґрунтовано відхилені. Припинено процедуру оцінки впливу на довкілля за вимогою суб'єкта господарювання по 4 справах (у 2019р. – по 23). Видано 51 висновок (у 2019р. – 30) з оцінки впливу на довкілля. Підписано 48 договорів (у 2019 р. – 46) про проведення громадських слухань; проведено 25 (у 2019р. – 39) громадських обговорень.

15.6.2. Стратегічна екологічна оцінка.

З метою наближення вітчизняного законодавства до права та політики Європейського Союзу, виконання міжнародних зобов'язань у сфері охорони довкілля, у березні 2018 року прийнятий Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» (далі – Закон), який вступив у дію з 12 жовтня 2018 року. Це один із важливих євроінтеграційних Законів України, завдання якого – провести оцінку стратегічних документів розвитку, наприклад, окремих населених пунктів, регіонів чи національних програм.

Положення Закону, зокрема, поширюються на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій та об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

До документів державного планування відносяться стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програми і програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування.

Містобудівна документації – це затверджені текстові та графічні матеріали з питань регулювання, планування, забудови та іншого використання територій. Це, зокрема: генеральний план населеного пункту; детальний план території (ДПТ); план зонування території (зонінг).

Уся зазначена вище містобудівна документація підлягає обов'язковій стратегічній екологічній оцінці (СЕО).

Дія Закону не поширюється на документи державного планування, що стосуються виключно національної оборони або дій у разі надзвичайних ситуацій, бюджетів, бюджетних програм та фінансових планів.

Правильно виконаний процес СЕО має забезпечити високий рівень захисту довкілля, поліпшити якість документу державного планування, що розробляється, підвищити ефективність прийнятих рішень, допомогти запобігти помилкам,

виправлення яких потребуватиме значних витрат. Зокрема, СЕО може допомогти органам влади під час прийняття рішення щодо затвердження документів державного планування та вибору оптимальних варіантів серед запропонованих альтернатив.

Встановлені Законом етапи проведення СЕО наступні: визначення обсягу СЕО; складання звіту про СЕО; проведення громадського обговорення та консультацій, у т.ч., у разі необхідності, транскордонних консультацій; врахування звіту про СЕО, результатів громадського обговорення та консультацій; інформування про затвердження документу державного планування; моніторинг наслідків виконання документу державного планування для довкілля, у т.ч. для здоров'я населення.

Департамент екології та охорони природних ресурсів Полтавської обласної державної адміністрації, як один із суб'єктів СЕО, надає зауваження та пропозиції до заяви про визначення обсягу СЕО, проекту документу державного планування (місцевого та регіонального рівнів) та звіту про стратегічну екологічну оцінку.

За 2020 рік до Департаменту для отримання зауважень і пропозицій до заяви про визначення обсягу СЕО надійшли матеріали по 182 проектам (у 2019р. – 199) документів державного планування та 210 звітам про СЕО (у 2019р. – 102 звіти про СЕО), які Департамент розглянув і надав свої зауваження та пропозиції в рамках процедури СЕО.

Проекти документів державного планування, розроблені залученими сторонніми організаціями, потребують більшого контролю та аналізу з боку замовника (органів влади).

15.7. Економічні засади природокористування

15.7.1. Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічними інструментами природокористування та природоохоронної політики залишаються:

- екологічний податок;
- система зборів за спеціальне використання природних ресурсів;
- відшкодування збитків, заподіяних у наслідок порушення природоохоронного законодавства;
- надання податкових пільг на реалізацію заходів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;
- фінансування природоохоронної діяльності;
- впровадження та розробка державних та регіональних цільових програм охорони навколишнього природного середовища.

Для забезпечення управління в галузі охорони довкілля в області у 2020 році діяла регіональна цільова Програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2017 – 2021 роки («Довкілля-2021»), яка затверджена рішенням від 06.03.2017 за №405 чотирнадцятої сесії сьомого скликання Полтавської обласної ради (зі змінами).

15.7.2. Стан фінансування природоохоронної галузі

Екологічний податок є основним джерелом формування місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

При підготовці Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2020р., пріоритетними вважалися заходи, що виконувалися у межах Програми «Довкілля-2021», яка затверджена рішенням від 06.03.2017 №405 чотирнадцятої сесії сьомого скликання Полтавської обласної ради (зі змінами). Стратегічні цілі, напрями діяльності та заходи Програми «Довкілля-2021» направлені на досягнення сталого соціально-економічного розвитку області задля одночасного задоволення зростаючих матеріальних та духовних потреб населення та забезпечення раціонального та екологічно безпечного господарювання і високоефективного збалансованого використання природних ресурсів.

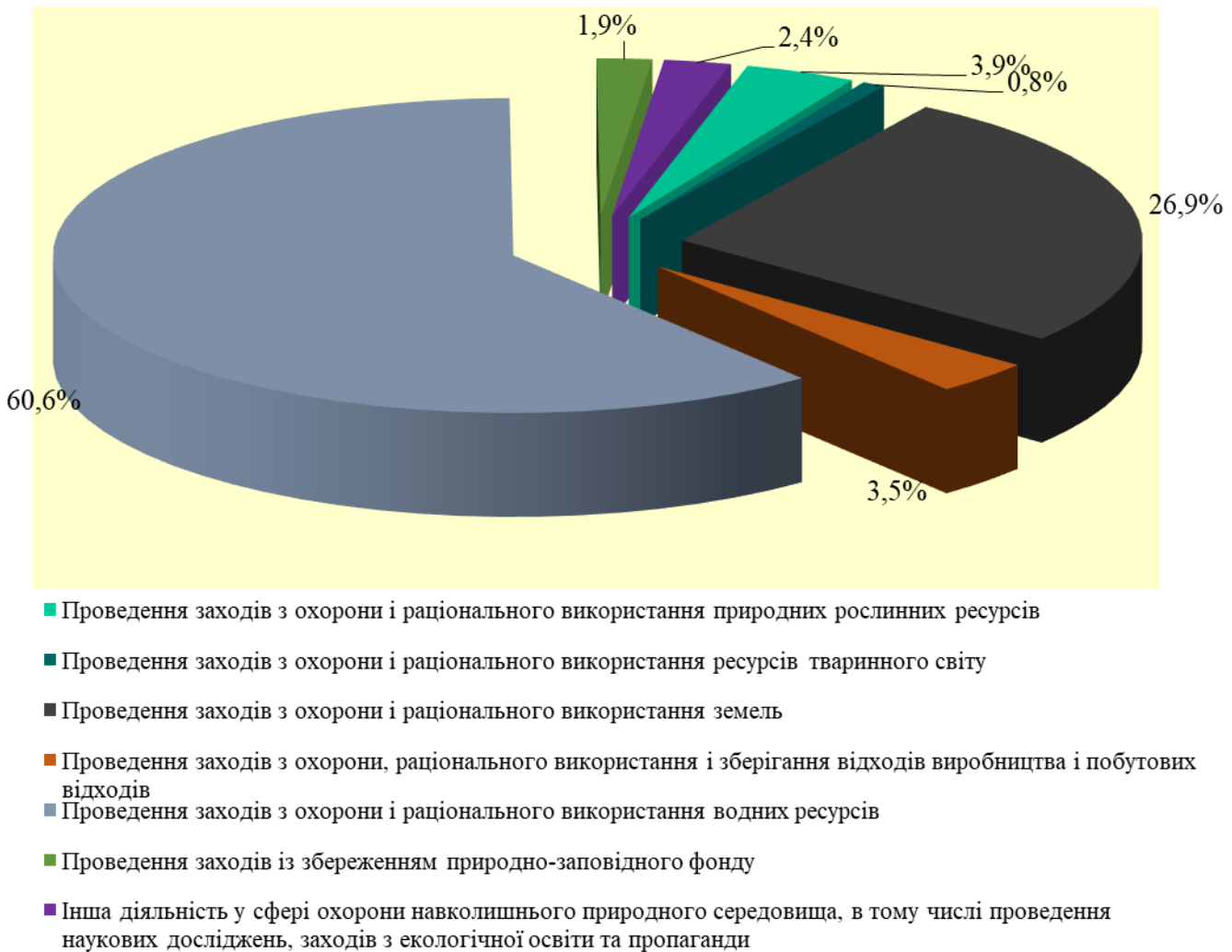
Табл. 15.6. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування у 2020 р.

Напрямок	Цільові кошти	Профінансовано на 01.01.2021	Залишок коштів на 01.01.2021
1	2	3	4
ВСЬОГО	84 179,265	47 747,903	36 431,956
Проведення заходів з охорони і раціонального використання водних ресурсів	35 316,084	28 950,926	6 365,158
Проведення заходів з охорони, раціонального використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	24 268,728	1 661,903	22 607,419
Проведення заходів з охорони і раціонального використання земель	12 900,0	12 823,905	76,095
Проведення заходів із збереженням природно-заповідного фонду	1 364,903	928,598	436,305
Проведення заходів з охорони і раціонального використання природних рослинних ресурсів	2 069,500	1 865,700	203,800
Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища, в тому числі проведення наукових досліджень, заходів з екологічної освіти та пропаганди	7 828,750	1 126,766	6 701,984
Проведення заходів з охорони і раціонального використання ресурсів тваринного світу	431,300	390,105	41,195

За даними Департаменту фінансів облдержадміністрації станом на 01.01.2020р. залишок коштів обласного Фонду охорони навколишнього природного середовища (профіцит) становив 27 463,0тис. грн.

У 2020 році розпорядниками коштів природоохоронного фонду виступали структурні підрозділи Полтавської обласної державної адміністрації, у тому числі Департамент екології та природних ресурсів. Із тридцяти трьох затверджених Департаменту заходів, що становлять 40 409,530тис. грн., повністю виконано дванадцять заходів на суму 5 625,385тис. грн., десять заходів профінансовано частково, одинадцять – не профінансовано взагалі.

Рис.15.1. Розподіл коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища за напрямками фінансування природоохоронних заходів у 2020 році

Головною причиною розбіжності між запланованими показниками та досягнутими результатами є:

- недостатня зацікавленість і обізнаність органів місцевого самоврядування як з екологічними проблемами свого регіону, так і з механізмом отримання грошових ресурсів Фонду на їх вирішення під час реалізації адміністративно-територіальної реформи;
- у зв'язку з реформуванням державних закупівель шляхом запровадження системи електронних торгів товари та послуги не були придбані через відміну торгів та з причини відсутності учасників торгів, не підписання переможцем торгів договорів поставки;
- незначне фінансування заходів порівняно з потребою призводить до збільшення їх вартості, неналежного виконання робіт і утворення довгобудів.

Відповідно до Переліку природоохоронних заходів для фінансування з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в 2020 році профінансовано заходів на суму 47747,309тис.грн. із запланованих 84179,265тис.грн. (57%).

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Відповідно до статті 32 Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» державні стандарти у галузі охорони довкілля є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання забрудненню навколишнього природного середовища, інші питання, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та використанням природних ресурсів.

На сьогодні для технічного регулювання у сфері охорони навколишнього середовища використовуються:

- *Державні стандарти України – ДСТУ* (система стандартів ДСТУ, у тому числі у сфері охорони довкілля, почала розвиватись в Україні з 1992 року; після набуття чинності державного стандарту України (ДСТУ) міждержавний стандарт (ГОСТ), що регулював відповідні відносини у сфері охорони довкілля, втрачає чинність);
- *Міжнародні стандарти, насамперед стандарти міжнародної організації з питань стандартизації – ISO* (у 90-х роках в Україні розпочато адаптування державних стандартів України до групи стандартів ISO, якими регулюються питання екологічного менеджменту, екологічного аудиту, а також екологічного маркування);
- *Галузеві стандарти або технічні умови* (стандарти, дія яких поширюється на підприємства (установи, організації), підпорядковані певному міністерству чи іншому центральному органу виконавчої влади, яким і затверджуються відповідні стандарти);
- *Міжгалузеві стандарти* (якщо дія стандартів поширюється на підприємства, що підпорядковані двом (кількома) центральним органам виконавчої влади, вони підлягають затвердженню всіма цими органами і набувають юридичної сили міжгалузевих стандартів);
- *Стандарти підприємства* (нормативно-технічні документи, затверджені наказом керівника (органу управління) конкретного підприємства, на яке і поширюється їх дія);
- *ГОСТи* (колишні державні стандарти СРСР, які визнано чинними на території України як міждержавні стандарти із збереженням аббревіатури «ГОСТ», згідно з Угодою СНД про проведення узгодженої політики в галузі стандартизації, метрології та сертифікації від 13.03.1992 та Протоколами до неї від 03.11.1995 та 20.06.2000);

Використання природних ресурсів у 2020 році Департаментом встановлювалося такими нормативними документами: дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами та спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, та іншими документами.

Законодавством забезпечується правовий зв'язок між вищезазначеною групою нормативів і нормативами відповідно до статті 33 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» (гранично допустимі викиди (ГДВ – від джерел викидів в атмосферне повітря), рівні допустимого шкідливого впливу фізичних та біологічних факторів).

15.9. Державне регулювання у сфері природокористування

Для управління в галузі раціонального природокористування спеціалістами Департаменту екології та природних ресурсів облдержадміністрації забезпечувалося неухильне дотримання чинного законодавства при видачі дозвільних та погоджувальних документів.

Протягом 2020 року Департаментом екології та природних ресурсів Полтавській облдержадміністрації на розгляд прийнято 554 пакети документів та видано 417 дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, повернуто на доопрацювання 85 документів, анульовано – 15 (за 2019 рік прийнято 875, видано – 628, повернуто на доопрацювання – 165, анульовано – 15 документів відповідно; за 2018 рік прийнято – 792, видано – 667, повернуто на доопрацювання – 108, анульовано – 86 документів; за 2017 рік прийнято – 825, видано 680, повернуто на доопрацювання – 115, анульовано – 13 документів).

Станом на 01.01.2021 року розроблено та затверджено паспортів на 132 місця видалення відходів. Протягом 2020 року прийнято на розгляд 363 документи та затверджено 240 реєстрових карт об'єктів утворення відходів; у затверджені 123 матеріалів відмовлено (у 2019р. – розглянуто 287 документів, затверджено 219 реєстрових карт об'єктів утворення відходів та 5 реєстрових карт оброблення та утилізації відходів; у 2018р. – 242 реєстрові карти об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів та 4 реєстрові карти оброблення та утилізації відходів, за 2017р. – 222 карти).

Через електронний сервіс Міндовкілля (<http://e-eco.gov.ua/>) розглянуто та зареєстровано 291 декларацію про відходи (у 2019р. – 224; у 2018р. – 225; у 2017 році – 187) для підприємств Полтавської області.

У звітному році розглянуто 182 пакетів документів щодо видачі зауважень і пропозицій до заяви про визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки (далі – СЕО), а також розглянуто 210 пакетів документів щодо видачі зауважень і пропозицій до проектів документів державного планування та звіту про СЕО (у 2019р. – 199 та 102 відповідно).

В Єдиному Реєстрі з оцінки впливу на довкілля у 2020 році розпочато 86 (у 2019р. – 92) справ за поданими повідомленнями про плановану діяльність яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Шістнадцять з цих повідомлень обґрунтовано відхилені (2019р. – 31). Видано 51 висновок з оцінки впливу на довкілля (2019р. – 30). Станом на 31.12.2020р. опрацьовано 53 повідомлення щодо зауважень і пропозицій до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягають включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля та проведено 25 громадських слухань (2019р. – 39) з врахуванням вимог

законодавства про запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби COVID-19.

Згідно з Порядком встановлення лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення (крім корисних копалин) у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області та Порядком видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення Полтавської області, затвердженого рішенням другого засідання двадцять третьої сесії Полтавської обласної ради шостого скликання від 01.07.2014 року, за 2020 рік проведено 28 обстежень щодо погодження здійснення лісогосподарських заходів, розглянуто і затверджено 22 ліміти на 2020 рік у Чорнухинському, Новосанжарському, Чутівському, Кременчуцькому, Кобеляцькому, Козельщинському, Лубенському, Оржицькому, Диканському районах, м. Горішні Плавні та м. Полтава (у 2019р. – 27 обстежень та 18 лімітів; у 2018р. – 34 обстеження та 16 лімітів; у 2017р. – 34 обстежень та 13 лімітів).

15.10. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Наукові дослідження в галузі охорони довкілля активно проводять вищі учбові заклади Полтавській області – Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавський державний медичний університет, Полтавський державний аграрний університет, Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка, Кременчуцький державний політехнічний університет ім. М.Остроградського, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Наукова діяльність у галузі природоохоронної та еколого-просвітницької діяльності *Національного університету «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»* реалізується на кафедрі прикладної екології та природокористування за такими напрямками:

Упродовж 2020 р. на кафедрі прикладної екології та природокористування *Національного університету «Полтавська політехніка ім. Юрія Кондратюка»* виконувалися науково-дослідницькі роботи екологічного та природоохоронного спрямування із відповідним інформуванням населення про хід впровадження та їх результативність:

- «Регіональний план управління відходами у Полтавській області до 2030 року» (керівник теми – доц. Ілляш О.Е., виконавці проф. Голік Ю.С., доц. Степова О.В., доц. Смоляр Н.О., доц. Бредун В.І., доц. Ганошенко, студенти-екологи);
- «Послуги з інженерного проектування» з розробки схеми санітарної очистки (керівник теми – доц. Ілляш О.Е., виконавці – викладачі кафедри) на замовлення Гадяцької міської об'єднаної територіальної громади. Розроблена Схема санітарної очистки для населених пунктів Гадяцької міської об'єднаної територіальної громади.

Здійснені комплексні експедиції до перспективних для заповідання територій у визначені райони Полтавської області, складені наукові обґрунтування доцільності створення природно-заповідних територій та об'єктів ПЗФ Полтавської

області (зокрема Диканського, Кобеляцького, Зіньківського, Великобагачанського, Новосанжарського, Карлівського районів).

Визначено перспективні об'єкти для заповідання з метою розширення природно-заповідної мережі області, розроблено схему оптимізації заповідного режиму на ряд об'єктів ПЗФ. Проаналізовано їх роль як структурних елементів регіональної екомережі Полтавщини.

Складені наукові характеристики на перспективні природно-заповідні території передано до Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОДА. Матеріали використовуються для підготовки наукових статей, у тому числі й до фахових видань, доповідей на конференціях (міжнародного, всеукраїнського та регіонального рівнів), у ході навчально-виховного процесу в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, у роботі районних та міських методичних об'єднань вчителів біології, екології, географії Полтавської області.

Крім того наукова діяльність у галузі природоохоронної та еколого-просвітницької діяльності у звітному році реалізовувалася в Університеті ще за такими напрямками:

- дослідження біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я в аспекті охорони (сучасний стан та оптимізація природно-заповідної мережі Полтавщини;
- наукові засади розробки проекту регіональної екологічної мережі;
- демекологічні особливості рідкісних рослин; соціологічні аспекти збереження біорізноманітності Лівобережного Придніпров'я);
- сучасні ефективні підходи до екологічної освіти та виховання;
- розроблення та імплементація конвергентних технологій запобігання забрудненню довкілля при видобуванні та транспортуванні вуглеводнів.

Результати проведених наукових досліджень викладачів кафедри у галузях дослідження висвітлені в чисельних публікаціях, серед яких – монографії, статті у фахових та спеціалізованих виданнях, статті й тези у матеріалах конференцій та семінарів, серед яких і у зарубіжних, у науково-популярних виданнях – буклетах, статтях у періодичних виданнях.

У Полтавському державному медичному університеті виконується комплексна ініціативна наукова тема: «Наукове обґрунтування профілактики негативного впливу окремих чинників довкілля на якість життя і стан здоров'я дітей в умовах геохімічної провінції на території Полтавської області».

Гігієнічна оцінка якості життя і стану здоров'я дітей на сучасному етапі розвитку суспільства є дуже важливою та актуальною. Розвиток медичної науки взагалі, та гігієни зокрема, ставить актуальними питання профілактики впливу чинників довкілля на організм дітей. Збільшення антропогенного навантаження на екологічний стан середовища існування, зміни структури та характеру харчування, питного водопостачання, дії соціальних та психологічних чинників – все це корінним чином впливає на якість життя дітей, створює додаткове навантаження на адаптивні системи, та породжує нові проблеми профілактики несприятливого впливу на організм дитини наведених чинників.

На кафедрі ботаніки, екології та методики навчання біології *Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка (ПНПУ)* виконуються наступні науково-дослідні роботи: «Мохоподібні синантропних, природних та урбанізованих екосистем: бріофлора, синтаксономія» (монографія є основою для подальших бріологічних досліджень на території Лісостепу України, може бути використана для створення кадастрів рослинного світу відповідного регіону, відповідних флор мохоподібних України); Структурно-функціональні особливості природних та штучних фітоценозів Лівобережного Лісостепу України (проведені дослідження флори (водорості, мохоподібні, вищі судинні рослини) різних типів природних (лучні, лісові, прибережно-водні) та штучних фітоценозів).

У закладі функціонує наукова лабораторія з бріології, яка займається вивченням мохоподібних та мохових угруповань природних типів рослинності Лісостепу України, урбоєкосистем Лівобережного Придніпров'я.

За результатами досліджень у 2020 році зазначеною кафедрою опубліковано 19 наукових праць. Викладачі активно долучаються до обговорення екологічних проблем на наукових зібраннях.

Науково-педагогічні працівники, аспіранти, студенти *Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (ПУЕТ)* протягом 2020 року виконували науково-дослідні теми для вирішення проблем екологічної безпеки та захисту навколишнього природного середовища, які реалізовувалися у межах науково-дослідних розробок:

- «Екологічні аспекти дослідження якості товарів народного споживання»;
- «Розробка та виготовлення установок для бактерицидного знезараження (води, поверхонь без озонної дії, транспортної тари, повітря)».

Окремі аспекти проблем переробки вторинної сировини розглядаються під час виконання наукових розробок:

- «Розроблення технологій продукції харчування підвищеної біологічної цінності»;
- «Біотехнології в переробці харчової сировини та виробництві харчових продуктів»;
- «Формування асортименту, якості та безпечності харчової сировини і продуктів».

На замовлення низки підприємств області виконано науково-дослідні роботи за темою «Розробка та виготовлення установки бактерицидного знезараження повітря рециркуляційної дії (УБЗПР-3). Від початку карантину такі ж прилади встановлені у кабінетах Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Технологіям використання вторинної рослинної сировини (висівок злакових, кавового шламу та ін.) у виробництві харчової продукції присвячені дослідження (статті, тези доповідей на конференціях) науково-педагогічних працівників кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства

Національні природні парки «Пирятинський» та «Нижньосульський» продовжують активно проводити наукові дослідження.

Національний природний парк «Пирятинський».

Науково-дослідні роботи з вивчення флори та фауни на природно-заповідній території національного природного парку «Пирятинський» та прилеглих територіях в межах Пирятинського району проводяться постійно.

Основною формою узагальнення результатів наукових досліджень, головною науковою темою, яка ведеться постійно, а результати досліджень щорічно оформлюються у вигляді окремих томів – є Літопис природи. Згідно затвердженої Програми Літопису природи закладені наукові полігони, проводяться інвентаризаційні роботи з вивчення рослинного та тваринного різноманіття Парку. Особлива увага приділяється вивченню раритетної компоненти флори та фауни, у тому числі видів, занесених в чинні для України міжнародні переліки. За період діяльності Парку (2012-2020 рр.) вже видано 9 томів Літопису природи.

Щорічно проводяться екологічні експедиції спільно з науковцями та студентами Київського національного університету імені Тараса Шевченка – наукового куратора Парку, учнями шкіл Пирятинського району, з залученням науковців інших наукових та природоохоронних установ. Вже проведено 17 екологічних експедицій.

НПП «Пирятинський»
Ентомологічні
дослідження під час 16
екологічної експедиції

Проводиться розробка наукових обґрунтувань, планів природоохоронних заходів та експертних висновків, а саме: щодо розширення природно-заповідних територій, внесення території Парку до переліку водно-болотних угідь міжнародного значення, надання Парку статусу Смарагдового об'єкта, боротьби з інвазійними рослинами (клен ясенелистий), відновлення корінних деревостанів за участю дубу звичайного, відновлення та збереження популяцій перетинчастокрилих (джмелі, бджола-тесляр), рукокрилих, дуплогніздових птахів (сови), викошування очерету з метою запобігання пожежам, розширення рекреаційних зон, поводження з осередками всихання соснових насаджень, регулювання ділянки русла р.Удай з метою створення пляжної зони, щодо невиснажливого використання лук в долині р.Перевод, відновлення лісосмуг.

Результати наукових напрацювань викладено у 106 наукових публікаціях. Активно проводиться науково-освітня робота через засоби масової інформації.

Налагоджена тісна співпраця з волонтерами-природолюбцями: Всесвітнього фонду дикої природи (WWF) в Україні, компанії EY Bulding, які щорічно допомагають нашій природоохоронній установі: з обліку сов, вікових дерев, журавлів сірих, орхідей та косариків тонких, бобрів, гнізд лелек білих, з цілодобового моніторингу вмісту кисню та температури води в р.Удай, заготівлі кормів для зимової підгодівлі диких тварин, з підготовки напрацювань щодо ефективного залучення шкільної молоді до вирішення проблем роздільного збору сміття та подальшої його переробки. У 2020 році до волонтерської природоохоронної діяльності активно долучилась команда Благодійної організації «Благодійний фонд Pelі can live» зі своїми масштабними проектами «Дерева для птахів», «Могутній світ дубів», «Лісосмуги життя», де окремими блоками виділена співпраця з нашою установою.

Національний природний парк «Нижньосульський».

У 2020 році основними напрямками досліджень науково-дослідного відділу НПП «Нижньосульський» були:

- комплексне дослідження водно-болотних угідь пониззя р.Сули, в тому числі і території НПП;
- вивчення рідкісних видів флори та фауни;
- вивчення впливу видів-вселенців на екосистеми регіону;
- виявлення основних загроз екосистемам та біорізноманіттю території НПП.

Результати досліджень щорічно узагальнюються в основному науковому звіті – Літопису природи НПП «Нижньосульський», а також індивідуальних звітах науковців.

До основних особливостей наукових досліджень 2020 року слід віднести наступне:

1. Вивчення наслідків теплої безсніжної зими навесні 2020 року: спостерігалось різке зниження чисельності джмелів, особливо тих, що зимують у наземних та підземних гніздах. З'ясовано, що негативно вплинуло й відсутність весною – на початку літа розвинутого квітучого різнотрав'я, інших медоносів. До кінця теплого сезону чисельність цих комах так і не досягла рівня попереднього року, чому не сприяло й спекотне літо;
2. Зафіксований спад чисельності бджоли-теслі звичайної *Xylocopa (Xylocopa) valga* Gerstaecker;
3. У березні-квітні 2020 року спостерігався літ ванесси чорно-рудой *Nymphalis xanthomelas* (Esper) (вид, занесений до Червоної книги метеликів Європи) в урочищах Драчки, Березове, Стінка;
4. У квітні 2020 року зафіксований на деяких ділянках, зокрема біля с.Михайлівка, літ хрущика-лисички *Pugopleurus vulpes* (Fabr.), який є індикатором непорушених степових ценозів;
5. На відміну від попередніх років, весною та на початку літа 2020р. чисельність денних метеликів, а також їх видове різноманіття, були досить

- низькими. Частіше зустрічались головчаки – лісовик *Thymelicus sylvestris* (Poda) та тире *Thymelicus lineola* (Ostenh.), проте їх чисельність все ж була значно нижче ніж у попередні роки;
6. Внаслідок посухи та високих температур у 2020 році, як і в попередній рік, спостерігалось суттєве зниження чисельності деяких груп комах; особливо погодні умови вплинули на жуків-вусачів – звичайні для парку види роду *Chlorophorus*, *Echinocerus*, деякі інші, зустрічались лише зрідка та були зафіксовані одиничні особини, хоча 2018 року вони були фоновими комахами;
 7. У поточному році зафіксовано подальше зниження чисельності махаона *Papilio machaon* L. (ЧКУ), що відповідає, вірогідно, «хвилям життя» – періодичному підвищенню та спаду чисельності, характерним для цього виду;
 8. Відмічене подальше зростання чисельності сонечка азійського *Harmonia axyridis* (Pallas, 1773), яке зафіксовано на всіх ділянках парку;
 9. До особливостей зимівлі птахів початку 2020 р. слід віднести незначну, як і в попередні два роки, кількість птахів, що з'являються в НПП тільки в зимовий період, таких як снігур *Pyrrhula pyrrhula* (L.1758), а також лише поодинокі особини сорокопудів сірих *Lanius excubitor* L. (незначна кількість цих червонокнижних птахів спостерігається вже третій рік). В той же час чисельність зимуючих дроздів-чикотнів *Turdus pilaris* L.1758, як і минулого року, була високою (найвищою серед дрібних горобиних птахів);
 10. Весняний підйом рівня води у Сулинській затоці цього сезону відбувався із запізненням, що негативно вплинуло на успішність розмноження окремих видів водно-болотних птахів. Відомі випадки підтоплення кладок норця великого, крижня та лиски;

Річка Сула (вид з гори)
у межах НПП
«Нижньосульський»
(автор фото Оксана
Козачкова)

11. Вперше для збору даних щодо стану водно-болотних угідь НПП був застосований дрон (ділянки поблизу сіл Великоселецьке, Худоліївка та Матвіївка Семенівського району Полтавської області);
12. Обстеження колоніального поселення баклана великого *Phalacrocorax carbo* (L.1758), що знаходиться в нижній частині НПП між островами Ляцівка-2 та

- Романів горб, яке проведено в кінці червня 2020 року, показало тенденцію до подальшого зниження чисельності бакланів на гніздуванні до 560-580 пар. Це пояснюється всиханням гніздових дерев під впливом посліду птахів. Мертві дерева стають крихкими, а гілки ламаються під вагою гнізд і птахів, що робить їх мало придатними для гніздування бакланів. В результаті баклани почали освоювати живі дерева на іншій острівній гряді, де раніше гніздилися в незначній кількості. На час обстеження більшість пташенят бакланів покинули гнізда;
13. Як і в попередні роки найбільш численними водно-болотними птахами на гніздуванні залишаються лиска *Fulica atra* L.1758 та норець великий *Podiceps cristatus* (L.1758), а з болотних крячків – крячок білощокий *Chlidonias hybrida* (Pallas, 1811). Відзначимо, що на кінець червня до 30% пар норців великих не мали пташенят, що за нашим припущенням є наслідком підтоплення та загибелі кладок;
 14. Встановлено, що в поточному сезоні чисельність гніздових пар орлана-білохвіста в районі НПП стабілізувалась на рівні 3-х пар - ділянки поблизу села Плехів, острова Чубарове та Коханівка;
 15. Пара орланів, що загніздилися в цьому році в урочищі Драчки, внаслідок турбування людиною (збір березового соку), покинули гніздо і не вивела пташенят;
 16. Відмітимо також загибель гніздового дерева (початок III декади червня) на о. Коханівка, яке відбулось внаслідок вітровалу, який трапився після вильоту молодого орлана із гнізда. Не відновили орлани гніздо цього сезону і на острові Лящівка-2;
 17. Цікавим є факт сінантропізації шуліки чорного в районі НПП «Нижньосульський». Більшість гніздових пар (5 із 7) влаштували гнізда в межах населених пунктів (с. Лящівка – 3). У червні цього року в районі лящівського звалища побутових відходів регулярно тримається від 1 до 6 шулік чорних;
 18. Залишається низкою чисельність деяких рибоїдних птахів, таких як чаплі велика біла *Egretta alba* (L.1758), сіра *Ardea cinerea* L.1758 та квак, а також мартинів - жовтоногого *Larus cachinnans* Pallas, 1811 і звичайного *Larus ridibundus* L.1766;
 19. Не виявлені на гніздуванні в нижній частині НПП кулики (черкаська частина території);
 20. Особлива увага в 2020 році приділялась вивченню міграції і територіальному розподілу лелеки чорного *Ciconia nigra*, (L.1758), на виконання всеукраїнського плану заходів щодо збереження цього рідкісного виду;
 21. У серпні поточного року обліковано понад 40 лелек чорних;
 22. У вересні на території НПП лелек чорних вже не спостерігали;
 23. Слід відзначити, що в кінці літа - на початку осені на території Парку склалися несприятливі умови для перебування голінастих птахів, оскільки більшість водойм та боліт пересохли;
 24. Значні скупчення качок, в яких переважали *Anas platyrhynchos* L.1758, стали спостерігатись в Сулинській затоці лише у другий половині листопаду (в окремі дні до 10-14 тис. осіб);

25. Найбільш інтенсивний проліт мартинів (*Larus ridibundus* L.1766; *Larus cachinnans* Pallas, 1811) проходив у другій половині листопаду;
26. Пізній відліт спостерігався для таких видів, як чапля сіра *Ardea cinerea* L.1758 – 3 особини 24.11, чапля велика біла *Egretta alba* (L.1758) – 1 особина 22.11 та чайки *Vanellus vanellus* (L.1758) – 1 особина 02.12;
27. До особливостей поточного сезону слід віднести досить інтенсивний осінній переліт граків *Corvus frugilegus* L.1758 та галок *Corvus monedula* L.1758 (співвідношення 75% до 25% відповідно), що відбувався на протязі другої половини листопаду та на початку грудня (спостереження проводились переважно в районі с. Лящівка). В окремі дні (03.12) протягом дня пролітало понад 10-12 тис. особин цих видів, переважно у Західному та Південно-західному напрямках. Частина зграй зупинялась на території села, де годувалась на городах і полях;
28. Інтенсивніше ніж минулого року проходив переліт припутнів *Columba palumbus* L.1758. В першій половині жовтня спостерігались зграї цих голубів, в яких нараховувалось до 50 особин;
29. Нижче ніж у попередні роки (майже вдвічі) була чисельність мігруючих восени дроздів-чикотнів *Turdus pilaris* L.1758;
30. Найбільш інтенсивно переліт канюків *Buteo buteo* (L.1758) проходив у першій декаді листопаду. В окремі дні можна було облікувати до 20-25 особин;
31. Із цікавих фауністичних знахідок слід відзначити реєстрацію сиворакші *Coracias garrulus* L.1758. Поодинокую особину цього виду спостерігали 01.09.2020 р. у Тарасенківському ентомологічному заказнику Слід зазначити, що це перше спостереження цього рідкісного зникаючого виду на території НПП за останні 5 років;
32. Відзначимо також появу на островах черкаської частини території НПП (Чубарове, Березове) окремих виводків свиней диких, яких не спостерігали в 2019 році.

Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді.

Науково-дослідницькі експедиції – це форма роботи з дітьми в природному середовищі, яка поєднує в собі найважливіші умови для розвитку природознавчої компетентності вихованців.

Протягом 2020 року, під час обласного еколого-натуралістичний походу «Біоцит», складено 7 звітів із Кременчука, Горішніх Плавнів, Миргорода, Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та філії Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру у Полтавському районі.

У своїй роботі вихованці гуртка «Юні біологи» філії обласного еколого-натуралістичного центру у Полтавському районі описали проведену інвентаризацію та паспортизацію комплексів мурашників в Розсошенському лісі, урочщі Вільшане та Гришкиному лісі, порівняли розселення мурах в даних ареалах за останні 5 років. Діти огородили 11 мурашників, освітили 14, інвентаризували та склали паспорти мурашників. Усі випадки були відправлені на сайт моніторингу

біорізноманіття України. Вихованці гуртка провели агітаційну та роз'яснювальну роботу з місцевим населенням стосовно охорони рідкісних комах

Учнівським та педагогічним колективом Кременчуцького еколого-натуралістичного центру проведена узагальнена робота по операціях «Мурашка», «Джміль» та «Махаон».

Під час операції «Мурашка» було проведено бесіди та виховні заходи на тему «Як ми допомагаємо мурахам», агітаційно-пропагандистська робота серед населення щодо охорони мурах та їх значної ролі в лісах України, практичні заходи по охороні мурашників. Також були розроблені та розповсюджені спеціальні інформаційні брошури щодо корисної ролі мурах у природі та господарській діяльності людини.

У ході збору матеріалу для операції «Джміль» вихованцями центру були віднайдені гнізда та міграційні пункти переселення бджіл, проведено ряд пізнавально-пошукових експедицій з подальшою інвентаризацією та паспортизацією колоній і місць перебування диких комах-запилювачів.

Робота для операції «Махаон» полягала у дослідженні та вивченні біотопів парків та галявин біля них на околицях Кременчука. Було проведено спостереження за різними видами лускокрилих, дані спостережень зафіксовані в таблицях. Виявлено, що найбільша кількість метеликів спостерігається вдень, трохи менше – зранку, а ще менше – ввечері. Також вихованці закладу розробили та поширили листівки щодо поглиблення знань дітей та дорослих про різновиди метеликів, про їхню користь та правила охорони і збереження видів.

15.11. Участь громадськості в процесі прийняття рішень, з питань що стосуються довкілля

На шляху розбудови демократичної, соціальної, правової української держави пріоритетом є забезпечення прав і свобод людини і громадянина, чие життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються основним Законом держави найвищою соціальною цінністю. В інтересах нинішнього та майбутніх поколінь здійснюється екологічна політика, спрямована на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням довкілля. Важливим чинником у реалізації цієї політики є участь громадськості в процесі прийняття управлінських рішень. Цей процес повинен відбуватися на законних засадах, у відповідних формах та на конструктивній основі. Такі форми, через які громадськість могла б реалізовувати своє право у прийнятті певних рішень, Департамент екології та природних ресурсів облдержадміністрації активно підтримує та реалізує під час своєї діяльності.

Найбільш активні серед громадських організацій екологічного спрямування, що діють на території області – Громадська організація «Еко-Лтава», Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи, Полтавська обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок, Полтавська обласна і Полтавська міська організації, а також Кременчуцький осередок Всеукраїнської екологічної ліги, Обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Кафедра прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Ю.Кондратюка»,

Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля Полтавського державного аграрного університету та інші.

Неоціненну роль в охороні довкілля, пропаганді екологічних знань, вихованні молоді відіграє громадський екологічний рух, зростає його науковий та творчий потенціал. Серед особливостей екологічного руху області останніх років слід відзначити його конструктивність, діяльність у правовому полі, використання офіційної інформації державних установ та організацій. Екологічний рух поповнюється молодіжними екологічними організаціями. Активну участь на цьому напрямку суспільного життя беруть студентські організації вищих навчальних закладів області. Як і в попередні роки, активно була участь молодіжних організацій у проведенні двомісячника озеленення та чистоти в області, Всеукраїнській акції «Майбутнє лісу у твоїх руках».

15.12. Екологічна освіта та інформування

15.12.1. Екологічна освіта

Система екологічної освіти учнівської молоді, яка створена в області, є одним із пріоритетних і дієвих напрямів роботи закладів загальної середньої та позашкільної освіти, яка реалізується через позакласну, позашкільну роботу дитячих творчих об'єднань та осередків за інтересами, масові заходи природоохоронного та екологічного спрямування.

Екологічна освіта у закладах загальної середньої освіти здійснюється через викладання окремого предмета «Екологія» (або інтегрованого в шкільний курс біології), факультативних курсів. Традиційно у закладах освіти щорічно проводяться Тижні екології.

Важливим є те, що однією із десяти ключових компетентностей випускника Нової української школи є екологічна грамотність і здорове життя.

Полтавський обласний еколого-натуралістичного центр учнівської молоді інформують про наступне.

Обласний еколого-натуралістичний центр є координаційно-методичним осередком зі здійснення методичної, природоохоронної, дослідницької роботи в закладах загальної середньої та позашкільної освіти області. Екологічна освіта учнівської молоді реалізуються через роботу дитячих творчих об'єднань та осередків за інтересами, масових заходів природоохоронного та екологічного спрямування.

Мережа закладів позашкільної освіти еколого-натуралістичного напрямку Полтавської області включає обласний еколого-натуралістичний центр, чотири його філії (у Полтавському, Кобеляцькому, Шишацькому та Решетилівському районах), 6 районних, міських еколого-натуралістичних центрів (станцій юних натуралістів): у м. Кременчук, Миргород, Лубни, Карлівському, Миргородському, Пирятинському районах та 10 комплексних закладів позашкільної освіти, які мають гуртки еколого-натуралістичного напрямку (рай БДЮТ).

У 2020 році мережа творчих учнівських об'єднань еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти в СЮН/ЕНЦ області склала 307 гуртків, у яких

різними формами екологічної діяльності були охоплені 4570 вихованців за всіма віковими категоріями.

Творчі учнівські об'єднання в СЮН/ЕНЦ області працювали за напрямками:

- хіміко-біологічним – 58 гуртків/705 вихованців;
- екологічним – 86 гуртків /1340 вихованців;
- сільськогосподарським – 28 гуртків/398 вихованців;
- декоративно-ужитковим – 55 гуртків/630 вихованців;
- квітково-декоративним – 22 гуртків/347 вихованців;
- нетрадиційні нові форми – 58 гуртків/1150 вихованців.

Роботу гуртків еколого-натуралістичного напрямку було організовано і в закладах загальної середньої освіти. Всього в них працювало 617 гуртків, які охоплювали 8242 вихованців.

Всього у 2020 році в закладах освіти області діяло 75 громадських дитячих об'єднань, у яких налічувалося 6423 вихованець, 31 екологічний парламент та 36 юнацьких секцій. Карантинні обмеження внесли свої корективи в роботу парламенту. Проведення просвітницької роботи серед широких верств населення щодо захисту і збереження довкілля було переведено в заочний формат, залучали дітей та учнівську молодь до участі у практичних природоохоронних заходах з дотримання протиепідемічних заходів.

Крім цього у закладах освіти діяли студії, клуби, відеоклуби, юннатівські та екологічні секції, наукові товариства тощо.

Яскравим прикладом інноваційних форм роботи з творчо обдарованою молоддю є робота очно-заочної біологічної школи як структурного підрозділу обласного еколого-натуралістичного центру. Основною метою діяльності школи є поглиблення знань з основ природничих дисциплін, професійне самовизначення та самореалізація вихованців, залучення їх до експериментально-дослідницької діяльності в природі на природоохоронних територіях. У 2020 році слухачами очно-заочної біологічної школи стали 75 вихованців з м.Полтава, районів та громад області.

Щороку учні закладів загальної середньої та позашкільної освіти беруть участь в обласних, всеукраїнських, міжнародних конкурсах, проєктах, акціях екологічного спрямування.

Всеукраїнський конкурс юних зоологів і тваринників

З 18 до 20 лютого 2020 року делегація Полтавської області брала участь у Всеукраїнському конкурсі юних зоологів і тваринників, який відбувся у місті Києві на базі Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Конкурсанти представили на розгляд журі свої науково-дослідницькі роботи. Захист проходив у формі стендових та презентаційних доповідей.

Всеукраїнський конкурс з квітництва та ландшафтного дизайну» Квітуча Україна».

Вихованці закладів позашкільної освіти Полтавщини стали активними учасниками та призерами Всеукраїнського конкурсу з квітництва та

ландшафтного дизайну «Квітуча Україна», який проходив з 12 до 15 травня 2020 року у дистанційному форматі.

Всеукраїнський конкурс винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку

З 25 до 30 вересня 2020 року Національний еколого-натуралістичний центр Міністерства освіти і науки України провів фінальний етап Всеукраїнського конкурсу винахідницьких і раціоналізаторських проєктів еколого-натуралістичного напрямку (для вікової категорії від 12 до 15 років включно).

Захід відбувався у форматі дистанційного онлайн-захисту проєктів перед незалежним науковим журі.

Всеукраїнський конкурс з флористики та фітодизайну

Команда Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру взяли участь у Всеукраїнському конкурсі з флористики та фітодизайну «Юннати України». Конкурс відбувався 05-07 жовтня у дистанційному форматі на території Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру.

Вихованці Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

На розгляд незалежного журі до Національного еколого-натуралістичного центру було відправлено відеоматеріали створення та захисту проєкту.

Всеукраїнський зліт учнівських виробничих бригад і трудових аграрних об'єднань.

02-03 грудня 2020 року Національним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді був проведений II (фінальний) етап Всеукраїнського зльоту учнівських виробничих бригад, трудових аграрних об'єднань загальноосвітніх і позашкільних закладів освіти, що проходив у форматі онлайн-конференції.

Учасниками заходу від Полтавської області стала команда Миргородського міського центру еколого-натуралістичної творчості.

Учасники Зльоту презентували виставку «Щедрість рідної землі» та свої науково-дослідницькі роботи в галузях садівництва, рослинництва, овочівництва.

Всеукраїнська акція «Годівничка».

В обласному етапі Всеукраїнської акції «Годівничка» взяли участь 1334 учні та вихованці із 23 закладів загальної середньої та позашкільної освіти. На конкурс було представлено 761 годівничка, 293 фотографії, 35 малюнків та 10 сценаріїв виховних заходів. Роботи переможців та призерів обласного етапу акції були надіслані для розгляду на всеукраїнський етап.

На всеукраїнському етапі переможцями та призерами стали 9 учасників акції.

Всеукраїнська природоохоронно-пропагандистська акція «Великий зимовий облік птахів».

В обласному етапі Всеукраїнської природоохоронно-пропагандистської акції «Великий зимовий облік птахів» взяли участь 413 учнів закладів загальної середньої та вихованців позашкільних закладів освіти із 4 районів (Карлівського, Гадяцького, Решетилівського, Полтавського) та 3 міст (Лубен, Полтави, Миргорода).

Всього до обласного оргкомітету було надіслано 12 робіт, в яких було вміщено 134 фотографії, 6 сценаріїв виховних годин та масових світ, 19 анкет, 4 буклети. Під час своїх спостережень вихованці та учні мали змогу зафіксувати 17 видів зимуючих птахів в кількості 12835 особин (сова вухата, снігур, чиж, горобець польовий, горобець хатній, синиця велика, синиця блакитна, омелюх, ворона сіра, грак, сорока, сорокопуд сірий, жайворонок рогатий, горлиця садова, посмітюха).

Обласний юнацький фестиваль «В об'єктиві натураліста».

У 2020 році фестиваль проходив за темою «Країні юннаті 95».

У фестивалі взяли участь 58 вихованців та учнів закладів позашкільної та загальної середньої освіти із міст Кременчука, Полтави, Миргорода, Зіньківського, Карлівського, Глобинського, Лохвицького, Пирятинського, Решетилівського, Миргородського, Полтавського районів, Опішнянської, Великобагачанської ОТГ, Кобеляцької філій Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді, Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

На обласний етап конкурсу було подано 13 фоторобіт та 6 слайд-фільмів, 1 відеоролик.

Обласний конкурс-огляд «Галерея кімнатних рослин».

У конкурсі взяли участь 17 колективів з міст Полтави, Кременчука, Горішніх Плавнів, Миргорода, Лубен, Зіньківського, Карлівського районів, Лохвицької, Мачухівської ОТГ, Решетилівської філії Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру.

Всього у конкурсі-огляді взяло участь 254 учні.

Обласний етап Всеукраїнської акції «Ліси для нащадків»

До Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру надійшло 7 робіт з районів Полтавської області (Полтавського, Лохвицького) і міст Горішні плавні, Кременчука, Миргорода та Полтави.

Учні 7 класу Головачанського комунального закладу загальної середньої освіти Заворсклянської сільської ради Полтавської районної ради беруть посильну участь в насадженні та збереженні лісових насаджень. Разом з батьками збирають жолуді, які потім відвозять у Полтавське лісництво, висаджували саджанці дуба, сосни звичайної, вільхи чорної. Випускники школи щороку влаштовують масове прибирання лісу.

Вихованці гуртка «Юні знавці рослин» Миргородського міського центру еколого-натуралістичної творчості у весняно-літній період працювали над створенням нових об'єктів зеленого будівництва. Робота гуртківців ґрунтувалась на систематичних екскурсіях у природу, під час яких діти проводили дослідницьку роботу з визначення рослин, збирали насіння, лікарські рослини, заклали шкілку, вирощували посадковий матеріал. Юннати проводили природоохоронну роботу з учнями молодших класів, розповсюджували агітаційні листівки, співпрацювали з місцевим лісовим господарством. Діти оволоділи сучасними технологіями вирощування лісових культур, посадкового матеріалу.

Обласний конкурс «Мій рідний край, моя земля» за напрямком «Експериментальна робота з біології, продуктивна праця і дослідницька робота в галузі сільського і лісового господарства».

До обласного оргкомітету надійшло 6 звітів про виконану роботу з 4 районів (Котелевського, Полтавського, Пирятинського, Решетилівського) та з міст Миргорода та Полтави.

Вихованка Пирятинської районної станції юних натуралістів провела дослід «Вирощування батату в лісостеповій зоні». Визначила, що паростки бульб швидше проростають в ящику з ґрунтом, ніж у ящику з тирсою; урожайність батату з проростків вирощених у ящиках з ґрунтом складає 10 кг, а з глиною – 8 кг. Таким чином, для вирощення паростків батату краще використовувати в ящиках чорнозем.

Вихованці Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру описали навчально-дослідні земельні ділянки закладу. Робота містить щоденник дослідницької роботи «Квасоля. Сортовивчення квасолі». Юннати визначили, що найурожайнішими сортами виявилися Вігна Китайська – з 1 г посівного матеріалу було зібрано 360 г насіння, сорт Садовод – з 15 г посівного матеріалу зібрали 450 г насіння, сорт Рубін – з 15 г зібрали 430 г насіння. Для отримання високих урожаїв квасолі радять висаджувати дані сорти квасолі.

Всеукраїнська трудова акція «Плекаємо сад».

До обласного оргкомітету надійшло 6 робіт із 3 районів (Зіньківського, Котелевського, Полтавського) та 3 міст (Кременчука, Миргорода, Полтави) області.

Учнівський колектив Щербанівського ліцею Щербанівської сільської ради на практиці опанував технологію висадження плодкових дерев (яблуні, черешні, аличі). Акція проходила у два етапи: восени 2019 року учні висадили яблуні, навесні 2020 року – черешні та аличу. Також було поповнено колекцію плодкових дерев: яблуні – 20 шт., черешні – 5 шт, аличі – 13 шт. Учні засвоїли агротехніку підготовки ґрунту та методику висаджування дерев відповідно до виду.

Юннати гуртка «Саду мого дивосвіт» Миргородського міського центру еколого-натуралістичної творчості вже не перший рік працюють над завданням трудової акції. У процесі роботи діти поглибили свої знання про рослини садів своєї місцевості. Під час трудової акції були висаджені кущі та дерева, гуртківці навчилися саджати та доглядати фруктові дерева, вести спостереження. У рамках акції було проведено декілька трудових десантів за межами ЦЕНТУМ: посадка плодкових дерев і кущів на території закладів загальної середньої освіти № 3 і № 9. Важливе місце в роботі гуртка займає дослідна робота, під час якої юннати навчаються проводити дослід з плодово-ягідними рослинами.

Вихованці гуртка «Садівники» Бобрівницької загальноосвітньої школи I-II ступенів Зіньківської районної ради проводили санітарну очистку зон для садіння дерев, складали календарі робіт в саду, ознайомилися з елементами садово-паркового мистецтва. Восени юннати висаджували плодові дерева.

Всеукраїнська трудова акція «Юннатівський зеленбуд»

До обласного оргкомітету надійшло 6 робіт з 3 районів (Семенівського, Миргородського, Опішнянського) і міст Кременчука, Полтави та Миргорода.

Юннати гуртка «Саду мого дивосвіт» Миргородського міського центру еколого-натуралістичної творчості оволоділи сучасними технологіями вирощування культур, посадкового матеріалу. У весняно-літній період члени гуртка працювали над створенням нових проектів озеленення міста. На території навчально-дослідних ділянок ЦЕНТУМ була закладена шкілька для вирощування посадкового матеріалу плодово-декоративних дерев, кущів: кущі спіреї, форзиції, самшиту, ялівцю козачого.

Учасники агітбригади «Зелений патруль» Опішнянського будинку дитячої та юнацької творчості Опішнянської селищної на квітучих клумбах восени видалили сухі рослини, збирали насіння, саджали берізки біля стадіону.

Всеукраїнський конкурс «До чистих джерел».

До обласного оргкомітету надійшли роботи із 8 районів і міст області. Велика робота з поліпшення екологічного стану водойм Полтавщини здійснена учнівськими та педагогічними колективами з міст Полтава, Горішні Плавні, Кременчука, Решетилівського, Миргородського Новосанжарського, Гадяцького, Зіньківського, Глобинського районів.

Метою роботи учнівського колективу «Дослідник» Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів № 38 Полтавської міської ради» було вивчено, досліджено та впорядковано річку Ямку Полтавського району. Під час проведених робіт проаналізували сучасний стан водойми, дослідили що протягом водотоку знаходиться 19 джерел, розташованих під схилами річки. Юні дослідники упорядкували і розчистили 2 джерела на р. Ямка. Також було проведено роботу по розчищенню та впорядкуванню джерел від сміття та мулу.

Екологічна група «Едельвейс» Полтавської загальноосвітньої школи I-III ступенів №18 провела дослідження джерела «Мрій», цінність якого полягає в тому, що знайдене джерело стало дійсним постачальником питної води для людей на цій території, де немає доступу до міського водопостачання.

Туристсько-краєзнавчий загін «Флора» Лютенськобудищанської загальноосвітньої школи I-III ступенів Зіньківської районної ради досліджували ставки Воронишин та Ленінський, де вивчали рослинний та тваринний світ, розчистили джерело на березі р. Тарапунька, проводили пропагандистську роботу зі збереження природних біоценозів водойми.

Обласний конкурс «Мій рідний край, моя земля» за напрямом «Практична природоохоронна робота і екологія».

До обласного оргкомітету надійшло 6 звітів про виконану роботу з Лохвицького, Зіньківського, Котелевського, районів, Опішнянської об'єднаної територіальної громади та міста Миргорода.

У рамках конкурсу учасники агітбригади «Зелений патруль» Комунального закладу позашкільної освіти «Будинок дитячої та юнацької творчості» Опішнянської селищної ради свою природоохоронну роботу провели у тісній співпраці з місцевою владою, організаціями і колективами, що на волонтерських засадах працюють над проблемою щодо покращення стану довкілля рідного селища. В рамках акції членами агітбригади було проведено ряд природоохоронних акцій, до яких залучалися як діти, так і місцеве населення.

Вихованці гуртка «Фотонатуралісти» Миргодського міського центру еколого-натуралістичної творчості у своїй роботі описали проведення ряду природоохоронних робіт, спрямованих на вирішення ряду екологічних проблем міста, а саме: провели челендж «Не пали, компостуй!», у рамках місячника чистоти і озеленення очистили від побутового сміття прибережну смугу водойми, вихованці гуртка в рамках співпраці з волонтерами-зоозахисниками міста допомагали знайти домівку безпритульним тваринам, надали рекомендацію місцевому населенню щодо правильного поводження з відходами та сортування сміття, долучились до акції зі знищення амброзії, провели круглий стіл «Екологічні проблеми міста Миргорода та участь громади у їх вирішенні».

В основу роботи загону «Юні екологи» Будинку дитячої та юнацької творчості Котелевської районної ради покладено мультимедійний проєкт «Квітує і процвітає, наш Котелевський край!», у якому описана участь загону у природоохоронних акціях «Моя рідненька Котельва», «Схаменіться, люди! Ліс задихається від вашого сміття», «Чисто там, де не сміять!», «Парки – легені міст і сіл». Юні екологи загону проводили пропагандистську роботу серед місцевого населення щодо охорони хвойних лісів.

Обласний конкурс плакатів «Природа і люди».

На конкурс було представлено 70 плакатів та малюнків з 23 районів та міст області, обласного еколого-натуралістичного центру та Решетилівської філії закладу.

Найактивнішими учасниками обласного конкурсу стали учні та вихованці з міст Кременчук, Горішні Плавні, Зіньківського, Глобинського районів та Глобинської об'єднаної територіальної громади.

Обласний конкурс «Збережи ялинку».

У конкурсі взяло участь 453 вихованці закладів позашкільної та учнів загальної середньої освіти із 17 районів (Гадяцького, Чутівського, Зіньківського, Полтавського, Оржицького, Кобеляцького, Лубенського, Шишацького, Миргородського, Карлівського, Хорольського, Великобагачанського, Козельщинського, Диканського, Глобинського, Пирятинського, Котелевського), 5 міст області (Кременчука, Полтави, Горішніх Плавнів, Миргорода, Лубен), 6 об'єднаних територіальних громад (Глобинської, Шишацької, Чорнухинської, Лохвицької, Опішнянської, Великобагачанської, Пирятинської), а також обласного еколого-натуралістичного центру, Кобеляцької, Шишацької, Решетилівської філій та філії Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді у Полтавському районі.

Всеукраїнський конкурс «Вчимося заповідувати».

У рамках конкурсу учнівськими колективами області обстежено 18 території, що можуть поповнити заповідний фонд Полтавщини.

У 2020 році на конкурс надійшло 6 звітів із Гадяцького, Лохвицького Решетилівського районів, міст Миргорода та Кременчука та Полтавського обласного наукового ліцею-інтернату II-III ступенів імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради.

Учениця 10 класу комунального закладу «Полтавський обласний науковий ліцей-інтернат II-III ступенів імені А.С. Макаренка Полтавської обласної ради» обґрунтувала доцільність створення ландшафтного заказника на землях Ковалівської сільської ради, самостійно провела польові фітосозологічні дослідження та здійснила камеральну обробку одержаних матеріалів, провела оцінку ландшафтного заказника місцевого значення, підготувала матеріали для практичних рекомендацій що до створення цього природно-заповідного об'єкта, здійснила наукову апробацію результатів досліджень на наукових-практичних зібраннях.

Вихованці гуртка «Лілея» Миргородського міського центру еколого-натуралістичної творчості дослідили чистоту води за допомогою водних макрофітів та провели систематичний аналіз видового складу виявлених рослин, встановили що річка Хорол зазнає антропогенного навантаження в межах міста Миргород.

Члени туристсько-краєзнавчого гуртка Гадяцького районного будинку дитячої та юнацької творчості при Березоволуцькому закладі загальної середньої освіти I-III ступенів Петрівсько-Роменської сільської ради за мету дослідження взяли обґрунтування доцільності заповідання лучно-болотних угідь в межах долинно-річкової системи річки Хоролу поблизу села Мелашенки та подальше їх об'єднання із заповідним урочищем «Перевалкове».

Обласний дитячий еколого-краєзнавчий конкурс «Малі ріки Полтавщини».

До обласного оргкомітету надійшов 21 звіт з міст та районів області. Велика робота щодо поліпшення екологічного стану малих річок Полтавщини здійснена учнівськими та педагогічними колективами з міст Кременчука, Полтави, Горішніх Плавнів та Лохвицького району.

Об'єктом дослідження загону «Екологічна варта» спеціалізованої загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу імені Л.І. Бугаєвської Горішньоплавнівської міської ради стала річка Сухий Кобелячок, а саме її екологічний стан. Під час проведеного дослідження члени загону ознайомилися із загальною характеристикою річки, вивчили екологічний стан, видову різноманітність та стан охорони долини досліджуваної річки. Склали перспективний план збереження та покращення річки Сухий Кобелячок.

Учень Дмитрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Дмитрівської сільської ради провів дослідження річки Псел. Предметом дослідження виступали параметри стану, чинники впливу на функціонування річки Псел, наслідки розвитку природних та антропогенних процесів, які визначають еколого-географічні умови річки.

Всеукраїнська природоохоронно-пропагандистська акція «Горлиця звичайна – птах року 2020».

До участі в акції активно долучилися вихованці закладів позашкільної освіти та учні закладів загальної середньої освіти.

Представники Полтавської області на всеукраїнському етапі вибороли 12 призових місць.

15.12.2. Інформування громадськості

Впродовж 2020 року Департаментом екології та природних ресурсів облдержадміністрації підготовлено та оприлюднено у друкованих періодичних виданнях інформаційні матеріали екологічного напрямку, проведено 287 еколого-просвітницьких заходів із залученням періодичних видань, телебачення та оприлюднення у мережі Інтернет (зокрема у соціальній мережі facebook).

Інформаційна діяльність Департаменту ретельно планується, до неї залучаються керівники установи, начальники підрозділів та фахівці. Висвітлюється звітна інформація, проблемні екологічні та природоохоронні питання регіону, поточна інформація. З цією метою готується інформація, статті, інтерв'ю, коментарі фахівців для друкованих засобів інформації та офіційних сайтів Департаменту та Полтавської облдержадміністрації. В залежності від характеру інформації, готуються відеосюжети для телебачення, звукозаписи для радіо, наочність та фотоматеріали. Налагоджена конструктивна співпраця з журналістами обласних засобів масової інформації. Для контролю систематично вівся моніторинг обласних засобів масової інформації.

Фахівці Департаменту взяли участь у:

1. Засіданні круглого столу на тему: «Стратегія розвитку 2027» (13.02.2020);
2. Нараді із розгляду питання «Про організацію полювання у 2020 році» (26.02.2020);

3. Проведенні зональних етапів ХХVІІІ обласного конкурсу-огляду екологічних агітбригад, театрів (шоу) учнів загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів протягом березня 2020 року:

- 03.03.2020 у Пирятинській об'єднаній територіальній громаді;
- 05.03.2020 у Кременчуцькому районі;
- 10.03.2020 у Новосанжарській об'єднаній територіальній громаді);

4. Засіданнях Робочої групи з супроводу конкурсу екологічних громадських ініціатив Полтавської області (05.06.2020; 11.06.2020);

Засідання Робочої групи Полтавської обласної ради з супроводу конкурсу екологічних громадських ініціатив області 05.06.2020

5. Засіданні постійно діючої комісії ОДА з питань охорони довкілля, раціонального використання й відтворення природних ресурсів (18.06.2020);

6. Виїзній нараді з питання проведення берегоукріплювальних заходів Кременчуцького водосховища (26.06.2020);

7. Засіданнях Координаційної ради з питань розвитку туризму та курортів при Полтавській облдержадміністрації (30.07.2020; 09.09.2020);

8. Заочному обласному етапі Всеукраїнського конкурсу-огляду колективів екологічної просвіти «Земля – наш спільний дім» (10.09.2020);

9. Онлайн-подіях «Форум регіональної цифровізації» (15.09.2020) та Open Data Forum Online (18.09.2020);

10. Нараді з актуалізації Стратегії розвитку Полтавської області на 2021 – 2027 роки та плану заходів її реалізації на 2021 – 2023 роки (24.09.2020);

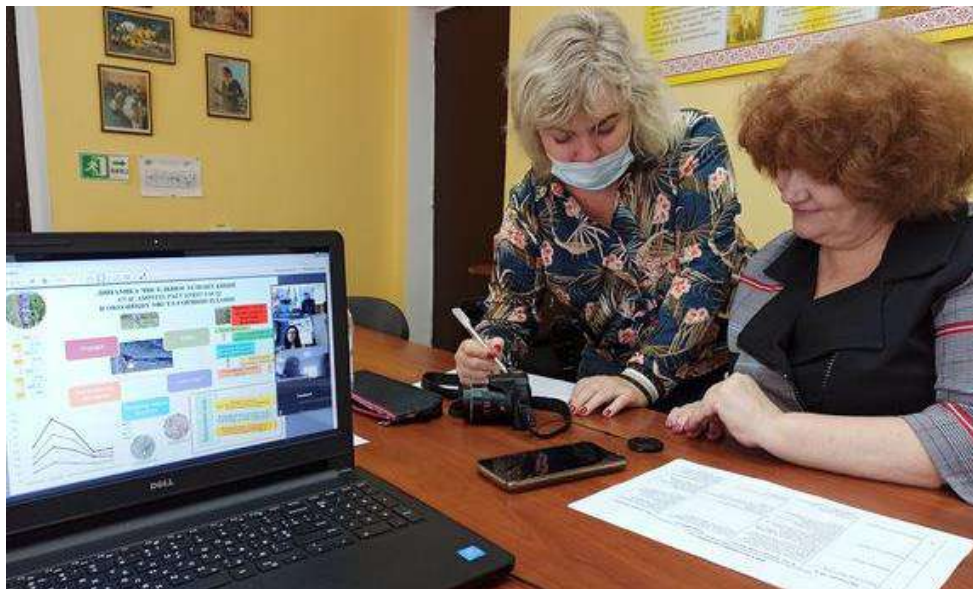
11. Тематичній нараді щодо гідрологічного стану річки Сула (15.10.2020);

12. Засіданні постійно діючої Комісії обласної державної адміністрації з питань охорони довкілля, раціонального використання та відтворення природних ресурсів (28.10.2020);

13. Нараді щодо користування мисливськими угіддями (07.12.2020);

14. Онлайн конференції для органів місцевого самоврядування щодо застосування Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (15.12.2020);

15. Обласному конкурсі екологічної інфографіки для учнів 5 – 11 класів «Збережемо біорізноманіття рідного краю» імені Олени Байрак (12.10.2020).

Обласний конкурс екологічної інфографіки для учнів 5 – 11 класів «Збережемо біорізноманіття рідного краю» імені Олени Байрак 12.10.2020)

Координується робота громадських організацій екологічного спрямування на вирішення завдань охорони навколишнього природного середовища у регіоні – співпраця щодо проведення операції «Первоцвіт», Всесвітньої кампанії «Година Землі 2020», щорічного «Сезону тиші», української частини фотоконкурсу «Вікі любить Землю», всесвітніх екологічних дат та інформування щодо громадського обговорення концепцій державної політики у сфері енергетики та захисту довкілля, впровадження інвестиційного атласу надрокористувача, співпраці з Професійною асоціацією екологів України у напрямку екологізації громад, виробництв, підвищення рівня екологічної свідомості, презентації посібника «практичне керівництво для впровадження моделей ефективного управління полезахисними лісовими смугами», проведення Alternative Environmental Platform – 2020 «Eco-modernization», проведення Всеукраїнського Ecoforum-2020 «The European Green Deal: виклики для України. Кругова економіка», проєкту LIFE-MICASS Міністерства внутрішніх справ Угорщини в рамках Програми LIFE Європейського Союзу

15.12.3. Звернення громадян

У 2020 році до Департаменту надійшло 214 звернень громадян, що майже у 2 рази більше, ніж у 2019 році (108). Збільшення кількості звернень пов'язане зі зміною структури Департаменту – пунктом 8 розпорядження голови Полтавської облдержадміністрації від 17.01.2020 №36 «Про упорядкування структури облдержадміністрації» до Департаменту передано повноваження у сфері паливно-енергетичного комплексу.

Від Офісу Президента України у 2020 році перенаправлено до Департаменту 37 звернень громадян (2019 рік – 10); від Секретаріату Кабінету Міністрів України за звітний період перенаправлено 15 звернень громадян (2019 рік – 2); від Апарату Верховної Ради України за 2020 рік перенаправлено 6 звернень (2019 рік – 2).

Окрім цього до Департаменту за звітний період направлено: 11 звернень громадян від КБУ «ОКЦ» ПОР, 3 звернення громадян від Полтавської обласної ради, по 1 зверненню громадян – від Народних Депутатів України А. Бобляха, А.

Ляшенка та К. Касая, Генеральної Прокуратури України, Держпродспоживслужби України, ДУ «Урядовий контактний центр», НКРЕКП, Міндовкілля України, Мінсоцполітики України та Нацдержслужби України.

Повторних звернень до Департаменту впродовж 2020 року не надходило, колективних – 43.

Найбільше звернень надійшло від громадян, що проживають: у містах Полтава та Кременчук – 43 та 29 відповідно, Лубенському (25), Полтавському (18), Великобагачанському (9), Семенівському (9) та Новосанжарському (8) районах.

Питання, що порушувалися у зверненнях громадян, стосувалися:

- екології та природних ресурсів – 95;
- газо-, енерго- та теплопостачання – 86;
- аграрної політики і земельних відносин – 10;
- соціального захисту – 6;
- праці і заробітної плати – 1;
- житлової політики – 7;
- діяльності органів місцевого самоврядування – 1.

Керівництвом Департаменту впродовж 2020 року проведено 7 особистих прийомів громадян. Наразі, відповідно до доручення № 3/2020 голови регіональної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій О. Синегубова та з метою запобігання поширенню на території області гострого респіраторного захворювання COVID-19 проведення особистого прийому громадян керівництвом Департаменту скасовано до особливого розпорядження.

У Департаменті працює, відповідно до графіку, «Гаряча телефонна лінія».

За звітний період надано вичерпні роз'яснення заявникам по 190 порушеним питанням (2019 рік – 94), 2 звернення вирішено позитивно (2019 рік – 4), 15 звернень виявилися поза межами компетенції Департаменту, 2 звернення, направлені до Департаменту від КБУ «ОКЦ» ПОР відкликані, як такі, що направлені помилково. Станом на 30.12.2020 року 4 звернення громадян перебували у роботі.

Звернення громадян, що надходили із Адміністрації Президента України, Апарату Верховної Ради України, Секретаріату Кабінету Міністрів України розглядалися своєчасно.

Робота із зверненнями громадян знаходиться на постійному контролі у керівництва: надаються вичерпні відповіді, ретельно перевіряються зазначені у листах факти, усуваються недоліки та порушення.

Департамент і надалі буде спрямовувати свою подальшу діяльність на забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення та на запровадження нових форм і методів удосконалення роботи із зверненнями громадян.

15.13. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

У 2020 році на продовження укладених угод про міжнародне співробітництво викладачами кафедри прикладної екології та природокористування Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» здійснювалися

наукові напрацювання в галузі охорони навколишнього середовища із фахівцями в галузі екології м. Фільдерштадт (Німеччина) на рівні муніципалітету. У 2020 році виконувався науково-технічний проект «Розробка Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2030 року згідно з Договором Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH, Eschborn, Germany.

В університеті на базі кафедри прикладної екології та природокористування у звітному році вперше організовано й проведено I-шу Всеукраїнську науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» та проведено XIII-у Міжнародну науково-практичну конференцію «Академічна й університетська наука: результати та перспективи». Викладачі кафедри впродовж року висвітлювали екологічні проблеми регіону та шляхи їх вирішення на більше, ніж 25 наукових та науково-практичних заходах різного рівня, зокрема й міжнародного.

Полтавський національний педагогічний університет ім. В.Г.Короленка продовжував співпрацю в межах укладеного договору з партнерами «Inter NICHE» (Великобританія) та «Doctors against animal Experiments Germany» (Німеччина). За темою співробітництва «Заміна експериментів над тваринами під час навчальної роботи альтернативними методами навчання, сумісне проведення конференцій присвячених проблемам біоетики, розробка та впровадження альтернатив» отримані практичні результати, а саме під час апробації альтернативних методів у навчальному та виховному процесі при застосуванні нових технологій навчання, відмічене покращення сприйняття навчального матеріалу, підвищення показників якості навчання. Зазначене сприяло формуванню самостійності в роботі по вивченню програмного матеріалу, проведенню дослідження без використання об'єктів живої природи.

Активно долучалися до участі у XIII Міжнародному екологічному конкурсі еколога-валеологічної спрямованості «Метелики – німий шедевр природи» учні 1-8 класів закладів загальної середньої та вихованці закладів позашкільної освіти відповідного віку із Глобинського, Зіньківського, Козельщинського, Котелевського, Лохвицького, Пирятинського, Хорольського, Решетилівського районів, Великобагачанської, Лохвицької, Чорнухинської, Опішнянської, Новосанжарської, Засульської об'єднаних територіальних громад та 5 міст (Горішніх Плавнів, Кременчука, Лубен, Миргорода, Полтави) області.

Загалом до обласного оргкомітету було надіслано 298 робіт. Із них у номінації «Одягнена метеликом» (прикраси, аксесуари) – 28, «Метелик – ефемерна краса» (фотографія) – 69, «Екологічна сумка з мотивом метелика» – 31, «Симетрія та романтизм у метелику зачаровані» (малюнок) – 55, «Хай метелик на хвилинку сяде на віконці» (вітражний розпис) – 11, «Якби не було метеликів, то поети б їх вигадали» (вірш або пісня) – 53, «Танок метелика над весняною лукою» (ручні вироби у довільній техніці) – 47, «Один день із життя метелика» (мультфільм) – 4.

На національному етапі конкурсу призерами та переможцями стали 25 учасників, а подяки отримали 6 керівників проектів.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Стан навколишнього природного середовища в області залишається відносно стабільним і у порівнянні з більшістю інших областей України доволі прийнятним.

За останніми статистичними даними, у 2020 році порівняно з попереднім роком в екологічній сфері діяльності регіону спостерігалися певні позитивні тенденції, а саме:

- з 2011 року зберігається поступове скорочення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарним джерелами: у 2020 році – 89,9% обсягів 2019 року (по Україні відмічається зниження – на 9% у порівнянні з 2019 роком); у 2011 році кількість викидів дорівнювала – 72,282 тис.т від стаціонарних джерел; отже за 9 років відбулося скорочення на 36,6 відсотків;
- у 2020 році суттєво зменшився показник утворення відходів I - IV класів небезпеки (без врахування утвореної пустої породи від днопоглиблювальних робіт) на 40% у порівнянні з попереднім 2019 роком (по Україні відмічається зменшення на 21,2% від обсягів 2019 року); зменшення спостерігалось також у 2019 році – на 7,2% від обсягів попереднього року; у 2018 році – на 4,1%; у 2017р. – на 24,9%;
- у звітному році по Полтавській області спостерігалось зростання капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища – на 19% (найбільше в охорону атмосферного повітря та поводження з відходами – майже у двічі). По Україні зафіксовано зниження цього показника проти 2019 року – на 18,5 відсотка.

Як і в попередні роки, потребують вирішення основні екологічні проблеми області:

Проблеми обласного рівня.

Із 156км загального фронту берегів Кременчуцького водосховища в межах Полтавської області 44 кілометри піддані водній абразії.

Найбільшого руйнування зазнають береги поблизу п'яти населених пунктів Глобинського (сmt. Градизьк, с.Васьківка, с.Пронозівка, с.Мозоліївка) та Кременчуцького районів (с.Максимівка): інтенсивність розмиву цих берегів становить 3-7, а в окремі роки до 10-15 метрів в рік. Внаслідок переформування берегів вже втрачено більше 800 гектарів земельних угідь. Зруйнована берегова зона наблизилася до двох давніх кладовищ в селі Пронозівка.

Без державного фінансування забезпечення належної експлуатації каскаду Дніпровських водосховищ, що були запроектовані і побудовані державою для потреб України за рахунок коштів області не представляється можливим.

Проблеми міжобласного рівня.

Річка Оріль є лівою притокою Дніпра та протікає на території трьох областей України: Дніпропетровської, Полтавської та Харківської.

Протягом останніх років екологічний стан р.Оріль погіршується і причиною тому є одночасне накладання різних техногенних і природних чинників. Ситуація з гідрологічним режимом річки Оріль залишається складною. Питання перерозподілу стоку р.Оріль та її маловоддя виникло ще з часів будівництва впродовж ділянки каналу Дніпро-Донбас, водовідвідного дренажного каналу К-7а, довжиною 3,5 кілометрів. У березні 2007 року рівні води в р.Оріль знизились на 60 сантиметрів.

Для відновлення рівнів води в Орелі й повернення її течії в природне русло у 2008 році розроблено робочий проект «Відновлення гідрологічного режиму річки Оріль на межі Полтавської та Дніпропетровської областей» (кошторисна вартість проекту 6,5млн.грн. у цінах 2008 року).

Реалізацію цього проекту розпочато у 2008 році. У 2008-2010 роки з різних бюджетів виділяють близько 2,1млн.грн. Протягом 2011-2019 років кошти з бюджетів усіх рівнів на реалізацію проекту не виділялись. Для повного закінчення будівельних робіт, передбачених проектом, необхідно виконати розчистку 3,25км русла річки (вартість робіт у цінах 2008 року складала 4,4млн.грн.).

Ще одним проблемним питанням щодо забезпечення дотримання вимог природоохоронного законодавства в басейні р.Оріль, яке потребує вирішення, залишається встановлення меж прибережних захисних смуг та водоохоронних зон на водних об'єктах розташованих в межах басейну р.Оріль.

Проблеми міст обласного значення.

- *Сезонне погіршення якості поверхневих вод в районі водозабору м.Кременчук.*

Через інтенсивне обвалення берегів Кременчуцького водосховища створюються нові мілководдя, на яких у спекотну погоду відбуваються природно-техногенні процеси, що призводить до забруднення води у водоймі та інших небажаних явищ.

У районі водозабору м.Кременчук сезонні відхилення (рівень кисню знижується, вміст марганцю підвищується) спостерігаються у літні місяці при високих температурах повітря та швидкостях вітру до 2м/хв. у глибинних пробах води (забірний оголовок розташований на дні Кременчуцького водосховища на глибині майже 14м).

Єдиним джерелом питного водопостачання для населення м.Кременчук є Кременчуцьке водосховище. Літній період дуже складний для системи водопостачання міста, протягом якого якість питної води має граничні показники. Зазначене на пряму пов'язано з погіршенням якості води у Кременчуцькому водосховищі.

Проблему також необхідно вирішувати на загальнодержавному рівні: потрібна розробка комплексних загальнодержавних заходів для попередження фактів періодичного погіршення якості води Кременчуцького водосховища та ведення постійного моніторингу (за допомогою автоматизованих постів спостереження) якості поверхневих вод зі своєчасним прийняттям управлінських рішень

- *Не вирішено питання захоронення твердих побутових відходів в обласному центрі.*

Звалище твердих побутових відходів КАТП 1628 Полтавської міської ради, яке розташоване у районі сіл Триби та Макухівка, заповнене майже на 100%, не має відповідного обвалування та огороження, відсутня гідроізоляція, проектно-технічна документація та позитивний висновок державної екологічної експертизи. Термін експлуатації звалища закінчився ще у 2005 році, але звалище і зараз функціонує. Подальша його експлуатація може призвести до забруднення підземних вод, атмосферного повітря у прилеглих населених пунктах, а також становити загрозу здоров'ю людей.

Щоб вирішити цю проблему необхідно залучати кошти інвесторів для будівництва заводу з переробки ТПВ, сортувальних станцій, а також запровадити роздільний збір сміття в обласному центрі.

Проблеми, вирішення яких не вимагає залучення значних матеріальних (фінансових) ресурсів.

У Полтавській області розорано майже 62% території, більше, ніж в середньому по Україні (близько 55 %).

З метою зменшення виснаження орних земель та збереження родючого шару ґрунту, сільськогосподарським підприємствам необхідно ретельно дотримуватися сівозмін під час вирощування сільськогосподарських культур (особливо стосується соняшнику, кукурудзи, рапсу, тощо).

Виконавці розділів

Інформацію підготували спеціалісти Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської облдержадміністрації:

(м.Полтава, вул.Зигіна,1, тел. (0532) 569508, e-mail: eko@adm-pl.gov.ua)

<i>Розділи</i>	<i>Посада, прізвище, власне ім'я відповідальних за підготовку розділів</i>	<i>Телефон</i>
1-15	Начальник відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Алла Вдовенко;	(0532) 501351
	Спеціаліст відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Тетяна Сердюк;	
5	Головний спеціаліст відділу земельних і біотичних ресурсів та екомережі – Олександр Гостудим;	(0532) 569508
	Головний спеціаліст відділу земельних і біотичних ресурсів та екомережі – Ольга Бровко;	
15	Головний спеціаліст відділу раціонального використання, охорони природних ресурсів та оцінки впливу на довкілля – Марина Послушна;	(0532) 502694
	Головний спеціаліст відділу з питань паливно-енергетичного комплексу та стратегічного планування – Людмила Пономаренко;	(0532) 569508
	Головний спеціаліст відділу фінансово-економічної роботи, юридичного та кадрового забезпечення – Леся Бутко;	(0532) 502751
	Провідний спеціаліст відділу організаційної роботи, моніторингу та зв'язків з громадськістю – Ірина Лебідь.	(0532) 501351